

PŘEV RAT

Pravda, fámy a lži o 17. listopadu

Olin Jurman a kolektiv

Motto:

Jen naiva si může myslet, že cinkání klíčů zbořilo režim.

Poručík Ludvík Zifčák Milan Růžička alias Martin Šmíd

Redakční kolektiv: Doležal Zdeněk, Glos Jiří, Hegenbarth Rudolf, Linhart Milan, Marek Oskar, Pohořal Stanislav, Srp Karel, Suja Stanislav, Šolta Jan, Zbořil Zdeněk, Zbytek Zdeněk, Zifčák Ludvík (koresp.), Žák Ladislav, Pramen 1,2 a 3 z bývalé kontrarozvědky StB, Pramen 4 z Vojenské rozvědky ČSLA a Pramen 5 z velvyslanectví Ruské federace v ČR. Doplněno výběrem z denních operačních zpráv II.správy SNB – kontrarozvědky pro nejvyšší stranické orgány.

Obsah

Část I. – SOUMRAK BOHŮ

- 1. 30 let zápasů o hodnoty aneb otvírák směsky vlastní pravdy a fám**
- 2. Šachy s nepřítelem v předvečer sametové revoluce**

Část II. – KRVAVÝ PÁTEK

- 3. Den D očima funkcionáře SSM po třiceti letech**
- 4. Svědectví mrtvého Martina Šmída aneb 17.listopad očima poručíka StB Zifčáka**
- 5. Prologos Zdeňka Zbořila v kulisách DAMU**
- 6. Pánové, já to viděl o dost jinak!_ Karel Srp**
- 7. Deset dnů ve kterých padl socialismus**

Část III. -SAMETOVÉ TSUNAMI

- 8. Hegenbarth a jeho marný boj**
- 9. Jak to viděl toreador Štrougal**
- 10. O sovětském stanovisku k 17. listopadu**
- 11. Sám voják v poli premiér Adamaec**
- 12. Průnik do vojenského tajemství naší armády aneb jak to bylo s tanky na Prahu**
- 13. Denní situační zprávy StB z horkého týdne**
- 14. Monolog kontráše se zakrytým hledím**
- 15. O nezvaných hostech v našem domě na dočasných 27 let**

Část IV. – PRAVDA A LÁSKA VŽDYCKY NEVÍTĚZÍ

- 16. Havel for prezident**
- 17. Kauza ing. Bohuslava Chňoupka**
- 18. Přišlo tání z Kremlu?**
- 19. Na místo závěru otazníky hanby revoluce**

Stín francouzské revoluce

PŘÍLOHY A FOTOGRAFIE

I.ČÁST
SOUMRAK BOHŮ

1. Třicet let zápasu o hodnoty aneb otvírák směsky vlastní pravdy s fámami

Každá kniha má mít svůj úvod, v němž se čtenář dozví o čem to vlastně je, jestli se rozhodne otevřít si první kapitulu a pustit se do čtení. Jako hlavní autor, svými vzpomínkami mi přispělo několik moudrých hlav jak vidno z redakčního kolektivu, tedy jako hlavní autor to vřele doporučuji. Tedy otevřít a číst. Není to přesná kronika událostí divokých zvrátů, pravdy a lásky jež zvítězila nad lží a nenávistí v několika divokých měsících konce roku 1989. Není to ani antipól temných sil, co vlastní blbostí prohrály svůj boj ještě dříve, než začal. Není to ani usurpování si soudcovské autority nad tehdejším střetem, která se může odpovědněji vyjádřit snad až za dalších padesát let. Je to jen část různobarevné mozaiky od bílé až po škaredou čern, kde se sešly různé skupinové pravdy, jejichž počet se geometricky navyšuje s počtem let od onoho času navršovaných. Nechceme a nemáme v úmyslu soudit, jen bychom neradi, aby se největšími hrdiny té doby stali podržtaškové, dnes už bez uzardění tvrdící, že právě oni to tenkrát všechno vybojovali, vyhnali komunisty a ruské vojáky a zařídili dnešní krásnou dobu i zářnou budoucnost. Proto se v knize setkáte i s protichůdnými názory, laskavými úsměvy i sametovým šmirglpapírem. A o tom to je.

Na samý začátek předkládáme na stříbrné míse osobní zamyšlení jednoho z pramenů, protagonistů tehdejších událostí, kteří si později nepřisvojovali zásluhy ani za to, co sami udělali. Slovo má Ladislav Žák.

Proč jsem napsal tyto řádky

Mnoho mých blízkých i vzdálených přátel, kamarádů a kolegů může kdykoliv svědčit, že jsem vždy tvrdošíjně odmítal jakýmkoliv způsobem zveřejňovat vzpomínky a názory na to, čemu se říká „sametová revoluce“ nebo „sedmnáctý listopad 1989“. Činil jsem tak s vědomím, že je zbytečné přispívat k nekonečné haldě spisků na téma, „jak jsem vyhrál válku“, popř. velmi konečné haldičce spisků na téma „jak jsem prohrál válku“. Vše buď podle stříhu „vzpomínky starého zbrojnoše“ nebo totéž, ovšem zahaleno do hávu rádobý vědeckého zkoumání. Postupně a stále častěji se k tomuto žánru přidala řada textů na téma, jak to muselo být nebo jak to mělo být, povětšinou od lidí, kteří o dané věci nevědí z přímé zkušenosti nic, a tudíž jsou ve svém vědeckém nebo novinářském názoru zcela svobodní a nezátížení, a to ani poznáním, ani zkušeností, ani skutečností. Poslední doba je charakterizována svěžími a jednoznačnými díly typu politického komiksu, často od osob, které tehdy nebyly ani na světě. Rád bych zde jasně řekl, že já obecně přehršel názorů na nějaký děj nebo věc vítám především proto, že více pohledů je vždycky lepší než jeden. Pokud jde o inkriminovaný „sameťák“ a díla o něm, pak se přiznám bez mučení, že jsem drtivou většinu těchto pojednání ani neotevřel. Omlouvám se proto všem autorům, kterým se snad bude zdát, že jsem jim uloupil myšlenku. Stalo se tak z pouhé neznalosti.

Nyní pár řádků k tomu, proč tedy navzdory mému hlubokému přesvědčení o správnosti držení „bobříka mlčení“ vznikl tento text. Jde o reakci na stále častější vystupování nejrůznějších skupin a jednotlivců, které si osobují právo cenzurovat názory druhých ve jménu jakéhosi jediného ideově správného a zároveň, jak jinak, vědecky a historicky podloženého názoru. Nejde zdaleka jenom o události listopadu 1989, jde o obecný jev. Jejich

nabádavé texty jsou jako vystřižené z myšlenkového formátu, že *je něco pravdivé, protože je to správné a správné je to pro to, že je to pravdivé*, popřípadě, že *svoboda každého je podmínkou svobody všech* a jiných tautologických a zcela bezobsažných perel. Je mi z toho úzko, a to ještě nezačala ta správná sezóna třicátého výročí onoho, vlastně „bůh ví čeho“. Když bych měl pojmenovat něco, v co jsem po sametové revoluci skutečně doufal, pak právě v to, že v naší společnosti zavládne pestrost, různorodost a tvůrčí spor názorů jednotlivých lidí a následně i jejich skupin. Dočkal jsem se návratu tmářství, bezalternativnosti, stupidity a groupthinku v míře přímo nebývalé. Především proto vznikly tyto řádky...

Ozývají se hlasy, že může dojít k uloupení hodnot 17. listopadu. To je teze, která předpokládá, že si tyto hodnoty již dříve někdo přivlastnil. Otázkou je, zda je vůbec možné si přivlastnit nějaké skutečné hodnoty, související s politickou změnou. Názor na možný způsob zcizení těchto hodnot ponechávám zcela na laskavém čtenáři. Nicméně zcizovat je možné také pouze to, co existuje. V očích bystrých cenzorů vzpomínek jiných účastníků jsou údajnými hodnotami 17. listopadu nejčastěji svoboda, demokracie, humanismus, tržní hospodářství a návrat na Západ (popřípadě do Evropy). Myslím, že je dětinské spojovat tyto hodnoty právě se 17. listopadem, protože tyto hodnoty nebo spíše hesla najdeme na plakátech skoro všech různobarevných revolucí po celém světě od doby, co existují televize typu CNN, které nám nejen zprostředkovávají politické změny a války on-line, ale také je aktivně utvářejí. Je to parodický projev tzv. „cargo kultu“, kdy si domorodé obyvatelstvo vybavené příslušnými plakáty a transparenty myslí, že se mu dostane pomoci zvenčí... Já osobně si pamatuji ještě i revoluce, kde symboly byly hvězda, srp a kladivo, popřípadě obrys Che Guevary, ale jejich popularita velmi poklesla a dnes tato symbolika nenese už zdaleka tolik, co před takovými padesáti, šedesáti lety. Takové revoluce by nám ostatně dnešní zaručeně nezávislé zpravodajské televize ani nepřenašely, a pokud ano, tak jenom proto, aby přispěly k jejich zániku.

Můj text tedy bude o hodnotách, budu se pečlivě vyhýbat tomu, abych někoho jmenoval, protože to, v rozporu s míněním některých, není vůbec podstatné. Mým přáním je, abychom si byli schopni uvědomit, že ani prostřednictvím nejvynalézavějších rituálních tanců nad shořelou hospodou a pivovarem se piva nenapijeme ani náhodou. Můj text tedy bude o tom, že rituální adorace jediné správné a pravdivé interpretace událostí 17. listopadu nám v dnešní době svobodu nepřinese. To platí zcela obecně. Věčné pře o minulost přináší nám i celé společnosti především mentální ustrnutí právě v době, o kterou se přeme. Řeči o tom, že se musíme vypořádat s minulostí, jsou pustý žvást, protože to prostě není možné. Zvláště obveselující je fráze, že musíme věci správně pojmenovat. Když pojmenujeme tygra „Lízinka“, gaučové kotě to z něj rozhodně neudělá. A naopak. Navíc je to jedno, jak nás učí Shakespearovy verše o růži.

Proč jsou různé výklady stejné události

Nejprve si dovolím trochu toho časového kontextu. Rád bych připomněl, že třicet let od založení první republiky uplynulo v roce 1948 a třicet let od jejího konce v roce 1968, zatímco třicet let od února 1948 uplynulo v roce 1978 a třicet let od pražského jara 1968 uplynulo v roce 1998. Povšimněme si prosím, toho, že vždycky bylo ono třicetileté výročí spojeno s nějakým tím jiným osudovým momentem v domácím společenském dění. Rok 1978

s vrcholící normalizací a pronásledováním chartistů a rok 1998 se Sarajevským atentátem a „blbou náladou“. Letošní třicáté výročí listopadu 1989 je potom ve znamení uměle vyvolávaných hysterických obav části obyvatelstva o hodnoty svobody, demokracie, trhu a prozápadního směřování našeho státu.

Následně si dovolím ještě několik poznámek na téma diskutovaných scénářů událostí 17. listopadu. Základní legendy jsou dvě. První je taková ta světlá až bílá, kdy spravedlivý hněv lidu pod vedením spojených sil disidentů a studentů svrhnul zločinný a zavrženíhodný režim, ustavil režim ideálů pravdy a lásky a následně vyhnal ze země okupační armádu. Jde o kvintesenci etiky, nezištnosti, entuziasmu a sebeobětování. Druhá je ta temná až černá, kdy jde o komplot, masovou zradu ideálů, mesalianci mezi disentem a režimem, vše nejlépe pod taktovkou cizí moci, od tajných služeb až po mezinárodní spiknutí. Jde naopak o kvintesenci bezcharakternosti, účelovosti a mocichtivosti. Obojí jsou pokrytecké, neživotné až absurdní, ke zvěčnění do mramoru předurčené, ale zároveň zcela neudržitelné a díky vzájemné existenci a popírání se „nezvěčnitelné“ pohádky. To, co hlásají, se prostě nedá slovem vypovědět ani perem popsat.

Když se nad tím zamyslíme hlouběji, tak dojdeme k závěru, že obě jsou natolik extrémní a neživotné tím víc, čím více se jedna vymezuje vůči druhé. Jedna bez druhé už nemůže dávno existovat, jejich vzájemné popírání je posiluje, a tak tu žijí vlastním životem a svou absurdností nám tu, jedna či druhá, ale vlastně obě dohromady otravují život a neustále nás vracejí někam hluboko do minulosti, nutí nás zabývat se věcmi, které jsou pro naprostou většinu z nás a pro celou společnost naprosto neužitečné.

Je možné, že si nositelé a zastánci světlé i temné legendy opravdu myslí, že tyto legendy nebo dokonce oni sami představují nějaké skutečné hodnoty. Co je ovšem nepochybné je to, že jejich spor, ze kterého obě legendy žijí a sílí, je zcela bezhodnotová bramboračka. Vidíme to při trochu soudnosti všichni, kdož nejsme vtaženi na světlou nebo temnou stranu síly. Vítězství jakékoliv z těchto dvou legend a zmizení jejího protipólu znamená bez dalšího její vlastní konec, protože přijde o zdroj své existence. Hodnotový obsah marné debaty, která se k nám jako desetkrát prodaný a znovu ukradený Švejkův pes pořád vrací, se nemůže stát základem žádného státu, pokud bychom se drželi Masarykovy teze, že státy zanikají s idejemi, na kterých vznikly. V tomto smyslu hodnotového a ideového obsahu je ovšem naše republika tedy zároveň nesmrtelná, tedy spíše nemrtvá. Je to takový zasukovaný „zombík“.

Skutečnost byla taková, že se před třiceti lety začaly proplétat a spojovaly do jednoho proudu desítky, možná stovky větších s tisíci a milióny menších i docela maličkých příběhů a lidských představ, plánů a osudů a vytvořily na určitou dobu neuvěřitelný tlak, který režim prostě nemohl vydržet. Tak jako každý správný tlak i tento tlak se šířil podle Pascalova zákona společností všemi směry. Byl to tlak, který vyvolal na společenskou plochu režimu ohromnou sílu, která nutně způsobila jeho změnu, aniž bylo od samého počátku jasné, kam má, nebo dokonce kam bude následný vývoj společnosti směřovat. Dá se to přirovnat k pohádce o veliké řepě. Řepu vytáhli nepochybně všichni, od dědy po myšku, a je zcela zřejmé, že bez nikoho z nich by to nešlo. Přesto jsme svědky neustále se vracející absurdní debaty o tom, kdo vytáhnul řepu sám popřípadě bez koho. V poslední době se k vytažení řepy a debatě „kdo je děda hrdina“ a „kdo musí z kola ven“ hlásí různé skupinky samozvanců a

nejabsurdnější z nich jsou skupiny těch, kteří u toho nejen nebyli, ale mnozí nebyli dokonce ještě ani na světě.

My, co jsme tenkrát na světě byli, máme jeden každý z nás své vidění, svůj obraz těchto událostí. Máme v sobě uloženu svou souslednost událostí, které jsme prožili, máme své vlastní kontexty těchto událostí. Vyprávíme každý své příběhy. Některé jsou dlouhé, jiné krátké. Některé jsou zajímavé, jiné banální. Snad je pro mnoho z nás přijatelnější vyprávět příběh někoho jiného nebo přijmout nějakou obecnou verzi. Ovšem to, co můžeme jen obtížně přijmout, je sdělení, že náš příběh je špatný, škodlivý a že vlastně nikdy neexistoval, že jsme pomýlení idioti, jejichž příběh nic neváží a nesmíme ho vyprávět. To vzbuzuje v drtivé většině lidí odpor a zlobu, protože je to svým způsobem hrozná poníženi lidské důstojnosti. Taková poníženi se v lidských duších hromadí a sčítají. Míra trpělivosti každého jednou přeteče.

Do třetice si dovolím trochu jiný pohled na to, co spojuje skoro všechny významné společenské změny, ať již jejich modus operandi a celkový kontext byl jakýkoliv. Samozřejmě platí klasická poučka o tom, že lidé nechtějí po staru žít a elity neumějí po novém vládnout, ale podstata tohoto jevu je možná ještě trochu hlouběji. Jsem přesvědčen, že než dojde k nějakému skutečně zjevnému konfliktu, který ohlašuje budoucí změnu, jejího nositele a její podobu, probíhá ve společnosti proces, který má mnoho podob, ale jeho podstatou je útok na svobodu myšlení a slova. Elity, často samozvané a nikým nevolené, začnou lidem předkládat mantinely, v jejichž rámci mají o věcech a jevech kolem sebe uvažovat. Samozvanci vytvoří inkviziční organizaci, která si osobuje právo na posuzování lidí kolem sebe a zahájí neblahou činnost. Říkají lidem, co si mají myslet, jak mají mluvit a nakonec jak se mají chovat. Součástí takového procesu je vytváření seznamu nežádoucích úchylek a odchylek. Následuje manuál na jejich potírání, který stojí vždy na presumpci viny a rozsáhlé síti udavačů. Společně s těmito základními spisky vznikají samozřejmě i seznamy lidí, kteří se podobných odchylek dopouštějí. Pak už se pomalu všechno ubírá ke startu honu na čarodějnice bez ohledu na dobu a místo. Integrovaní součástí takových honů na čarodějnice a inkvizičních procesů všeho druhu je samozřejmě program převýchovy těch, kteří ještě zcela nepropadli nově objevenému zlu. Má podobu lágrů a internace s vymýváním mozků všeho druhu a jeho nejmírnější formou je dobře naprogramovaný výchovně vzdělávací proces.

Proč se režim podělal

Listopad a celý rok 1989 v sobě spojil hned několik reminiscencí na takovéto hony na čarodějnice v naší společnosti. Byly to stranické čistky na základě spisku „Poučení z krizového vývoje...“ které přímo zasáhly několik milionů československých občanů a poněkud časově vzdálenější procesy, justiční vraždy a lágry let padesátých, jejichž dopad do společnosti byl neméně ničující, jen už se věřilo, že „už je to tak nějak celé za námi“. Tehdejší elity československého státu, který ve své podstatě nebyl ničím jiným, než sovětským protektorátem, se na konci roku 1988 s hrůzou dozvěděly, že Sovětský svaz hodlá postupně stahovat svou okupační armádu nejen z Československa. Tím ovšem tyto elity přišly o podstatnou část zdroje své moci, strachu lidí z okupační moci a všudypřítomné kolaborace. Začalo hrozit masové otevřené položení otázek na věčné téma ze „Skřivánek na niti“, a to „kde je mlíkař“.

Otázka první zněla, kde jsou milióny postižených opakovanými prověrkami na základě „Poučení...“ a otázka „za desát bodov“, kdo a jak pozval okupační armády do Československa a postavil na jedné z nich svou moc v sovětském protektorátu.. Tento stav vedení strany a státu v podstatě paralyzoval, protože se jeho protagonisté začali oprávněně bát toho, že je vlastní hříchy doběhnou a zničí. Navíc se rychle ukázalo, že se mohou stále méně spolehnout na represivní složky, které po zjištění, že nad nimi v dohledné době nebude cizí klacek, zatoužily po větším podílu moci a část z nich se postavila do zatím tiché opozice. Samozřejmě, i v tehdejších Lidových milicích, Sboru národní bezpečnosti a Československé lidové armádě se našlo ještě pár psychopatů, kteří byli připraveni mlátit a vraždit vlastní spoluobčany jménem kohokoliv podobně, jako to dělali jejich předchůdci v roce 1969, po Únoru 48, ale i v Protektorátu, v první zaručeně demokratické československé republice a samozřejmě i ve starém dobrém mocnářství... Takové už prostě ozbrojené složky jsou. Dávají zdání moci a přitahují mimo jiné i psychopaty a deprivanty všeho druhu. Nemá to nic společného s místem, časem nebo politickým systémem. Je hloupé obviňovat konkrétní mocenský systém z toho, co je vlastní jakémukoliv mocenskému systému. Výjimku tvoří samozřejmě systémy a režimy, které prohrály. Ty si musejí nechat líbit skoro všechno.

V průběhu roku 1989 následovala ze strany režimu jedna chyba za druhou, počínaje Palachovým týdnem, ale všechny v duchu toho, že strana vyvíjela zvýšený tlak na to, co si lidé mají a musí myslet, pořád něco vysvětlovala a obhajovala neobhájitelné. To všechno tváří v tvář všeobecnému uvolnění, které bylo cítit kolem nás na všech stranách. Nešlo zdaleka jenom o Maďarsko a Polsko nebo samotný Sovětský Svaz s jeho glasností, novým myšlením a perestrojkou... Změny byly stále ostřeji cítit i v NDR, naše země zažila hromadný exodus občanů NDR na Západ. Podle mého názoru to celé velice trefně ve svém vystoupení na Červeném Hrádku shrnul Milouš Jakeš. Nechtěným poselstvím tohoto vystoupení ovšem bylo ujištění, že si KSČ neví se situací rady a hlavně, že se lidé už nemusí KSČ a komunistů bát, když její generální sekretář dokáže předvést před svými podřízenými „čerty druhé až třetí kategorie“ takovouto „estrádu“. Možná to byla v té době ještě trochu mylná úvaha, ale v každém případě se už nastupujícím podzimem vlak změny definitivně rozjel.

Mluvím o tom proto, že celý režim, který působil na našem území více než čtyřicet let, nebyl poražen nějakým mezinárodním spiknutím, zradou ve vlastních řadách nebo hrdinstvím jakéhosi odboje. Založil si svůj konec vlastními represemi proti vlastním lidem, když je omezoval všestranně na svobodě. Neustále chtěl někoho kontrolovat, opravovat, napravovat a převychovávat. Padl by zajisté dříve, již po roce 1968, ale dostalo se mu možnosti ještě dvacet let přežívat v sovětském protektorátu pod ochranou okupační armády. Ani to mu nestačilo a spustil v rámci prověrek další kolo represí proti vlastním lidem a jejich rodinám. Možná by změna režimu na základě procesu pražského jara uchovala ve společnosti více sounáležitosti a sociální spravedlnosti, než změna, která proběhla po listopadu 1989, ale to je jenom planá úvaha na téma „co by, kdyby“. Je proto celkem zbytečné a často směšné zabývat se věčnými otázkami, co se ještě kdy dalo zachránit. Jakékoliv návrhy změn narážely na kolaboranty s cizí mocí, kteří na ní byli závislí, a než by se je podařilo z vedení státu odstranit, bylo by stejně na všechno pozdě.

Proč fake news a další mantry?

Rád bych proto dnešním samozvaným protagonistům jediného správného ohledu na listopad 1989, kteří jsou tak daleko, že nepřipustí ani vzpomínku na téma, že kdesi ve štábech studentské revoluce byly na stole nedopité lahve alkoholu a snad dokonce i nakouřeno, protože by tím byl ohrožen čistý étos jejich vítězství pravdy a lásky nad lží a nenávisť, připomenul jenom několik vět.

Jakkoliv je pravdou, že represe, které jste vyvolali po listopadu 1989, opravdu vnější podobou nesnesou srovnání s represemi let padesátých a sedmdesátých, mají, bohužel, stejný potenciál vyvolat po čase společenskou změnu směřující proti vám a vašim nohsledům. Už jenom proto, že jsme po těch třiceti letech na svou svobodu citlivější než kdykoliv před tím. Nemusíte nás zavírat do lágrů nebo vyhazovat masově ze zaměstnání, abychom se vzepřeli nebo vás začali prostě ignorovat. Stačí, že likvidujete sobě nepohodlné skutečnosti, události a jednotlivce, a to dokonce v duchu nejlepších tradic KSČ i ty z vlastních řad. Stačí, že nás neustále napomínáte, že si něco myslíme nebo dokonce říkáme a píšeme špatně v rozporu s vašimi samozvanými kánony. Čteme špatné knihy a informační zdroje vůbec. Nepálíte knihy jako jezuité a fašisté a nevyřazujete je z knihoven jako komunisté, i když se v tomto smyslu ani dnes individuální předpodělané iniciativě meze nekladou. Vy jenom blokuje weby a přepisujete nepohodlné pasáže v knihách.

Společnost jste od počátku let devadesátých rozdělili na ty správné a hodné, rytíře pravdy a lásky a ty špatné a zlé, zloduchy lži a nenávisť, rytíře pláště a dýky. Těm prvním se odpouští jakákoliv špatnost, ty druhé nemůže žádný dobrý čin vymanit z temné strany. Je proklamováno, že je lépe mýlit se a páchat zlo s dobrými, než mít pravdu a konat dobro se špatnými. Tak zní vaše „pravidlo moštárny“ číslo jedna.

Vytvořili jste mantru rozdělené společnosti a opakujete ji lidem tak často, že už tomu mnozí začínají věřit a hledají své místo na té správné straně barikády nebo příkopu. Z toho, že je společnost rozdělená, pak selektivně obviňujete kohokoliv vám nepohodlného. Vytvořili jste obraz viníka všeho špatného a tím je starý, neúspěšný a nevzdělaný venkovský heterosexuál. Prostě obyčejný pracující člověk.

Vytvořili jste mantru „fake news“, kterou označujete všechno, co se vám nehodí do krámu. Je to mantra na úrovni starých dobrých manter na téma „zaprodanců a ztroskotanců“. Je často dokonce jedno, co se říká, jde především o to, kdo to říká. Znovu existují „libri prohibiti“, ale i „www prohibiti“ a samozřejmě „homine prohibiti“. Proto nemůže status „fake news“ ztratit zpráva, která se ukázala být zřejmě v souladu se skutečností. Její zdroj stejně zůstává v klatbě. Špatný chlapec nemůže mít přece pravdu nikdy.

Vytvořili jste mantru korektnosti, která zakazuje nazývat věci pravými jmény. Orwelův „newspeak“ a Havlovo „ptydepe“ jsou proti vámi prosazovanému jazyku politické korektnosti opravdu jenom slabé čajičky.

Vytvořili jste mantru o tom, že Rusko je říší zla, ze kterého pocházejí všechny naše problémy. Kdo upozorní na jakýkoliv problém, který se vás dotýká, je automaticky „ruský šváb“,

„Putinův troll“. Kdo nejde s vámi, jde nejen proti vám, ale navíc ještě s Ruskem. Podobnou hysterii rozehráváte proti Číně a zcela absurdně konec konců i proti nežádoucí Trumpově administrativě. Trump byl konec konců zvolen v rozporu s přáním vás samozvaných elit, lepšoidů všeho druhu. Taková drzost...

Vytvořili jste směšnou mantru „hybridní války“, což je pojem, do kterého zahrnujete jakékoliv konání kohokoliv, koho je nutné prohlásit za nespolehlivého nebo rovnou za nepřítele.

Obávám se, že se pod vámi začíná otevírat po třiceti letech váš vlastní hrob, který byl vykopán podobnými prostředky jako hrob předchozího režimu. Tak jako starý režim udržel načas nad vodou protektorát Moskvy, vás drží nad vodou protektorát Bruselu, Berlína a Washingtonu. Sami o sobě ztrácíte půdu pod nohama, podobně jako je ztrácel režim předchozí. Proti nepohodlným osobám a organizacím píšete udavačské dopisy, které si v ničem nezadají s deklamacemi věrnosti a zvacími dopisy všeho druhu.

Společenská a individuální převýchova vedená ve vašem duchu zahrnuje posvátnou hrůzu z fake news z vámi určených zdrojů, bezvýhradnou politickou a společenskou korektnost se zvýšeným důrazem na multigender, multikulti, proimigrační étos, ekologický alarmismus, ochranu menšin a rusofobii. Když tohle všechno zvládáme, tak nás napadnete jako nepřijatelnou menšinu těch, kteří máme ponožky v sandálech a tleskáme pilotovi po přistání. Znovu musíme říkat svým dětem, aby si na veřejnosti a zejména ve školách dávali pozor na to, co říkají na veřejnosti a zejména ve škole, protože by je to mohlo do budoucna poškodit. České školství je stále více školstvím tmářským a kazatelským, stojícím nikoliv na otevřené mysli a pochopení podstaty, ale na memorování věčných pravd bez jakékoliv nutnosti je pochopit.

Jste posedlí kontrolou myšlení, projevu, chování a jednání ve svém okolí. Touto posedlostí systematicky ničíte prakticky veškeré hodnoty, které pokrytecky verbálně prosazujete a bijete s nimi lidi po hlavách. Touha po kontrole ekonomiky přinesla do tržního prostředí dotace, granty, licence a výběrová řízení a zcela neprůhledná pravidla jejich přidělování. Systém administrativních bariér udělal z tržního hospodářství hospodářství dohodnuté, zrůdnou multimesalianci, ve které získávají profit ti, kteří jsou schopni se podřídit a domluvit. O tom se Státní plánovací komisi ani nesnilo. To zcela přirozeně vedlo k odchodu spousty úspěšných firem do zahraničí, kde se skrývají pod cizokrajnými názvy. Ti, kteří zůstali doma, se vystavují neustálému riziku, že na ně někdo zaklekne nebo budou označeni za společensky nepřijatelné. I když někteří z nás začínají být díky své poctivé práci skutečně globálními hráči, nemohou být podle vašeho názoru, názoru samozvaných elit, ani sponzory společenské akce. Původně proklamovaná hodnota tržního hospodářství a idea budování kapitalismu zdegenerovaly do reality karikatury socialismu pro vybrané.

Stejně tak hodnota demokracie není obnovována převážně ze svobodné soutěže názorů občanů, ale spíše z vůle politických stran. Ústavní monopol KSČ, která nebyla politickou stranou, ale zastřešující a ovládající mocenskou strukturou, tak byl vámi nahrazen oligopolem několika politických stran a hnutí. Elementární poučky vedou k tomu, že oligopol je pro každý systém daleko škodlivější než monopol. Jste pro demokracii, ale jenom tehdy,

pokud dává ty správné výsledky. Jste pro demokracii, ale jste proti referendu, a pokud už někde proběhne s nežádoucím výsledkem, klidně ho zopakujete a obviníte lid z toho, že selhal. Jste pro hodnoty demokracie, ale klidně necháte zavřít poslance, abyste učinili pro volbu správného prezidenta sto hlasů parlamentní většinou, a jiného poslance necháte Sněmovnou vláčet v poutech a při jeho projevu stojí ve Sněmovně vedle řečniště ozbrojený policajt a druhý hlídá dveře. Zavádění umělé inteligence podporujete s nadějí, že vám nejen pomůže elektronizovat demokracii, což je samo osobě zruďné, ale především doufáte, že bude provádět permanentní kontrolu společnosti a mnozí z vás sní o osobních hodnoceních každého z nás, abychom byli ti správní a hodní.

Zvláštní zmínku, jako hodnota, si zaslouží naše cesta na Západ. Vyrázili jsme tam, ale když jsme tam se svými fangličkami došli, zjistili jsme, že tam Západ, o kterém jsme před listopadem snili nad katalogy Burda, Otto a Neckermann, už tam prostě není. Utekl nám, alespoň z našeho pohledu, někam na Východ. Přestali jsme ho masově následovat a začali jsme ho pomlouvat, usvědčovat ze socialismu a neomarxismu a prohlašovat se tím pravým Západem a pupkem světa vůbec. Tak jsme během třiceti let prošli cestu z Východu na Západ a do středu světa, ale ve skutečnosti jsme se vůbec nevymanili ze svého přešlapování na místě v zasmrádlé kotlince. To jenom svět se měnil, šel kolem nás a usmíval se nebo se i nahlas smál, když slyšel naše žabomyší spory nad jakýmisi listopady, srpný, únory a říjny. O mariánském sloupu, pomníku maršála Koněva a jiných dokolečka dokola padajících a vztyčovaných pískovcích, mramorech, žulách a bronzích ani nemluvě.

Snažíte se nám tisícerým a jedním způsobem mluvit do života. Nabádáte nás, jak spolu máme žít, jak máme vychovávat děti, co máme jíst a pít, jak, kam a čím máme cestovat, u koho a co máme nakupovat či nenakupovat, co a jak máme třídit... Často se okázale divíte, že nám lidem je tohle neustálé šťourání se v našich životech včetně jejich osobní a intimní sféry proti srsti. Smažíte se na nás konat dobro, ale spíše jej pácháte. Z vítaných dobrodějů se stáváte otravnými dobrosery.

Je přirozené, že tohle všechno nám žádnou, vámi tak pokrytecky hojně proklamovanou svobodu nepřináší, nepřinese a ani přinést nemůže. Největší a nejdůležitější hodnotu tohoto světa svobodnou vůli, svobodné myšlení, svobodu slova a projevu vaše konání, kontrola a převýchova ničí podobně jako Nicota říší Fantazie v Nekonečném příběhu. Vámi předkládaná jediná správnost, bezalternativnost, jednoznačná danost tohoto světa znamená jeho postupný zánik, pád do hrobu, který byl kopán prakticky celá uplynulá tři desetiletí. Nyní pod vámi zvolna otevírá. Zákon nezbytné pestrosti, různorodosti, variability platí obecně a je neúprosný. Zvoní vám hrana, milí strážci a kazatelé jediného správného světa, paradoxní na tom je to, že u provazu stojíte vy sami. Zvonicí jste obsadili a nikoho do ní ani k ní nepouštíte, aby z ní nezazněl žádný nežádoucí a podle vás falešný a lidi matoucí zvuk... Protagonisté minulého režimu to dělali podobně...Tím se ovšem hrob nezavře. Ani tehdy, ani teď...

A tuto stať ukončím nadčasovým textem svého jmenovce Jaroslava Žáka, který hovoří za vše:

*Zda znáš tu šťastnou zem, co Sudety ji vroubí,
kde Západ s Východem se utěšeně snoubí,
zemský ráj to napohled, zem mléka, strdí, medu,*

*spojenci dali ji k obědu lidojedu-
hle jaké proměna, říš pominula zčerstva,
leč kde byl jara květ, teď kvetou ministerstva,
kde chodil národ lev a mával pochodní,
tam tloustnou sekčové a správci národní,
tam tráva neroste, kde germánské šly bandy,
leč zato rostou tam následky propagandy...*

Za tyto nevinné verše z počátku ledna 1948 upadl autor hned po Únoru do nelibosti. Už třetího března byl vyloučen ze Syndikátu českých spisovatelů. Věřím, že přes všechno, co jsem v tomto textu napsal, se mi bude dařit lépe...

2. Šachy v předvečer sametové revoluce

Slovenský spisovatel Pavol Janík se v rozhovorech s generálem Aloizem Lorencem dostal k exkluzivním informacím o tom, že nic nezačalo na ulicích Prahy 17. listopadu 1989, ale bylo dlouhodobě a pečlivě připravováno v kuloárech naší rozvědkou ve spolupráci se zahraničními službami. A zdaleka ne jen se sovětskými! Na některé z nich můžeme nahlédnout jen okrajově, rozvědka není jak známo orgán otevírající se zvědavcům podle jejich přání, ale pracuje výhradně podle zadání svého zřizovatele. A někdy ani to ne. Nakonec se stejně dozvíte jen to, co ona sama pustí. Ale ani to zdaleka nemusí být pravda, při jiné příležitosti pustí stejnou informaci trochu jinak a pak poodhalí někomu jinému zase úplně jiný sled události. Proto u vás nakonec může zakotvit několik výkladů na jednu událost a každá informace bude pravdivá. Tak si vyberte, je to od rozvědky. A bude to o zákulisních přípravách, vzájemnému oťukávání a okopávání kotníků.

Tato komentovaná informace má svůj původ v jednom srpnovém horkém večeru roku 1989, který už začínal být horký i v přeneseném slova smyslu. V pražském hotelu Paříž se sešla na utajované večeři vybraná skupina z našich nejvyšších stranických pracovníků plus šéfy tajné služby s vybranými velvyslanci hlavních států NATO a jejich osobními poradci. Naši špičku tvořili Josef Lenárt – tajemník ÚVKŠČ, Rudolf Hegenbart – vedoucí oddělení ÚVKŠČ pro branné a bezpečnostní služby státu a Alois Lorenc – první náměstek federálního ministra vnitra. Oficiálně mělo jít o vzájemnou informovanost a koordinaci postupů v čase očekávaných společenských změn, aby byl zajištěn jejich nenásilný průběh. Velmi důležité bylo sladit soubor opatření, které měly zabránit ekonomickému chaosu a destrukcím, zajištění ochrany občanů i jejich majetku. Přeloženo do srozumitelné češtiny měli se setkat a také se setkali vysocí šéfové našeho státu pověřeni jeho ochranou před nesmiřitelným vojenským a politickým nepřítelem, vojenským paktem NATO právě s jeho nejvyššími představiteli u nás. A důvod? Jak co nejelegantněji předat státní moc a ekonomiku do rukou právě tohoto nepřítele, se kterým jsme bojovali po celou dobu komunistické vlády. Tomuto slovíčkaření se říkalo tenkrát jednoduchým slovem – zrada.

Hlavním mluvčím druhé strany na této polotajné večeři byl americký velvyslanec Julian Martin Niemczyk a pro utvoření představy, jaké kapacity protivník nastavil, sluší se blíže představit jeho vizitku. Za druhé světové války již sloužil v americké armádě, samozřejmě v úřadu OSS, první vojenské rozvědce a do konce války to dotáhl na kapitána. Ve strategické rozvědce pracoval i po válce, jen v období 1960-1965 si odskočil do Agentury národní bezpečnosti NSA, to už jako plukovník. V roce 67-69 už byl vojenským a leteckým přidělcem USA na ambasádě v Praze, pak poradcem prezidenta pro mezinárodní vztahy a v tomto napjatém čase nemohl být nikde jinde než opět v Praze, tentokrát již jako velvyslanec. Diplomata každým coulem a tak jeho diplomatická večeře s šéfem naší rozvědky určitě byla diplomaticky velmi zajímavá. Bylo známé, že jeho kořeny vyrašili ve slovanské půdě a tak si v hotelu Paříž mohl s tajemníkem ÚVKŠČ soudruhem Lenártem notovat, jak je to se slovanským původem a anarchistickými sklony. A nebyli to jen Američané, své slovo k tomu měli i velvyslanci ostatních hlavních protagonistů NATO.

O těchto vážných diskusích a tajných ujednáních neproniklo na veřejnost prakticky nic, i když podobných jednání bylo několik. Vždyť kdo také měl povolení hlídat hlídače? Dosud není veřejnosti známo, kdo všechno držel ve hře žolíky a kam až v přípravách na řízený přechod

moci při zachování svého exkluzivního postavení došel. Výsledky se „tak nějak“ dostavily jakoby samovolně o pár měsíců později při vyvolané studenstské demonstraci, byly však velmi hubené a prakticky se na organizaci a předání moci ani neprojeví. Jako by se v rozhodujícím momentu pro řídicí osoby zastavil čas a nikdo se neodvážil učinit poslední krok. Asi právě proto dopadlo nakonec všechno tak jak dopadnout nemělo a výsledek zplodil jiné dítě, než si cinkající klíče většinou představovaly. Ale šlo tenkrát vůbec postupovat jinak?

Ale k fotografiím na dalších stránkách:

O čem si asi mohli povídat velvyslanci USA a Velké Británie s nejvyšším šéfem naší tajné služby tři měsíce před 17. listopadem? A na co si připíjeli šéfové tajných služeb tehdejší ČSSR a SSSR o čase, když kousek od Národního divadla byly v plné parádě bílé obušky? Dalo by se říci, že v tom přípitku je všechno, o čem ta revoluce doopravdy byla.

Neformální rozhovory první náměstka federálního ministra vnitra ČSSR generálporučíka Ing. Alojze Lorence, CSc., s velvyslanci USA a Velké Británie

Podpis protokolu 17. listopadu 1989 v Praze ve vile ministerstva vnitra v čase rozhodující demonstrace na Národní třídě mezi velením tajných služeb sovětské KGB a naší Státní bezpečnosti. Uprostřed první náměstek federálního ministra vnitra ČSSR Alojz Lorenc, nalevo generál KGB Viktor Gruško a napravo náčelník československé kontrašpionáže plukovník Karel Vykypěl. To si ještě mysleli, že to mají pevně v rukou.

Na jaře roku 1989 západní velmoci ještě stále podle analytických závěrů naší zpravodajské služby předpokládaly, že změny v předání moci se uskuteční převážně pod taktovkou progresivních sil v našem státním aparátě a pod řízením ÚVKŠČ v kolejích vymezených orgány Sovětského svazu. Mezinárodní situace se však vyvíjela jinak. Překvapivé vyhlášení nejvyššího vůdce SSSR Michaila Gorbačeva, že sovětská strana nebude nadále zasahovat do vnitřních změn socialistických států, jestliže jejich vývoj nepůjde proti zájmům SSSR všechny dosavadní úvahy zcela změnilo. Jaký výbuch to způsobilo nejen ve vedení politických špiček všech satelitů a jak vysoko zvedly hlavu všechny druhy opozice je dnes všeobecně známo. Dnes také víme, že kdyby to Gorbačov takto neprohlásil, nepustili by jej západní šéfové k žádným rozhovorům o zlepšení vzájemných vztahů a nebyli by ani ochotni jen naslouchat jeho žádostem o pomoc při řešení katastrofálně se vyvíjející situace Sovětského svazu. A my můžeme už jen konstatovat, že od konce tohto léta už bylo zcela zřejmé, že hlavní otázkou přestala být jakákoliv transformace, ale kdo převezme štafetu moci pro další roky? Nejen u nás, ale ve všech satelitech okolo a nakonec i u hegemonu socialistické revoluce Sovětském svazu.

Skončila doba „bratrské spolupráce“, když jako v minulosti jeden stát šlápl vedle a všichni ostatní jej okamžitě po domluvě či s krvavou hlavou stáhli zpátky do řady, ale zcela naopak, nyní se o sebe musel postarat každý sám. Od 4.července vládla v Polsku Solidarita, Maďarsko bylo rozklíčeno natolik, že otevřelo hranice a utíkající desetitisíce Němců z východu pustilo do Rakouska a v tom NDR už byla docela anarchie. Československé komunistické vedení stále drželo otěže pevně v ruce spolu se stále živým materiálem „Poučení z krizového vývoje“ a nemohlo ustoupit ani o píď, protože by s dogmatem padli všichni staří jestřábi z roku 1968, kteří stále drželi moc pevně ve svých rukou. Oficiálně žádná opozice ani neexistovala a kdyby se někdo odvážil jednat s volným sdružením Charta 77 nebo dokonce s bývalými komunisty, vyhozenými ze strany v prověrkách 1969 a 1970, byl by přímo za zrádce. Změnu mohl tedy tajně připravovat pouze takový orgán, který vládí ozbrojenou mocí nebo mocnou tajnou službou a mohl se paktovat jen s některými pohlaváry nejvyššího vedení, kteří měli alespoň částečně „čisté ruce“ od roku 1968 a kus odvahy. Že se o něco obdobného pokusil jako sám voják v poli také federální ministerský předseda vlády, a to i přes přímý zákaz nejvyššího šéfa strany, to byl zoufalý pokus udělat alespoň něco, aby vývoj neskončil v úplné anarchii.

Jak o pár let později hodnotil jeden z ústředního štábu Lidových milic, který v těch dnech na rozkaz soudruha Jakeše několikrát povolal své jednotky z fabrik po republice do Prahy a honem zase zpět a nakonec to svedli všecko osobně na něj:

„ Šachovou hru ke konci léta v předvečer sametovky rozehráli holt někteří rozhodující činitelé v tajnosti dobře, jen v tom průběhu se jim to všechno pak nějak zvtřlo. A v rozhodujícím okamžiku, kdy stačilo jen neztratit odvalu a vydat poslední rozkaz a přitom se neposrat se bohužel posrali.“

II.ČÁST

KRVAVÝ PÁTEK

3. Den D očima funkcionáře SSM Ladislava Žáka po třiceti letech

Datum kulatého výročí studentského vystoupení 17. listopadu je něco jako magické oko pro organizátory a hlavní protagonisty holubičího pochodu ukončenou krvavou reží. Jak se rok s rokem schází, rozpadávají se okraje osobních vzpomínek a zůstávají stále nižší věže osobních prožitků. Nejlépe si všechno pamatují organizátoři, kteří přišli organizovat až po akci a aby jejich role co nejméně vynikla, musí vytěsnit ze vzpomínek skutečných účastníků práci skutečných přípravařů pochodu, který měl být opravdu jen důstojnou vzpomínkou na hororovou akci německé policie na počátku protektorátu. Proto tito lidé nechtějí dnes slyšet o roli SSM a jejich činitelů. Ale marno platné, ONI to opravdu hlavně připravovali a organizovali a opravdu to měla být pietní trýzna na den, který později studenti celého světa uznali za svůj svátek. Proto musí dostat v této knize své slovo i tato nezanedbatelná skupina mladých lidí a jejich oči, které to tenkrát viděly fakt poněkud jinak. Jeden z hlavních reprezentantů dává autorovi této knihy většinou za pravdu.

Opravdu, po třiceti letech je poněkud složitější vybavit si řetězec událostí 17. listopadu 1989, ale pokusím se o to ve vazbě na přípravu povolené manifestace na Albertově, kterou jako organizátor zaštitila Městská vysokoškolská rada SSM. Iniciátorem této záštity a hlavním organizátorem celé události byl Jiří Jaskmanický. Měl přitom širokou podporu řady lidí, ale našli se i odpůrci. Měli jsme dobrou zkušenost s povolenými akcemi u zdi Johna Lennona a Dne lidských práv v roce 1988. Proti nám stáli ti, kteří si mysleli, že ještě mohou všechno všem zakázat.

Uvádím jméno Jirky Jaskmanického především proto, že se ho dnešní samozvaní cenzoři příběhů 17. listopadu pokoušeli veřejně dehonestovat za jeho rozhovor v MF Dnes, ve kterém si dovolil naznačit, že tu byl ještě někdo jiný než ti jediní správní studenti blízce disentu. Byl to jednoznačně Jiří Jaskmanický, bez kterého by se událost na Albertově pravděpodobně vůbec neuskutečnila, nebo by vypadala úplně jinak. Nikdy by na ni nepřišlo tolik lidí, kdyby nebyla povolená a kdyby nebylo SSM a jeho Celostátní konference týden před 17. listopadem, nestala by se ani jedním z hlavních společenských diskusních témat, minimálně v hlavním městě.

Ve dnech které následovaly po víkendové konferenci, jsem se věnoval své externí činnosti mimo kancelář. Byl jsem jedním z členů týmu, který sepisoval sociálně ekonomický program KSČ na další pětiletku s výhledem až do roku 2005. Vzpomínám si, že jsme dokonce zapsali, že do roku 2014 povede napříč ČSSR rychlodráha. Rychlostní železnice je ostatně oblíbenou, ba skoro nutnou hrdinkou všech strategií a plánů od Bati po Babiše, bez ohledu na dobu a režim. Právě v pátek 17. listopadu jsme měli od sepisování volno. Já tedy měl volno určitě.

O manifestaci na Albertově a jejích možných následcích jsem hovořil 17. listopadu poprvé hned ráno v rámci své přednášky pro frekventanty dlouhodobého kursu kádrových rezerv na koncernové ředitele pro kádrovou a personální práci. Konal se na VŠP ÚV KSČ na Malostranském náměstí, v dnešní budově HAMU. Padalo hodně dotazů a názorů, některé moudré, jiné bojovné a na řadu z nich bylo samozřejmě velmi obtížné odpovědět nebo reagovat. Vzpomínám si jenom docela přesně na to, že když jsem řekl, že jestli účastníky

manifestace někdo večer zbijí nebo poleje vodou, tak byl tenhle jejich kurs pro ně úplně zbytečný, zavládlo v auditoriu hluboké ticho a debata i ze strany těch bojovnějších skončila.

Přes kancelář jsem se vydal na recepci nebo spíše číši vína, která se konala v hotelu Forum vedle Paláce kultury a městské správy SNB. Těmto budovám se tenkrát říkalo Dlouhý, Široký a Bystrozraký. Bylo to u příležitosti konání Světového akademického fóra, které pořádal MSS u příležitosti 50. výročí 17. listopadu 1939. Mluvil jsem tak s několika lidmi, ale i když to byla mezinárodní a akademická společnost, tak ve vzduchu visela pořád nevyslovená otázka, jak to asi večer dopadne...

Kupodivu daleko uvolněnější atmosféra vládla v Karolinu, kde proběhly oficiální oslavy Mezinárodního dne studentstva. Bylo slavnostnější než obvykle, předseda MSS dostal medaili OSN, ale řada účastníků se chystala na Albertov a tak byly případné debaty více uvolněné a optimistické. Možná ve mně ten pocit zůstal i proto, že hojně nalévali...

Odtud jsme vyrazili s mým tehdejším šéfem a ostatními kolegy na Albertov, kam jsme dorazili někdy před 16 hodinou. Prostor Albertova se rychle zaplňoval a záhy jsme stáli uprostřed davu pod transparentem s nápisem „Svobodu politickým vězňům v Evropě“. Byla tam spousta známých, pozdravil jsem se i s několika zástupci neoficiálních a nezávislých organizací, se kterými jsem měl možnost v posledních dvou letech jednat.

K samotnému průběhu událostí na Albertově nemám co dodat, byly popsány tisíckrát a jednou, těžko přijít s něčím novým. Vzhledem ke společenskému programu toho dne jsem měl jen velmi tenké polobotky a byla mi opravdu zima. Nešel jsem z Albertova na Vyšehrad, ale do kanceláře, kde jsem chodil v ponožkách po koberci, abych se trochu zahřál. Vyzvedla si mě tam manželka a spolu jsme se vydali Dlážděnou ulicí domů na Poříčí. Když jsme míjeli Hybernskou, všimli jsme si, že byla plná vozidel SNB, především skříňových s mřížemi a ochrannými pletivy před okny. Nepamatuji si, zda tam byly i obrněné transportéry nebo vodní děla, spíše ano, ale celé to vypadalo v tehdejší pouliční osvětlení a trochu mlhavém večeru velice tísnivě až hrozivě. Dodnes na ten špatný pocit s manželkou vzpomínáme. Mě tenkrát napadlo, že Stanislavskij vždycky říkal, že když v prvním dějství visí na kulisách puška, nejpozději ve třetím z ní někdo vystřelí, že to tam tedy všechno není jenom tak. Na druhou stranu jsem si říkal, že potenciálně ohrožení lidé jsou příliš daleko. Už večer jsem z několika telefonátů a sporého zpravodajství pochopil, že jsem se opravdu spletl.

Domluvili jsme se se šéfem v sobotu ráno, že se sejdeme na ÚV SSM kolem poledne a vyrazili jsme s manželkou do kina na velezářdný film s Milanem Lasicou „Vážení přátelé, ano“. V kině jsem zjistil, že sedíme v jedné řadě s manželky Adamcovými. Po skončení filmu jsem se s předsedou vlády pozdravil, znali jsme se z řady jednání a často jsem spolupracoval s jeho poradci. Bylo evidentní, že nemá k dispozici nějaké zvláštní informace o dění. Dokonce mě požádal, abych mu, pokud něco zajímavého zjistím, zavolal domů. Rozloučil jsem se s manželky Adamcovými a vlastní ženou před kinem Sevastopol a vyrazil jsem průchodem Státní banky na Gorkého náměstí... Opustil mě Na Příkopech v půlce listopadu a přišel až v červnu po volbách, komentuje to moje žena s oblibou.

Těch sedm měsíců mám v hlavě uloženo jako dobu temna. Mám dosud pocit, že se všechno odehrávalo v jakémsi hlubokém šeru nebo ve tmě. Je pravda, že čas dne nebo noci nehrál

pro vývoj situace a nutnosti reakce na něj žádnou roli. Z celého tohoto polotemna si dovolím na závěr jednu historku.

V úterý 21. listopadu mě můj šéf telefonicky z budovy ÚV KSČ, odkud ho údajně nechtěli pustit, požádal, abych šel na Václavák a místo něj a vystoupil na balkonu Melantrichu. Strašně se mi tam nechtělo, ale slib je slib... Zjistil jsem na konci Jindřišské ulice, že prodat se přes Václavák ke vchodu do Melantrichu asi nebude vůbec možné. S určitou úlevou jsem se otočil a začal jsem se vracet, když jsem zjistil, že můžu použít podchod... Dorazil jsem před vchod, věděli o mně a po několika minutách mě ohlásili na balkóně. Pohled dolů na ty desetitisíce lidí byl ohromující. Dodnes jsem nepochopil, proč jsem se nepodělal. Řekl jsem si, co jsem chtěl, byl to pozdrav od šéfa a střízlivé upozornění, že jenom stát a křičet na náměstí nestačí, čímž jsem se rozhodně nestal miláčkem davu. Seběhl jsem po schodech a vrátil jsem se podchodem do mezitím úplně plné Jindřišské a zpátky na Gorkáč. Nic více, nic méně.

Jaké bylo mé překvapení, když mi asi dvacet po této události poslal kamarád tzv. operační zprávu Ministerstva vnitra z inkriminovaného úterý, kde stálo černé na bílém mimo jiné něco v tom smyslu, že jsem se dostavil s Václavem Havlem a Jiřím Bartoškou do Melantrichu, oklamali jsme vedení Československé strany socialistické a pronikli na balkón...

Toto uvádím zejména proto, aby bylo jasné, z čeho čerpají své poznatky lidé, kteří se opírají o zaručeně hodnověrné archivní materiály a tvrdí, že jejich poznání je díky tomu nevyvratitelné.

Každému podle jeho zásluh, není liž pravda?

4. Svědectví mrtvého Martina Šmída

17. listopad 1989 očima poručíka Zifčáka.

„Lékaře, sežeňte lékaře, je tu někde doktor, volejte sanitku, máme těžce raněného“

ozývalo se z několika stran v čele studentského průvodu uprostřed Národní třídy na rohu s Mikulandskou, kam se snažili obrněnci Pohotovostního pluku SNB mladé lidi natlačit, aby se přes jejich pevnou hráz nepřelili na spodní část Václaváku. Na chodník před velkou skleněnou tabulí se po ráně dlouhým pendrekem bezvládně sesul kudrnatý mladík v černé bundě s bílým pruhem se zavřenýma očima, který viditelně ztratil nejen dech, ale přestal jevit známky života. Kolem něj se okamžitě vytvořil pevný kruh spolupracujících ochránců, otevřela se hradba mezi příslušníky VB a dovnitř vjela neoznačená sanitka s červeným křížem. Vyběhli dva v bílých pláštích, rychle ležícího zběžně prohlédli a vydali pokyn dalším s nosítky. Davem proletělo zachvění, že snad bylo řečeno „exitus“, sanitka vycouvala za hradbu bílých přileb a s vysokým nepřetržitým houkáním vyrazila na Spálenou a dále obloukem k řece a nemocnici Na Františku.

Dav se zachvěl. Nějaká mladá dáma ve vysoké fistuli vykřikla, že je mrtev, že ho ty svině zabili a tato zpráva jako elektrická jiskra proletěla davem až na konec průvodu. Zadní se tlačili dopředu, mladí policisté v několika řadách napříč Národní stáli pevně jako sloupy a jako jediná úniková cesta se jevila vpravo do Mikulandské, Ostrovní a někam honem pryč. Že to byla dokonale připravená past a bez řádné nakládačky nevyváznul snad nikdo, jen hráči StB, kteří znali únikové dveře, to je dostatečně známé. Začínal večer dne 17. listopadu 1989, přesně padesát let od studentské demonstrace nedaleko odtud, kde tehdejší okupační moc zabila jednoho studenta a pak bušila do každého, který nestačil utéci a že právě začalo druhé kolo státního převratu později lidově známé jako sametová revoluce. Lepší načasování na vyburcování národa z letargie snad ani neexistovalo. Uvidíme, jestli to bude stačit nebo bude potřeba ještě spustit tvrdší variantu.

Zbývá jen dodat dvě maličkosti. Ta první, že ta mladá dáma vykřikující slečna Drahomíra Dražská byla zaměstnána na studentských kolejích jako vrátná a prý se trochu znala se spolupracovníkem západních tiskových agentur Petrem Uhlem. Na druhý den panu Uhlovi dodala i jméno, Šmíd, Martin Šmíd, studoval asi matfyz a někde prý tam bydlel, jen to měla z doslechu a nevěděla to příliš jistě. Autoři celé akce věděli předem, že mu to ještě za horka zavolá, nespletli se a že pan Uhl sežere sólokapa i s navijákem. Odpoledne druhého dne to proletí celým světem počínaje Svobodnou Evropou a BBC přes největší tiskové agentury až za oceán. Jméno Martin Šmíd tak perfektně sedělo i proto, že zrovna matfyz studovali fyzicky skuteční dva s tímto jménem, každý z jiného města a tak novinářský zmatek s hledáním a ověřováním bude trvat dostatečně dlouho. Nakonec, Zifčák později přiznal, že slečna Dražská podepsala režisérům akce mlčenlivost. A ta druhá maličkost? Když se policejní sanitka přišítela do areálu nemocnice a zřízcenci poklusem vyběhli s nosítky kolem čumilů dozadu k sálům, mrtvý student sestoupil, po krátké prohlídce zadním východem opustil nemocnici a po hlášení o provedené akci i Prahu na rodné Bruntálsko, kde pak užíval zasloužilého odpočinku po perfektně provedené práci. V Praze se od druhého dne rozběhlo divoké

pátrání všech možných novinářů, neměli figuru ke jménu a nakonec ani tu mrtvolu. Martin Šmíd se v seznamu studujících matfyz jak víme vyskytoval dokonce dvakrát. Oba dva našli po komplikovaném hledání daleko od Prahy živé a zdravé a tak si po několika dnech všichni uvědomili, že naletěli. Komu a proč, to se nepodařilo národu řádně vysvětlit prakticky nikdy a jen dodnes každý cítí, že se následovně snad mělo něco důležitého stát, ale vše vyšumělo do prázdna. Noví vládcí národa nasadili dokonce dvě parlamentní skupiny, ale i ty mohli předložit pouze nemastné neslané výsledky své práce. Zifčák stejně jako jeho kolegové dobře věděl, že ani zjistit nemohli, protože ze všeho, co kdy v celé historii organizovaly tajné služby, mohla se veřejnost dozvědět jen to, co samy chtěly.

Ludvík Zifčák se narodil 11. ledna 1960 v dělnické, ryzí komunistické rodině, kde členy strany byli oba rodiče i další tři bratři. Se střídavými úspěchy prošel školní léta až do maturity, do služeb Bezpečnosti byl přijat od ledna roku 1982 k pořádkové službě a zároveň i studiu v důstojnické škole. Jeho cesta vedla přes velení čety v Pohotovostním pluku SNB a dalším školením do dvouleté služby jako nelegála ve studentském hnutí. Odtud měl mít namířeno ke studiu na Vysoké policejní škole a slušné cestě do výšin řídicího důstojníka na X.správě. Osud však rozhodl jinak. V roce 1987 dostal krycí osobní doklady na jméno Milan Růžička, s pomocí správy StB v Ostravě udělal přijímací zkoušky na Vysokou školu báňskou, obdržel i poukaz na bydlení v kolejích na Porubě. Začal občas chodit na přednášky, navazoval kontakty s mladšími studenty, nenápadně vplouval do neoficiálních struktur studentského hnutí. Dlužno říci, že zapadl velmi dobře, byl výrazně mladistvého vzhledu, kamarádské povahy, měl dost repre financí na organizaci večírků a na to se nalepí kamarádíčci vždycky. Jako skrytý agent působil hlavně v Praze kolem kolejí na Albertově a na Strahově. Brzy byl uznávaným výborným organizátorem protestního hnutí.

V Praze se předvedl jako mluvčí nezávislé moravské debatní skupiny. Měla mít údajně kolem šesti set volných členů, v Praze schránku na poště a ve zřizovacím Prohlášení byli mimo něj, tedy Milana Růžičky ještě jména Radek Vaněk a Petr Fiala. Ty dva ale nikdo nikdy neviděl, údajně fungovali v Ostravě a Brně a kdyby přesto bylo nutné je někdy představit, museli by se urychleně nejdříve „vyrobit“. Nezávislých diskusních kroužků bylo od počátku roku 1989 v Praze povícero, scházeli se se na Karlově mostě, v metru, na Václaváku U koně a na Můstku, v malých divadlech. No a protože Milan Růžička měl jen na samotné Moravě těch šest stovek stoupenců (bla, bla), občas dovezl do Prahy nějaké protestní letáky, na jeho poštovní přihrádku v Praze se mu hlásili i další, kteří to mysleli s hnutím doopravdy. Jeho jméno se stávalo známým v ostrém studentském opozičním hnutím i u disidentů a nevynechal žádnou akci, kde by mohl být vidět. Občas ho sice někdo zahlédl motat se kolem Bartolomějské, ale několik podezření vždy s úsměvem odmávnul, že si tudy občas zkracuje cestu, i když bylo nepsaným zákonem této proklaté ulici se široce vyhýbat. Jak to taky on – jako student z Ostravy mohl vědět a mezi námi – kudy měl chodit, když tam měl kancelář, že. Zvýšil opatrnost a bylo vše opět OK.

Na jeho straně barikády s ním byli velmi spokojeni. Byl povýšen na poručíka a jeho práci pochválil do kádrových záznamů i nejvyšší náčelník kontrarozvědky plukovník Karel Vykypěl. Ani náhodou nemohl tušit, co na něj jeho řídicí důstojníci chystají a jak radikálně se brzy změní celý jeho další život. Politicky mu to bylo všechno jasné a jakýkoliv těžký úkol bral jako

vyznamenání. Jenže když viděl, jak se najednou svět kolem něj vymyká z daných pravidel, bylo mu jasné, že se v nejbližší době musí něco rozhodného stát. Jen nevěděl co a kdy. Nejhorší bylo, že to nevěděli ani nejvyšší funkcionáři v ÚV. Podle jeho slov muselo rychle dojít k vnitřní výměně kormidelníků ÚVKŠČ i státu a to už sami rozhádaní funkcionáři dokázat nemohli. V té době už nedokázali nic jiného než házet vidle do cizího hnízda. Musela proto nastoupit jediná pevná síla a udělat pořádek.

Už od jara 1989 všichni vrabci na střeších od Chebu až po Čiernou pri Čope štěbetali, že se blíží rozhodující střet s klubkem opozičních stran a spolků. Na poli soudržnosti a spolupráce států Varšavské smlouvy body jako omezená svrchovanost jednotlivých socialistických států a úzká hospodářská spolupráce v RVHP spolu s tvrdým poručnictvím SSSR ve všech oblastech mimo policii a armádu roztávaly jako loňský sníh. Každý z členů tohoto spolku se v uplynulých čtyřiceti letech pokoušel alespoň jedenkrát za plné rychlosti ze společného vlaku vyskočit, Poláci ostatně skoro pořád, ale nikomu se to nikdy nepodařilo. Každá země se vždy kajícíně navrátila, někdy s hodně krvavým čelem a Sověti zase přitáhli uzdu. Zbygniew Brzezinski, hlavní politolog amerických prezidentů, řekl po československém vzbouření v roce 1968 našemu významnému špionu v OSN Mirku Polreichovi, že satelitní státy mohou utéct ze společné chaloupky jedině tehdy, když vyskočí všichni naráz a nebudou jeden druhému přítom okopávat kotníky. Stejně byl ale přesvědčen, že zadaří se jedině tehdy, když ta ruská chaloupka se ještě předtím začne rozpadat zevnitřku a k tomu dojde, až se jim podělá komplet celé hospodářství a dojdou peníze, což bude podle jeho odhadu nejdřív tak za sto let. V zásadě to bylo řečeno trefně – až na ten časový odhad, protože Sovětský svaz se rozbourává právě teď. Generální tajemník bolševické strany a zároveň budoucí vrchní likvidátor sovětského státu Gorbačov dal jasně všem najevo, že má svých starostí doma dost a ať si jde každá země dál po svých. V půlce roku 1989 už prchli Poláci i Maďaři, Němci utíkali jednotlivě i houfně všemi škvírami jako malá zvířátka z potápějícího se vraku, Balkán si řešil vše po svém, ale jen v ČSSR byl hrobový klid. Ticho před bouří nebo civilizovanými změnami.

Neměla-li být celá naše stranická a vládní věrchuška brzy smetena devátou vlnou občanské neposlušnosti, muselo se jen obratně napomoci přirozenému chodu událostí. Ale jak, když Ústřednímu výboru vládl spolek gerontologů, který se zuby nehty držel dobytých privilegií moci od svého vítězství po roce 1968 a nechtěl za žádnou cenu odstoupit. Na posledním rozhodujícím rozdělování křesel před dvěma roky prohrál svůj boj o změnu Lubomír Štrougal, snad jediný rozumný, musel pak odstoupit ze všech funkcí i vlády do politického hrobu a dosáhl jedině nahrazení Gustáva Husáka ve funkci prvního tajemníka Miloušem Jakešem. Hřebík do rakve. Ani tomu Bilakovi nedokázali zajistit rychlou politickou smrt a spokojili se jen s odkladem! Další hřebík do rakve. Odhlasovali si se zavřenýma očima na té jejich věrchušce i všeobecný další odklad zásadního řešení, o generační výměně mělo být rozhodnuto až na dalším sjezdu v roce 1990. A bohorovně si mysleli, že to opět projde. Poslední velký hřeb. A vláda? Ta tančila podle jejich rozladěné muziky a nic zásadního bez pokynu ÚV nemohlo do řízení státu projít. Jediná pevná konsolidovaná síla s vlastními mocenskými orgány, úzkou vazbou na spolupracovníky v armádní špičce i velení útvarů, Pohraniční a Vnitřní stráž i Lidové milice byla Státní bezpečnost. Neměla v rukou jen všechny mocenské páky, ale jako jediná držela informace o stavu společnosti a prostřednictvím svých nejkvalitnějších spolupracovníků od všech státních orgánů od vlády počínaje až na do krajů a

obcí a tak vlastně měla spouštěč změny vlastně jen ona sama. Jenže se nějak pozapomnělo, že organizace StB byla, je a zůstane v očích národa stále s cejchem poznamenané nejhorší policie z padesátých let.

A komu by se to vlastně mělo předat? Na poradách klavírovali do hlavy mladého poručíka Zifčáka, že by bylo bláhové si myslet, že houfu pár desítek disidentů a na ně nabalenému houfu hospodských povalečů, přes několik málo výjimek absolutně neznalých národohospodářských, ekonomických a dalších zkušeností o řízení státu, jak to tak kategoricky prohlásil na utajeném zasedání jejich nejvyšší velitel generál Lorenc. Kolovalo, že měl přímo prohlásit, že ten spolek zná lépe než se znají oni sami, střeží si je dokonale, ví co se dá od nich očekávat. Jejich pražská špička se od počátku topila ve valutách, večírcích a honosných akcích, drahých autech a vzájemných podporách a na stovky těch opravdových chartistů, kterých si pro hájení svých postojů za všech okolností vážíme i my, zbyly vždycky jen drobečky nebo vůbec nic. Kdybychom té jejich smetánce předali moc a vládu, zřítel by se náš stát do stádia divokého původního kapitalizmu, za pár korun by rozdali stát americkým a německým žralokům, zadlužili by všecko a národu by zbyly oči pro pláč. Těm to dát nemůžeme, lidé by nás za desítku let prokleli. Ostatně – jejich cílem je rozbít vše, i to, co se za socialismu vybudovalo a dnes výborně funguje. Ani neuvažují, jak bude stát fungovat dál. Tak tomu i poručík Zifčák rozuměl.

Od začátku bylo tedy rozhodnuto, že jedinými vhodnými kandidáty mohou být jenom osmašedesátníci. Mají svou Obrodu, všechno to jsou výborní specialisté ve svých oborech a celá léta od dostavení z vlády se dále vzdělávali, publikovali a připravovali, protože si dokázali spočítat, že to tak do nekonečna jít nemůže. Z disentu kolem chartistů by se mohla přifařit jen hrstka odborníků. Všichni jsou stejně pod naší dokonalou kontrolou, každý má k sobě svůj stín a většinou se s ním znají a rozumějí. Velení státní bezpečnosti rozdělilo úkoly, už dříve vypracovalo akci KLÍN a pověření důstojníci se pustili do práce. Výsledkem mělo být šokové probuzení národa, a to se podařilo právě 17. listopadu – a předání otěží, což se nečekane zadržlo. Účel byl všem aktérům jasný, vyvolat výbušnou situaci, která by si vynutila výměnu vedení. K tomu se poručík Zifčák hrdě hlásí, že jeho úkolem bylo celé to spustit.

Ale vraťme naše vyprávění k určujícímu datu a řídicí ruce na spouštěči nešetrného budičku, jak to viděl a podle rozkazu provedl on. „Spouštěč“, který jak už dnes všichni víme má jméno poručík Státní bezpečnosti Ludvík Zifčák alias student Vysoké školy báňské Milan Růžička. Ten byl instruován svým řídicím důstojníkem, že jeho úloha je v tomto dnu opravdu klíčová: Se svou ochrankou pomůže zavést studentský průvod k policejní hradbě na Národní třídě, o dohodnutém čase „zemře“ a z nemocnice zmizí co nejdál od Prahy. Jeho smrt vypustí do světa kolejní vrátná Žďárská, o které bude později tvrdit, že měla také s StB podepsanou mlčenlivost. Pak nastoupí další experti a 48 hodin bude vymalováno.

Nastal historický den. Milan Růžička se v pozdním dopoledni vydal na Albertov, aby se v kroužcích svých nových přátel přidal k davu studentů shromažďujících se ke vzpomínkovému pochodu na památku hrdinných studentů 17. listopadu 1939. Že bude dnes shromáždění trochu jiné než obvykle signalizoval fakt, že spoluorganizátorem spolu s nezávislým studentským sdružením Stuha byl pražský výbor SSM v čele s předsedou ÚV Vasilem Mohoritou a všemi významnými svazáky schválenými stranickou věrchuškou.

Začalo to celkem nevinně, i když běžně revoltující studenti podezřívavě sledovali mezi sebou obstarožní svazáky. Celý den probíhaly různé debaty až konečně v 16 hodin asi 30 tisíc studentů sborově zapělo před kolejemi na Albertově Gaudeamus igitur. Martin Klíma z Nezávislého sdružení pronesl řeč, delegace položily květiny a všichni se vydali na Vyšehrad k pomníku K.H.Máchy. Situace mezi studenty se postupně radikalizovala, začalo skandování hesel „Jakeše do koše“, „Jdeme na Hrad“ a podobně. Přišla první chvíle studenta Růžičky, aktivně se přičiňoval kolem dětí disidentů Jiřího Dienstbiera, Marka Bendy a hlavně studentského vůdce Šimona Pánka, aby dav sestoupil po krkolomné cestě dolů k řece a vydal se po nábřeží směrem k centru.

Podařilo se. Část studentů se sice na Vyšehradě rozešla, protože bylo všeobecně známo, že další pochod do města není povolen. Větší a stále v heslech radikálnější dav u Vltavy zabočil doprava, Růžička se stáhl i se svými čtyřmi ochránci takticky doprostřed prvního chumlu. Pomalu se však propracovávali do zákrytu prvních řad a v rozhodující křižovatce u Národního divadla již byli v zákrytu přímo za čelem. Studenty překvapila pevná hráz Pohotovostního pluku, aby průvod nemohl odbočit vlevo na most k Hradu i přes iniciativní pobízení k vynucení cesty od disidentských potomků a o pokračování směrem ke Karlovu mostu nebyl zájem.

„Musíme odbočit na Národní a pak na Václavák,“ hlasitě se radil hlouček kolem studenta Růžičky, aby se toho někdo chytil. I to se podařilo.

„Na Václavák,“ někdo vykřikl jako první a pak už to to hřmělo všude okolo, na Václavák, na Václavák a masa zatočila jediným volným nechráněným směrem na Národní třídu. Výkřiky a hesla pokračovaly, Růžičkova parta se držela vlevo stále víc vpředu až byli zastaveni kordonem za odbočkou na Mikulandskou. Tam se průvod musel zastavit, první demonstranti si dokonce posedali na dláždění a organizátoři vyžadovali, aby byli puštěni dále. Nejprve sed s obrněnci snažili diskutovat, děvčata jim podávala květiny, ale jednolitá hráz samozřejmě nepovolila. Přišlo několik varovných volání z tlampačů od řídicích důstojníků, ale dav také neustoupil. A dále už to znáte, nejdříve přišel rozkaz k zatlačování davu zpět a stále silnější tlak ze zadních řad, kde nevěděli co se vpředu děje, následoval útok masy na sevřený šik bílých přileb a použití stále hrubší síly. První ústup do nastražené pasti v Mikulandské, rána za ránou na hlavy a těla demonstrujících, bolestný křik, vpředu padá nějaká postava bezhlesně na chodník a živý Růžička se zázrakem mění v mrtvého Šmída. Jako zázrakem se zjevilo několik stínů s československým praporem a nehybného mladíka do něj zamotali. Pak už jen stačilo, aby někdo vykřikl, že se jmenuje Šmíd, to už jej kouzlem zjevená sanitka naložila a zmizela. V momentu věděl celý dav, že zabili jednoho z nich, že to byl asi nějaký Šmíd, už to nikdo neodvolal a na druhý den to věděl celý svět.

Další postup se ale organizátorům podrazu vymknul z ruky. Jak pomlácení studenti utíkali večerním centrem od lidských jatek na Mikulandské, hledali kam se schovat, nabízel se otevřený Činoherní klub, v něm plno zděšených lidí a několik aktivních herců, kteří se chopili příležitosti a začali jednat. Ráno byla na nohou celá Praha a konečně se z letargie podařilo probudit i dělníky v továrnách. Éterem letěl slogan „nebudete střílet do našich dětí,“ mezi dělníky v ČKD přijel za několik dní uklidňovat pražský tajemník KSČ Miroslav Štěpán. Ten se ale choval jako slon v porcelánu a jediným výsledkem jeho burcování bylo, že jej vyhnali

z fabriky a vyrazili na ten Václavák také. Přidali se další fabriky, přestala to být studentská záležitost, začalo se zvonit klíči a to byl umíráček vlády jedné strany. Řízení vzpoury převzali úplně jiní, než pro které to bylo připravováno, celá režie loutkářů předstírané mrtvolky se zvrhla v paskvil. V neděli 19. listopadu v Činoherním klubu vzniklo Občanské fórum a vše nabralo jiný směr. A to byl neslavný konec pečlivě připravované akce včetně jejího předchozího nácviku a ve svém důsledku i konec poručíka Zifčáka.

I když uplynulo od událostí tolik let, on je dodnes zcela přesvědčen, že celá akce proběhla v režii státní bezpečnosti a nebyla dotažena do konce. Jejím cílem bylo smést konečně zkosnatělé vedení strany a tím i celé společnosti, nahradit je novými progresivními kádry a zasadit do celého kontextu evropských změn. On podle rozkazu jen ve správný moment zmáčknul tlačítko a v únoru 1995 místo osmnácti měsíců natvrdo v různých vězeních za zneužití postavení veřejného činitele proto, že ten celý cirkus spustil, měl spíš dostat nějaký řád a být v análech za hrdinu. Holt neznal staré české přísloví „nechoď Vašku s pány na led, mnohý příklad známe, že pán sklouzne a sedlák si za něj nohy zláme“. Také tvrdí, že si ho jiný Vašek, kterého osobně poznal na několika akcích pro studenty, zavázal přes ministra Sachera mlčením a že se mu bude dařit dobře, dokonce velvyslanecký post nabízel. Nemlčel, post nedostal a dobře se mu dlouho nedařilo. Zůstal věrný svému životnímu přesvědčení a nikdo mu nevymluví, že kdyby do toho tenkrát někdo z nevyšších nehodil ty vidle, místo toho aby vydal poslední a nejdůležitější rozkaz, nebyl by dnes divoký kapitalismus, rozkradená země a obyčejnému člověku by se mnohem líp žilo. Pro dokreslení jeho osobního pohledu bude asi bude úplně nejlépe dodat rozhodující část z jeho rozhovoru s novinářem Robertem Bucherem, který byl zveřejněn jako vzpomínka na ony dny v listopadu 2017 a s jehož přetištěním autor souhlasil. Otázky novináře a jeho odpovědi už nepotřebují žádný další komentář:

„...dneska už je těžko říkat, kdo to vlastně všechno vymyslel. Rozhodně to nebyla CIA. Tato akce byla organizovaná z východu, to znamená ze Sovětského svazu.

Proběhlo všechno podle plánu?

Když mám hovořit za lidi, kteří pracovali kolem ne, tak tato akce byla perfektně zvládnuta, ale. Naše akce dopadla přesně tak, jak byla naplánována, jenže pak se organizátor zalekl odpovědnosti. Bohužel právě proto po politické stránce nebyla zvládnuta tak, jak bylo předpokládáno. Následky, očekávané důsledky se nedostavily.

Jaká byla přesně vaše role v tom všem?

Já jsem byl zpravodajský důstojník, který měl na starosti organizaci umělé skupiny, zpravodajské skupiny. Ta se jmenovala Nezávislé studentské sdružení. Toto sdružení v podstatě stálo i za organizací akce 17. listopadu a pořádání samostatného pochodu. Tato skupinka měla za cíl nejen proniknout mezi ostatní disidentské skupiny, ale měla za cíl navázat kontakt s vůdci jednotlivých skupin v České republice. Charta 88, Demokratický iniciativa, Host a podobně. Měla za cíl přivést je v určenou dobu na Národní třídu.

Opravdu jste hrál mrtvého studenta zabitého policií?

No ona to do jisté míry to byla i fáma, která už byla vypracována, která už byla připravena. Samozřejmě že tato fáma musela mít nějaký kořen. To znamená, že nemohla být jenom vypuštěna do etéru zpráva o tom, že někdo zemřel. Muselo to být podloženo tím, že kolem mé osoby nebo té naší skupiny, která působila na Národní třídě, byla celá řada osobností z Charty 77, kteří tohleto viděli, kteří to mohli potvrdit, kteří viděli vlastně, co se tam událo. Takže do jisté míry to byla fáma, ale musela mít určitý kořen, aby tomu dala věrohodnost.

Takže co se tam fakticky odehrálo?

Došlo tak k tomu nátlaku, došlo tam k tomu kontaktu s policejními silami, došlo tam k tomu, že tam ležel člověk, a došlo tam k tomu, že tam byla použita státní vlajka. Došlo tam k dalším věcem, které v podstatě tuhleto fámu, tuhleto fabulaci podpořily. Fyzicky tam bylo tělo, které pak bylo odvezeno do nemocnice na Františku.

A to mrtvé tělo jste byl vy?

No byl jsem to samozřejmě já.

Co by se k tomu dnes ještě dalo dodat?

V podstatě jsem měl falešný pas, falešný občanský průkaz, obdržel jsem letenku, která mi měla zajistit ústup z republiky po této akci. Všechno bylo připravené, ale nedostal jsem ty pokyny které jsem měl dostat, že mám odjet pryč. Takže já do dnešní doby mám ukrytý jak pas, mám ukrytou letenku do Moskvy i falešný občanský průkaz. Připadá mi docela ironické, že jsem asi jediný žijící člověk na světě, který má památník, kde kterému každý listopad přicházejí davy lidí vzpomínat na moji smrt.

To znamená, že něco neproběhlo podle plánu? Co se stalo?

Na tu konkrétní akci toho 17.listopadu měly být potom v návaznosti další kroky. Ty byly politické. Především šlo o zasedání výkonného výboru ÚVKŠČ, kde mělo padnout rozhodnutí jak dále postupovat. To znamená že mělo přijít na řadu odstoupení určitých funkcionářů strany. Měl přijít na řadu nástup tak zvaného tvrdého jádra, které by v podstatě vystřídalo zkosnatělé funkcionáře strany. Měly nastoupit bezpečnostní akce, která měly v podstatě vyřešit problémy, které byly v Československu. To znamená, je tím myšleno něco podobného, jak se stalo v Polsku. To znamená, že opozice mohla být pozatýkána během 24 hodin, v ulicích by byly Lidové milice, v ulicích by byla armáda. To znamená, že tato věc by mohla být vyřešena během 3-4 dnů ve prospěch komunistické strany. Že se tak nestalo, jasně napovídá o tom, že to politické řešení nepřišlo tak jak mělo přijít.

Takže mínění, že šlo o povstání lidu, je podle vašeho názoru absurdní, že?

Samozřejmě že podmínky pro revoluci nebyly. Nálady mezi lidmi byly takové, že poukazyvaly na problémy, ve kterých se společnost zmítala. Ty problémy nebyly závažné. To znamená, že lidé chtěli svobodné cestování, chtěli pluralitní společnost. To znamená, že by rozhodující moc neměla jenom KSČ, ale že by se v podstatě do politického systému vmísilo více stran. Těch problémů ze stran občanů nebo obyvatelstva nebylo zas až tolik. To se dalo jednoduchým způsobem vyřešit. Dalo se to dořešit usnesením KSČ. Rychlým přijetím nových zákonů. Tato situace se dala jednoduše řešit, ale rozhodně to nebyla situace k tomu, aby zde

došlo ke změně politického systému. Ta situace nebyla revoluční. Dokonce to přiznal i potom v roce 1990 tehdejší prezident Václav Havel, který řekl, že sám nechce změnu socialistického systému. Takhle to po revoluci zaznělo. Podle posledních průzkumů v roce 1989 a 1990 pro změnu politického systému by hlasovalo jen 12% lidí. Takže 88% lidí chtělo, aby byl zachován komunistický systém, který zde byl a přálo si jen kosmetické změny.

Vy jako komunista připouštíte, že tohle všechno bylo připraveno v Moskvě?

Určité změny byly předem upečeny v Sovětském svazu, ale je potřeba předem zdůvodnit, kdo to vše předem upekl. V Sovětském svazu už od roku 1988 existoval velmi zvláštní vývoj. To znamená, že tam existovaly zvláštní skupiny, které neustále šly cestou silného SSSR a byly tam potom i ty skupiny proamerické, kde se radil Gorbačov a které chtěly cestou perestrojky nastolit v bývalých komunistických zemích nějaké demokratické režimy. Listopad 1989 u nás se potom stal střetem těchto dvou skupin.

To znamená těch prozápadně smýšlejících a především skupin, které stály za Sovětským svazem. Samozřejmě komunistické strany nejen Československa, ale třeba i v Německu, Bulharsku i Maďarsku spoléhaly na podporu Sovětským svazem. Pakliže začal tento systém padat a tehdejší tajemník Sovětského svazu Gorbačov řekl „to je váš problém“, tak v tom čeští komunisté cítili podraz, zradu. Zasloužil si tehdy, když přiletěl ze Soči a v Moskvě byly tanky z Tambovské divize, aby mu místo vítání nasadili železa. Hrál to na obě strany a v očích šestiny světa je zrádce národa. Bylo by asi dobře, kdyby brzy zemřel, protože doba, kdy bude postaven před soudní tribunál za velezradu, ta se kvapem blíží. Rád bych se takové satisfakce dočkal.

Co k tomu dodat? Snad jen to, že já jako autor knihy přeji panu podnikateli Zifčákovi hodně pevného zdraví k odražení útoků to co řekl na závěr si přeji taky.

5. Prologos Zdeňka Zbořila v kulisách DAMU.

Zvláštní místo mezi pozvanými do této mozaiky v knize náleží zlatému střípku vzpomínek Zdeňka Zbořila a jeho trefnými šípy do základní kuchyně, která sametovou revoluci porodila. Protože pak už byla plná porodnice, přicházeli kádrováci druhé strany a slovo sametová se tak nějak začalo vytrácet. A pan Zbořil si mezi tím jen tak procházel a ukládal do paměti historické pravdy, co se na tom DAMU vlastně doopravdy dělo, hlavně v době než přišli ti, kteří později tvrdili, že to vlastně všechno organizovali. Díky tomu zde můžeme tyto pětihvězdičkové vzpomínky předložit. Alespoň ve zkrácené formě. Pane kronikáři, máte slovo.

Motto:

Pane majore, že to ale bylo absurdní? Bolo, Kefalín, bolo. Ale povädzte, čo je to také absurdné?

Stále se tomu ještě nechci smát.

Přiznávám, že jsem si vypůjčil a trochu změnil pro své vzpomínání a rozpomínání název paměti Adiny Mandlové, který se mi zdál tehdy, když jsem je četl poprvé, poetickým ale i akurátním vyjádřením toho, oč autorovi, v tomto případě autorce, při pohledu do vlastní minulosti šlo. Snad bychom mohli na tomto místě upozornit i na ty, kteří zapomněli, že „bohové i bůžkové jsou na prodej“. Stejně je to se všemi, kteří jako Haškův jednorozční dobrovolník Marek „zapisují dějiny batalionu, aby v zapomenutí nepřešly“, a to nejen v dobré víře, aby se jejich „historie“ neztratila. Často ale a možná nejčastěji proto, aby zůstala taková, jak si její autor nebo autorka přejí. Tajný deník Václava Havla, psaný ve vězení prý v roce 1977, a nalezený v pozůstalosti jeho přítele Zdeňka Urbánka, stejně jako deník Jitky Vodňanské, týkající se jejího láskyplného přátelství s Václavem Havlem nebo archivy, podle kterých se točilo Třicet případů majora Zemana (1974), mají oporu v obecně známém, alespoň částečně prozkoumaném, byť třeba ne zcela pravdě odpovídajícím historickém kontextu. Ale i ten může mít hned několik různých podob a jejich interpretací a desinterpretací. Běžným rysem sepsání paměti, který se většinou projevuje vytvářením falešných obrazů vlastní osobnosti nebo situací, ve kterých autor hrál, podle svého názoru, významnou roli, může být bájná lhavost, stejně jako snaha používat vlastní nebo skupinovou hloupost jako zbraň.

Ačkoli jsem nikdy na události listopadu 1989 nevzpomínal, činím zde výjimku, protože ještě částečně dokážu odpovídat na otázky, které dnes dostávám stále častěji. Neobávám se, že brzy se některé věci a osoby začnou ztrácet v milosrdné mlze zapomnění. Nejen mého, ale i mých přátel, kteří se domnívají, že přívál nepravd a lží, které neváhají používat ti, kteří se chtějí obdivovat v zrcadle minulosti někoho jiného, nakonec zavalí a odplaví zbytky moudrosti v chaotické době, kterou právě žijeme.

Nabízím zde tedy možnost nahlédnout do svého soukromého deníku událostí z několika listopadových dnů roku 1989. Vznikl s třicetiletým zpožděním, neobsahuje informace o mnoha dějích, lidech a událostech, kterých jsem byl svědkem a kteří ještě žijí a mají na ně

zachovanou jinou vzpomínku než já. Mohu jenom slíbit, že se budu snažit varovat se jednoznačně pozitivních, nebo negativních emocí, které ještě dnes, po třiceti letech, by mohly pohled na to, co jsme tehdy v listopadu a prosinci 1989 prožívali, a na co mnozí dnes zdá se mi že rádi, zapomínají, ve prospěch současného pokleslého politikaření a šíření zášti a nenávisti. Záchytnými body je mi jen pět dnů, které by neměli být chronologií událostí, ale záznamem toho, co jsem tehdy považoval za potřebné alespoň po nějakou dobu uchovat ve své paměti.

Ale přiznávám, že jsem se snažil do tohoto Deníku zapisovat, jak říkal Felix Hozmann „...jen to, co se skutečně stalo. Žádná fakta!“

Deník z DAMU, sepsaný s třicetiletým zpožděním

17. listopad 1989 – den první

v 10.00 jsme s kolegy Pražákem a Duškem, tehdy učiteli scénografie na Divadelní fakultě AMU jsme se měli dostavit k rektorovu Ilju Bojanovského (Albert Pražák byl současně prorektorem). Ten nás informoval o vzpomínkovém shromáždění reprezentantů pražských vysokých škol k 17.listopadu 1939 na Albertově. Formálním organizátorem měl být podle jeho slova aktiv Socialistického svazu mládeže, který toto shromáždění organizoval a měla být schválena kde kým, zejména i Vasilem Mohoritou, tehdejšíím předsedou nebo tajemníkem SSM. Tem měl ručit státním a stranickým orgánům za její důstojný průběh.

Rektor AMU byl podle jeho slov o shromáždění informován písemně a za všech možných stran, a také studentským aktivem AMU, kde se už tehdy nerozlišovalo, kdo je, anebo není členem SSM. Dnes to vypadá legračně, ale na AMU byl v tomto ohledu udržován už nejméně rok jakýsi „tvůrčí nepořádek“, takže kromě příležitostných individuálních intervencí z MŠ a ÚV KSČ málokoho zajímalo, kdo je členem nebo nečlenem nějaké politické organizace. Dokonce nikdo nevěděl, zda Martin Mejstřík, který měl jménem pražského aktivu SSM na shromáždění promluvit (jako vydavatel Kavárny, studentských pololegálních novin) je studentem DAMU a pokud ano, pak bylo obtížné zjistit, co vlastně studuje. U pana rektora se mluvilo hlavně o tom, zda má jít na shromáždění v průvodu nebo se dostavit až přímo na Albertov a být v taláru a rektorským řetězem. Podařilo se nám tento nápad panu rektorovi rozmluvit. Argumentem bylo, a argumentovat, že při takových a podobných příležitostech je vzácná insignie (z roku 1945) ve vážném nebezpečí. Vedla nás k tomu, nutno říct, spíše lenost (měli jsem tvořit doprovod pana rektora), než obava z nějakých pouličních nepřístojností, při kterých by se něco mohlo poškodit nebo dokonce ztratit. Pan rektor nakonec na Albertov vůbec nešel, ale také nikoliv proto, že by on, nebo jeho kolegové, předpokládali nějakou rušnou událost.

12.00 na katedru scénografie v budově DAMU v Karlově ul. jsme dostali návštěvu z Amsterdamu. Pětičlenný štáb nizozemské televize, s tlumočnicí, mou kolegyní z FFUK, která emigrovala už v roce 1969 a neobávala se přijet do Prahy s nizozemským pasem, měli problém, jak natočit něco, co by mohli svému zaměstnavateli z Prahy poslat. Přijeli totiž

natáčet interview s šéfdirigentem České filharmonie Václavem Neumannem, který se tehdy zastal kritizovaných, kteří podepsali výzvu „Několik slov...“

Nizozemský štáb nebyl, jak to v podobných situacích často bývá, připraven na to, když se až v Praze dozvěděl, že Václav Neumann zůstal ve Vídni a veřejně prohlásil, že se do Prahy nevrátí, dokud nebude změněn kritický postoj státních a stranických orgánů a médií vůči protestujícím původně proti zatčení Václava Havla, později proti politickým poměrům v ČSSR, ještě později proti něčemu jinému. Rychle jsme se dohodli, že s námi půjdou na Albertov a natočí alespoň studentskou demonstraci, která se dala zarámovat padesátým výročím vzpomínáním na rok 1939 a na ve světě známý začátek represí okupačního režimu proti českým vysokým školám na území německého Protektorátu Čechy a Morava. Od budovy rektorátu AMU a Národního divadla se šlo na Albertov k areálu VŠ a známé dívčí koleje, nejprve několik desítek, později stovek lidí. Nebyli to vždy jen studenti, a nepřicházeli tam jako jeden průvod, ale spíše jako menší či větší skupiny po nábřeží až k Železničnímu mostu pod Vyšehradem.

V 15.00 na Albertově už bylo plno a nebylo snadné vidět a slyšet, kdo na improvizovaném řečništi účinkoval. Bylo to trochu jedno, protože se tam vystříдалo několik osob, kteří opakovali „vzpomínkové fráze“ tu a tam proložené slovy o svobodě a demokracii. V davu se objevily i první tehdy běžné posměšky některých komunistických, v té době už znevážených politiků. Jejich nevážnost měla ale původ v jejich ostudném chování na veřejnosti a neschopnosti reagovat na politické změny, na které reagovala probouzející se veřejnost ve střední a východní Evropě.

Protože i v takové situaci, která se nám dnes zpětně jeví jako důležitá, každý se soustřeďujeme na něco jiného, mne zaujal projev tehdy akademika Katětova, kterého jsem znal jako šachistu a nechápal jsem, proč právě při této příležitosti vstupuje na veřejnosti a mimo posluchárny Matfyzu, kde tehdy působil. Ale atmosféra na Albertově snad ještě dnes stojí za pozornost. Podle mého názoru tam bylo více studentů, kteří se znali z let 1968-1969, kteří se, alespoň podle mnoha rozhovorů, které jsme tam vedli, téměř dvacet let neviděli. Řečníci téměř nikoho nezajímali., protože ta „setkání po letech“ byla až sentimentální. Akce na Albertově nekončí, bude pokračovat směrem na Vyšehrad, kde ji rozpustí sám Vasil Mohorita. „Tak se šlo“ na Vyšehrad, průvodem, který stále sílil, jak se k němu připojovali lidé, kteří byli právě nablízku. Opět to bylo pro některé až sentimentální a i přihlížející z okolních domů reagovali velmi spontánně a hlasitě. V tomto konduktu se objevovala objevovala různá hesla, nevím zda někým připravená pro takovou příležitost. Myslím si dnes, že vznikala spontánně i když už byla spíše bojovná, než kritická. Ale humoru v nich bylo dost.

Došlo se až k rotundě sv.Václava. Pokud to někdo režíroval, byl to opravdu dobrý nápad, který přispěl k excitaci, téměř davovému vytržení a další mobilizaci. Tam skutečně Mohorita tuto už demonstraci rozpustil. Začalo se skandovat: Co budeme dělat? Odpovědi byly dvě: Půjdeme na Hrad!, Půjdeme ke koni! (Václavské nám.) Meziskupinový dialog pokračoval voláním: Kudy tam půjdeme? Kudy tam půjdeme? Odpověď byla už skoro revoluční: Přes most toho vraha! (Dnešní Nuselský most, tehdy Most Klementa Gottwalda.)

I tento nápad byl odmítnut a tak průvod demonstrantů sestupoval stejnou cestou po které přišel, až k Železničnímu mostu. Odtud až k Palackého mostu pokračoval jeden proud, druhá šel ulicí okolo tehdejšího i dnešního Ministerstva spravedlnosti, kde také v úzké Vyšehradské ulici a před jeho vchodem, a nedaleko nějakých služebních bytu SNB cestu zahradila průvodu demonstrantů cestu a několik jich začali pendrekovat. (Říkal mi později John Bok, že právě tam dostal několik ran, které mu vzali chuť pokračovat, ale přesto byl předveden na nějakou služebnu SNB.) My, kdo jsme stáli v zadních řadách, jsme se vrátili na nábřeží, kde bylo víc lidí a dokonce se zdálo, že stále přibývají.

20.00 Národní třída, akce začíná.

Lidé se vraceli na nábřeží, pokračovali okolo pavilonu Mánes až k Národnímu divadlu, odkud z oken a terasy mívali herci a zaměstnanci ND. Teprve tam se proud opět rozdělil na skupinu, která chtěla pokračovat na Hrad a na ty, kteří chtěli přes Národní třídu na Václavské nám. Také tam jsem ještě byl, ale když průvod narazil na policií uzavřenou křižovatku Metro-Perštýn-Máj začal houstnout, hledal jsem cestu, jak se odtud dostat. Vepředu byly naše dvě dcery, tehdy studentky FFUK a ačkoliv jsme nevěděli, k čemu na Národní dojde, přece jen jsme se báli.

Z dálky přicházela řada podivných policajtů. Zvláštní, jak ještě po letech se mi zdá, že jsem byl svědkem něčeho mimořádného, což v té chvíli bylo, že byli podivně oblečení, různého vzrůstu a někteří měli vousy. To, kdo byl tehdy na vojně ví, bylo nemožné. Obrátil jsem se nazpět a viděl jak přijíždějí velká auta, která pomalu rozevírala něco jako železné rámy vyplněné kovovou síťovinou. Proběhl jsem podloubím u Advokátní komory pro Prahu 1, kde byl později ten pamětní reliéf připomínající demonstraci, ještě později, vyhnáný na fasádu domu, v podloubí, kde měl být objeven „mrtvý student Šmíd“ alias Zifčák, ještě asi okolo 20.00-20.15 tam podle mé vzpomínky nikdo nebyl, nebo já jsem nikoho neviděl. Potom jsem prošel okolo dvou autobusů, u kterých stáli lidé různého věku, od studentů po zralý střední věk a zřejmě připravování k odvozu do nějakého policejního zařízení.

Vecpal jsem se do kavárny Slávie, přeplněné lidmi, kteří se také účastnili demonstrace, ale opět to byli lidé vyššího věku, žádná mládež. Moje přítomnost tam měla, a to se v takových setkáních malých a velkých dějin stává, v té době měla kuriozní tečku. Jediné místo, na které jsem si mohl sednout, bylo hned za prvními dveřmi vchodu do kavárny, kde seděla starší dáma, která když viděla, že jsem trochu unavený, mi nabídla v té době snad ve Slávii jedinou volnou židli. Poprosila mne, zda-li bych ji nedoprovodil k jejímu domu v Paláci Platýz na Národní tř. Představila se mi jako paní Bínovcová, žena prvorepublikového a protektorátního filmového režiséra a producenta Václava Binovce. Ukázalo se, že neuvěřitelnou náhodou znám jejího synovce, také Václava Binovce, a tak jsme téměř uzavřeli tento rušný den debatou o poměrech na Barrandově v letech druhé světové války, povídáním o Miloši Havlovi a rodu Sirotkových a o poválečném obviňování všech tří rodin z kolaborace s Němci a nacisty. Bohumil Hrabal pro to má dvě legendární zvolání: „Poslyšte, co se tenkrát stalo!“ a „Neuvěřitelné se stalo skutkem!“

23.00 Národní třída. A ještě jedna tragikomická epizoda. Když jsem doprovázel paní Bínovcovou k jejímu domovu, a šli jsme přes Národní třídu plnou bot, osobních svršků a

různých předmětů, které tam v tom policejním pressingu poztráceli demonstranti, objevil se na Perštýně autobus, s myslím francouzskými turisty, kteří si začali tu spouštět fotografovat. Objevila se tam náhle skupina policejních pendrekářů a z mně neznámých důvodu je dost brutálním bitím přinutila nasednout do autobusu a odejet. Tím pro ne ten den skončil, ale dodnes si nejsem jistý, zda byl z těch nadcházejících nejrušnější.

Post scriptum: holandskému štábu se podařilo někam zmizet, za to Španělé to na Národní třídě odnesli a stejně jako výkladní skříní nějakého obchodu. Ale to umějí vyprávět jiní a lépe než já.

18.listopadu, den druhý - sobota: Chief Salamander promluvil

Divoká sobota na pozadí velkého mlčení by se dalo napsat o následujícím dnu po událostech na Národní třídě v Praze 1. Na DAMU se ještě v noci sešlo několik studentů, kteří připravili stručné prohlášení k událostem předešlého dne. Obsahovalo výzvu k okupační stávce, která se měla změnit ve stávkou generální v celé republice. Bylo zde i odsouzení zákroku policie a jeho označení za masakr, výzva k odstoupení viníků z politických funkcí atd. Během dopoledne se v této výzvě poprvé objevil i požadavek změnit ústavu ČSSR a odstranit z ní paragraf o vedoucí roli KSČ a zrušit ustanovení o vědeckém řízení společnosti podle zásad marxismu leninismu.

Váhám, zda v této souvislosti uvádět těch 10-20 jmen studentů DAMU, kteří ve skutečnosti vytvořili první informační a organizační centrum vytvořili. Pokud se nemýlím, nikdo z nich po slavné revoluci nezačal s politickou kariérou. To byli později jiní a odjinud. Tito z DAMU, sice dostali o několik měsíců později ocenění, tzv. Bílou vránu Mladého světa z rukou pana šéfredaktora Luboše Beniaka (snad na to současný pan TV radní ještě vzpomíná) za svou statečnost v listopadových dnech, ale na dnešních seznamech „studentských vůdců“ je hledáme jen obtížně. Michal Dočekal, Pavel Chalupa, Jan Potměšil, Pavel Lagner (omlouvám se těm, na které si už nevzpomínám) chtěli hned na začátku všech později tak dramaticky popisovaných událostí fundamentální změnu politického režimu, ale také uvažovali o tom, jak ve svobodnějších poměrech dělat to kvůli čemu na školu přišli. „Dělat divadlo“, ať už studovali herectví, divadelní dramaturgii, scénografii, loutkoherectví a alternativní multimedialitu. A téměř všem se to nakonec podařilo. Kdybych si dokázal vzpomenout, snad jenom dva nebo tři studenti a studentky se později objevili na okraji politiky, ale ti na začátku „akce“ u toho nebyli. O to naléhavěji se hlásili a dodnes hlásí ke svým domnělým zásluhám a čas od času požadují zadostiučinění. Ale stejně jako tehdy jdou podivnými cestami a mají trochu zpoždění.

Budova školy v Karlově ulici se změnila v pulsující organismus, který docházel k různým rozhodnutím bez pozdějšího schůzování různých koordinačních výborů, jejichž velikost a význam rostl v závislosti na nově příchozích a kolemjdoucích. Zda padlo rozhodnutí po dohodě s ředitelem Realistického divadla na Smíchově Laurinem, uspořádat protestní setkání protestního pražských divadelníků (nejenom herců), ke kterému došlo týž den okolo 14.00. Na DAMU se začaly organizovat „informační zájezdy“ do mimopražských divadel, ke kterým se spontánně přidávali představitelé různých kulturních institucí a organizací. Tato dějová linka pak později hrála významnou roli v běhu následujícího dění.

Ve škole byla zřízena redakce archivu záznamů informací, které pořizovali účastníci páteční demonstrace (tento archiv se později „asi ztratil“), začala se připravovat místa umožňující delší a nepřetržitý pobyt v budově školy, vč. kuchyně a jídelny. Budova měla autonomní informační systém, za který by se nemusela stydět ani OSN. O různých nápadech, se kterými přicházeli jednotlivci se rozhodovalo na místě. Dokonce i na ulici před budovou školy, která byla nikoli snad pro veřejnost uzavřena, ale měla ochranu před „případnými neznámými“.

Jedním z takových kuriozních nápadů byl pokus o zastavit sobotní ligová fotbalová utkání. Honza Potměšil, ještě před svou nešťastnou cestou s Janem Kačerem do Ostravy, vyrazil na Letnou. Tam ho pustili mezi hráče, které vyzval ke stávce. Dnes zapomenuté jednání za hráče vedl Ivan Hašek, který mu vysvětlil, o jaké peníze v takovém případě půjde, ale za chvíli a bez nějakého přemlouvání slíbil, že když to půjde (příští kolo ligy se mělo hrát ve středu) Sparta hrát nebude. Tak se skutečně stalo. Jen mi je dodnes záhadou, že pozdější hrdinní „vítězné revoluce“ nějak Haškovi zapomněli poděkovat. Ale zřejmě mu to dodnes nevadilo.

Hektická atmosféra na DAMU se přenášela na jiné vysoké školy v Praze. Podpořilo ji úspěšné rokování zástupců pražských divadel. Ti se rozhodli, že sobotní večer se nebude hrát, ale diskutovat s publikem o události a Národní třídě. Z DAMU na tato večerní představení diskutujících odcházeli studenti, očití svědci události na Národní tř. Někteří ve spojení s herci mimopražských divadel odejeli i mimo Prahu. Tak došlo k nešťastné cestě Jana Kačera s Janem Potměšilem do Ostravy, kteří cestou havarovali a Honza si odnesl, jako jediná a opravdová oběť 17. listopadu, doživotní trápení. Tato „divadelní mobilizace“ měla své bezprostřední protagonisty, stejně jako opožděně avšak naléhavě se ke svému hrdinství hlásící polohrdiny z jiného polosvěta. Ale o tom je už napsáno několik desítek vzpomínek z různých měst celé republiky.

Živá mi zůstala v paměti moje procházení se na Národní třídě, po místech střetnutí průvodu z vojáky SNB, která je dodnes v mé hlavě zachována jako silná imprese. Šel jsem od místa včerejšího střetnutí k Národnímu divadlu. Na Národní bylo neobvyklé ticho, nic nejezdilo, ani auta, ani tramvaje. Jen tam postávali hloučky lidí, kteří se neznali, ale v povídání o událostech včerejšího dne si, alespoň se mi tak zdálo, polohlasem vyprávěli. Celou scénu doplňovaly různé věci, jakési až symbolické haraburdí scény minulého dne.

Před ND jsem potkal na vysoké společenské úrovni se vždy pohybujiícího teatrologa, profesora FFUK Františka Černého s paní. Také my jsme se snažili porozumět, co se vlastně stalo a co se právě děje. Náš asi půlhodinový rozhovor na ztichlé Národní třídě přerušil hlas jakoby ze záhrobí. Bezbarvý, monotónní, bez jakéhokoli ohlášení nebo představení toho, kdo promlouval, jsme z pouličních tlampačů, o kterých jsme vůbec nevěděli, že tam mohou být umístěny, se dozvěděli dementi zprávy o smrti studenta ČVUT Martina Šmída. Údajně tuto zprávu šířily nepřátelská a „štvavá“ zpravodajství ze zahraničí. Byla to zpráva už lavinovitě se mezi lidmi šířící nejprve z vysílání Rádia Svobodna Evropa a z opatrně formulovaného sobotního ranního sdělení agenta agentury Reuters v Praze. Protože byl podávána hlasem nejvyššího mloka Chiefa Salamandera z Čapkovy Války s mloky, a protože nejen my, ale i občané Prahy a celé republiky měly bohaté zkušenosti s tím, jak oficiální média uměla přetvářet realitu, utvrzovalo to poslouchající v přesvědčení, že „komunisti zase jen lžou“. A

že Martin Šmíd byl skutečně „zvířecky ubit“, jak tvrdila neoficiální, ale o to stále častěji sledovaná „šeptanda“. Té se u nás doma dařilo a daří za všech vládychtivých politických režimů. Rozhodně více než většinou nedůvěryhodné oficiálně „proschvalované“ agitaci a propagandě.

Nemohu si dnes vzpomenout, jak tento druhý den skončil. Zda a kdy jsem se možná vrátil domů. Prošel jsem ten den několik míst, potkal desítky lidí a slyšel tolik různých historek o tom, co ti druzí prožili, že si dnes netroufám tvrdit, že vše neproplétám s událostmi, jichž jsem byl svědkem nebo účastníkem. Naneštěstí, za těch třicet let, které od Listopadu 1989 uplynulo, vzniklo tolik až neuvěřitelných legend, že nemám ani sílu rozlišit vylhané od pravdivého, natož pak poznat, kdy lež na sebe vzala divadelní kostým pravdy a okázale nás přesvědčuje, že současné modelování historie má stále ještě nějakou cenu.

Den třetí 19/11 1989 neděle, Činoherní klub

Napětí a nejistota byly charakteristické pro celou stávkující DAMU. Její popularita se rychle šířila a zvětšovala, ke škola přicházeli jednotlivci i skupiny spontánně se sdružujících lidí, kteří přinášeli dárky, peníze a hlavně naději, že stávka má nějaký smysl. Přesto ale se většina obávala, že by studenti mohli zůstat osamoceni. Proto se intenzivně vyhledávaly možnosti spojení se stejně smýšlejícími v Praze i mimo Prahu. Vyráželo se nejen na Ostravsko, ale i do vzdálených koutů východního Slovenska a často odtud přicházely zprávy o chladných přijetích tam, kde předpokládalo alespoň vyjádření spoluúčasti.

Nadějně bylo rozšiřování informační sítě spolupracujících divadel a jejich souborů, která sice měla své opěrné body v Praze, Brně a váhající Bratislavě, ale jejími často velmi aktivní elementy byla „oblastní“ divadla, jejichž postavení bylo často, vzhledem k místním politickým autoritám, až mimořádně obtížné.

Americko-francouzská novinářka, která byla v Praze na studijní cestě a zabývala se studiem a shromažďováním materiálů k tématu Československá filmová vlna šedesátých let 20.stol., se tehdy vzdala své práce a vyjížděla jako doprovod některých studentů různých vysokých škol do míst v celé republice. Téma svého základního výzkumu změnila na Politickou roli divadel během „Sametové revoluce“ v Československu. Pracovala na ni později ještě několik let, podařilo se jí získat grant ve Francii, ale nevím, zda svou práci dokončila. Jednoho dne zmizela s celým archívem do Paříže, ještě několikrát se odtud ozvala, ale nakonec zmizela s celou svou bohatou dokumentací. Zůstal po ní je návrh žádosti o grant a několik stránek stručných poznámek. Jejím problémem bylo, že se nedostala později do přízně okolí tehdy už prezidenta Václava Havla, a tak zřejmě zmizel i její základní výzkum. Ten by možná dnes mohl být zajímavější, než v době, kdy na něm začínala pracovat.

Během první neděle se objevovala mezi studenty nejistota, zda je podpora z různých stran, ale přece jen spíše od jednotlivců než institucí, dostatečná. Také zpráva o neštěstí oblíbeného spolužáka Honzy Potměšila a zmatené zprávy o jeho zdravotním stavu vyvolávalo stíny na duši.

Snad zde stojí za zmínku, že tehdejší studenti DAMU byli lidé sotva dvacetiletí. Díky své volbě studia velmi sensitivní a prožívající tento začátek zatím je tušené změny společenských

poměřů intenzivněji, než jiné skupiny obyvatel tehdejší ČSSR. Asi také proto byly na školu zvány, a přicházely, většinou herecké autority. Včetně těch, kteří byli externími učiteli DAMU, které pomáhaly zvyšovat sebevědomí těm, kteří o sobě začínali pochybovat. To se stávalo stále častěji a v dalších dnech skoro každodenním jevem

Nevím, zda se nemýlím, ale byl jsem těchto rozhovorů, besed a zpívánek několikrát přítomen. Dnes se mi zdá, že to mezi nimi byly zejména ženy, které přicházely do tohoto prostředí uklidňovat studenty a ujišťovat je o svém zájmu a o své podpoře celé akce. Od Marty Kubišové po Janu Hlaváčovou, která ještě v okamžiku, kdy se zdálo být všechno rozhodnuté, Václav Havel byl zvolen prezidentem a o studenty DAMU přestal být zájem, přišla do školy, kde tehdy učila a přinesla těm několika zbývajícím v budově školy vánoční cukroví (a stále ještě nevěřícím, že to už bude lepší). Ale také klid a pohodu, kterou s nimi společně dokázala sdílet.

Tu neděli večer jsem byl ještě svědkem jednoho představení, o kterém dodnes nevím, co si mám o něm myslet. Několik studentů DAMU a já jsme byli pozváni do Činoherního klubu a většinou jsme se domnívali, že jde o tehdy typický diskusní večer jako všechny ty, které přibývaly místo rušených představení mnoha jiných divadel. Asi pět nás vstoupilo do foyeru Činoherního klubu, minuli jsme nám už dobře známý štáb nizozemské TV, který nám řekl, že jde o důležité setkání, které by potřebovali zaznamenat. To se jim sice nepodařilo, ačkoli já, kolega Jiří Holub, kdysi můj spolužák na FFUK, a dokonce i odněkud se vynořivší spisovatel Ludvík Vaculík, jsme se přimlouvali, aby mohli dovnitř. Celkem rozhodného a trochu komisního kerbera se nám přesvědčit nepodařilo, ale všem třem nám to připadalo normální a nikoho jsme nepodezírali z nějakých špatností, To se do celé atmosféry nehodilo, dokonce ani tehdy, když nás vševědoucí dveřník (později jsem se dověděl, že to byl dodnes známý Alexander Vondra) poslal na balkon, zatímco jiné do parteru.

Asi to způsobila moje zpozdilost a neschopnost se rychle na místě orientovat, ale stalo se mi, že jsem byl svědkem zvláštního divadelního představení, kterému jsem tehdy nerozuměl. Dnes se mu říká založení nebo vznik Občanského fóra. Mám ale dodnes před očima tehdy mi důvěrně známou scénu nejen mimořádného Činoherního divadla, ale i před osmnácti, devatenácti lety známého Semaforu Jiřího Suchého.

Mnoho těch, kteří tam tehdy byli i nebyli, a o této události někde vyprávěli, to popisují jinak. Proto si dovoluji i já neobratně popsat, co jsem tam tehdy viděl, slyšel a možná nepochopil.

Uprostřed, v půlkruhu divadelních židlí na podiu, seděl Václav Havel, kterého jsem naposledy viděl před několika měsíci po pohřbu své přítelky Pavla Juráčka. Scéně vévodil mohutný Radim Palouš, ale spíše ji moderoval Jan Urban, se kterým jsme o sobě věděli od studentských let. Na prázdných židlích se toužili usadit řekl bych desítky spíše osob než osobností, Ale jen někteří byli vyvoleni, dnes se mi zdá, z předem vytvořeného publika. Cílem jejich snažení bylo, stát se členy Koordinačního centra OF a toho se jim dostalo, když byli vyvoláni, představeni a seznámeni, pokud to bylo nutné, s Václavem Havlem. Ale i těm známým VH podal ruku, poželal jim a kdysi Pallausch, nyní už dávno Palouš, jim přidělil místo na stále se zmenšující scéně. Honza Urban je jednotlivě představoval, zřejmě je

všechny znal, až do historického okamžiku, kdy VH řekl, že na podium jsou jednom disidenti, a že by to také chtělo někoho odjinud. Tak se objevili „kluci z Prognostáku“, mezi nimi i Václav Klaus, který svým tehdejším šarmem zastínil i svého nadřízeného Valtra Komárka.

Pak došlo k nekonečné scéně projednávání návrhu prvního Prohlášení OF k „současné situaci“, ke kterému snad všichni přítomní chtěli něco říct, něco do něho přidat a naneštěstí, hned několikrát. Bylo to k nevydržení a všiml jsem si už tehdy, že Václav Klaus patří k těm, kteří chtějí mluvit do všeho. První se urazil Ludvík Vaculík, který se cítil dotčený jazykovým barbarstvím několika přispívajících. Odcházející pronesl ještě dnes nepublikovatelnou poznámku a symbolicky bouchl dveřmi. Když už se zdálo, že to skončí tak nám dodnes známým planým mudrováním všech o všem, vystoupil ze zákulisí Petr Čepek, tehdy ředitel Činoherního klubu a organizátor této sešlosti, a oznámil, že se buď blíží SNB (nebo nějaká její tajná složka), možná i Lidové milice. O těch se ale dosud tehdy v Praze nemluvilo. Když všechny vystrašil, přišel někdo s nápadem, že je třeba diskusi o tom, kdo by měl být odvolán z vedení KSČ (padala tam snad všechna tehdy známá jména), že diskuse byla užitečná, že ji všichni pozorně sledovali, a že je Havel výborný stylist, kterému dáme důvěru to sepsat podle nejlepšího vědomí a svědomí. Tak se i stalo. „Revoluční výbor veřejného blaha“ vznikl a pokojně jsme se rozešli, Nepřátelé tam nikde v okolí nebyli, anebo alespoň nebyli vidět.

Vracel jsem se do školy v Karlovce a postupně mi docházelo, že musím tento příběh sdělovat se vši opatrností, abych nikoho nevystrašil. Přesto se ještě v noci něco doneslo a začátek nedůvěry mezi DAMU a OF tak trochu „vstoupil do dějin“. Skutečně to „bolo tak trochu absurdné“, ale z historie víme, že tomu tak většinou je, anebo se nám to alespoň takovým jeví. Holanďané s kamerou stáli trpělivě před Činoherním klubem. Natočili jen to, jak sem tam někdo vyšel z divadla a dohodli jsme se, že příští den ráno přijdou na DAMU, protože „tam to možná zítra začne“.

Den čtvrtý – 20/11 1989 pondělí DAMU

Pondělí na DAMU začalo hned v osm hodin. Do jedné z velkých místností přišli nejen studenti, ale i učitelé, a to i ti, o kterých si mnozí mysleli, že jejich přítomnost nemusí být vhodná. Ale tehdy ještě šlo o ideály, nekádrovalo se. Všichni se domnívali, že jde o společnou budoucnost a nikoliv jen o budoucnost pro některé. Asi nikoho nepřekvapí, když si dovolím v této souvislosti konstatovat, že tam byli všichni, kterým o něco šlo, a nepřišli jen málokteří. Ti ovšem později, když už nebylo polojasno ale jasno, začali šířit history o svém hrdinství a ještě později se jim dostávalo od nového režimu nezasloužené odměny.

Také tato chvíle byla velmi emotivní a dnes se mi zdá, že jsem v následujících dnech již nic podobného nezažil. Mohu-li si dovolit na tomto místě mého rozpomínání být více osobní než při jiných příležitostech, musím konstatovat, že způsob, jakým bylo toto shromáždění vedeno, řízeno a režirováno, byl, podle mého názoru, hodný talentu a nabytých znalostí několika protagonistů, kteří na něm zanechali svůj autorský rukopis. Stydím se před ostatními, ale byl jsem překvapen tím, jak kultivovaně celé shromáždění proběhlo. Jistě na tom měl velkou zásluhu Michal Dočekal (mnohem později šéf činohry Národního divadla v Praze). Byl mezi studenty velkou autoritou, stejně jako Pavel Lagner, který zde byl jakýmsi

moderátorem v pravém a původním smyslu tohoto slova. Ten vyzval „věřící“, když se byl omluvil za svou výzvu „nevěřícím“, ke společné modlitbě. Byl jí „jen Otčenáš“, a nemodlili se všichni Vřelost a opravdovost tohoto okamžiku jsem později, a možná až do dnešní doby nezažil. Ještě bych snad přidal Pavla Chalupu, ale ten své vzpomínky na výzvu ke generální stávce do tohoto sborníku napsal sám a jistě tak učinil s větší přesností a smyslem pro detail, než dokážu já.

Nevím, zda jsme si ještě podali všichni ruce, ale pocit, že to všechno začíná, a že může jít i o život, byl skoro hmatatelný. Dnes, kdy víme, jak to všechno dopadlo, je snad možné se tomu i smát, ale já „se tomu stále ještě nesměji“.

Když tento start skončil svou rituální část, nizozemská TV udělala několik rozhovorů. Její redaktoři stále ještě nevěřili, že se v Praze, natož v celé republice něco děje, a donekonečna se vyptávali, „kdy to začne“. Mysleli tím, že musí dojít k něčemu podobně atraktivnímu, jako bylo bourání zdi v Berlíně. Dokonce si myslím, že odjeli z Prahy ještě před velkou manifestací na Václavském náměstí, které mělo být odpoledne. Pokud ne, tak tu nebyli už v úterý, kdy jejich TV odvysílala a zničila jejich obrazové záznamy z Prahy.

Dnes nikdo nechce věřit, že obavy, jak to všechno skončí, byly dost intenzivní. Na DAMU se evidovalo, kdo se ozval na výzvu k vyhlášení generální stávky, protože to stále ještě byli jen jednotlivci a několik vysokých škol. V Praze se, pokud vzpomínám, nepřipojila za mých studií „revoluční“ Filosofická fakulta, která měla v osmašedesátém s DAMU dobré vztahy, a Matematicko-fyzikální fakulta. To si dovoluji uvádět jen proto, aby si dnes Monika Pajerová a Marek Benda uvědomili, že by mohli být zdrženlivější v prezentování svých listopadových zásluh.

Nervozitu stávkujících studentů trochu snižovala informace z Dopravního podniku hl.m., že se „tramvaje a autobusy“ připojí k vyhlášení stávky, což dávalo naději, že se Praha zastaví. Přesto jsem šel na žádost našich studentů podívat na Václavské náměstí a informovat je o tom, zda má jejich výzva ještě jiné publikum.

Na Václaváku už v 16.00 byly hloučky lidí, ale stále ještě tak malé množství, že by bylo možné je rozstříkat vodními děly. Mne v dolní části náměstí zaujal první větší průvod osob. Nevypadali jako dnes popularizovaní antikomunističtí rockeři. Ale hudebníci to byli. Nesli transparent s heslem „Česká filharmonie dnes nehraje, ale hovoří!“ Úspěch měli velký a v dolní části náměstí to už byl najednou dav. Proto jsem se rozhodl vrátit do školy říct studentům, že to vypadá dobře. Na Můstku už jsem ale nemohl projít, protože přicházel jiný průvod - dělníků z dnes už neexistujícího vysočanského ČKD vedený později populárním, a ještě později zavrženým „kovářem“ Petrem Millerem. Kdo si ještě pamatuje „dělnicko-rolnickou rétoriku“ minulého režimu, musel to považovat za okamžik, kdy začala revoluce.

Zmiňuji tuto epizodu opravdu jen z osobních důvodů. Že to jednou „praskne“ v rétorice komunistů i antikomunistů jsem slýchal skoro celý život. Heslo ČKD „Už jsme tady!“ se krátce na to měnilo na „Už je to tady!“ a stalo se jedním z nejpůvodnějších hesel oněch dnů. Musím se ale přiznat, že v této chvíli prozření jsem fyzicky cítil, že je to definitivní. Ale ni jiného mne nenapadlo. A kdyby se mne někdo zeptal, zda zanikne Československo, zda dojde k malé nebo velké privatizaci a tunelování, k selektivním restitucím některých majetků

a zašantročení jiných, k překreslení mapy Evropy a vysílání českých válečníků do Mali, Bosny a Afghánistánu, že se budeme lustrovat, pomlouvat a nenávidět, myslel bych si, že se zbláznil. Ačkoli v té chvíli jsem si nemyslel ani na to. Jen bílo, pusto a prázdno.

21/11 Den pátý – epilog nebo monolog psaný adresátem

Nechci tvrdit, že tímto „poznáním“ pro mne „revoluce“ skončila. Hned od následujícího dne, se ale jejími hybateli stávali lidé, kteří byli známí svou černobílou pověstí, a kteří vědomě, a možná i trénovaně, se připravovali na převzetí moci z rukou svých rodičů. Už tehdy v prvních dnech se objevovaly až legendární životopisy lidí „z dobrých rodin“, kteří krok za krokem budovali svou politickou nebo ekonomickou kariéru. Někdy se až bezostyšně drali do rodícího se centra politické moci, přestože o některých lze říci, že budili všeobecný úžas.

Nikoli drasticky, ale i s jistou literární elegancí to později popsal Michal Horáček ve své knize Jak pukaly ledy. V podstatě se o totéž, jen trochu těžkopádněji, pokusil Václav Bartuška v knize Polojasno, v které částečně naznačil, na základě svých interview s různými před- i listopadovými novo-lidmi, oč vlastně půjde. O mnoho let později Roman Janoušek, novo-zbohatlík, ale vlastně také aktér „sametové revoluce“, to v jednom ze svých interview popsal docela přesně. Na otázku „zuřivé reportérky“, zda během listopadových demonstrací také zvonil klíči, „s nadhledem“ odpověděl „Nikoliv, já jsem musel pracovat.“ Ano bylo to tak. Někde ještě „dělal revoluci“, jiní museli pracovat na svých příbězích a do rodícího se systému se chtěli zařadit nebo na něm začít vydělávat. Že to byli děti často velmi nepopulárních postav normalizační minulosti, bylo už jen tak jakoby logické.

Tak v Klubu československo-sovětského přátelství v ulici 28.října vzniklo výtvarné studio OF, kterému „ředitelovala“ dcera normalizačního prvního náměstka generálního ředitele ČSTV, nechvalně proslulého Vladimíra Diviše. Její manžel, zpěvák a hudebník Michal Prokop, to později „vzal na sebe“ a dalších dvacet, dvacet pět let nás přesvědčoval, za pomoci „Lorencova lustračního seznamu“, jaký byl disident. Sice tajný, ale přece jen disident. To nebyl ojedinělý příběh, byly horší, někdy tragikomické, někdy jen komické.

K patnáctému výročí listopadu si ani Václav Havel neodpustil v odpovědi na otázku, kdo mu nejvíce bránil uskutečnit jím vedený státní a majetkový převrat, říct se svou láskou překypující lživostí: Obroda, Tvářisti a pan Zbořil, tehdy učitel na nějaké vysoké škole v Praze. Nevím, co mu udělala Obroda, komunisté povyhazovaní po roce 1968 a nebezpeční snad jen tím, že studenti jednoho z nich, Čestmíra Císaře, chtěli v roce 1968 za prezidenta. S „Tvářisty“, autory okruhu literární revue Tvář, měl Havel delší dobu spory, mj. i proto, že odmítali tzv. dialog s mocí, který navrhovala Charta 77, a nesouhlasili s podáváním ruky Havla ministerskému předsedovi Adamcovi za přítomnosti Mariána Čalfy.

Ten „pan Zbořil“ prý přivedl do Laterny magiky asi padesát studentů, před kterými se cítil budoucí pan prezident jako na hanbě. Ještě po patnácti letech se čtenáři tohoto interview mohli poučit, co to byl styl Radia Jerevan. Informace byla cekem správná, jen studentů nebylo padesát, ale tři a dvě z nich byly studentky. Pan Zbořil nebyl jen tak odněkud, ale z DAMU, na které si za panování rektora Zdeňka Urbánka Václav Havel vysloužil titul magistra. Navíc, studenty nevedl, ale jen doprovázel, protože Laterna magika už tehdy byla demokraticky nepřístupná a vchod hlídal judista František Kolman, který se s panem

Zbořilem znal z Reduty, když ten byl z FFUK vyhozen. Ani ta studentská delegace „nebránila revoluci“, ale stěžovala si na moderování letenského shromáždění Václavem Malým, které se jim nelíbilo. Tehdy se jich zastali lidé ze Studia Y (Miroslav Melena, Jan Schmidt) a vždy nezávislý Vladimír Merta. Snad stojí za slušnost připomenout, že Václav Malý se omluvil, dokonce rezignoval na svou funkci moderátora manifestací, ale za to si vysloužil obdiv a nezapomenutelnou vzpomínku na to, že v listopadu 1989 byli i lidé, kteří chamtivě nesahali ani po moci, ani po majetku.

Konečně i pro mne, je to jedna ze světlých vzpomínek na dobu, o které si dnes mnozí myslí, že se nepovedla, anebo, že si ji někdo neprávem přivlastnil. Byla to doba , řečeno s Vladislavem Vančurou, osudová, plná lásky i nenávisti a jejím dědictvím není jen sláva, ale i zahanbení.

6. Pánové, já to viděl o dost jinak!

Nejprve to musím trochu vysvětlit. Sedím ještě s Honzou Šoltou v brlohu Jazzové sekce pod hradními zahradami a povídáme si s jejím legendárním šéfem, který toho tolik zažil, tolikrát seděl za sebe i za jiné, tolik toho výbušného a nepohodlného ví, u tolika věcí byl a má nepopíratelné zásluhy a stejně ten nejvyšší a nejbližší jej nakonec odkázal, že patří jenom mezi jazzmeny a nemá strkat hlavu do politiky. Sedíme s dvojkou červeného a docela dobře si povídáme. Karel Srp je legenda všech legend a když mi prozradil, kdo že všechno seděl přede mnou v tom rozdrbaném křesle jako teď já, chtěl jsem si z úcty sednout vedle na zem. Ale byly to věci, slyšet perly z oněch událostí, které změnily náš svět o hodně víc, než jsme sami chtěli. Tak jsem požádal o malou vzpomínku, jak to vlastně všechno bylo viděné jeho očima. A tady je výsledek:

To neustojej, říká Martin Řezníček z Jazzové sekce. Fotograf, filmař a fajn člověk.

Kdo, co? Odpovídám já.

Komunisti, zítra na Albertově.

Je 17. listopadu 1989 a scházím schodištěm na pražský Albertov. Komplex vzdělanosti, lékařství i posledních chvil člověka. Plno studentů s transparenty kritizujících reálný socialismus.

To opravdu neustojej – a začínají projevy kantorů, organizátorů, řev, potlesk a chvílemi skandování o svobodě. Pod krytím zastřeleného studenta Opletala protirežimní přesilovka a to mladými, kteří by bez souhlasu komunistické strany nikdy vysokou neměli a v nejlepším šli do učiliště státních pracovních záloh. Mají zadarmo vzdělání, učebnice, dopředu jistá zaměstnání – je to druhá generace po té, co skandovala: My jsme mládež nová – mládež Gottwaldova.

Už rok se kolem Koně na Václaváku odpoledne schází všechny ročníky. Volají po svobodě, Masarykovi, Gorbačovovi, podepisují petice, občas je rozežene policie, tajní, padnou i rány obuškem. Říká se tomu občanská nespokojenost. Prodavačky poblíž nadávají, že jim to ničí kšeft. Chodím tam. Čtyřikrát denně o nepokojích mluvím nerušený Hlas Ameriky. V republice má vynikajícího dopisovatele. Dalšího ve Vídni. Jeho telefon mám zakódovaný v hlavě. Za 35 let se mám dočíst, že současně informuje pražskou StB. Ta vydává rozkaz ihned rozšířit u Americké ambasády v Praze že jsem konfident. Onen vídeňák byl spícím agentem.

Nyní jsem ale na Albertově a píše se 17. listopad 1989. Kuriózní je, že protestující studenti filosofické fakulty, před časem psali Městskému výboru Komunistické strany, Obvodnímu výboru, redakci Rudého práva, televizi.... *Pracovníci a studenti filosofické fakulty Univerzity Karlovy spolu s naším pracujícím lidem s rozhořčením odsuzují nepřátelské vystoupení autorů a signatářů Charty 77 .... Právě tito lidé zneužívají velkorysosti státních orgánů, pokračují ve svých protistátních akcích a dovolávají se přitom demokratické svobody a humánního jednání.... A podpisy*

Vzpomínka na 17. listopad 1939 je však v roce 1989 úředně povolena. Průběh garantuje Městský výbor Svazu mládeže. Povolovačku mám někde v archívu. Začíná na Albertově a

končí na Vyšehradském hřbitově. Transparenty neprovolávají slávu vedoucí úloze Komunistické strany. Vyzývají k pochodu na Vyšehrad. Ulice z místa demonstrace na Albertově se větví. Vlevo nahoru k pietnímu místu, vpravo do centra Prahy. Skupinka křiklounů však vybízí: Na Václavák – Na Václavák.... Nejsou úspěšní. A nebyli to provokatéři.

Stmívá se a průvod chůzí do kopce na Vyšehrad se roztrhává. Když čelo dorazí k hrobu K.H.Máchy, strůjci pochodu rychle vzdají poctu, nepočkají na ostatní a Mezinárodní den studentstva ukončí. Nějak spěchá. Vracíme se na nábřeží Vltavy. Nejprve po chodníku, ale záhy zaberem střed ulice. Připojují se další lidé. Nevím kdo je v čele a jakousi setrvačností bezstarostně šlapeme k Václaváku. To již mimo rámec povolovačky. Pochod se stává pražskou záležitostí. Svítí pouliční lampy. Roznese se, že půjdeme přes Karlovo náměstí k Botanické zahradě. Občas některá skupinka skanduje. Délku průvodu nelze odhadnout. Nikoho neznám. Je kolem sedmé večer.

Nečekaně je ulice Na Slupi, pod Botanickou přehrazena uniformami. Tudy nesmíte. Asi půl hodinu jsme proti sobě stáli, pokřikovali a diskutovali. Zákaz měnil psychologii davu. Napružil se a policii vzdoroval. Občasný pískot signalizoval, že bude horko. Domnívám se, že to ještě nebyl pohotovostní pluk, ale městští strážníci.

Průvod se otočil a že prý půjdeme po nábřeží přes Národní třídu na Václavák. To už se přidávali další a další kolemjdoucí. Nikomu nebylo nic divné, doprava na nábřeží odkloněna – a poklidně jsme šli do kotle. V té chvíli musely být na Národní třídě nastoupeny zásahové jednotky, pohotovostní pluk poučen, zálohy, vydány rozkazy a určen velitelský štáb mimo Národní třídu, v pohotovosti technika, sanitky, prověřen telekomunikační provoz, vydána operační hesla, analyzovány svodky od konfidentů v našem průvodu, odkloněna doprava, zablokovány únikové cesty demonstrantů, posílána pohotovost na vyšetřovnách, ve věznicích uvolněny cely, připraven „mrtvý“ student, několik verzí pro tisk podle vzniklé situace, připravit a schválit verzi pro Moskvu, zabezpečit ubytování a stravu pro mimopražské policejní zálohy, zajistit městskou úklidovou četvu a také mít ústupový plán, kdyby akce kiksla nebo ji náhle zastavil některý vysoký soudruh kdyby se o vnitrostranickém puči dozvěděl. Proto byl Miloš Jakeš v klidu na chalupě mimo Prahu a až v půlnocním telefonu se dozvěděl, že se sice v Praze něco dělo, ale situace je v klidu a pod kontrolou.

My jsme zatím kráčeli před domem Václava Havla a provolávali spisovateli slávu. Celý dům byl však ve tmě. Havel o ničem nevěděl a byl na Hrádečku. Postě, s Mezinárodním dnem studentstva se jaksí v disentu nepočítalo. Pád režimu se předpokládal až v prosinci na Den lidských práv. Ten byl rok předtím úředně povolen a Havel byl klíčovým řečníkem. Měl proběhnout ještě před dalším zasedáním komunistů; mělo být v lednu a komunisté se rozhodli zrušit článek 4 ústavy o tom, že jsou vedoucí silou společnosti. Hodlali povolit drobné živnostničení a každému poskytnout cestovní pas. Odchod Rudé armády byl dohodnut již 8.prosince 1988, několik dnů před návštěvou François Mitterranda v Praze a legendární snídaní s disidenty. Mne a Dubčeka pozval sám francouzský prezident. Zbývající účastníky vybral Václav Havel.

Je stále sobota 17.listopadu 1989. Havel na Hrádečku a disidenti zvučných jmen statečně poslouchali reportáž o Albertovu doma ze zahraničního rozhlasu. Mohou sice tvrdit, že dostali varování od policie – já asi páté, včetně dvou tzv. Výstrah od samotného kpt.Vacha,

ale bylo jaksi obvyklé, že vyvolení do horkých situací nelezli. Vždyť za půl roku budou velvyslanci, ministry, sluhy na Hradě, pro západ se stanou hrdiny sametové revoluce. ....

Prvé skandování Havel na Hrad jsem slyšel, když průvod zahýbal z nábřeží na Národní. V ohbí u Národního divadla. Pamatuji se, že jsem se usmál, znaje Havlovo tvrzení, že prezidentem nikdy.

Příznávám, že jsem do té chvíle nebyl u žádného jednání nebo spekulací o budoucím uspořádání státu. Tomu ovšem nikdo z nás, snad kromě Zdeňka Jičínského, stejně nerozuměl, respektive žádný bychom neuměli vést vesnici. Veškeré pozdější moudrosti jsou jenom kecy. Vzpomeňme na první Masarykův zákon, že všechny stávající jsou platné, než je nahradí sněmovny. Ostatně, Václav tvrdil, že prezidentem být nechce a předběhneme - li historii za pět týdnů funkci přijal jednohlasně i od komunistů. Den poté bylo v Národním divadle slavnostní představení. Naposledy jsem zde byl v montérkách; po Srpnu 68 jsem byl téměř dvacet let u lopaty, a právě jsem hákoval poblíž. Prolézal jsem národní kapličku až po střechu a pode mnou se odsuzoval text Charty. Nyní sedím s manželkou v lóži naproti prezidentské s Václavem a Olgou. Pod nimi prezidentská vlajka – a já byl nesmírně hrdý. V přízemí plno a všichni s velkými kulatými bílými emblémy na klopách: OF...občanské fórum.... Po skončení jsme šli do prezidentského salonku. Snad bych ti měl vykat...povídám... Co blbneš, odpověděl smějící se Vašek, taky kriminálník.

Havel se bránil se, že bude prezidentovat jen dočasné, ale 5.července 1990 ve Vladislavském sále funkci opět přijal opět – tentokrát svobodně zvolenými delegáty. Byl jsem tam a rozhodnutí bylo správné. Ani po třiceti letech nevidím jiného bezproblémového nástupce.

Ale tady je stále 17.listopadu a účast houstla. Tisíce lidí. V čele snad vysokoškolští členové Svazu socialistické mládeže. Past se uzavřela na rohu Národní třídy a Spálené ulice. Nevím přesně, byl jsem asi v druhé třetině pochodu. Potřeboval jsem zatelefonovat domů a vběhl do průjezdu Mělnické vinárny. Automat býval vpředu a pak WC. Do Mělnické jsem chodil roky. Měl sraz s hudebníky a zapisoval rozhovory pro hudební měsíčník. Znal jsem personál i štamgasty. Bez ptaní nosili turka se dvěma cukry. Dnes je na hlavu tvrzení placeného znalce totality Petra Blažka, že jsem právě zde podepisoval vázací akt s StB. Nezná ani abecedu vázacího aktu.

Mělnická byla zavřená. Telefon vypnutý. Otočím se a průzorem chodbičky vidím, že Národní je prázdná. Vyjdu, na chodníku lidi a vlevo napěchovaný dav po celé šíři Národní.. Prázdný prostor představoval vzdálenost mezi zadní částí demonstrace a dvojstupem pohotováku, čili mladými hajzly, kteří museli povinně projít nejprve pohotovostním plukem, aby se stali řádnými příslušníky Sboru národní bezpečnosti.

Demonstranti byli v kleštích. Konečné vyúčtování režimu s opozicí připraveno.

Mezi demonstranty a kordonem vpravo bylo asi 15 metrů prostoru nikoho. Za kordonem uniforem bylo prázdné, občas nákladní auta asi na odvoz zadržených. První řada měla v rukách pendreků se kterými pleskala do druhé. Takto jsme stáli proti sobě čtyřicet minut. Bylo po osmé večer. Nejprve nikdo nesměl odejít, ale pak chvíli pouštěli lidi se vstupenkami do Národního divadla. Občas do patnáctimetrového neutrálního pásma vstoupil nějaký mladík, klekl si a modlil, nebo na silnici položil květinu. A do toho stále poplácávání pendreků druhé ruky a jakési natěšení si bouchnout. Nad tím řev, zpěv hymny, vzývání Masaryka –

prostě, masakr za chvíli trhne oponou. Prodral jsem se opět k telefonu, stále nefungoval a v tom policajti, čapnul kluka za dlouhé vlasy a táhnul z chodbičky ven. Zákrok začal. Policajti pendrekly stlačovali již tak zkomprimovaný dav a řezali hlava nehlava. Jeden mne čapnul a prorazil mne do druhého gardu zasahujících. Těmi jsem opět proletěl a náhle byl v onom neutrálním prostoru jen s nákladními auty. Za mnou řev. Dělal jsem, že patřím k těm vozidlům. Neutrální pásma hlídané jen několika dopravníky bylo vcelku prázdné. Mlátičky zuřily vpředu.

Náhle zahlédnu muže a ženu. Přes bídne osvětlení jsem jednoho poznal: Pane doktore, co vy tady ??? Jen mávnul rukou, cosi jakoby zabručel a s ženou zmizeli v šeru směrem ke kavárně Slávia. Museli tady mít nějaký tajný průchod a jak o něm právě on mohl vědět? To mne vzalo. Jak se sem dostali? Kousek za mnou masakr a tady.... On byl mým častým právníkem. Po Listopadu jej Havel učinil ministrem.

U kavárny Slávie neutrální pásma končilo. Prošel jsem bez problému, právě přijížděl obrněný vůz a na rohu stojí český zpravodaj britské BBC. Prý, jak to tam vypadá: To je konec, povídám, to je jejich absolutní konec. Redaktor to ihned odvysílal a demonstranti, kteří se skryli v přilehlém klubu Reduta mne prý slyšeli na tranzistorácích.

O mrtvém Šmídovi mi na druhý den večer řekl Hlas Ameriky. Petr Uhl to měl od oné holky. A pak jsem se doslechl, že Šmíd neexistuje a vše byl vymakaný podraz vedoucí ke změně představitelů Komunistické strany. Masakr měl být důvodem změn ve vedení KSČ, nikoliv však k jejímu skončení. To jsme vědět nemohli. Pondrekiáda však vůbec nebyla jen studentskou záležitostí. Právě v onom podloubí, co se lidé klaní vyhané historii, seřezali pár členů z Jazzové sekce. Nesměli být poblíž „mrtvého“. Teď už vím proč. Co kdyby kýchnul nebo mrknul okem....mi po letech prozradil neanonym.

Další den byla sobota. S Alenkou a Jardou Krausových jsme obcházeli nemocnice, kdo tam leží zmlácený. V dnešním Švandově divadle se narychlo sešli kumštýři a vydali ostrý protest. Na školách to i přes víkend vřelo a v neděli 19.listopadu v Činoherním klubu vzniklo Občanské fórum. Podepisovali jednotlivci; jediná právnická organizace byla právě Jazzová sekce – Artforum zastoupená Jaskou Skalníkem a Radvanem Páclem. Ve čtyři ráno mi to přišli oznámit. Už v Činoheráku se však lámaly ledy: Do přízemí v Činoherním klubu nepustili Ludvíka Vaculíka – disidenta a autora textu Dva tisíce slov – prý, aby šel na balkón, odkud nemohly být kladeny otázky, pomínu li, že Ludvík měl být především na pódiu – a opakovalo se to o týden později: Nepustili jej na tribunu na Letné. Tedy žádná náhoda. Nepustili jej lidé, kteří se na poslední chvíli přimkli k Václavu Havlovi – pakliže si neúčast Vaculíka nepřál sám budoucí prezident. Spoluaktéři pak vyfasovali fleky velvyslanců, ministrů, členů dozorčích rad, poradců prezidenta atd..

Zatím bylo vše záležitostí Prahy; nervózní jsme byli z toho, kdy začne Bratislava.

Na druhý den se vůbec děly věci. Vzniklo pražské Občanské fórum, provázelo to emotivní rozvášnění. Nové a nové informace se navzájem křížily a vylučovaly, nebyly odezvy z vesnic a dalších měst, hlavně z Bratislavy. Pro budoucí jádro Fóra U Řečických v Praze, které jeden člověk najmenoval podle svého vlastního uvážení a tak to zůstalo pak napořád jen pod leho taktovkou bylo prohlášení z Činoherního klubu z 19.11.1989 mající čtyři body. Z letáku

např.bod.č.1 *požadoval ihned odstoupení ze svých funkcí členů předsednictva ÚV KSČ, kteří jsou bezprostředně spojeni s přípravou intervence pěti států Varšavské smlouvy z r. 1968... Jmenovitě jde o Gustáva Husáka, Miloše Jakeše, Jana Fojtíka, Miloslava Zavadila, Karla Hoffmanna a Aloise Indry... Další bod žádal odstoupení Miroslava Štěpána a federálního ministra vnitra Františka Kincla ...* atd. O činnosti existuje několik věrohodných knih, a doporučuji titul Občanské fórum, den první vydaný Ústavem pro studium totalitních režimů. Obsahuje i dvě zvuková CD, která jsem zatím neposlouchal. V archívu Jazzové sekce máme původní nahrávky. Možná je zkonfrontujeme s nahrávkami Miroslava Štěpána, které jsme natočili v roce 2013.

A ještě něco o tom vzniku. Prvním sídlem Občanského fóra tedy byla galerie U Řečických pod Karlovým náměstím. Byl jsem tam jen dvakrát. Prostě mne tam jakási služba nepustila. Ti jeho noví lidé nevěděli kudy kam, neznali nás, ani disent, prostě nadšení nýmandi. Navíc, každý chodil do práce, takže účast byla značně nepravidelná a proměňující se. Kdo přišel – byl. Přesto se věci posouvaly ke změnám. I když jsem chtěl napsat dopředu. Geniální bylo však vyjednání s redakcí Svobodného slova že na Václavském náměstí, kde sídlilo, budou tzv. balkony, odkud přes mikrofon a obří ozvučení budou řečníci Občanského fóra slyšet všude.

Strach existoval o Václava Havla. Jak jsem mnohem později zjistil, každý náš krok byl pod dohledem StB a když čtu zprávy jsou vcelku objektivní. Václava bránili vlastními těly John Bok a Standa Milota. Kritickými místy byla cesta od Řečických k Melantrichu. Nešlo o to, že by jej zastřelil policista, ale zhrzený komunista, protože Václav se přes noc stal symbolem změn v republice a úměrně tomu byl většinou veterány KSČ nenáviděn.

Václavák byl plný každé odpoledne. Cesta Vodičkovou nepropustná; všichni chtěli Václava pozdravit. S bídou se dostával včas na „balkóny“, ačkoliv pro ně jen on sám vybíral řečníky.. Roj ochránců budoucího prezidenta se neustále pohyboval a zmatečně měnil, aby ztížil případnou střelbu. Zaměstnanci Svobodného slova měli s propůjčením balkónu starosti u vedení. Ačkoliv se viditelně lámaly ledy a Svobodné slovo přineslo první zprávu o pendrekiádě na Národní, vedení bylo neklidné. Všechno mohlo dopadnout jinak. Konec věčných časů – a právě v listopadu 89 ? Sci.fi.

Seděl jsem v redakci Slova u stolu s rozhlasákem Svobodné Evropy a také Hlasu Ameriky Pavlem Pecháčkem. Měli jsme dva telefony. On se díval z okna a po drátu vysílal přímý přenos z Prahy. Mohlo to být 4-5 den po pendrekiádě, načež byl za tuto činnost z republiky vyhoštěn. Skutečně za eskorty policie odjel, aby se za několik dnů vrátil.

Aby mohl Václav v relativním klidu pracovat, ukryl se v ateliéru výtvarníka a disidenta Josky Skalníka v. Polské 40. Josku jsem asi v roce 1983 požádal, zda by nebyl článkem mezi Jazzovou sekcí a Chartou. Již předtím jsem se s americkými diplomaty dohodl, že Jazzová sekce nebude okatě vstupovat s Chartou do společenských problémů aby v případě razíí nezanikly organizace obě. To byl skvělý tah západu, takže Sekce unikala uvěznění po mnoho let, zatímco Václav Havel si odseděl čtyřku na tvrdo, stejně jako statečný Petr Cibulka. Svět nepochopil, co má bolševik zase za problémy s jazzem a bolševik nemohl připustit, že jde o politiku, protože schválil Helsinské dohody. Byla to chytrá taktika, která však navždy vybledne v sejfech. Václav Havel Josku dobře znal, několik dnů v ateliéru bydlel a probíhala zde jednání velmi podstatná pro další vývoj ve státě. Při odchodu, asi po pěti dnech, zde Václav Havel

zanechal Joskovi poděkování „za historii“. Tiché místo v Polské 40 by zasluhovalo pamětní desku.

Posledním sídlem pražského Občanského fóra byl rohák v dolní části Václaváku zvaný Špalíček. Získat několikapatrový dům i s nábytkem, fungujícími telefony a veškerým zázemím ze dne na den mi nezavánělo. Jestliže nám však komunisté předávali moc tak rychle, že nebyl kdo by střídal v parlamentu, úřadu vlády, v bezpočtu nutných státních řídicích funkcí – pak asi bylo vše možné získat i barák. Hlavně nebyl čas v tom šťouurat. Mám li ve chvíli, co vzpomínám, v ruce tajnou směrnici ÚV KSČ o kádrovém pořádku pro veškerou technologii moci předlistopadového období, kam konkrétně strana své lidi dosazovala, jde o více než tři tisíce klíčových pozic bez kterých by stát nefungoval. Vybraný superstraníček pak měl pod sebou stovky, tisíce a v případě armády statisíce podřízených, které ručily, že ráno bude chleba, fungovat doprava, zásobování, energetika, zdravotnictví, obvyklé úřady, poteče voda, vypláceny důchody nebo zametány ulice- básník by napsal, že ráno vyjde slunce.. Kdo chtěl sundal pětícípou hvězdu. V Brně nesli lidé na ramenou propuštěného politického Petra Cibulku. Podobného sametu ve světě nebylo.... Mrtvý jeden: sebevražda důstojníka Bečváře asi třetí den. Dodnes neznáme důvod.

Zmíněné tajné směrnici o kádrovém obsazení se mezi soudruhy říkalo Rudá nomenklatura. Ta byla z 90% disciplinovaná a odmítnout „Strana tě potřebuje“ nepřicházelo v úvahu. Odvraceli jsme se sice od jejich šestsetrojek, ale za nimi byli utahaní, vystrašení, a sebeobětaví dřiči sešněrovaní rozkazem tajemníka. Kdesi jsem vše popsal v pravdivé historce ... já bych rád, ale ti nahoře... o ilegálním vydání Hrabalova románu Obsluhoval jsem anglického krále.

Po listopadu 89 se tací u mne hlásili : Začínali vichrem sebekritiky. Tento scénář měli z manuálu Jak se chovat po průšvih u nadřízeného. Čekali, že je jako antikomunista a politický kriminálník dám pověsit. Obvykle odložili stranickou legitimaci – oddechli si, protože příspěvky do KSČ byly opravdu vysoké – a zpravidla se funkce sami zřekli. Jeden překvapený se zmateně loučil .... čest práci.... Já pak měl trable najít zkušeného ředitele – disidenti přišli z kotelen, od lopat, já dvacet let mimo jiné u lisu.... Někteří „z pomýlených“ vsadili na udávání stranických kolegů... a tak jsem byl vtahován do bahna. Tyto rudé nomenklatury neměly zbla představu co je na spadnutí; Obrazně: Že než dojedou zpátky do svých podniků, už jejich fabriky nebudou stát, ti, co na ně plivali budou na ulici a plán na 100% naplní jen úřady práce. Že další měsíce sežerou je – ale i mne. Tak rychle jsem to neočekával. V Dejvicích na pracáku jsme stávali ve frontě.... .

Občanské fórum se rozrůstalo a dalším místem bylo Divadlo Laterna Magika v Praze. Nezpracovatelná byla korespondence z celého světa. Neexistovala jednoduchá řešení – dokonce na dálku. Vlastní administrativa bobtnala; žádosti o rady, kompetence, stížnosti a hlavně... přijedte k nám, lidé tomu nerozumí... Sám jsem s dalšími objížděl město, vysvětloval a vždy jsme sklízeli potlesk. Hybatelem bylo „Nejsme jako oni“. Na jedné fotce jsem s Petrem Čepkem. Mluvíme k plnému Činohernímu klubu. Bylo to opravdu úmorné, všichni hleděli na Prahu jako na hvězdu nad Betlémem. Čekali, že vše budeme dělat lépe než komunisté. Stále čekali befel. Jestli nás chcete, tak se o nás postarejte vzkázali mi revolucionáři z Artie, podniku zahraničních služeb, ale spíše špiónážní agentury – za týden samostatnosti se servali, rozpůlili, pak rozčtvrtili a nakonec je všechny vyházel kapitalista a otevřel hodinový hotel.

Václav Havel se neuvěřitelně rychle zabydlel ve vysoké a rozhodující politice. Ačkoliv s nepřitelem jsme se nerozcházel na bitevním poli, ale u psacího stolu – přesto se pro západní svět stalo Československo učebnicí demokratických změn. Vzpomeňme na Polsko, Maďarsko, Německou demokratickou nebo závěr pádu socialismu v Rumunsku. A u nás jeden sebevrah v Bartolomějské ulici a druhého si musela StB vymyslet. Možná si tuto knihu s pobavením, koupí.... Havlova intelektuálně předstíraná bezbrannost, fikanost Jirky Dienstbiera nebo tvrdost mladého Saši Vondry, mírná levicovost Rudly Battěka nebo Ládi Lise či akční zbožnost kardinála Berana, o kterém bych také mohl psát – to vedlo ke smírným a nekrvavým dohodám, pivnímu kecálistovi, nepochopitelné.

Komunisté v té chvíli měl půlmilionovou armádu, o něco méně milicionářů podléhajících nikoliv ministři, ale předsedovi partaje – každý vycvičen pro nepokoje v ulicích se dvěma stovkami nábojů – dodnes nespočítaný předvoj tajných, kteří každému viděli doslova do talíře – a to nemluvím o těžké technice – ostatně stačila by panika, jako onen čtvrtek 22. listopadu 1989, kdy se Prahou roznese, že vyjedou tanky a úřady pouštěli lidi dřív domů....Komunisté mohli otevřít rozkazy pro výjimečný stav. Nebudu se rozepisovat, byla naplánována místa, kam se zatčení odpůrci budou shromažďovat atd. Rozsudky za 48 hodin, bez obhájce atd. Doživotí nebo provaz. Kdo četl, ví, jak bylo vše vymakané. Zajímavé je, že v Praze mělo být odsouzeno jen asi 1300 nepřátel režimu a to na doživotí nebo na smrt. Prvé rozkazy sahají do 50.let minulého stol. Jména byla obměňována zpravidla jen po klasickém úmrtí atd. Nejvyšších té doby jsem se ptal, proč vlastně výjimečný stav nevyhlásili... ale to je mimo tuto knihu, stejně jako kdy se Václav Havel rozhodl pro prezidentování..

Havel věděl, že ke klidnému předání moci a ustoupení od převahy komunistické ideologie, dojde jednáním se západem – což nebyl problém, ale klíčové je s východem. Až při tomto psaní jsem narazil na text s číslem jednacím: *Čalfa a Dienstbier se vrátili z bleskové návštěvy v Moskvě – Čalfa mluvil s Gorbačovem 1 hodinu v přestávce sjezdu sovětů – Gorbačov se zajímal o složení a způsob fungování nové vlády v ČSSR a o vzájemné vztahy mezi vládou a parlamentem – informoval o situaci v SSSR – Dienstbier jednal především o vojscích – v první polovině ledna bude ustavena společná komise pro zkoumání této záležitosti ..... v nejbližší době se uvažuje o novém důkladnějším setkání .....*

Byl nejvyšší čas sametovou nějak rozdělit, kategorizovat – prostě, ať se líbí nebo ne – ale musel vzniknout úřad. .

Jak vypadaly třeba mé dvě hodiny v Laterně Magice:

Do podzemí schází rozčilená žena:

Vesnice vám nevěří – vesnice vám nevěří, křičí a nic víc. Co s tím ?

Švýcarsko vám ihned dodá léky o které si napíšete. Potřebujeme ale do zítřka. Čtenář jistě dokáže.

Vezeme nákladník s repasovými rozmnožovacími stroji, kam s nimi, kdo je dostane ?

Potřebuji ihned mluvit s Václavem Havlem. Mám pro něj šifru z vězení, které rozumí pouze on.

Na berounsku se pálí nějaké papíry. Určitě je to StB. Ihned tam jeďte. Pospěšte si.

Nejvíce bylo vesničanů, kteří přišli říci, jak to u nich vypadá.

Chci mluvit na balkónu na Václaváku

Mohl by mi pan Havel podepsat... Kde je?
Ihned zrušte milice.... Slyšíte, ihned !
Bude spartakiáda ? Musíme znát stanovisko.

Přicházely stovky nadšených emigrantů. Byli to opravdoví srdcaři... dávali peníze... úžasně šťastní, že se dočkali změn. Plakali štěstím. Nastupovali i vyčůránci; sedím s jedním, který na západě údajně učil západní špiony česky – prý má pro Jazzovou sekci dolary, ale chce slib, že jeho manželka bude ředitelskou televize. Nepovedlo se a on mne asi po pěti letech v české televizi strašně natřel. Počkal jsem si na něj před studiem. Odpověděl, že je to za jeho manželku atd. Dodnes má aureolu antikomunisty – Ruská ambasáda mne jemně upozornila na jinou skutečnost....

Byly i dary nesmírně užitečné pro společnost: Mezi prvními čechoameričanka: Věnuji státu obrazy českých umělců, které jsem za 50 let nakoupila. bude li pro ně galerie. Nic jiného nechci. Ano, byla to Meda Mládková. I tak to trvalo téměř deset let, než se něco vhodného našlo.

Dvě příhody mne však rozhodily tak, abych z tohoto vlaku vystoupil.
První: Byla zvolena komise pro aktuální maléry v republice. Měla asi čtyřicet členů. Znal jsem trochu jen dva. Kde se všichni najedou vzali ? . Odkud vlastně přišli ti stateční rétorici u Koně, kde byli před rokem, když tam mluvila třeba Hanka Marvanová nebo když zavírali za velezradu po srpnu 1969 Tesaře, Šusterovou, Battěka, Kantůrkovou, ... Zvláštní je, že řečníci rychle přišli a stejně zmizeli.

Mimochodem o těchto dnech vydal ÚSTR dokumentární svědectví.

Druhá příhoda mi natrvalo zchladila rozzářenou hlavu: Na Václaváku permanentní diskuse. Komunisté plánovali rozhodující setkání ve Vokovické Sorbonně, tedy vysoké stranické škole. Občanské fórum rozhodlo svolat před budovy demonstraci. Bylo potřeba ji svolat a řečníci u Koně spustili. Havel však demonstraci na poslední chvíli stopnul. Spěchalo to. Opět od Koně vyhlásit. Byl jsem po ruce. Myslím, že právě Václav mne požádal, abych ke Koni běžel to zachránit. Dojeda jsem druhý řízek od hodné paní, která věděla, že nemáme čas ani na jídlo a uháněl. U Koně řečník. Neznal jsem ho. Říkám, aby rychle zastavil výzvy na demošku před Vokovickou Sorbonou. Odpověděl: Váš občanský průkaz.... V uších mi to znělo přesně jak od policajta. Opakoval .... občane, průkaz.... Dejchnul na mne Barták nebo pro neznalce Bartolomějská. Vztekla jsem hnala do epicentra v Laterně. Když jsem před necelou hodinou tady odbíhal všude kolem mumraj. Každý mluvil s každým, vlastního slova nebylo slyšet, vše důležité, nutné ihned udělat, celorepublikový chaos. Nejčastější slovo: Průšvih – průšvih. Naštvaný přeskakuji schody dolů oznámit o Havlovi – a vůkol nikdo - ticho. Nejprve mne napadlo, že je vybrali.

Jen na zdi velký papír. Zmenšenu mám nyní před sebou: Organizační pavouk Koordinačního centra Občanského fóra.

Logická cesta všem, jak ukočírovat chaos v zemi. Sametová spěla k profesionalizaci. Papír dával na vědomí, že v čele Občanského fóra je Rada se sekretariátem. Ta má externí poradce. Bokem pavouka je tak zvaná Zvláštní skupina, která nepodléhá nikomu, ale domnívám se, že Hradu. Pod Radou ještě cosi pro Styk s ústředními orgány. Radě pak podléhají Komise řízené

správním ředitelem. Komisemi jsou: Organizační, Zahraniční, Politická, Programová, Národnostní a Historická. Správní ředitel má ještě Vnitřní servis, Ekonomické oddělení s vazbou na Nadaci Charty 77, avšak ta nespadá pod správního ředitele, Hospodářskou správu a Styk s veřejností. Do rozpisu patří i samostatná Informační skupina.

U každé skupiny byla jména. Moje nikde, respektive s Jazzovou sekci, nejpočetnější protirežimní organizací s celostátní působností, tiskárnami, ze které měl i Václav smutnou náladu; asi dvakrát po třetí whisce si u okna smutnil: Vás, míněno v Jazzové sekci, je vás tolik a nás, v Chartě, jen pár. Utěšoval jsem jej, že styčným člověkem s Chartou je Joska Skalník a jejich písemnosti si odváží mladí v ruksacích do Žiliny, Košic a po celé republice. Že je to ostatně takto domluveno s ambasádami a čím déle to bude trvat, tím menší tresty dostaneme – ne jako Battěk, Cibulka, Volf, faráři a další.
S naší spoluprací Václav tedy nepočítal.

Psal jsem že Občanské fórum dostávalo pomoc od emigrantů. Věcnou i finanční. Kdo měnu inkasoval, nevím, ale v organizačním schématu je ekonomické oddělení přímo svázané s Nadací Charty, která sídlila v 5.patře Špalíčku. Je možné, že v nějaké době došlo k organizační změně, ale to nemění průběh daru pěti tisíc dolarů Jazzové sekci. Byl jsem dárce z USA informován, že částku odeslal na Občanské fórum přímo s určením pro Sekci. Dostal jsem ale jen tisíc, které jsem vložil na oficiální konto Sekce u spořitelny. Ptal jsem se po zbytku. Osoba mi řekla, že tak bylo rozhodnuto a nebylo dalšího se zeptat.. Funkční a lidský chaos výměny dobrovolníků, pomocníků nebo kohokoliv mi znemožňoval sehnat někoho odpovědného. Jak jsem psal i Jan Kavan byl překvapen, že ze zásilek knih, jím odeslaných několika dodávkami z Velké Británie Sekce neobdržela jedinou. Onen dárce je možná dodnes přesvědčen, že podpořil Jazzovou sekci pěti tisíci.

Až nedávno jsem objevil dopis dárce adresovaný Občanskému fóru, že částka pěti tisíc je určena Jazzové sekci. V pravém rohu je však perem, že dostane jen tisíc a ostatní půjdou – a je určeno komu. Podpisem rozhodla Olga Havlová. S Olgou jsem si tykal a párkrát nás vezli v antonu. Stačí?

Václav Havel tedy se mnou v žádné komisi nepočítal a rázem jsem byl s Jazzovou sekci zbytečný.

Blížil se prosinec 1989, já druhý měsíc bez výplaty – ale to je jiná. Jiná je i důvod, který mi po dvaceti letech řekl Havlův přítel. Týkala se mé vzpomínky na Bory, kde byl Václav přede mnou vězněn a já zdědil jeho vyšetřovatele. Přesto jsme k sobě měli s Havlem velmi přátelský vztah a znali se od 70.let minulého století. V roce 2003, kdy již nebyl prezidentem, namluvil nádherné poselství o Jazzové sekci, které mám i na videu - a v šuplíku je situační zpráva generála Cardy, náčelníka StB v Praze a ve Středočeském kraji o Havlovi, že velmi respektuje užitečnost Jazzové sekce proti tehdejšímu režimu.

Po zjištění, že jsem v Občanském fóru nadbytečný a po jeho zbyrokratyzování jsem pomýšlel, že založíme něco obdobného a to na druhé straně než Špalíček, kde byl obchodní dům Perla . Byl prázdný, v rekonstrukci, ale vykašlat se na vše rozhodla další příhoda, má poslední v této knize.

Soukromě jsem byl pozván na jaře 1990 do Švýcarska na veletrh. Nevím jak, ale ocitl jsem se ve skupině přátel ze Slovenska. Právě šli na jednání se Slováky – emigranty. Ti nevěděli, že Slovákem nejsem, i když mne jedno slovenské zemědělské družstvo v Praze zaměstnávalo. Nebylo to setkání, ale spíše operativa. Emigranti slibovali mým přátelům hory – dole, když se Slovensko odtrhne od Čehůňů. Zcela vážně slibovali finanční a další pomoc.

Poprvé mne mladá demokracie zamrazila.

7. Deset dnů, které svrhly KSČ z neotřesitelného trůnu

Pohled očima tajemníka ÚVKSC

Kdo měl zájem na Národní třídě ? Škatule, hejbejte se !

Who is who na stranické věrchuše

Před listopadem 1989 byla uzavřena tichá dohoda mezi členem předsednictva ÚV KSČ a vedoucím tajemníkem Městského výboru KSČ hl. m. Prahy Miroslavem Štěpánem a členem sekretariátu ÚV KSČ a předsedou ÚV SSM Vasilem Mohoritou, která měla vést ke svržení generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše. Oba měli dohodu o rozdělení funkcí : generální tajemník ÚV KSČ Miroslav Štěpán, ideologický tajemník ÚV KSČ Vasil Mohorita. V tomto plánu je podporovali člen předsednictva ÚV KSČ a prezident Gustáv Husák, bývalí členové předsednictva ÚV KSČ vedoucí tajemník Městského výboru KSČ hl. m. Prahy Antonín Kapek a předseda federální vlády Lubomír Štrougal, kteří neměli v oblibě generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše.

Mělo dojít nejen k odchodu Miloše Jakeše, ale také dalších členů předsednictva ÚV KSČ : ve stranických strukturách neoblíbeného ideologického tajemníka ÚV KSČ Jana Fojtíka, konzervativního politicko-organizačního tajemníka ÚV KSČ Karla Hoffmana a také předsedy federální vlády Ladislava Adamce, který měl vlastní ambice stát s generálním tajemníkem ÚV KSČ. Miroslav Štěpán měl také své spojence v předsednictvu ÚV KSČ a to předsedu Výboru pro stranickou práci v ČSR Karla Urbánka, jehož členy byli vlivní vedoucí tajemníci krajských výborů KSČ a předsedu Ústřední rady odborů ČSSR Miroslava Zavadila, jehož organizace měla zřejmě podle polského vzoru sehrát v dalším dialogu důležitou roli. Karel Urbánek se měl zřejmě stát vlivným politicko-organizačním tajemníkem ÚV KSČ.

V plánu nebylo čekat na připravované zasedání ÚV KSČ ve dnech 13. až 15. prosince 1989, ale provést tuto výměnu vniestrostranickým pučem ještě koncem listopadu 1989. Miroslav Štěpán měl hru rozehranou na všechny strany, měl přitom podporu generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše a také silně konzervativního člena předsednictva ÚV KSČ a předsedy Federálního shromáždění Aloise Indry. V případě volby by tak měl zajištěnu většinu v obou křídlech ÚV KSČ. Přitom se chtěl ihned poté zbavit konzervativců, což paradoxně dostalo Karla Hoffmana do tábora kolem Ladislava Adamce a dokonce i Jan Fojtík se k nim snažil připojit. Ladislava Adamce podporoval v předsednictvu ÚV KSČ tajemník ÚV KSČ pro ekonomické otázky Ivan Knotek, který se s ním předtím sblížil ve funkci předsedy slovenské vlády, kde ho Ladislav Adamec podporoval, protože jeho předchůdce ve funkci předsedy slovenské vlády Peter Colotka byl spojenec Lubomíra Štrougala a Gustáva Husáka zatímco Ladislav Adamec ve funkci předsedy české vlády nikoli. Miroslav Štěpán počítal také s podporou bývalého krajně dogmatického člena předsednictva a tajemníka ÚV KSČ pro ideologické a mezinárodní otázky Vasila Biřáka, který ho po jeho zvolení vedoucím tajemníkem Městského výboru KSČ v Praze podporoval.

Silně konzervativní brežněvovec Vasil Biľak však již nebyl přijatelný pro nové nejvyšší vedení v Sovětském svazu v čele s generálním tajemníkem ÚV KSSS Michaiilem Gorbačovem a neměl dobré vztahy zejména s Lubomírem Štrougalem a Gustávem Husákem. Vasil Biľak také nemohl zapomenout Miloši Jakešovi své odvolání z funkcí před rokem a dobře věděl, že ho měl nahradit ve funkci tajemníka ÚV KSČ pro mezinárodní otázky právě Miroslav Štěpán, takže jeho podpora nebyla úplně jednoznačná. Miroslav Štěpán zřejmě počítal s tím, že když odstraní z funkce generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše, získá za to podporu i Vasila Biľaka, který měl vliv na člena předsednictva ÚV KSČ a prvního tajemníka ÚV KSS v Bratislavě na Slovensku Ignáce Janáka a velkou část slovenské části ÚV KSČ, což mělo velký význam. Miroslava Štěpána ani Ladislava Adamce nepodporoval člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ pro mezinárodní otázky Jozef Lenárt, který je oba svými schopnostmi a zkušenostmi převyšoval a věděl, že ani jeden z nich není dobré řešení pro fakticky nejvyšší funkci ve státě. Generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš o takových zákulisních intrikách zřejmě vůbec nevěděl. Ve skutečnosti se již nemohl spolehnout na nikoho z členů předsednictva ÚV KSČ a zůstal sám oním pověstným „ kulem v plotě “.

Who is who ve skupině svazáků kolem Miroslava Štěpána a Vasila Mohority

Skupinu kolem Miroslava Štěpána a Vasila Mohority tvořila zejména početná skupina funkcionářů Socialistického svazu mládeže SSM, která tvořila jádro jejich nejbližších spolupracovníků a spojenců. Miroslav Štěpán byl v letech 1974 až 1977 předseda Městského výboru SSM v Praze a člen předsednictva českého ČÚV SSM a poté v letech 1977 až 1986 předseda Mezinárodního svazu studentstva MSS se sídlem v Praze a člen předsednictva federálního ÚV SSM. Vasil Mohorita byl v letech 1982 až 1986 tajemník ÚV SSM a předseda českého vysokoškolského ústředí SSM a místopředseda Československého ústředí vysokoškoláků SSM a v letech 1986 až 1988 předseda českého ČÚV SSM a místopředseda federálního ÚV SSM. Oba tak měli dostatek kontaktů mezi funkcionáři SSM.

Když přišel Štěpán v dubnu 1988 do funkce vedoucího tajemníka Městského výboru KSČ v Praze, dosadil si do vedení ihned své lidi. Byli to tajemník MěV KSČ v Praze pro ideologickou práci, oblast vysokých škol a kultury Viktor Pázler (dříve vedoucí tajemník Obvodního výboru OV KSČ Praha 6, kde působil i Miroslav Štěpán), tajemník MěV KSČ v Praze pro politickoorganizační práci Ctirad Frčka, bývalý člen předsednictva ÚV SSM a šéfredaktor deníku ÚV SSM Mladá fronta a tajemník MěV KSČ v Praze pro rozvoj hlavního města Prahy Jiří Baryl, bývalý člen předsednictva a tajemník ÚV SSM, syn kandidáta předsednictva a tajemníka ÚV KSČ ze 70. let Jana Baryla, který byl spojenec Lubomíra Štrougala a současně také příbuzný Aloise Indry. Jiří Baryl byl zeť Aloise Indry a byl také v úzkém kontaktu s Vasilem Mohoritou.

Mezi další spojence, bývalé funkcionáře ÚV SSM patřili vedoucí oddělení školství, kultury a vědy ÚV KSČ, člen a tajemník Výboru pro stranickou práci v ČSR Miloslav Dočkal (spolu s Miroslavem Štěpánem v letech 1974 až 1977 předseda českého ÚV SSM a místopředseda federálního ÚV SSM a v letech 1977 až 1982 předseda federálního ÚV SSM), který tak měl blízko k Miroslavu Štěpánovi a Karlu Urbánkovi, zástupce vedoucího společenských organizací a národních výborů ÚV KSČ Jaroslav Jenerál (v letech 1972 až 1982 místopředseda federálního ÚV SSM a současně v letech 1978 až 1982 předseda českého ÚV SSM a v letech

1982 až 1988 předseda federálního ÚV SSM, předchůdce Vasilu Mohority), který měl blízko k Miroslavu Štěpánovi a Vasilu Mohoritovi, předseda Mezinárodního svazu studentstva MSS se sídlem v Praze a člen předsednictva ÚV SSM Josef Skála (v roce 1986 střídal Miroslava Štěpána), člen předsednictva a tajemník Ústřední rady odborů ÚRO Miroslav Španiel (v letech 1970 až 1977 člen předsednictva a tajemník ÚV SSM), člen předsednictva a tajemník ÚV SSM pro mezinárodní činnost Lubomír Ledl (dříve vedoucí oddělení rozvojových zemí ÚV SSM, pracoval ve Světové federaci mládeže v Budapešti a od počátku roku 1989 byl také místopředseda výboru československé veřejnosti pro lidská a občanská práva), který byl budoucí uvažovaný ministr zahraničních věcí a měl blízko k Jaroslavu Jenerálovi a Vasilu Mohoritovi, předseda Obvodního národního výboru ONV Praha 7 Miroslav Šlouf (v letech 1977 až 1982 předseda Městského výboru SSM v Praze a člen předsednictva českého ČÚV SSM, kde střídal Miroslava Štěpána, za kterého byl v letech 1974 až 1977 předseda Obvodního výboru SSM Praha 3 a v letech 1982 až 1986 předseda českého ČÚV SSM a místopředseda federálního ÚV SSM, kde byl předchůdce Vasilu Mohority), členka Výboru pro stranickou práci v ČSR, předsedkyně českého ÚV SSM a místopředsedkyně ÚV SSM Zdeňka Tesařová, předseda slovenského SÚV SSM a místopředseda ÚV SSM Jozef Ďurica, předseda Městského výboru SSM v Praze a člen předsednictva ÚV SSM Martin Ulčák, který se stal v prosinci 1989 předsedou ÚV SSM místo Vasilu Mohority a další.

Miroslava Štěpána podporoval také zástupce předsedy Všesvazové ústřední rady odborů Sovětského svazu Gennadij Janajev (v letech 1990 až 1991 viceprezident SSSR a v srpnu 1991 předseda Státního výboru pro výjimečný stav, který se pokusil sesadit prezidenta SSSR a generálního tajemníka ÚV KSSS Michaila Gorbačova), se kterým se znal z Mezinárodního svazu studentstva, kde Gennadij Janajev působil ve funkci viceprezidenta výboru pro zahraniční styky socialistického Svazu mládeže SSSR.

Naopak člen sekretariátu ÚV KSČ a předseda ČSTV a Československého olympijského výboru Jindřich Poledník (v letech 1972 až 1974 předseda českého ÚV SSM a místopředseda federálního ÚV SSM a v letech 1974 až 1977 předseda celostátního ÚV SSM), byl v dubnu 1988 odvolán z funkce tajemníka ÚV KSČ protože podporoval Gustáva Husáka a kritizoval zvolení Miloše Jakeše do funkce generálního tajemníka ÚV KSČ k této skupině nepatřil.

Předehra

Na poslední plánované opoziční demonstraci dne 28. října 1989 na 71. výročí vzniku Československa dne 28. října 1918 prosadil člen předsednictva ÚV KSČ a vedoucí tajemník Městského výboru KSČ hl. m. Prahy Miroslav Štěpán provést na Václavském náměstí v Praze netradičně vojenskou přísahu jednotek Československé lidové armády, Pohraniční stráže a Vojsk ministerstva vnitra spojenou s vojenskou přísahou. Dosud vždy tato vojenská přísaha probíhala na Staroměstském náměstí v Praze. Bylo to zdůvodněno tím, že vojenská přísaha spojená s vojenskou přehlídkou zabrání uskutečnit opoziční demonstraci na Václavském náměstí a zároveň to bude demonstrace síly. Organizátoři akce udělali ovšem kardinální chybu, protože zapomněli, že vojenská přísaha trvá maximálně dvě hodiny dopoledne má termín dopoledne, plánovaná opoziční demonstrace téhož dne až odpoledne. Znovu tedy nastoupily pořádkové jednotky Veřejné bezpečnosti a Lidových milicí, které opoziční demonstraci před kamerami západních televizí rozehnaly. Dobře organizované skupiny

demonstrantů byly pod dohledem svých organizátorů, aby nedošlo k žádnému násilí nebo ničení majetku, což by se velmi hodilo vládnoucí propagandě. Miroslav Štěpán sebral komedii, protože v předsednictvu ÚV KSČ před dogmatiky vypadal jako ten, který nebude s opozicí o ničem jednat a může se opřít o SNB, LM a ČSLA. Koho by napadlo, že zanedlouho bude hrát zcela jinou roli s jinými cíly.

Snaha o přípravu studentské manifestace dne 17. listopadu 1989 k 50. výročí protinacistického vystoupení studentů 17. listopadu 1939 byla známa již delší dobu před samotným výročím. V předsednictvu ÚV KSČ nebyla zpočátku velká nálada pro povolení takového shromáždění. Na postoje jednotlivých členů předsednictva ÚV KSČ měly vliv informace Federálního ministerstva vnitra, které upozorňovaly na možnost zneužití k protisocialistickým vystoupením. Miroslav Štěpán byl však zastáncem toho, aby studentské shromáždění bylo povoleno a podal informaci, kde mimo jiné uvedl, že organizátoři garantují bezproblémový průběh povolené manifestace. Předsednictvo ÚV KSČ se proto shodlo na stanovisku, že by při této manifestaci nemělo dojít k mocenskému zásahu ze strany SNB. Celé shromáždění tak organizují Miroslav Štěpán a Vasil Mohorita.

Podmínkou vedení Městského výboru KSČ v Praze bylo, že účastníci manifestace nesmějí jít do centra Prahy, aby se předešlo opakování spontánních demonstrací z Palachova týdne v lednu 1989. Nezávislí studenti přitom navrhovali cestu z Albertova přes Václavské náměstí do Opletalovy ulice a parčíku před hlavním nádražím, kde měla být pietní vzpomínka zakončena. Nakonec byla přijata kompromisní dohoda, kdy při shromáždění na Albertově promluví zástupce Nezávislých studentů a ti přijali SSM navrhovanou trasu průvodu z Albertova na Vyšehrad, kde se měli účastníci manifestace rozejít.

Deset listopadových dnů, které v naší zemi rozvalily socialismus

Poznámka autora : Jsem si vědom, že následující strhující popis událostí den po dni už několikrát podrobně proletěl našim tiskem, ale souvislost s dalšími kapitolami je natolik svázána, že jednotlivé události si připomeneme alespoň zkráceně i na těchto stránkách. V zájmu věci a orientace Co is co.

Pátek 17. listopadu 1989 - den první

Na odpoledne je v Praze na Albertově svolána řádně ohlášená a oficiálně povolená studentská manifestace k uctění památky Jana Opletala při příležitosti 50. výročí listopadových událostí roku 1939 v Praze. Shromáždění je oficiálně organizováno Městským výborem SSM v Praze za podpory Městského výboru KSČ v Praze. Vše je tedy legální a zdánlivě nic nenasvědčuje nějakým větším komplikacím.

Dopoledne navštěvuje v budově ÚV KSČ federální ministr vnitra František Kincl nejdříve vedoucího tajemníka Městského výboru v Praze Miroslava Štěpána, který má politickou odpovědnost za hlavní město Prahu, který mu sděluje, že pokud by po ukončení pietního aktu na Albertově mělo dojít k pochodu Prahou, bude nutno přehradit cestu na Václavské náměstí, kde podle platné vyhlášky Národního výboru hl. m. Prahy bylo zakázáno konat nepovolená shromáždění. Současně mu sdělil, že Městský výbor KSČ v Praze má

zabezpečeno a zajištěno své vlastní opatření k připravované akci studentů, včetně úkolů, které má plnit Správa SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje a Městská správa VB Praha. Poté ministr vnitra František Kincl navštěvuje generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše, který mu dává výslovný pokyn proti shromáždění nezasahovat a nepoužít pořádkové jednotky SNB připravené v záloze. Pouze v případě, že by se demonstranti pokusili přesunout do centra města jim přehradit cestu na Václavské náměstí.

Celé opatření SNB dne 17. listopadu 1989 měla na starosti pražská SNB, kterou řídil ten den první zástupce náčelníka Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje a náčelník pražské StB plk. Jiří Bytčánek, který zastupoval nepřítomného náčelníka Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje plk. Antonína Chmelíčka. Velitelem celého bezpečnostního opatření byl náčelník Městské správy VB Praha pplk. Michal Danišovič. Federální ministerstvo vnitra nemělo v ten den ani svolaný žádný řídicí operační štáb, tak jako při všech předchozích opozičních demonstracích. Na rozdíl od všech ostatních opozičních demonstrací od srpna 1988 do října 1989 nebyly ten den nasazeny Lidové milice, údajně proto, že to bylo výhradně v kompetenci FMV. Federální ministerstvo vnitra se však studentskou demonstrací dne 17. listopadu 1989 nezabývalo, protože byla na rozdíl od všech předchozích opozičních demonstrací v roce 1989 oficiálně povolena. Správa SNB hl. m. Prahy byla politicky řízena vedoucím tajemníkem Městského výboru hl. m. Prahy Miroslavem Štěpánem, který měl současně jako člen předsednictva ÚV KSČ větší vliv než federální a český ministr vnitra.

Z uvedeného vyplývá, že všichni „nejdůležitější a nejkompentnější“ dali od toho tak zvané ruce pryč. Proč asi?

V 16. hodin odpoledne začíná studentské shromáždění na Albertově.

Od začátku je zřejmé, že shromáždění nebude probíhat v poklidném duchu. Po 17. hodině se průvod asi 5 000 lidí vydává na Vyšehrad k pietnímu aktu, poté se část rozchází a další část směřuje do centra města k Václavskému náměstí. Ve Vyšehradské ulici dochází k prvnímu střetu s pořádkovou jednotkou SNB, která demonstrantům brání v dalším postupu na Karlovo náměstí a zatlačuje je směrem na nábřeží, kde pokračují v průvodu.

V 19.20 hodin průvod několika tisíc manifestantů zabočil z nábřeží kolem Národního divadla na Národní třídu. Cesta na Pražský hrad přes most 1. máje (Mánesův most) na Malou stranu je přehrazena pořádkovou jednotkou SNB, která má za úkol zastavit postup demonstrantů k sídlu prezidenta na Pražský hrad. Shromáždění směřuje po Národní třídě, kde je jeho na úrovni ulic Perštýn a Spálená přehrazena cesta další pořádkovou jednotkou SNB, která jim brání v dalším postupu na Václavské náměstí. Mezitím se pořádková jednotka SNB přesunula z mostu 1. máje (Mánesova mostu) k Národnímu divadlu.

Ve 20 hodin večer je prořídle shromáždění celkem asi 2 000 až 3 000 lidí na Národní třídě ze všech stran uzavřeno pořádkovými silami SNB. Velitelé bezpečnostního opatření Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje se dotazují vyšších funkcionářů FMV, SNB a Městského výboru KSČ v Praze na další postup. Za FMV se první náměstek ministra vnitra generál Alojz Lorenc za nepřítomného ministra vnitra Františka Kincla řídil pokynem nezasahovat. Naopak vedoucí tajemník Městského výboru KSČ v Praze Miroslav Štěpán má zájem na vyklizení centra města a obnovení dopravy. Přišla jeho dlouho očekávaná chvíle. Ve štábu SNB sedí

vedle řídicího zásahu proti demonstrantům pplk. Danišoviče sovětský generál Genadij Telenko z ministerstva vnitra SSSR a « úplnou náhodou » v břevnovské vile ministerstva je na večeři s generálem Lorencem náměstek předsedy sovětské KGB generál Viktor Gruško. Další náhodou se ve štábu objeví třicítka ostrých hochů od generála Josefa Šabaty, náčelníka Správy vojsk Ministerstva vnitra. Jsou vycvičeni na zatýkání, ale neví proč byli povoláni a jejich generál neví, kdo mu dal rozkaz k jejich zvednutí. Nastoupili ve výsadečkových uniformách s červenými barety a při vyšetřování se stali neviditelnými. Lorenc se ještě objevil na Štěpánově velitelském stanovišti, společně ohlásili Jakešovi na Slapy a Husákovi na hrad, že se nic mimořádného neděje, vyklidil Štěpánovým hochům pole a zmizel. Ve 20.30 hodin dochází po mnoha výzvách k rozchodu k eskalaci zákroku příslušníků SNB vůči stlačenému davu, kdy obě pořádkové jednotky SNB postupují proti sobě a vytlačují zbytek demonstrantů. Krátce po 21. hodině je demonstrace rozeznána.

To, že po dvacáté hodině večer dochází k rozeznání davu shromážděných studentů na Národní třídě pořádkovými silami SNB a shromážděný dav byl postupně rozptýlen v okolních ulicích znamenalo, že došlo k nerespektování pokynu generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše nezasahovat. Bylo okamžitě zřejmé, že násilné rozeznání pokojné oficiálně povolené manifestace studentů k 50. výročí násilného potlačení studentských protestů 17. listopadu 1939 proti německé okupaci v Praze vyvolá značnou občanskou nespokojenost, která po předchozích událostech v Polsku, Maďarsku a Východním Německu povede k zásadním politickým změnám spojených s nezbytnou výměnou starého politického vedení. A o to hlavně šlo. A jak to bylo doopravdy, co se vlastně mělo stát a proč se nakonec nestalo, to už žádná komise nezjistí.

Sobota 18.listopadu 1989 – den druhý

Dopoledne se v Realistickém divadle v Praze scházejí herci a přijímají prohlášení, ve kterém plně podporují studenty, zahajují týdenní protestní stávkou a vyzývají všechny ke generální stávce v pondělí 27. listopadu 1989. Miroslav Štěpán je v Praze, kde od rána až do odpoledních 15.30 hodin jedná v Paláci kultury na Celostranické konferenci Fakultních nemocnic v Praze. Poté odjíždí do Loun za svou matkou. Zřejmě potřeboval odjet z Prahy, aby nebyl obviněn z dalšího vývoje. V 16. hodin se v Praze na Národní třídě a na Václavském náměstí sešlo několik stovek lidí a na různých místech zapalují svíčky. Na Václavském náměstí však zasahují pořádkové jednotky SNB a lidé se na jejich výzvy v 17.40 hodin rozcházejí.

V průběhu soboty se z Hrádečku urychleně vrací do Prahy Václav Havel. Má velmi přesné informace, co vše se v noci ve městě dělo, ale do studentského vření ani akcí divadelníků zatím nezasahuje. Ví také již odpoledne přesné znění zprávy, která večer proletí Hlasem Ameriky : « Při zásahu bezpečnostních oddílů proti pokojné studentské manifestaci, která se konala dne 17.listopadu , byl surově ubit student druhého ročníku Matematicko-fyzikální fakulty Karlovy univerzity v Praze Martin Šmíd ». Zprávu opravdu večer vysílala Svobodná Evropa a po ní britská BBC. I s tím brutálně ubitým Šmídem. Tato zpráva se v krátké době ukáže jako nepravdivá, ale přesto má zásadní vliv na další vývoj a protestní akce. Vyburcovala totiž většinu národa k očekávaným protestům proti stávajícímu politickému vedení, i když se jedná o dezinformaci. Generál Alojz Lorenc vydává pokyn, kterým nařizuje jemu podřízeným složkám Státní bezpečnosti působit nadále výhradně zpravodajsky a naopak jim zakazuje

mocenské zásahy do dalšího vývoje. Tento pokyn zásadně umrtvil všechny možné akce jiného druhu, které snad někdo v této atmosféře chtěl vyvolat.

Neděle 19. listopadu 1989 – den třetí

Dopoledne se scházejí studenti všech pražských fakult vysokých škol na koleji Hvězda a vytvářejí Pražský stávkový koordináční výbor. V podvečer se schází v divadle Činoherní klub ve Smečkách v Praze skupina intelektuálů, umělců a zástupců studentů a společně vytvářejí Občanské fórum. Tato akce je již výlučně v rukou disidentů a obsazování řídicích funkcí se děje výhradně pod taktovkou Václava Havla. Také název Občanské fórum vznikl odpoledne v jeho bytě. Na večer Havel rozhodl o svolání všech svých aktivistů do Činoherního klubu. Večer bylo v Bratislavě založeno hnutí Veřejnost proti násilí. Socialismu v ČSSR zvoní umíráček.

Odpoledne prochází v Praze Václavským náměstím a Národní třídou několik tisíc Pražanů, kteří spontánně vyjadřují svoji nespokojenost se zásahem SNB proti studentům v pátek 17. 11. 1989 a také stavem věcí obecných. Před 17. hodinou se průvod demonstrantů vydal z Václavského náměstí na Národní třídu, kde před Národním divadlem hovoří demonstranti s herci a ujišťují se o společných názorech a cílech. Celá demonstrace má klidný průběh.

Před polednem navštěvují doma předsedu federální vlády Ladislava Adamece zástupci disentu a vyzývají ho k zahájení dialogu vládní moci s opozicí. Od 18. hodin večer zasedá mimořádně svolané předsednictvo ÚV KSČ, kde podává informaci o událostech z pátku 17. 11. 1989 za nepřítomného ministra vnitra první náměstek ministra vnitra generál Alojz Lorenc. Další resortní ministři předsednictvo ÚV KSČ informují o stávce pražských herců a studentů pražských vysokých škol. Vedoucí tajemník Městského výboru KSČ v Praze Miroslav Štěpán navrhuje vysoké školy v Praze uzavřít a postavit před jejich vchody příslušníky SNB.

Předseda Federálního shromáždění ČSSR Alois Indra varuje před tím, aby se předsednictvo ÚV KSČ distancovalo od zásahu SNB z pátku 17. 11. 1989, které by mohlo vést k oslabení podpory a poslušnosti SNB stávajícímu politickému vedení. Zasedání předčasně opouští údajně pro nemoc předseda federální vlády Ladislav Adamec a prezident republiky Gustáv Husák odmítá návrh na své vystoupení v Československé televizi. Předsednictvo ÚV KSČ, které nemá dost informací o celém zákulisí nepřijímá žádné konkrétní závěry a nakonec pověřuje svého člena a předsedu české vlády Františka Pitru, aby vystoupil v Československé televizi s výzvou ke klidu, i když by to měl učinit generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš. předseda federální vlády Ladislav Adamec nebo prezident republiky Gustáv Husák. Ladislav Adamec však začíná hrát svoji vlastní hru a aby se vyhnul podpoře stávajícího předsednictva ÚV KSČ zasedání raději předčasně opouští. Miloš Jakeš vystoupení zřejmě neměl dopředu připravené a tak se mu raději vyhnul, čímž opět dokázal svoji slabost.

Předsednictvo Městského výboru SSM v Praze a Městské vysokoškolské rady SSM za účasti Vasilu Mohority vydávají rezolutní prohlášení, ve kterém žádají generálního prokurátora o vyšetření neadekvátního a politicky neváženého zákroku pořádkových sil z pátku 17. 11. 1989, ustavení parlamentní komise a volají po celospolečenském dialogu. Je to první

stanovisko organizátorů oficiálně povolené studentské demonstrace z pátku 17. 11. 1989, které má za cíl označit předsednictvo ÚV KSČ v čele s generálním tajemníkem ÚV KSČ Milošem Jakešem za hlavní viníky celé situace.

Předseda vlády České socialistické republiky František Pitra přednesl bezobažný projev v televizi. Rozhodující akce dne byla večer v Činoherním klubu. To už měl Václav Havel situaci pevně v rukou a vše proběhlo podle jeho režie. Saša Vondra vystoupil s připraveným seznamem osob, které vyvolal ze sálu na jeviště a posadil za předsednický stůl. Tak bylo rozhodnuto o budoucí špičce, která má řídit věci příští a jednoznačně prokázáno, že byli všichni najmenováni Václavem Havlem. S připraveným Provoláním vystoupil Václav Havel, vyhlásil Občanské fórum a požadavky, které de facto likvidovaly dosavadní socialistickou éru. Samozvaně rozhodl, kdo bude v budoucnu řídit stát a dal všem jasně najevo, že si vůdcovství už nikým nenechá vyrvat z rukou.

Pondělí 20. listopadu 1989 – den čtvrtý

Studenti většiny pražských fakult vysokých škol už od rána jednají s vedením škol o události v pátek 17. 11. 1989 a přijímají společné stanovisko k přešetření pátečního zákroku. Na všech vysokých školách v Praze se bleskově rozšířily stávkové vysokoškolské výbory. Deníky Lidová demokracie patřící Československé straně lidové, Svobodné slovo patřící Československé straně socialistické a Mladá fronta vydávají svá vlastní stanoviska, která jsou odlišná od oficiálních vyjádření.

V Praze se sešla mimořádná plenární schůze federální, české a slovenské vlády k událostem 17. listopadu. Vlády vyjádřily znepokojení nad pokusy narušovat pořádek, vyvolávat nedůvěru k činnosti vlády a k socialistickému zřízení. Vyjádřily též souhlas s opatřeními, která měla obnovit pořádek. V závěrečném prohlášení se obracely zejména k umělecké obci a ke studentům. Předseda federální vlády Ladislav Adamec předložil návrh prohlášení jako stanovisko vlády k událostem 17. 11. 1989, v němž byl zásah na Národní třídě hodnocen jako neadekvátní, bylo vysloveno politování a bylo požadováno vyšetření celé záležitosti. Ve federální vládě byl tento text okamžitě hlasováním většinou přítomných členů vlády pod vedením prvního místopředsedy vlády Mateje Lúčana, místopředsedy vlády Jaromíra Obziny, ministra národní obrany armádního generála Milána Václavíka, ministra vnitra Františka Kincla a dalších zamítnut. Ladislav Adamec poté ze zasedání odešel a federální vláda jednala dále bez jeho přítomnosti, kdy přijala proti jeho vůli prohlášení, které schvalovalo zásah SNB na Národní třídě v Praze. Ladislav Adamec tak chtěl hned druhý den ráno od večerního zasedání předsednictva ÚV KSČ vést vlastní politiku jako předseda federální vlády.

Člen předsednictva ÚV KSČ a vedoucí tajemník Městského výboru KSČ v Praze Miroslav Štěpán se setkal s předsedy organizací KSČ z pražských podniků, kde zdůraznil, že strana musí zaujmout k současným událostem pevné stanovisko a že dialog nelze vést na ulici. Zřejmě má v úmyslu převzít další jednání s opozicí jako nový lídr předsednictva ÚV KSČ.

Po 16. hodině se v Praze uskutečnila na Václavském náměstí první velká demonstrace za účasti asi 100 000 až 150 000 lidí.

V 18.15 hodin vystoupil u sochy svatého Václava na Václavském náměstí bez vědomí předsednictva a sekretariátu ÚV KSČ člen sekretariátu a předseda ÚV SSM Vasil Mohorita a podpořil požadavky studentů, jehož pražská SSM organizovala studentskou demonstraci v pátek 17. listopadu 1989. V této době zde bylo asi 3 000 lidí.

V 18. hodin večer chtěl Miroslav Štěpán vystoupit z balkonu Paláce ČKD na Václavském náměstí na Můstku. Chtěl zde uvést, že byl zaznamenán pokus o státní převrat, zbavit se nepohodlných představitelů, kteří byli proti němu a zahájit dialog s opozicí. Pro toto vystoupení nezískal dostatečnou podporu na zasedání předsednictva ÚV KSČ.

V Brně se na náměstí Svobody sešlo 40 000 lidí. Zpočátku bylo celé náměstí uzavřeno pořádkovými jednotkami SNB, ale po skandování takto početného davu demonstrantů pořádkové síly na náměstí přístupy uvolnily a zůstaly v okolních ulicích.

Večer zasedá předsednictvo ÚV KSČ, které jedná o politické situaci v zemi. Jeho členové vyjádřili znepokojení nad vypjatou situací v Praze, odmítli výzvy k protestním stávkám, ke stávkám studentů a divadel. Přijímá rozhodnutí, aby SNB v rámci zklidnění celé situace zatím dále nezasahovala. Dále předsednictvo ÚV KSČ požadovalo svolání aktivu pražských členů KSČ, pracovníků státní správy a hospodářských pracovníků na Staroměstské náměstí v Praze v úterý 21. 11. 1989 k demonstraci na podporu stávajícího vedení a ukázat sílu. Městský výbor KSČ v Praze v čele s vedoucím tajemníkem Miroslavem Štěpánem sdělil, že to není schopen zorganizovat. Přitom by stačilo všechny svolat po jejich příchodu do zaměstnání hned následující den, ale Miloš Jakeš dal na názor Miroslava Štěpána, který sabotoval protiopatření předsednictva ÚV KSČ. V té době ještě stále věřil, že situaci se svými spojenci zvládne.

Večer se znovu setkává vedení samozvaného Občanského fóra v Realistickém divadle na Smíchově. Havel stanovil organizaci vystoupení na zítřejší úterní manifestaci na Václavském náměstí a přijímá návrh, aby si Občanské fórum jako svého partnera při jednání se státní mocí zvolilo předsedu federální vlády Ladislava Adamce. Velmi důležitým momentem pro vývoj následujících událostí je, že od tohoto dne o dění v Praze nezávisle informuje Československá televize a stávající politické vedení tak nad ní začíná postupně ztrácet kontrolu.

Úterý 21. listopadu 1989 – den pátý

Ke stávce pražských vysokoškoláků se připojují i mimopražské vysoké školy. Na středních školách v Praze jsou studenti převážně ve školách, na gymnáziích se vedou diskuse, probíhá částečná výuka. Představitelé stávkových výborů diskutují se studenty, pedagogičtí pracovníci usilují o udržení nebo obnovení výuky.

Česká vláda vyzvala spoluobčany a studenty, aby upustili od stávek a demonstrací. František Pitra patří do tábora kolem Lubomíra Štrougala a Gustáva Husáka a snaží se znemožnit generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše a po informacích z jednání federální vlády včerejší den zabránit, aby předseda federální vlády Ladislav Adamec, který začíná hrát svoji vlastní politickou hru poškodil další reformě smýšlející členy stranického vedení.

V Praze se konalo jednání Městského výboru KSČ v čele s vedoucím tajemníkem Miroslavem Štěpánem, které schválilo Prohlášení MV KSČ k současné společensko - politické situaci v ČSSR, ve kterém mimo jiné konstatuje, že program přestavby je ohrožen, situace bylo zneužito pro úzké osobní ambice některých osob protisocialistického smýšlení, mládež se stala nástrojem v rukou rozvratníků, že události ze 17. 11. 1989 budou přešetřeny, ale vcelku že jde o zneužití situace, při níž chce reakce převzít moc. Prohlášení zdůrazňuje souhlas s dialogem a odpor ke konfrontaci, končí výzvou k pedagogům středních a vysokých škol, k dělníkům, Lidovým milicím, vysokoškolákům a umělcům, apeluje na zodpovědnost. Dále uvádí, že anarchie a rozvrat nejsou programem, obrací se na všechny Pražany, aby se nenechali svést emocemi a aby byli pevným článkem fronty boje za přestavbu a demokratizaci. Vyzývá dělníky z pražských závodů, příslušníky Lidových milicí a dalších ozbrojených složek, aby stáli pevně na pozicích, které v těchto složitých chvílích prokazují. Městský výbor KSČ v Praze také povolal techniku LM (nákladní automobily) k ochraně spojené budovy ÚV KSČ a Městského výboru KSČ v Praze pro možné přehrazení proti davu.

Miroslav Štěpán potřeboval získat na svoji stranu tisíce pražských dělníků, přes 7 000 členů pražských Lidových milicí (byl velitel pražských LM) a asi 5 000 příslušníků pražské SNB, aby se o ně mohl opřít při svých dalších jednáních s opozicí. Připomíná to únor 1948 v Praze.

Předseda federální vlády Ladislav Adamec přijal zástupce studentských, uměleckých a občanských kruhů pražské veřejnosti, kde svým prohlášením odsoudil zákrok SNB v pátek 17. 11. 1989 v Praze a oznámil, že požádal generálního prokurátora ČSSR Jána Pješčaka o prošetření příčiny, která vedla k zákroku a jeho úměrnost. Ladislav Adamec se zde mimo jiné vyslovil v tom smyslu, že ze své funkce i sám osobně zaručuje, že proti stávkujícím studentům nebude použito násilí. Poté obhajoval program přestavby, stavěl se za nové hodnocení úlohy KSČ, konstatoval, že z dialogu "nevylučuje ani Chartu 77", ale vyslovil se i proti demonstracím, stávkám studentů a divadelníků. Tím, že ujistil přítomné, že vše bude řešeno politickými prostředky, vědomě sám převzal úlohu za rozhodnutí generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše a celého předsednictva ÚV KSČ z předchozího dne večer. Když neprosadil své prohlášení na zasedání federální vlády předchozí den, začal vystupovat samostatně a provádět svou vlastní politiku. Prakticky toto jednání již bylo v režii Charty a Občanského fóra, Adamec však musel lavírovat velmi obratně, aby se za svoje samostatné neschválené jednání nedostal mimo vlastní stranu. Proto také musel v tomto případě Václav Havel zůstat stranou a Chartu zde zastupoval Jan Ruml.

Odpoledne kolem 16. hodiny si generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš pozval do své kanceláře v budově ÚV KSČ v Praze vedoucího oddělení státní administrativy ÚV KSČ Rudolfa Hegenbarta a náčelníka hlavního štábu Lidových milicí Miroslava Nováka, který navrhoval povolání mimopražských členů LM do Prahy k posílení hlídek SNB vzhledem k vývoji situace. Miroslav Novák uvádí, že Lidové milice v Praze jsou vyčerpány, situace je složitá, síly VB jsou unaveny a je třeba zajistit pořádek (i když masové demonstrace trvají pouze druhý den). Skutečný důvod byl však ten, že členové LM v pražských podnicích v té době již vraceli své členské průkazky KSČ a LM a nebylo zřejmé, o koho se opřít a které pražské jednotky LM jsou v pořádku. Miloš Jakeš povolil Miroslavu Novákovi, aby návrh předložil na večerním mimořádném zasedání předsednictva ÚV KSČ, kde bude rozhodnuto. Na zasedání pozve

federálního ministra vnitra Františka Kincla, náčelníka hlavního štábu LM Miroslava Nováka a vedoucího oddělení státní administrativy ÚV KSČ Rudolfa Hegenbarta, který je však rozhodným odpůrcem mocenského silového řešení a ze zasedání předsednictva ÚV KSČ se omluví. Také tuší, že by mohl být označen za viníka povolání a nasazení LM.

Odpoledne kolem 16. hodiny začíná na Václavském náměstí v Praze opět velké shromáždění. V 16.00 hodin zde bylo již přes 100 000 lidí a další neustále přibývali. Počet manifestujících se později rozrostl na 200 000 lidí. Manifestace má své první řečníky, kteří mluví z balkonu budovy Melantrichu redakcí Svobodného slova a Lidového nakladatelství. Nejružnější rockové kapely ozvučují z balkónu Václavské náměstí, aby bylo všude slyšet. Na balkóně mluví představitelé socialistů, studentů, SSM a poprvé čelný představitel Občanského fóra Václav Havel a další. Na Václavském náměstí je toho dne podle odhadů FMV plné asi 170 000 až 210 000 manifestantů. Situace se tak dostala do rozměrů NDR a podle generála Alojze Lorence bylo případné nasazení pořádkových sil SNB k rozehnutí demonstrantů již nereálné.

Večer zasedá předsednictvo ÚV KSČ v těsném nadpolovičním počtu členů takže mohlo hlasovat i bez účasti vedoucího tajemníka Městského výboru KSČ v Praze Miroslava Štěpána, který se údajně zdržel na zasedání Obvodního výboru OV KSČ v Praze 9, kde jsou velké závody ČKD, předsedy Výboru pro řízení stranické práce v ČSR Karla Urbánka, který byl v zahraničí a dalších. Jako první bod podal generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš povolání mimopražských jednotek LM do Prahy. Prezident republiky Gustáv Husák neřekl ani slovo. Po hodinové diskusi byl návrh schválen a bylo rozhodnuto o povolání mimopražských Lidových milic k posílení veřejného klidu a pořádku v Praze. Ve skutečnosti však mělo dojít k demonstraci síly na Staroměstském náměstí. Mělo přijet asi 10 000 členů mimopražských LM, kteří podle plánu měli několikrát projít Prahou, demonstrovat sílu a ukázat, že je tu reálná síla, která chce bránit stávající společenský řád, postavit své hlídky kolem různých budov v Praze, kde sídlila opozice, aby u odpůrců režimu vytvořila určité ovzduší strachu. Miroslav Novák byl pověřen jejich příjezd do Prahy organizovat a připravit rozkaz pro povolání.

V pozdních večerních hodinách přerušila Československá televize vysílání a generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš vystoupil s projevem k situaci v Československu. Mluvil o přestavbě, československé cestě přestavby, nutnosti zabezpečit klid a pořádek. Kritizoval působení "skupin" v pozadí současných událostí a konstatoval, že pro ČSSR je "socialistická cesta rozvoje jedinou alternativou". "Nejde jim o nic jiného než o to, aby pod hesly přestavby rozvrátili proti zájmům lidu socialismus v Československu." "Udělejme vše pro to, abychom se zbavili břemene napjaté situace. Pro naši vlast jiná cesta než socialismus neexistuje." Je zřejmé, že nechápe o co ve společnosti jde.

V 19.00 hodin večer byl náčelník Městského štábu LM Praha Vilém Danda povolán na Hlavní štáb LM k jeho náčelníkovi Miroslavu Novákovi, kam se také dostavilo všech 10 náčelníků Obvodních správ OS SNB Praha 1 až 10 a zpočátku byl přítomen také federální ministr vnitra František Kincl. Zde bylo oznámeno, že vzhledem k situaci, která v Praze nastala, odmítá

Městský výbor KSČ v Praze přijmout mimopražské LM a svolat demonstraci na podporu stávajícího předsednictva ÚV KSČ. Miroslav Štěpán toto stanovisko přijal po schůzce s vedoucími tajemníky obvodů a se členy svého předsednictva v Praze. V 01.15 hodin po půlnoci již druhého dne ve středu 22. listopadu 1989 Miroslav Novák navštívuje Miloše Jakeše u něj doma a informuje ho o tom, že Miroslav Štěpán a celá pražská KSČ odmítá příjezd mimopražských Lidových milicí a Miroslav Štěpán jej žádá o zastavení celého přesunu mimopražských jednotek LM do Prahy, s tím co má dělat. Miloš Jakeš mu sděluje, aby okamžitě zařídil zastavení odjezdu Lidových milicí do Prahy. Je vidět, jak pokračuje rozkol v nejvyšších orgánech. Miroslav Štěpán v rozporu s rozhodnutím předsednictva ÚV KSČ dal příkaz na odvolání LM z Prahy a Miloše Jakeš už neuměl sám učinit jasné rozhodnutí, které by dávalo smysl.

Středa 22. listopadu 1989 - den šestý

Studenti a herci spolu s dalšími dobrovolníky z řad umělců a učitelů navštěvují pražské podniky, aby vysvětlili oč jim vlastně jde. Informací je i v samotné Praze stále nedostatek. Studenti vysokých škol v Praze založili celostátní koordináční stávkový výbor, kterým prorazili dosavadní izolovanost Prahy od zbytku republiky. Ve stávce jsou již vysoké školy na celém území republiky.

Ve Federálním shromáždění ČSSR jednali poslanci členové zahraničních výborů Sněmovny lidu a Sněmovny národů. První náměstek federálního ministra vnitra generál Alojz Lorenc k 17. listopadu 1989 sdělil, že vystoupení studentů nebylo "náhodnou akcí" a že FMV má důkazy, že "na studentech parazitují exponenti opozice". Přiměřenost zákroku pořádkových sil SNB 17. 11. 1989 nekomentoval, bylo konstatováno, že věc vyšetřuje generální prokuratura ČSR. Poslanci vyjádřili obavy z ohrožení základních zájmů českého a slovenského lidu, národů, státu. Bylo přijato prohlášení o znepokojení nad situací a výzva k občanské odpovědnosti. Někteří konzervativní poslanci Sněmovny lidu jako Vasil Biľak a Václav David se dotazují generála Alojze Lorence jaká opatření přijalo FMV proti pokračujícím manifestacím v Praze na Václavském náměstí, když vládní prohlášení nemají žádný vliv na další vývoj. Generál Alojz Lorenc uvádí, že není rozumné zakročit pořádkovými silami SNB dokud současné vášně nevychladnou a bez politického tlaku to nebude možné. Je tak zřejmé, že předsednictvo ÚV KSČ je nerozhodné, nedává žádné pokyny k dalším opatřením a samo FMV žádné vlastní opatření proti manifestacím v současné napjaté atmosféře ve společnosti nepřijme.

Na poradě ÚV KSČ generální tajemník Miloš Jakeš odmítá, že byl dán politický pokyn k zásahu SNB na Národní třídě v Praze v pátek 17. 11. 1989. To svědčí o tom, že nemá vůbec žádné informace o celém zákulisí. Generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš také přijal velvyslance SSSR v ČSSR Viktora Lomakina, který mu zřejmě sděluje, že vedení ÚV KSSS v Moskvě v čele s generálním tajemníkem ÚV KSSS Michailem Gorbačovem nemá zájem na

Generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš se jako předseda ÚV Národní fronty ČSSR se členy předsednictva ÚV KSČ politicko-organizačním tajemníkem ÚV KSČ Karlem Hoffmanem a předsedou Výboru pro stranickou práci v ČSR Karlem Urbánkem a členem sekretariátu ÚV KSČ a místopředsedou ÚV Národní fronty ČSSR Rudolfem Rohlíčkem (bývalý první

místopředseda federální vlády) ráno setkává s předsedou Československé strany socialistické Bohuslavem Kučerou a vedením této strany. Jednají o rozvoji a prohloubení spojení KSČ a ČSS na základě Národní fronty ČSSR, o současné vnitropolitické situaci a východisku z ní.

Ráno v 8. hodin v Praze zasedá Výbor ÚV KSČ pro stranickou práci v českých zemích za účasti člena předsednictva ÚV KSČ a předsedy tohoto Výboru pro stranickou práci v ČSR Karla Urbánka, který se plně ztotožnil s vystoupením generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše v televizi předchozího dne. Výbor ÚV KSČ pro stranickou práci v ČSR se připojil k výzvě ke klidu, aby mohly proběhnout plánované změny.

Člen předsednictva ÚV KSČ a vedoucí tajemník Městského výboru KSČ hl. m. Prahy Miroslav Štěpán se bez vědomí předsednictva ÚV KSČ setkal s hlavou katolické kardinálem Františkem Tomáškem. Miroslav Štěpán sám připomněl význam svatořečení Anežky Přemyslovny, vyslovil se v současné vnitropolitické situaci pro dialog. Miroslav Štěpán zřejmě po vzoru Polska plánoval další dialog s pomocí katolické církve. Bylo zřejmé, že bude svoláno mimořádné zasedání ÚV KSČ, kde již chtěl Miroslav Štěpán vystupovat jako hlavní činitel, který již vede tolik potřebný dialog a jednání.

Na informační poradě na ÚV KSČ u člena předsednictva a ideologického tajemníka ÚV KSČ Jana Fojtíka s šéfredaktory vybraných masmédií Jan Fojtík neměl ke vzniklé situaci co říci a řekl, že pokud bude požádán odstoupí ze své funkce. To svědčí o neschopnosti a nerozhodnosti stranických orgánů přijmout rozhodné stanovisko k aktuálním událostem a pokusit se zvládnout nově vzniklou situaci a také o tom, že Jan Fojtík také nemá bližší informace o celém zákulisí.

Městský výbor SSM v Praze vyslovil požadavek okamžitě svolat Federální shromáždění ČSSR, federální vládu a ÚV KSČ. Zároveň vyzývá k urychlenému svolání ÚV KSČ, aby mohl být odstraněn generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš.

Generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše, který byl z titulu své funkce také předsedou Rady obrany státu ČSSR navštěvuje ministr národní obrany ČSSR armádní generál Milán Václavík, který ho informuje o svolaném velitelském shromáždění ČSLA v Praze následující den ve čtvrtek 23. 11. 1989 na podporu stávajícího politického vedení a socialismu a nabízí mu možnost podpory armády. Nabízí bojovou pohotovost armády, bezpečnosti a LM, aby byly připraveny, jestliže k něčemu dojde, věci řešit. Miloš Jakeš je však odpůrcem silového mocenského řešení a takovou možnost odmítá.

Odpoledne před 16. hodinou se na Václavském náměstí v Praze opět shromažďují manifestanti, celkem zhruba asi 200 000 lidí. Z budovy Melantrichu opět mluví čelný představitel Občanského fóra Václav Havel, předseda Městského výboru Československé strany socialistické v Praze Petr Mišoň a další. Poprvé zde veřejně po 20 letech zazpívala Marta Kubišová. Je zřejmé, že demonstrace v Praze jsou již opakovaného masového charakteru.

Večer se v Bratislavě na náměstí SNP sešlo asi 60 000 lidí. Demonstranti aplaudovali po výzvách studentů a umělců, za které promluvil herec Milan Kňažko. Vystoupili také zástupci

dělníků ze Slovnafu a kovopracujících. V Brně se demonstrace na náměstí Svobody zúčastnilo 40 000 osob. S projevy vystoupili zástupci koordinační skupiny brněnského OF.

Večer v Praze opět zasedá předsednictvo ÚV KSČ, které se zabývá vnitropolitickou situací. Generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš předkládá nový návrh ministra národní obrany arm. gen. Milána Václavíka o možnosti silového zákroku za podpory armády, který také předsednictvo ÚV KSČ odmítá jako neakceptovatelný. Tradice, že armáda nepůjde proti vlastnímu lidu, byla dodržena a armáda nasazena nebyla. Předsednictvo ÚV KSČ rozhodlo o svolání mimořádného zasedání ÚV KSČ v Praze na pátek 24. listopadu 1989.

Čtvrtek 23. listopadu 1989 - den sedmý

V 7. hodin ráno se scházejí předsedové celozávodních výborů SSM z celé Prahy, aby se sjednotili na postupu. Neshodnou se však, zda podporovat Občanské fórum a zda se zúčastnit generální stávky v pondělí 27. 11. 1989. V SSM začínají panovat rozpory a předseda ÚV SSM Vasil Mohorita prohlašuje, že situaci určitě nezkomplikoval SSM, ale velmi pomalé a chabé reakce jiných, a že je potřebné, aby došlo k nutným změnám. Jedná se o další přímý útok proti generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ Miloši Jakešovi a předsednictvu ÚV KSČ.

Československý rozhlas a televize vyjadřují nespokojenost s dosavadním způsobem zpravodajství. Pracovníci Čs. televize protestují proti způsobu stříhů zpráv a chtějí, aby byl již tento den byl vysílán přímý přenos z Václavského náměstí a odvysílána videokazeta se zásahem SNB na Národní třídě. Televize a rozhlas se tak začínají vymykat kontrole stávajícího politického vedení, což také zásadně zkomplikuje situaci i organizátorům změn.

Začíná být zřejmé, že se situace vymyká kontrole a člen předsednictva ÚV KSČ a vedoucí tajemník Městského výboru KSČ hl. m. Prahy Miroslav Štěpán začal objíždět bez vědomí předsednictva ÚV KSČ, které vydalo pokyn nevyjíždět na demonstrace, pražské závody, aby získal na svoji stranu podporu dělníků. V ČKD Lokomotiva-Sokolovo v Praze Vysočanech chtěl získat podporu hutních dělníků největších pražských závodů ČKD. Neměl však svůj projev připravený a vystoupil zde s oznámením, že na mimořádném zasedání ÚV KSČ v pátek 24. listopadu 1989 budou přijaty zásadní personální změny, na což bylo skandováno souhlasem. Poté však označil požadavky demonstrujících za požadavky dětí a tím si proti sobě poštvál přítomné dělníky, kteří ho přerušili pískotem a začali skandovat „ Demisi, demisi “. Projev musel být po necelých 3 minutách ukončen. Od té doby dokonce i Závodní jednotka Lidových milic ČKD Sokolovo začala podporovat požadavky demonstrujících. Miroslav Štěpán tím, že burcoval dělníky pražských závodů na svoji vlastní podporu, pokoušel se vrátit k situaci v únoru 1948 a zvyšoval hrozbu dalších nepředvídatelných událostí s nebezpečím násilných střetů a občanské války. Tím se stal nepřijatelným pro většinu členů ÚV KSČ a Městského výboru KSČ v Praze včetně svých spojenců a jeho politická kariéra skončila. Miroslav Štěpán již nemá podporu ani pražských LM, ani pražských dělníků. Tím, že neuspěl s podporu u dělníků bylo zřejmé, že dělníci nepodporují stávající vedení a ukázalo se, že ani dělníci, ani lidé na venkově a dokonce ani členové strany nebudou tu stranu bránit.

Na poradě vedení FMV uvádí náčelník Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje plk. Antonín Chmelíček, že Lidové milice v Praze již byly natolik rozložené a nejednotné, že byly pro další podporu stávajícího vedení prakticky téměř nepoužitelné.

Generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš je zcela bezradný a povolává k sobě bývalého předsedu federální vlády Lubomíra Štrougala, který kvůli němu odešel v říjnu 1988 z funkce, aby se s ním poradil jak má dále postupovat. Lubomír Štrougal mu doporučuje odvolat federálního ministra vnitra Františka Kincla, který však v době zákroku pořádkových sil SNB na Národní třídě v pátek 17. listopadu 1989 pobýval v Ostravě, kde o ničem nerozhodoval a ani nebyl přesně informován o aktuální situaci.

V budově ministerstva národní obrany ČSSR v Praze na Valech se koná porada hlavních funkcionářů armády od úrovně velitelů divizí a jejich zástupců pro věci politické. Vystoupil zde ministr národní obrany armádní generál Milán Václavík. Bylo přijato prohlášení, v němž stojí, že ČSLA vyjadřuje podporu ÚV KSČ a vládě. Na shromáždění byla vyjádřena připravenost armády hájit a ubránit vymoženosti socialismu, svobodu a mír v ČSSR. Je však zřejmé, že případné přímé nasazení armády podporuje jen část nejvyššího velení ČSLA, političtí pracovníci ČSLA a příslušníci vojenské kontrarozvědky.

Odpoledne v 16. hodin se na Václavském náměstí v Praze schází zatím největší shromáždění asi 300 000 demonstrantů, které je nejpočetnější v posledních letech. Zúčastněným se během demonstrace naskytl neobvyklý pohled. V jednom okamžiku na náměstí dorazil s transparenty průvod několika tisíc dělníků z ČKD vedených kovářem Petrem Millerem, které celé shromáždění nadšeně přivítalo. To byl okamžik, kdy bylo každému jasné, že vláda KSČ definitivně skončila a veškeré další akce na její záchranu jsou již marné. Na shromáždění promluvili za Občanské fórum Václav Havel, předseda Ekumenické rady církví Josef Hromádka, ředitel prognostického ústavu ČSAV Valtr Komárek, představitel hnutí Obroda Věněk Šilhan a mnozí další.

V Bratislavě se protestního shromáždění se zúčastnilo 60 000 osob. Vystoupil zde také Alexandr Dubček. V Brně se shromáždilo 28 000 obyvatel, ke kterým vystoupil mimo jiné disident Jaroslav Šabata.

Večer vystupuje v Československé televizi ministr národní obrany ČSSR armádní generál Milán Václavík, který zdůraznil spojení armády s lidem, zásluhy armády a její podporu programu KSČ. Vyslovil se pro občanskou odpovědnost a proti demonstracím. Popřel účast výsadek ČSLA na zákroku 17. 11. 1989 na Národní třídě v Praze. Řekl, že armáda nikdy nevystoupila a nevystoupí proti lidu. Bylo zřejmé, že ČSLA nepůjde proti lidu.

Pátek 24. listopadu 1989 – den osmý

V ranních hodinách ještě přijal generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš delegaci severomoravských krajských organizací KSČ Severomoravského kraje vedenou vedoucím tajemníkem krajského výboru KV KSČ Severomoravského kraje Václavem Václavíkem. Delegace vyjádřila požadavek upevnění akční jednoty strany, založené na jednotě ÚV KSČ. Miloš Jakeš vysvětlil složitost situace a stupňování úsilí ve vystupování protisocialistických sil

v zemi. Severomoravský kraj se svým těžkým průmyslem a tisíci horníky zůstává stále oporou stávajícího politického vedení a dosud ho jako jediný kraj v republice prakticky nezasáhly opoziční manifestace.

V 10. hodin začalo v Praze v budově Vysoké školy politické ve Vokovicích s napětím očekávané mimořádné zasedání ÚV KSČ. Průběh zasedání ukázal na nejednotnost celého ÚV KSČ. Úvodní projev zahájil generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš, v němž sdělil, že ÚV KSČ se nachází v krajně vypjaté situaci, naše země na osudové křižovatce. Zdůraznil nutnost sebekritického zkoumání činnosti strany, vytkl přílišné spoléhání na konsolidovanost společnosti, pomalou realizaci přestavby a nedocení procesů v Maďarsku, Polsku, NDR a jejich vliv u nás. Celkově byl však jeho projev slabý a jeho návrhy řešení situace ukázaly, že nemá přehled o tom, co se v celé společnosti děje. Jeho návrh na kádrové změny, aby odešli z funkcí členů předsednictva ÚV KSČ prezident republiky Gustáv Husák, předseda Federálního shromáždění ČSSR Alois Indra a politicko-organizační tajemník ÚV KSČ Karel Hoffman, který měl odejít i z funkce tajemníka ÚV KSČ měl připravený na plánované zasedání ÚV KSČ v prosinci 1989, ale v současné aktuální situaci byl již zcela nedostatečný a také svědčil o tom, že Miloš Jakeš netuší co se ve společnosti aktuálně děje.

Následující diskuse byla plná rozporů, osobních útoků, nejednotnosti a značně rozdílných názorových proudů. Byl vznesen návrh na odvolání federálního ministra vnitra Františka Kincla a českého ministra vnitra Václava Jirečka za zákrok SNB z pátku 17. 11. 1989, který však nebyl schválen. Český ministr vnitra Václav Jireček k tomu sdělil, že bez politického pokynu by k zákroku nedošlo. Mezi zastánce silového potlačení masových protestů patřili člen předsednictva ÚV KSČ a předseda Federálního shromáždění ČSSR Alois Indra, bývalý člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ pro ideologické a mezinárodní otázky Vasil Biřak, člen předsednictva ÚV KSČ a předseda ÚRO Miroslav Zavadil, ministr národní obrany armádní generál Milán Václavík, místopředseda vlády a bývalý ministr vnitra Jaromír Obzina a další. Naopak k rozhodným odpůrcům silového řešení patřili bývalý člen předsednictva ÚV KSČ a předseda federální vlády Lubomír Štrougal, bývalý člen předsednictva ÚV KSČ a vedoucí tajemník Městského výboru KSČ v Praze Antonín Kapek a mnozí další.

Zasedání podrobilo generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše ostré kritice a donutilo ho s celým předsednictvem a sekretariátem ÚV KSČ k demisi. Ze všech stranických funkcí odcházejí generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš, ideologický tajemník ÚV KSČ Jan Fojtík, politicko-organizační tajemník ÚV KSČ Karel Hoffman a z funkcí členů předsednictva ÚV KSČ odcházejí prezident ČSSR Gustáv Husák a předseda Federálního shromáždění ČSSR Alois Indra. Na tomto mimořádném zasedání ÚV KSČ nakonec díky předchozím dnům dávají od Miroslava Štěpána ruce pryč Antonín Kapek a Lubomír Štrougal, ale také Vasil Mohorita, Karel Urbánek a další. Hlavním uvažovaným a navrhovaným kandidátem na funkci generálního tajemníka ÚV KSČ se stal Lubomír Štrougal, který však těsně nezískal nadpoloviční většinu hlasů a nakonec sám kandidaturu odmítl. Novým generálním tajemníkem ÚV KSČ byl nakonec většinou hlasů zvolen Karel Urbánek, který ovšem na nejvyšší funkci nebyl vůbec připraven a neměl informace o celém zákulisí. Důležitá funkce ideologického tajemníka ÚV KSČ nebyla vůbec obsazena.

Předseda federální vlády Ladislav Adamec nabídl svou demisi na funkci předsedy vlády, ale když zjistil, že nemá naději na zvolení do funkce generálního tajemníka ÚV KSČ, odmítl poté zvolení za člena předsednictva ÚV KSČ. Ladislav Adamec ovšem také nebyl nikým do předsednictva ÚV KSČ navržen a ukázalo se, že jeho pozice na stávajícím ÚV KSČ byla nepatrná. Miroslav Štěpán byl zvolen členem předsednictva ÚV KSČ, ale na funkci generálního tajemníka ÚV KSČ nebyl nikým navržen a jeho pozice byla dále již velice špatná. Proreformní vedoucí oddělení státní administrativy ÚV KSČ Rudolf Hegenbart byl hlasy konzervativců zcela vyřazen ke zvolení do předsednictva ÚV KSČ, kde by mohl ovlivnit politiku KSČ.

Předseda české vlády František Pitra za viníky současné krizové situace označil Miloše Jakeše a Miroslava Štěpána, čímž oslabil pozici generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše a distancoval se od Miroslava Štěpána, a také odmítl stejně jako předseda federální vlády Ladislav Adamec své opětovné zvolení do předsednictva ÚV KSČ, aby se pro další období od sebe oddělily vedoucí stranické a vládní funkce. Oba hlavní kandidáti v boji o funkci generálního tajemníka ÚV KSČ Miroslav Štěpán a Ladislav Adamec tak nakonec úplně vypadli ze hry.

Kolem 16. hodiny se na Václavském náměstí opět schází shromáždění více než 300 000 lidí, které zaplnilo celý prostor Václavského náměstí a přilehlých ulic. Promluvili zde poprvé Alexandr Dubček, který přijel do Prahy, dále Václav Havel, Čestmír Císař z hnutí Obroda a další. Naštěstí shromáždění neuposlechlo výzvy některých řečníků z tribuny, aby se vydalo manifestovat směrem k mimořádnému zasedání ÚV KSČ do Vokovic, což by mohlo znamenat nebezpečnou krizovou situaci a do Vokovic se vydala jen malá skupinka lidí.

V Praze byla ustavena Nezávislá vyšetřovací komise k vyšetření událostí 17. listopadu. Večer Československá televize poprvé odvysílala záběry ze zásahu SNB proti studentské manifestaci v pátek 17. 11. 1989 na Národní třídě v Praze.

Sobota 25. listopadu 1989 – den devátý

V sobotu 25. listopadu 1989 ráno zasedá v Paláci kultury v Praze celopražský aktiv funkcionářů KSČ, který však se v průběhu jednání zradikalizuje a Miroslav Štěpán, který očekával jeho podporu neuspěje a vzdává se funkce vedoucího tajemníka Městského výboru KSČ v Praze a oznamuje, že totéž učiní na večerním zasedání předsednictva ÚV KSČ, kde také požádá o uvolnění z funkce člena předsednictva ÚV KSČ. Je tak fakticky donucen odstoupit z funkce vedoucího tajemníka Městského výboru KSČ hlavního města Prahy a rezignovat na funkci člena předsednictva ÚV KSČ. Na zasedání Městského výboru MV KSČ v Praze poté ohlásil svou rezignaci a s ním všichni členové vedení Městského výboru KSČ v Praze.

Předseda federální vlády Ladislav Adamec přes poráženeckou náladu z výsledků mimořádného zasedání ÚV KSČ svolal mimořádnou schůzi federální vlády. Zde bylo rozhodnuto okamžitě zahájit rozhovory představitelů federální vlády se zástupci stávkujících studentů, doporučit ústřednímu výboru Národní fronty ČSSR, jehož předsedou byl v té době stále odvolaný bývalý generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš, aby prezidentu republiky

Gustávu Husákovi urychleně předložil návrhy na doplnění federální vlády o představitele jiných politických stran a nestraníky, uložila ministru vnitra ČSSR Františku Kinclovi, aby po dobu vyšetřování pozastavil výkon funkce veliteli zásahu SNB z pátku 17. 11. 1989 a doporučila prezidentu republiky Gustávu Husákovi, aby zastavil trestní stíhání politických vězňů. Zároveň se rozhodla urychlit dopracování návrhu nové Ústavy ČSSR a zákonů o shromažďování, spolčování a petičním právu, tiskového a branného zákona.

Ladislav Adamec jednal jen jako předseda federální vlády bez vědomí předsednictva ÚV KSČ a souhlasu nového generálního tajemníka ÚV KSČ Karla Urbánka, i když v Ústavě ČSSR stále platí vedoucí úloha KSČ. Začal dělat svou vlastní politiku i přesto, že předchozí den na mimořádném zasedání ÚV KSČ nabízel svou demisi na funkci předsedy federální vlády a těmito kroky nerespektoval autoritu nově zvoleného generálního tajemníka ÚV KSČ Karla Urbánka a předsednictva ÚV KSČ. Večer v televizi předseda federální vlády Ladislav Adamec oznámil, že budou propuštěni političtí vězni a vyslovil se pro okamžité zahájení dialogu s představiteli Občanského fóra. Hrál opět svoji vlastní hru.

Československá televize a Československý rozhlas informovaly, že vstoupí do generální stávkový a podpoří požadavky stávkujících studentů a herců. Tím se televize a rozhlas zcela vymkly kontrole stávajícího politického vedení a vlády.

Ke 14. hodině se na Letenské pláni v Praze 7 shromáždilo asi 750 000 až 800 000 lidí, kam se uspořádání manifestace přemístilo z Václavského náměstí. Shromáždění vysílala přímým přenosem Československá televize. Vystoupili zde opět Alexandr Dubček, který blahopřál ke svatořečení Anežky Přemyslovny, Václav Havel, který sdělil, že Občanské fórum chce jednat o konstruktivním řešení současné situace s předsednictvem vlády a vyjádřil nespokojenost OF s dosavadními změnami v ÚV KSČ. Vyzval k provedení generální stávkový jako neformálnímu referendu o vedoucí úloze KSČ.

Vasil Mohorita jako jediný z nově zvoleného vedení zde oznámil, že Miroslav Štěpán odstoupil, což shromáždění přivítali s nadšením. Předseda ONV Praha 7 a bývalý předseda českého a pražského SSM Miroslav Šlouf pomáhá tuto manifestaci zorganizovat, zajišťuje odborníky na ozvučení prostoru, tribunu a další zabezpečení.

Demonstrace se konaly ve všech krajských městech. V Bratislavě se počet účastníků pohyboval kolem 60 000 lidí, v Brně kolem 30 000 lidí. Jinde od stovek až do tisíců lidí.

Večer v Československé televizi vystoupil s projevem nový generální tajemník ÚV KSČ Karel Urbánek. Konstatoval, že země se ocitla na historické křižovatce a strana chce nastoupit novou cestu. Zdůraznil otázku důvěry ke straně a autority strany, odtrženost strany od lidí, jejich zájmů a potřeb. Přislíbil jednat se všemi, kteří to dobře myslí s osudem země, promluvil o nutnosti provést ve straně očistu a vystoupit proti zneužívání funkcí. Takový nevýrazný projev však nijak nemohl oslovit širší masy lidí a vůbec nenabízel další vizi do budoucna.

Poprvé se v Československé televizi objevil na obrazovce Václav Havel, což bylo dosud nepředstavitelné.

Neděle 26. listopadu 1989 – den desátý

V Paláci kultury v Praze pokračoval druhým dnem jednání celoměstský aktiv funkcionářů KSČ. Pražský primátor Zdeněk Horčík vystoupil s výzvou, aby 27. 11. 1989 fungovala veřejná doprava a služby. Pracující byli vyzváni, aby při generální stávce nepřerušovali práci a manifestačně vyjádřili podporu novému generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ Karlu Urbánkovi a novému vedení MV KSČ. Bylo zřejmé, že takové požadavky byly mimo realitu.

V neděli 26. listopadu 1989 se v obecním domě v Praze v 11. hodin se poprvé setkal a jednal předseda federální vlády Ladislav Adamec v čele delegace Národní fronty ČSSR a vlády ČSSR s představiteli Občanského fóra v čele s Václavem Havlem. Na jednání je ze strany představitelů Občanského fóra vznesen požadavek na okamžité odvolání federálního ministra vnitra Františka Kincla, který však také Ladislav Adamec odmítá s odůvodněním, že není přesvědčen o jeho vině za zákrok SNB v Praze na Národní třídě 17. 11. 1989. Se strany opozice je vnesen také návrh na odstoupení Gustáva Husáka z funkce prezidenta, který Ladislav Adamec navrhuje prozatím pro vážnost funkce prezidenta odložit. Zřejmě potřebuje získat čas, aby mohl získat širší podporu pro svoji vlastní kandidaturu na funkci prezidenta. Zástupci OF na tomto jednání zdůraznili, že cílem tohoto hnutí není převzetí moci, ale brzké vypsání svobodných voleb.

Odpoledne se v Praze na Letenské pláni konala druhá manifestace více než 500 000 lidí. Z tribuny Sparty za Občanské fórum promluvil Václav Havel, informoval o jednání s předsedou federální vlády Ladislavem Adamcem a vyzval stávkové výbory, aby setrvaly v permanentní stávkové pohotovosti. Konstatoval, že OF chce být mostem od totality k demokracii a pluralitě. Po něm vystoupil předseda federální vlády Ladislav Adamec. První minuty jeho vystoupení, kdy pozitivně ocenil dosavadní jednání se zástupci OF a slíbil pokračování v dialogu a splnění všech požadavků, které jsou v pravomoci vlády provázel bouřlivý potlesk a skandování jeho jména. Poté však začal hovořit o tom, že při plánované generální stávce druhý den v pondělí 27. listopadu 1989 stačí stávkovat 5 minut, vyjádřil obavy z důsledků této generální stávky, a mluvil o tom, že s požadavky Občanského fóra seznámí znovu svolané večerní mimořádné zasedání ÚV KSČ, byl přerušen pískotem a výkřiky „Už je pozdě“ a „Demisi, demisi“. Přízeň manifestujících tím zcela ztratil. Během pěti minut prohrál svou šanci na další politickou kariéru, měl v plánu získat podporu jak opozice, tak široké veřejnosti a s tím pak vystoupit na dalším mimořádném zasedání ÚV KSČ, kde chtěl získat podporu pro zvolení do funkcí generálního tajemníka ÚV KSČ, ale dopadl při svém veřejném projevu k lidem úplně stejně jako tři dny před tím jeho konkurent Miroslav Štěpán. Ukazuje se, že Ladislav Adamec ve skutečnosti nemá na to, aby mohl převzít nejvyšší funkce ve státě jako generální tajemník ÚV KSČ nebo později prezident republiky. Na tribuně na Letné jsou přítomni také předseda ÚV SSM Vasil Mohorita a předseda ONV Praha 7 a bývalý předseda českého a pražského SSM Miroslav Šlouf.

Vasil Mohorita dal od Ladislava Adamce na večerním dalším mimořádném zasedání ÚV KSČ ruce pryč a později o jeho projevu řekl, že mohl získat na svou stranu masu, které by ho vynesly na ramenu, ale všechno zkazil. Také Ladislav Adamec ztratil naději na podporu široké veřejnosti a převzetí role skutečného hlavního lídra v dalším vyjednávání s opozicí.

Poté na shromáždění vystoupil Alexandr Dubček, který odmítl názory, že je již nyní třeba zklidnit situaci a vyzdvihl vysokou kulturní úroveň dnešního vývoje. Manifestaci živě vysílala Československá televize a Československý rozhlas.

Na shromáždění veřejně vystupuje několik příslušníků pohotovostních jednotek Veřejné bezpečnosti českého ministerstva vnitra a Městské správy VB Praha, kteří vyjadřují podporu demokratickým změnám a omlouvají se za zásah na Národní třídě 17. 11. 1989, za což jim shromáždění aplaudovalo. Začíná být zřejmé, že i mezi příslušníky VB začíná panovat nejednota v ochotě stále podporovat stávající politické vedení. Manifestující po ukončení programu utvořili živý řetěz spojených rukou od Letné až k Pražskému hradu.

V Praze se sešli zástupci ÚV KSČ v čele s novým členem předsednictva a tajemníkem ÚV KSČ Miroslavem Zajícem se zástupci Klubu za socialistickou přestavbu Obroda. Shodli se na programu řešit situaci na bázi demokracie a socialismu. Hnutí Obroda však nezískalo ve společnosti zdaleka takovou podporu jako nově vzniklé Občanské fórum a jeho vliv byl značně omezený. A hlavně se probudilo příliš pozdě.

Předsednictvo Československé strany lidové ČSL projednávalo na svém zasedání současnou situaci. Poděkovalo listu Lidová demokracie za publikování objektivních informací, konstatovalo nezbytnost kádrových změn v předsednictvu ČSL a tyto změny označilo za jedinou cestu k opětné jednotě strany a její akceschopnosti. Předsednictvo ÚV ČSL v čele s předsedou ČSL Zbyňkem Žalmanem pak podalo ústřednímu výboru ČSL rezignaci. Také Československá strana lidová jako další součást Národní fronty přestala podporovat stávající vedení KSČ.

V Praze začala v 17.30 hod. mimořádná plenární schůze Ústřední rady odborů, kde v úvodu předseda ÚRO Miroslav Zavadil požádal o uvolnění z funkce předsedy ÚRO a oznámil, že požádal o uvolnění z funkce člena předsednictva ÚV KSČ.

Pozdě večer zasedalo v Praze ve Vokovicích v budově Vysoké školy politické druhé mimořádné zasedání ÚV KSČ. Toto zasedání fakticky rezignovalo na mocenské řešení. Ministr národní obrany ČSSR armádní generál Milán Václavík ještě stále vyjadřuje podporu armády socialismu, ale je již zcela zřejmé, že armáda nebude v následujícím politickém vývoji v zemi nijak použita. O tom, že Karel Urbánek byl stejně jako jeho předchůdce Miloš Jakeš kompromisním řešením a jeho pozice byla krátce po jeho zvolení velice slabá svědčí i to, že krátce poté byla údajně funkce generálního tajemníka ÚV KSČ nabízena reformnímu představiteli ve vedení KSČ z roku 1968 Zdeňku Mlynářovi, který byl hned následující den pozván z emigrace z Vídně v Rakousku do Prahy do budovy ÚV KSČ, aby podpořil nové vedení KSČ. Ten funkci odmítl, ale KSČ později v televizi podpořil.

Předseda ÚV SSM Vasil Mohorita byl zvolen členem předsednictva ÚV KSČ a ideologickým tajemníkem ÚV KSČ, tj. fakticky druhým nejvyšším představitelem KSČ. Ze starého vedení zůstali v předsednictvu ÚV KSČ jen první tajemník ÚV KSS na Slovensku Ignác Janák, jehož odchod byl věcí slovenského ÚV KSS v Bratislavě a tajemník ÚV KSČ pro ekonomické otázky Ivan Knotek. Předseda federální vlády Ladislav Adamec po svém odpoledním neúspěšném vystoupení na manifestaci na Letné ztratil možnou podporu, nebyl opětovně zvolen do předsednictva ÚV KSČ a jeho další podpora ze strany předsednictva ÚV KSČ pro následující

dny byla také velmi špatná. Generální tajemník ÚV KSČ Karel Urbánek se ukázal jako nevýrazná osobnost a nemohl sehrát roli lídra v dalších jednáních s opozicí nebo vystoupit na manifestaci na Václavském náměstí nebo na Letné a obhajovat politiku KSČ. Byl pro politické řešení vzniklé situace, ale v té době již ani neměl jinou možnost. Za jeho vedení bylo předsednictvo ÚV KSČ sterilní, celý ÚV KSČ rychle ztrácel svůj dosavadní vliv a faktická moc se přesunula do vládních struktur. Zasedání ÚV KSČ nakonec projednalo program strany do XVIII. sjezdu a vyslovilo se pro přijetí akčního programu Za urychlení přestavby, rozvoje demokracie a socialismu. Opět se ukazuje, že se v aktuální politické situaci vůbec neorientuje a není schopné reagovat na aktuální vývoj, o čemž svědčí, že další mimořádný sjezd KSČ je svolán již za necelý měsíc na 20. prosince 1989, kdy již KSČ přestává mít vliv na další politický vývoj v zemi.

Poslední zvonění, všichni zrazují všechny

Připravený scénář nevyšel a vše je nakonec úplně jinak. Začátkem prosince 1989 na zasedání Federálního shromáždění Lubomír Štrougal říká Miroslavu Štěpánovi „Tys to posral, tys to tak posral“. Miloš Jakeš a Miroslav Štěpán jsou 7. prosince 1989 předsednictvem ÚV KSČ v čele s Karlem Urbánkem vyloučeni ze strany a Miloš Jakeš s Karlem Urbánkem při sdělování rozhodnutí o vyloučení oba tragikomicky „pláčou“. Osobnosti obou generálních tajemníků ÚV KSČ nejsou příliš silné. Ladislav Adamec sestaví 3. prosince 1989 novou federální vládu v poměru 15 členů KSČ proti 5 členům ČSL, ČSS a nestraníků, ve skutečnosti je poměr 17 : 5, kdy členy federální vlády jsou oba předsedové národních vlád, také členové KSČ.

Adamec tak nerespektoval stanovisko generálního tajemníka ÚV KSČ Karla Urbánka a předsednictva ÚV KSČ, kteří mu doporučili, aby KSČ držela silové resorty, ale neměla již ve vládě nadpoloviční většinu a navrhl si vše tak, ja mu to vyhovovalo. Naopak předseda české vlády František Pitra za dva dny 5. prosince 1989 sestaví novou českou vládu v poměru 8 členů KSČ proti 9 členům ČSL, ČSS a nestraníků. Ladislav Adamec a Karel Urbánek navštěvují ve dnech 4. a 5. prosince 1989 politické vedení v Moskvě s Sovětským svazu, kde však nejsou vůbec přijati generálním tajemníkem ÚV KSSS a předsedou prezidia Nejvyššího sovětu Michailem Gorbačovem, což je určitý náznak toho, že s nimi není do budoucna počítáno.

Ladislav Adamec poté 7. prosince 1989 podává demisi na funkci předsedy federální vlády, která je prezidentem Gustávem Husákem přijata. Kalkuluje se svojí kandidaturou na funkci prezidenta republiky, ale ukáže se, že jeho podpora není velká a ani tento kalkul mu nevyjde. Miroslav Štěpán je 23. prosince 1989 vzat do vyšetřovací vazby, aby se z něj stala v budoucnu oběť sametové revoluce. Ta několik dnů jej následuje i „mrtvý študent Šmíd“ a šéfové Bezpečnosti. Změny tak probíhají „do Štěpána bez Štěpána“. Gustáv Husák označí Vasila Mohoritu za zrádce socialismu a Vasil Mohorita za krátkou dobu podpoří kandidaturu Václava Havla do funkce prezidenta a zradí tak Ladislava Adamce, který si ho po svém zvolení předsedou KSČ 20. prosince 1989 vybral jako svého prvního tajemníka KSČ. Ladislav Adamec označí za hlavní viníky špatné politické a ekonomické situace v zemi bývalé předsednictvo ÚV KSČ včetně jeho předchůdce ve funkci předsedy federální vlády Lubomíra Štrougala. Vůbec

mu nevadí, že on sám byl posledních 2,5 roku členem tohoto předsednictva ÚV KSČ. Karel Urbánek zůstal ve funkci generálního tajemníka ÚV KSČ pouhých 26 dní. Poté od Ladislava Adamce a Vasila Mohority, kteří ho oba také zradili přijímá nevýznamnou funkci předsedy ústřední kontrolní a revizní komise KSČ a společně pak vylučují ze strany své dřívější spolupracovníky a představitele. Je to hodně smutné, ale charakter a pevné politické zásady hlavním aktérům uvedených událostí skutečně mnoho neříkají. Takové jsme tedy měli po dlouhá léta vůdce.....

III.ČÁST

SAMETOVÉ TSUNAMI

8. Boj Rudolfa Hebenbarta o stržení ďábelské masky

Je to jen o málo víc než deset let. Odcházel jsem dnes z lékařské ambulance s úsměvem. Nemusel jsem totiž kvůli srdečním problémům, zaujmout místo na nemocničním lůžku. Budu se léčit doma. To mě potěšilo. Na chodbě, vedle ambulance, jsem potkal známého. Patnáct let jsme se neviděli. Rozmarně na mě zvolal: „Ahoj kamaráde! Četl jsi Novotného?“ „Proč bych ho měl číst? Ten skončil ve funkci v lednu 1968“, odpověděl jsem. „Ale kdepak! Novotného, bývalého náčelníka policie ČR! Psal, že v roce 1989 se vedení KSČ a státu dohodlo s opozicí o předání moci! Aby vše zakrylo, tak sehrálo před veřejností divadlo, jak studenti bouří a kdosi z KSČ, zorganizoval neuváženě střet na Národní třídě, následný společenský zvrát! Nebyl jsi u toho?“

Zasmál jsem se. Nebyl jsem u toho, nemohl být. Víím, co jsem prožíval, když všichni lživě volali, že Hegenbart byl tam a tam a klamal KSČ, Jakeše! Vzpomněl jsem si, jak Václav Havel dal v listopadu 1989 vedení KSČ a státu úkol: "Stanovit člověka, který nese odpovědnost za střet na Národní třídě, vyvodit závěry"! Aby splnili úkol dělali, co mohli. Ležel jsem tehdy po infarktu v nemocnici na JIP. Obdržel jsem informaci, že 24. listopadu 89 bude zasedat ústřední výbor KSČ, který vyvodí závěry, splní úkol Václavu Havlovi. Označí osoby, které nesou odpovědnost za střet na Národní třídě. Prý to bude František Kincl, František Jireček a Rudolf Hegenbart. Budou zbaveni okamžitě funkcí a vyloučení z KSČ. Miloši Jakešovi prý to doporučil Lubomír Štrougal. To byla bomba!

Bohudík se tak nestalo, nemohlo stát. Byla to lež. Plénium ústředního výboru KSČ nic takového nepřijalo. Záhy vedení KSČ v čele s Jakešem dalo své funkce k dispozici. To byl tedy gól, organizátoři střetu a předání moci utekli ze svých pozic. Zvolili nového generálního tajemníka, poměrně neznámého aparátníka z jižní Moravy Urbánka. Bylo jasné, že nikoli nadlouho, jen jako „Zimního krále“ do doby než se vedení strany úplně rozpadne. Ten se mimo jiné chlubil Václavu Havlovi jak ministroval v kostele, požádal o podpis jeho knihy, jako by byl vyznavačem jeho knih. Pak přišly "kulaté stoly". Rozkrádání majetku lidu, Havla zvolili prezidentem republiky. Vše dokonáno. Ale Rudolf Hegenbart si nemůže nechat před obličejem masku čerta, i když je jasné, že mezi těmi čerty léta byl. Musí se takovým zlovolným a nepravdivým nařčením bránit, dokud mu síly bude stačit. A tady je jeho obrana.

Kdy ten rozpad strany a řízení společnosti vlastně začal?

Volbou Miloše Jakeše do funkce generálního tajemníka. To nabývají názorové střety o vývoji společnosti na intenzitě. Koncem roku 1988 a počátkem roku 1989 zasvěcení ví, že se blíží konec režimu. Intelektuálové, studenti, ale i pracující a mnozí členové komunistické strany se zúčastňují řady protestních shromáždění. Snaží se o vyhocení situace. Vůdcové odumírající moci organizují protiopatření, zlobí se. Sledují ty či ony. Koncem ledna 1989 jsou šokováni návrhem oddělení Státní administrativy. To odsuzuje zásah bezpečnostních sil proti manifestujícím v lednu 1989 a navrhuje změnu vlády, diskusi s pracovišti akademie věd o řešení otázek životního prostředí, navrhuje setkání a diskusi vedoucích činitelů komunistické strany a státu se studenty a pracujícími v průmyslu, zemědělství, školství, personální změny na nevyšších místech strany a státu, vyřešení vstupu vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968.

Vedení strany, její generální tajemník Jakeš po konzultaci s kolegy návrhy odmítá, ač krátce před tím mně řekl - je to dobré.. Nechápe, co se děje v jeho blízkosti, u jeho podřízených. Z oddělení přicházejí nové a nové návrhy, iniciativy. Opozici a její vztahy na okolí dokonale zná, spolupracuje s ní, ví že míní změnit společenský systém. S kým jsou ale lidé kolem Hegenbarta spolčeni? Asi se „Západem“.

Oddělení Státní administrativy ústředního výboru KSČ v čele s Rudolfem Hegenbartem nastolilo problém návratu politiky obdobné politice z ledna 1968. K tomu připravilo komplex návrhů. S návrhy souhlasil generální prokurátor i vedení ministerstva vnitra. V návratu polednové politiky roku 1968 vidělo východisko k demokratické politice, k rozvoji republiky a ke zvýšení autority komunistické strany ve společnosti. Obdobný názor panoval v členské základně, v mnohých institucích. V březnu 89 vystupuje Hegenbart v diskusi na zasedání ústředního výboru. Nabádá ke změnám ve vedení komunistické strany a státu, nerespektuje návrh vedení, aby odsoudil všechny organizátory lednových shromáždění a podpořil zásah bezpečnostních sil proti nim. V dubnu spolu s odborníky předává vedení strany a státu dopis o řešení životního prostředí, zveřejňuje kontroverzní rozhovor, vyzývá ke změnám ve společnosti.

O tři měsíce později je celostátní setkání vedoucích činitelů mocenských orgánů státu. Zde Hegenbart oznamuje reformy a formuluje teze směřování politiky. Totéž činí ve sdělovacích prostředcích v zahraničí, v Sovětském svazu. Radikálové se čílí. Protestují i zástupci opozice. Následují tajné schůzky všech možných směrů. Mocní hledají východiska. Schází se vedení Státní bezpečnosti a projednává perspektivy své orientace. Vedení komunistické strany stanovuje termín zasedání ústředního výboru na prosinec 1989. Hegenbart se svými spolupracovníky připravuje na jednání stranického orgánu vlastní podklady. Míni je předat Jakešovi a také s nimi vystoupit na zasedání. Mají přispět ke změně politiky, reagovat na vyhlášené globální problémy lidstva nastolené před lety USA, mají navázat a dále rozvíjet obrodný proces nastolený v lednu 1968 a násilně ukončený vstupem vojsk v srpnu téhož roku. K podpoře vyzývá mocenské orgány státu. Klade jim otázky jakými prostředky řešit složitou společenskou situaci, v čem spatřují příčiny nedobré situace. Ty se připojují, kriticky hodnotí vedení komunistické strany a státu, požadují změnu politiky.

V této situaci volí po vzájemné poradě ti nejmocnější novou strategii. Jde přece především o jejich udržení v čele společnosti. Prosincovému zasedání musí předejít, nesmí se uskutečnit. Nastolují problém šokové terapie. Ta má „namočit a utopit ve vlastní šťávě“ Hegenbarta a všechny ty, kteří nerespektují stanoviska vedení KSČ – tedy jejich vlastní - a kteří „nahlodávají“ vedení komunistické strany. Východisko našli. Blíží se Mezinárodní den studentstva – 17. listopad. Mocní s opozicí, mládeží a některými příslušníky především pražské StB, organizují studenty k pochodu, schvalují pojetí průvodu. Řada mladých, ale míní odstranit vůdce, jak oni říkají „jestřáby,“ kteří jim nedávají žádnou šanci podílet se na moci ve státě. Levicovní radikálové míní upevnit svoji moc a odstranit ty, kteří se jim protíví. Na obzoru je oslava nových nadějných vůdců. Akademičtí funkcionáři měli jít v talárech. Nejvyšší činitelé opouští Prahu. Jeden z nich čeká v bytě na Letné. Znaje záměry mocných Hegenbart odjíždí na Vysočinu a varuje své podřízené, aby nic neovlivňovali, do ničeho v Praze se nepletli..

Na povel v předem stanovenou hodinu začíná pochod. V Praze zasedl štáb stranických mládežníků a mladých příslušníků StB. Řídí akce. Na patřičných místech Prahy si západní agentury zřizují vysílací stanoviště. Kdesi se usmívá skupina „rváčů“ a provokatérů. Hegenbart měl být jejich součástí. Zavčas postřehl, uniká. Pohotovostní pluk SNB dostává instrukce. Průvod dochází na místa, kde je nejvíce televizních kamer. Před kamerami dochází ke střetu.

Druhý den stránky novin zveřejňují fotografie mladých lidí, jak bouří proti režimu a jak režim zasahuje krutě proti nim. Stanovisko oficiálních orgánů. Známý rituál. Organizují se rezoluce na podporu zásahu i proti zásahu. Rezoluce na podporu zásahu je formulována u generálního tajemníka. Objevuje se novinka. Střet studentů se členy Pohotovostního pluku SNB naplánoval, zorganizoval a řídil Hegenbart. Ten, co v lednu 89 navrhl společenské a personální změny ve společnosti. Ty ale byly v souladu s mezinárodním vývojem, trendem, puč na Národní třídě má jiný charakter. Obvinění z účasti na střetu na Národní třídě odmítá, odmítá střet vůbec. Koneckonců onen den byl doma, na Vysočině. Mocní organizují odpor proti němu, vybízí i opozici. Ta v souladu s konzervativci míní, že střet na Národní třídě byl věcí Hegenbarta a to ve prospěch sebe sama, ale i Jakeše, byť je s mladými svazáky v trvalém spojení. Opozice žádá vysvětlení zásahu, odstranění a potrestání viníků, Hegenbarta, cítí obrovskou šanci k uskutečnění svých zájmů. Situaci míní dokonale využít a neustoupit. Připravuje mýty.

Obdobné požadavky mají členové komunistické strany. Na ústředním výboru KSČ se již zakládají tak zvané „akciovky“, tvoří nové politické subjekty, pracuje krizový štáb, připravuje se mimořádný sjezd KSČ. Schází se vedení ministerstev vnitra české republiky a federace. Chce vyvodit závěry. Diskutuje se, kdo dal povel k zásahu. Nemohou se dohodnout. Nikdo se k zásahu nehlásí. Jsou bezradní. Pro mnohé se situace zamotává, stává se nepřehlednou. Nejvyšší mocní vyčkávají, radí se. Počítají, že jejich čas ještě přijde! Vysílají své zmocněnce za Dubčekem, Černíkem, diskutují s opozicí. Hegenbarta odstavují, k ničemu nepřipouštějí. Dne 17. listopadu prý „zradil“ konzervativce. Spoléhali na něj. Této tezi se Hegenbart vysmívá, je to lež. Naposledy ho míní využít a zneužít 21. listopadu 89. Má prokázat svůj vztah k radikálům. Bude to past.

V tento den chtějí zvrátit situaci ve svůj prospěch. Generální tajemník vystoupí v televizi a vyzve národ ke klidu, k podpoře. Na Ruzyň je vyslána vojenská vysílací technika. Následně je Hegenbartovi zprostředkovaně předáván úkol informovat ministra obrany. Ministr obrany vede poradou vedení. Termín a čas telefonátu od Hegenbarta přesně zaznamenává. Ví, že se zápis bude hodit. Nejvyšší vedení se domnívá, že Hegenbart v rámci tužby po moci úkoly přijme. Pak ho s opozicí „zmáčknou“. Má zajistit hladké vysílání projevu generálního tajemníka. Ministr obrany zorganizuje akci Vlna. Hegenbart má dále prostřednictvím Lidových milicí zajistit bezpečnost televize, rozhlasu, divadel, vysokých škol, příslušný počet odborníků k obsluze vojenské techniky. Odpoledne je úkol rozšířen: spolu s náčelníkem Lidových milicí připravit organizaci jejich příjezdu do Prahy. Mají zajistit ochranu institucí a pořádek v Praze. Úkol Hegenbart neplní. Omluví se a odjíždí domů. Na nejvyšších místech panuje zmatek.

Večer je příjezd milicí schválen předsednictvem strany. Jednotky však, dle rozkazu kohosi, byly již předtím na cestě do Prahy. Do veřejnosti je ale vnesena zpráva, že milice pozval Hegenbart! Veřejnost je rozčarovaná, veřejné mínění brojí proti Hegenbartovi. K pozvání Lidových milicí se nikdo nehlásí. U mocných v Praze se nenadále mění názor, odmítá milice přijmout. Generální tajemník Jakeš v noci odvolává rozkaz o jejich příjezdu, jednotky odjíždějí z Prahy. Náčelník milicí je druhý den, časně ráno 22.listopadu, orgánem komunistické strany s okamžitou platností odvolán z funkce. Okamžitě! A to tím orgánem, který příjezd jednotek schválil. Nastaly nové horečné konzultace. Co dál? Na nátlak členů ústředního výboru z Prahy a veřejnosti se schází 24.listopadu ústřední výbor. Vedení komunistické strany dává k dispozici funkce. Dav na Václavském náměstí bouří. Je zvoleno nové vedení KSČ. Nový generální tajemník lavíruje, slibuje nemožné, nechápe podstatu společenského procesu. Nemůže chápat. Oplývá stejným myšlením jako ti předchozí, nemůže mít šanci. Všichni zasvěcení se smějí, konec panování mocných se blíží.

Záměr Jakeše a jeho stoupců je v mlhách. Dne 21.listopadu se hráli s Hegenbartem druhou nepovedenou komedii. Mínili ho předhodit jako oběť, aby sami dále žili a kralovali, ač několikrát oznámili, že vojenské prostředky nepoužijí. Nepoužili, pokusili se použít Lidové milice. Ale ne oni sami, to Hegenbart. Bohužel, nic jim nevycházelo. Nastal čas kompromisů, vyjednávání, diskusí „kulatých stolů“. Opozice a některé konzervativní síly nacházejí souznění. Opozice však přebírá iniciativu, moc upadá do letargie, její konec je na dosah. Nic na tom nemění ani mimořádný sjezd komunistické strany v prosinci 1989. Adamec se stal předsedou strany, Mohorita prvním tajemníkem. Hegenbart odmítl v tomto orgánu být. Mohoritovi a jeho přívržencům ze štábu 17. listopadu přál v duchu úspěch, ale bohužel cosi se ani jemu nepovedlo. Ocenění si však zasloužil.

Co k tomu dodat?

Dlouho a pečlivě připravovaný pochod studentů z Albertova a následný střet s příslušníky Pohotovostního pluku SNB byl konzervativci přesně vymyšlen, naplánován, projednán. Pro mnohé byl nečekaný. Byl to šok, který ovšem nebyl součástí globálních zájmů a perspektiv. To vše se odehrálo později. Zní to paradoxně, ale konzervativci v komunistické straně pod rouškou odstranění Hegenbarta a dalších reformistů rozvířili rozhodující boj. K němu si vybrali významné spojence. Spolu s některými předem vybranými příslušníky StB, zasvěcenými či vysvěcenými svazáky a špionážními centrály Západu, Východu, Jihu a Severu, otevřeli prostor Václavu Havlovi a jeho kolegům, ale také Habsburkům. Prostor pro celoevropské propojení států, o němž i Hitler kdysi snil. Současně ustavili obraz nepřítele, který musí prohrát. Vzpomínáte, jak činitelé tehdejší moci slíbili činitelům, v jejichž čele stál Václav Havel, rychlé a zásadní řešení Národní třídy? Mělo se to stát na zasedání ústředního výboru komunistické strany. V době, kdy Hegenbart ležel v nemocnici na Homolce. Měl být s okamžitou platností odvolán z funkce a vyloučen z řad komunistické strany. Nestalo se, nemohlo stát. Vůdcové komunistické strany s mnohým nepočítali a také nebyli tak prozíraví, silní a odvážní. Stačili ale přemístit svoje lidi všude tam, kde to potřebovali – do společenských, státních a politických struktur, sdělovacích prostředků. Dokonale ovlivňují

formulace o minulosti i přítomnosti s vědomím, že ten kdo ji ovládá, ovládá i přítomnost a budoucnost.

Jeden z redaktorů Britských listů vyjádřil svůj názor později. Dne 19. listopadu 2003 na internetových stránkách mimo jiné napsal: „...Právě Hegenbart, inteligentní, tudíž nebezpečný muž, patřící ke spojencům a záštitám „reformních“ ekonomických pragmatiků, kteří se pokoušeli... pozdvihnout upadající ekonomiku, spotřební průmysl a přinést Západ do České republiky i za cenu ekonomické a vědeckotechnické špionáže a zákulisního obchodu s informacemi, se dívá pragmatickému vyústění listopadové frašky, kterou romantičtí snílci a cyničtí novináři nazvali „velvet revolution“, a kterou on sám pomáhal ve jménu svých lednově – perestrojkových ideálů připravovat... Věděl o generační nespokojenosti s tupostí starců i o snaze funkcionářů SSM uskutečnit „perestrojku“, a způsobit tak odchod „ještěřů“ z čela tehdejší KSČ... Hegenbart hrál svůj part jak nejlépe dovedl a přesto prohrál. Protože prohrát musel... když pročítám účelově zamlžené vidění tehdejší doby v současném tisku, je mi na zvracení. Z hlouposti a drzosti, s jakou se různí věrozvěsti nových pořádků pouštějí do výkladů minulosti. Zacyklení manipulací dochází tak daleko, že původní obsah sdělení se vytrácí... Když lidé jako já mohou způsobit pád vlád, něco se v systému porouchalo říká G. Soros, největší z globálních hráčů s penězi a osudy milionů lidí. Menší hrdinové z Čech i Slovenska nedorostli Sorosovi schopnosti abstrakce...“.

Hegenbart ale všechno prohrál. Lži a polopravdy se staly prostředkem k likvidaci. Konzervativci zvítězili, „překabátili“ se. V hlavě Hegenbarta jsou ony události 17. listopadu 1989 zapsány jako zvláštní výjev aktivit „nedorostlých“ pražských revolucionářů. Byly nečekaným výstřelem z Aurory, který reformistu Hegenbarta odstranil, z konzervativců „udělal“ reformátory, z Václava Havla muže číslo jedna, aniž se o to zasloužil. Byl to vnitrostranický puč! Labužníci moci a peněz se s vervou ujali dalších aktivit. Hýřili suverénností. Bohužel postupně převzali iniciativu jiní, kteří vyměnili prapor „leninismu“ za prapor „liberalismu“. Puč postupně přerostl v dalekosáhlejší změny, kterým se mnozí z nich diví. Strůjcem onoho aktu v listopadu 1989 nebyli studenti. Byli prostředkem. Nebyl jím ani Václav Havel ač dlouhodobě aktivně pracoval za společenské změny u nás. Psaly se o něm mýty, zpívaly písně, které dodnes přetrvávají. Díky němu se Česká republika vrátila do sfér neperspektivního kapitalismu. Koneckonců, vedení komunistické strany v čele s Jakešem a Husákem s ním počítalo. Byl jejich „černým koněm“.

V červnu 1989, po aktivu představitelů státní moci, kde právě Hegenbart nastínil mnohé reformy v komunistické straně a společnosti, dal mu Jakeš úkol zajistit, aby Václav Havel nebyl nikdy a nikým nadále zadržován! To byla změna. Hra „Havel“ se rozjela na plné obrátky. Následná porada StB v červenci 1989 stanovila koncepci spolupráce s takzvanými nezávislými skupinami a sdělovacími prostředky a jejich vytváření. Cesta ke kapitalismu byla otevřená. Přívrženci habsburského a hitlerovského údobí se radují. Puč se stal neuvěřitelnou komedií, dramatem, východiskem k naplňování jejich dlouhodobých cílů.

Redaktor Britských listů v roce 2003 psal: „...Pravdu zná pouze několik lidí, kteří ty události tvořili a ti ví i to, že boření pečlivě a dlouhá léta budovaných mýtů nepomůže nikomu a

ničemu. Ani Kristovi na Golgotě. A už vůbec ne Golgotě samé... Uvědomil jsem si to při čtení paměti Rudolfa Hegenbarta... nazvaných „Sny jara 68 skončily 17.listopadu 1989“.

Zbývá připomenout ještě jeho slova, že: „...ona bájná pravda s velkým P už stejně najevo nevyjde. Protože ten, kdo ovládá minulost, ovládá i budoucnost... Archivy byly za 14 let pečlivě vytříděny aktivisty různých dokumentačních středisek, publikovány jsou pouze mýtotvorné snímky, ne nepodobné Gottwaldovu řečnění ze Staroměstského náměstí. Jediné dokumenty, ale účelově vybrané, naleznete v periodiku s hrozivým názvem a nepřiliš čtivým obsahem Securitas Imperii...“.

Musíme si položit otázku, proč vlastně jsme museli prohrát.

Z jednoduchého důvodu. Hegenbart pracoval v blízkosti generálního tajemníka Jakeše a předkládal návrhy, které nekorespondovaly s názory nejvyšších činitelů komunistické strany. Bylo nutné ho zlikvidovat stejným způsobem, ba horším. Konzervativci tomu přihráli. Vytvořili obraz Hegenbarta jako „fízla“ západních mocností. Mládežníci se chtěli ujmout iniciativy a také moci. Měli podporu u mnohých komunistů, v orgánech moci, u Gustava Husáka a jeho přívrženců. Myšlení (ani praxe) mnohých komunistů, příslušníků bezpečnosti, ale i některých svazáků nepřekročilo rámec stereotypů minulého režimu. Chtěli si hrát na reformy, ale jejich podstatu nepochopili, nechápali obsah a smysl tlaku veřejnosti k řešení globálních problémů jako byla lidská práva, mikroelektronika a s ní spojené výpočetní systémy, otázky zdraví a životního prostředí. Nechápali, ale ani neznali obdobné aktivity Hegenbarta ze Žďáru, Brna, Zlína a hlavně ne z Prahy ač pracovali v blízkosti. Znali a propagovali jedině: Hegenbart je „policajt“, řídí bezpečnost, konzervativce. Byli zaslepení jen touhou po moci, odhodlali se ke „klukovině“. Problémy vědeckotechnického rozvoje a životního prostředí, proces uspokojování potřeb a zájmů našich národů, neovládli srdcem ani rozumem. Tak zvaní činovníci opozičního hnutí a pravicových snů zase viděli v Hegenbartovi generála ministerstva vnitra či armády. V souznění s konzervativci a příslušníky StB slepě útočili, hanobili, pomlouvali. Ač vítali 17. listopad a následné proměny, Hegenbartovi vyčítali účast na změnách, šetřili jeho možné spojení s jinými silami. Protihegenbartovský trend maximálně vyhovoval všem.

Hegenbart se ale tvrdě brání.

Byl jsem odhodlán přivést představitele moderních technologií průmyslově vyspělých celků Západu i Východu do našeho průmyslu a ekonomiky. Český průmysl to vyžadoval, vyžadovala to potřeba růstu produktivity práce. Jako místopředseda české vlády pro vědeckotechnický a investiční rozvoj jsem měl zájem na spolupráci s podniky a vědeckotechnickými institucemi Francie, SRN, USA a Kanady stejně jako Sovětského svazu či jiných zemí. Z toho důvodu bylo při úřadu místopředsedy vlády zřízeno Vědeckovýrobní sdružení nových technologií, do kterého se zapojilo mnoho zemědělských, průmyslových a vědeckých subjektů České republiky.

S představiteli vlády Severní-Porýní-Vestfálsko v NSR jsem podepsal Úmluvu o vzájemné spolupráci v řešení problematiky životního prostředí a při výrobě ekologických zařízení, s

firmou Gerber v USA, která se zabývala moderními technologiemi a výpočetní technikou, Memorandum o vzájemné spolupráci, stejně jako s firmou Baťa v Kanadě. S dalšími vědeckovýzkumnými institucemi v Kanadě byly vedeny rozhovory na téma široké spolupráce a ustavení společných podniků. S příslušným ministrem pak byly diskutovány široké otázky vzájemné vědeckotechnické spolupráce mezi Českou republikou a Kanadou. Obdobné konzultace probíhaly s firmami Sovětského svazu. Současně jsem doporučil vládě a ústřednímu výboru komunistické strany, aby bylo zřízeno ministerstvo vědeckotechnického rozvoje a životního prostředí. Z prostého důvodu. Vědeckotechnický pokrok zapříčinil újmu na životním prostředí, vědeckotechnický pokrok musí tuto újmu nahradit. Takovou aktivitu může vyvíjet jen orgán s takovým přesvědčením a potřebnými pravomocemi. Návrh byl s nelichotivými poznámkami shozen vysokými činiteli se stolu. Podtrženo a sečteno - všechno, co jsem připravil a udělal však bylo málo.

Z těchto aktivit vedení KSČ a StB vytvořili obraz Hegenbarta jako třídního nepřítele, který spolupracuje se západními imperialisty, a který musí být zlikvidován. Na likvidaci pracovali již v minulosti, vše znásobili v průběhu roku 1988 a 89. I s odstupem doby musí rozumný člověk prohlásit, že to byli zbednění ubožáci. Jakoukoliv spolupráci s firmami ze Západu organizovanou Hegenbartem sabotovali, rozkládali. Zatímco Hegenbart pracoval na perspektivách společnosti, oni se dále učili poučky diktatury proletariátu a metody jak zakroutit krkem svým odpůrcům. Politika ledna 1968 jim byla a je cizí. Vrcholem byla teze o „rvačce“ Hegenbarta na Národní třídě 17. listopadu 1989. Obraz nepřítele, „špiona“, který pracuje v ústředí komunistické strany byl na světě. Bylo možno do něj ze všech stran „střílet“. Také všestranně „stříleli“. Po vzoru likvidace „Slánského centra“ v padesátých letech nastolili pražští straničtí činitelé problém Hegenbartova druhého centra v komunistické straně, které mělo být odstraněno. Mínili vyřešit mnohé. Likvidací Hegenbarta získat kredit k dalším činům, vše svést právě na něj, na jeho „ambice“, očistit sebe sama, zakrýt své skutečné cíle a zmást veřejnost. A především panovat a vládnout dál. Problém přestavby by byl u nich vyřešen. Koncepce jejich politiky není ani dnes totožná s přesvědčením a se zkušenostmi Hegenbarta ač se komunisté snaží být stůj co stůj na výsluní společenského systému a mluví o sobě jako o reformátorech, jako o lidech budoucnosti.

Zbývá napsat, jak se vede Hegenbartovi a organizátorům puče dnes.

Zmíněné síly Hegenbarta dostatečně izolovaly, zkompromitovaly, ekonomicky ubily, hodily na smetišť dějin. Nemají o něj zájem, jsou rádi, že není společensky angažován, že je „mrtvý“. Naplnil se jim jejich dávný sen. Dnes mají dostatečný prostor k psychologické manipulaci veřejnosti i k piklům, k budování mýtu osobní moci, jakési hloupé „chytrosti“... Konzervativci, „svazáci, bývalí příslušníci StB“ i někteří tak zvaní pravicoví činitelé a různí novodobí vládcí zřejmě nestrádají. Derou se o funkce v politice, ve státní správě, ve výrobní sféře. Hegenbartovi se vysmívají a v rámci upevnění své osobní moci ho stále pomlouvají, vymýšlejí nesmysly. Zakrývají svou pravou tvář. Zdá se, že většinou jsou všichni ekonomicky silní, mobilní, spokojení. Hegenbart nemá a nemůže mít auto, protože od roku 1990 nemá potřebné finanční prostředky...

Oni na socialistické ideály zapomněli, dokonce se jim mnozí vysmívají. Vidina peněz a moci byla pro ně silnější než idea demokratického socialismu. Prostřednictvím podpory „západu“, přerozdělením peněz a zdrojů, díky tunelům, jsou z nich dokonce „úspěšní podnikatelé“. Mají se dobře. Bývalí příslušníci StB a činitelé svazácké organizace, radikální komunisté, ač patřili k oporám husákovské politiky, se dnes politicky zdánlivě neangažují. Rozdávají však rozum o demokracii, o smyslu intenzity výroby a produktivity práce, investují především pro sebe. Možná, že některé občas hryže svědomí, pokud ho vůbec mají.. Peníze, a z nich vyplývající rozmarný život, devalvují jejich svědomí. Ze dne na den se z nich stali mocipáni, nová společenská třída, kterou systém potřebuje a také jejich přehmaty a orgie toleruje. Zájem o objektivní vyhodnocení 17.listopadu 1989 a úlohy skupin a osobností je v nedohlednu a s nejvyšší pravděpodobností už také nikdo nikdy nic nevyšetří. A nakonec, ono už to za současného úplně převrácené hodnot a cílů života ani moc obyčejného člověka nic moc nezajímá

Rudolf Hegenbart sedí na verandě svého domku na Vysočině, kde vyrostl a prožil mimo krátkého extempore v Praze na ústředí strany celý život a s hořkostí hodnotí, kam jsme to vlastně dopracovali.

Likvidace našich obchodních trhů na světových kolbištích, rozbití významných výrobních a technických center budovaných po staletí, nezaměstnanost, množství bezdomovců. Politikaření politiků, kteří mají obě ruce pravé. Absence v uspokojování potřeb a zájmů člověka. Překotné aktivity k zamezení styku z Východem, Ruskou federací. Trestuhodné rozbití Československa. Nestydatá citace masarykovských myšlenek těmi, kteří přispěli k rozbití základů jeho filosofie o národním státě. Překotná snaha stát se rychle součástí západních seskupení a velká hra na Evropany. Cílevědomá aktivita za nenápadné „sešňorování“ života českého, moravského a slezského lidu do „bruselských“ pouček a právního řádu. Horoucí snahy za přeměnu identity našich národů. Ze Slovanů učinit Kelty a kdoví ne-li Germány, zbavit a odcizit je od všeho východního, slovanského. Povážlivá psychologická manipulace a ohlupování obyvatelstva. Devalvace víry v dobrou českou budoucnost, znehodnocení témat pravdy a lásky, svobody a demokracie, likvidace národních kulturních hodnot. Povážlivá absence morálky, etiky, kultury vůbec. Vědomé opomíjení zkušeností národního obrození a úlohy našich buditelů, stejně jako zamlžování radosti ze vzniku 1. československé republiky. Nestydaté zakrývání úlohy sociálních vrstev společnosti při osvobození naší vlasti ve 2.světové válce a při obnově československé republiky v roce 1945. Pokusy o překrucování dějin. Projevy ideových zmatků, bezzásadovosti a bezkonceptnosti mnoha tak zvaných vůdců, jejich hokynaření a falešnost. Vytváření obrazu člověka, kde normou jeho života by se měla stát intelektuální omezenost, šedost, maloměšťácký vkus, návyky šablon rvaček, rozkrádání. Nemastný a neslaný boj o vyšší produktivitu práce, který se nahrazuje jen předstíráním boje. Zdánlivé vrhání hromů a blesků na administrativu, která není likvidována, ale prohubována. Povážlivé zapomínání na to, že bez lidu se moc bezmocných stane bezmocí mocných., zapomínání tvrzení, že jakákoliv diktatura, tedy i ta novodobá, se bez přísné evidence neobejde.

Nepochopitelné a neuvěřitelné je opovrhování našimi dějinami, národními velikány z minulosti a také organizátory a propagátory demokratické politiky z ledna 1968. Pokusy o likvidaci a kriminalizaci práce těch, kteří se v systému před rokem 1989 jako první pokoušeli o společenské a personální změny na vedoucích postech společnosti. Zesměšňování jejich práce a na druhé straně zveličování jakýchsi zásluh těch, kteří dlouho po „atrakci“ 17.listopadu 1989 žili v mylných představách o vývoji české společnosti. Lhostejnost národa k osudu předlistopadových reformátorů, k jejich polistopadové politické a ekonomické likvidaci. Nerespektování sociální struktury společnosti ze strany takzvaných pravicových seskupení různého žánru, v nichž nejsou levicové názory a prvky demokratického socialismu žádnou popelkou. Hloupé zdůvodňování různých činitelů různých politických seskupení, že nebudou spolupracovat s komunisty, byť s nimi sedí v parlamentu a jejich hlasy potřebují. To není žádné hrdinství před národem, to je zbabělost, ubohost, cizí skutečnému politikovi a člověku, jenž miluje národy v naší České republice. Problém vůdců zůstává trvalým problémem naší společnosti.

Jan Masaryk kdysi řekl: „...Já si vzpomínám, když ještě táta žil, jak k němu chodili naši agrárníci a servírovali mu třikrát denně místo jídla nápad postavit komunistickou stranu mimo zákon. Táta byl vždycky rozhodně proti tomu. Jednou se mě zeptal, co si myslím o těchto pokusech našich státních zbavit se opozice touto snadnou cestou. Tak jsem mu řekl, že když jsme jako kluci čtali merunu, nikdy nám nenapadlo jít k soudci a chtít po něm, aby vyhodil ze hřiště těch jedenáct kluků, kteří hráli proti nám. Mohl vyloučit jen ty, kteří nehráli fair...“.

Jaký je osobní závěr Rudolfa Hegenbarta ke všemu, co se tehdy stalo, jak to dopadlo a kam dospělo dnes?

Nic neměním. Byla to komedie a drama současně, bylo to oklamání našich národů. Český vývoj, dříve či později, bude směřovat od znovu restaurovaného kapitalismu k ekonomické demokracii, k jednotě demokracie a socialismu.

A ještě jednou vzpomínaný Masaryk: „...Jestliže je vůbec nějaký ráj, je asi beztřídní. Ačkoliv i v nebi máte anděle a archanděle. Já jsem prosím pro beztřídní společnost, ve které každý bude mít, co potřebuje. Jenže z děcka neuděláte fousatého mudrce přes noc. Lidi musejí dospívat postupně. Nemůže vám být šedesát zítra, když vám ještě včera bylo dvanáct. Já vím, že můžete dostat revoluci dneska to, co všichni slušní lidé na světě chtějí dosáhnout zítra. Ale když nenecháte věci dozrát přirozenou cestou, tak se vám stane, že uzrajou jablka kyselá a nic se nedivte, když v nich budou červi...“.

Listopadový puč a následný vývoj je kyselý, prolezlý červi. Iluze občanů vyprchaly. Mnozí ví, že v bajkách o 17.listopadu 1989 zemřela pravda. Páteře mnohých se zhroutily. Mocní umlčeli pravdu i vlastní svědomí. Z dogmatiků nejhrubšího zrna se stali političtí „reformátoři“, novodobí podnikatelé. Je to k nevíře. V rámci svých ambicí a tužeb se mnozí ode mě odvrátili ve chvílích nejtěžších. V době kdy o mně psali lži, kdy mě vyšetřovali, dokonce i za paní Miladu Horákovu, byť v době kdy byla odsouzena mně bylo 17 let...kdy

mně přeházeli byt hledáním dokumentů 17. listopadu 89 aniž co našli, byla to urážka výsměch, kdy přijeli v podvečer jacísi tři vyšetřovatelé, abych jel s nimi na večerní výslech do Prahy, což jsem odmítl jednoznačně. Asi bych už nežil. Bylo to zadání konzervativců zlikvidovat Hegenbarta stůj, co stůj. Zvítězili ti, kterým říše habsburská a velkoněmecká nebyla a není cizí, kteří na úkor svého rozumu a zkušeností našich národů bezmyšlenkovitě přijímají jakákoliv byrokratická opatření zformovaná v Bruselu... A to jen v zájmu tak zvaného definitivního odklonu od „bolševismu“ a Moskvy. Částečně se jim daří. Lidé se přestali hlásit a vyslovovat k socialistické budoucnosti. Slovo socialismus je málem považováno za horší výraz než německý fašismus.

Pravda a láska se projevila v obráceném trendu, proklamace byly falešné, sloužily dočasně jako prostředek k ohlupování lidí. Sametové divadlo skončilo. „Ušlechtilé“ Havlovy ideály jsou k ničemu pokud je nezaměstnanost a roste počet bezdomovců, kteří předtím vůbec neexistovali, není ekonomická ani životní jistota, existuje drastické snížení životní úrovně řadových lidí a důchodců, pokud národ zůstává lhostejný k projevům intrikářství a nenormálním honbám za penězi. Rozpor mezi slovy hlásanými v listopadu a po listopadu 1989 a následnými činy je velký, nezanedbatelný. Výměna předlistopadového chomoutu za chomout americký a evropsko-německý přinesla komplikace.

Věřím ve svět oproštěný od předsudků a pověr, od hamižnosti a krajního individualismu a subjektivismu, od útlaku hmotného a sociálního. Věřím v perspektivy demokratického socialismu, který tak přívětivě zazněl v lednu 1968. Nejde o nostalgii, ale o program tvůrčího a svobodného života, který je tunelářům, rychle podvodem vzniklým kapitalistům cizí, stejně jako konzervativním komunistům.

Jan Masaryk v rozhovoru s Viktorem Fischlem kdysi řekl: *„...Já chci, aby si naši lidi vybrali sami. Když se rozhodnou pro komunismus, mají ho mít. Ale český komunismus. Já bych se v tom případě nevrátil. Mě by oddělali a já bych byl ošklivá mrtvola. Já jsem moc tlustý. Ale prosím, když si vyberou naši po válce komunismus, musí to dělat po svém. Po česku. A ne, aby nám někdo z Ázerbajdžánu chtěl říkat jak si máme vládnout a jak máme dělat auta v Kolbence. To ne...“*

To platí i v dnešní době. „Brusel“ jistě nebude určovat co v Česku dělat, jak jíst, smát se či pracovat. To by měli chápat naši politici, pokud jsou Čechy a mají rádi svou vlast, svůj národ...

A opět Masaryk: *„...S tátou jsme často mluvili o malých národech. Starý pán nikdy nepřestal věřit, že mrňousové mají ve světě zrovna tak své poslání jako ti velcí. A když někdo flintu hodil do žita jenom proto, že se narodil jako Čech nebo Dán a ne jako Rus nebo Američan, táta se vždycky rozčílil. Takovým lidem říkal „vůl“. On rozlišoval mezi „vůl“ s kroužkem a „vul“ bez kroužku. Ti bez kroužku jsou nebezpečnější... člověk může být zrovna tak hrdý na to, že je Čech, jako kdyby se narodil v Moskvě nebo v Cedar Rapidu... ve světě máme nosit na trh výsledky našeho politického myšlení a vyložit je pěkně vedle zboží z Washingtonu, Paříže, Londýna a Moskvy a že sice mrňousové mohou moc věcem naučit se od těch velkých. Ale ne se po nich opičit a papouškovat. Naši lidé si myslí, že musíme nosit odpoledne co se nosilo v*

Paříži ráno... Folk, ať je malý nebo velký, nesmí nikdy ztratit svou původnost. Jinak to přestane být folk. Náprava českému životu nepřijde z parlamentu, napravit se musí vnitřní život náš a to značí, že napravit se musíme. Já, ty – my všichni...“

Všechny dobré zásady byly v Česku napsány už v šedesátých letech minulého století, zbývá je uskutečnit. Dejme se do práce. Proces, který povede k demokratickému socialismu. Takovému procesu je vlastní pohyb, změna. Pluralitní Evropa nebude kapitalistická či monarchistická, nemůže být. Většina českého národa netouží po kapitalismu 19. století ani po středověkých pořádcích. Projevy tunelování a rozkrádání, hra a arogance moci, nestydaté utišování odpůrců evropského super státu, nemohou být perspektivou, stejně jako cílevědomé opíčení po jiných kulturách, jejich propagace. Zdá se, že si „přátelé“ vysněné monarchistické, „germánské“ Evropy přihrávají odmítáním slovanství, vlastenectví, připomínáním keltské a germánské kultury a to všemi možnými prostředky.

Žádná diktatura peněz, byť sehrála rozhodující roli ve společenských změnách u nás, nemůže zaručit občanskou svobodu všech sociálních skupin, ale jen vybraných jednotlivců. Jde jen o iluzi, o dočasný jev ražený z center západního kapitálu. Kapitalismus nikdy nebyl a nemůže být demokratický. Diktatura peněz je stejná jako diktatura tanků, ba horší, záluďnější. Teoretické platformy našich badatelů prezentované v roce 1968, o spojení výrobní a politické aktivity i veliký vliv vědeckotechnické revoluce na dějiny jsou stále živé. Podstatou pojetí této politiky je uspokojování lidských potřeb v celé jejich bohaté struktuře. Vědeckotechnický rozvoj, intenzita a produktivita práce, životní prostředí, jsou faktory, které mohou měnit životní podmínky, uspokojit lidské zájmy, dát obrovskou šanci naší inteligenci.

Hegenbart vzpomíná na dopis, který mu v únoru 1999 napsal jeden pisatel z Brna. On totiž svým způsobem obráží mínění mnoha komunistů. Tehdy psal: „...*Postihne tě prokletí novodobých otroků, tvých vnuků a pravnuků, protože jsi s Jidášem, zrádцем Gorbačovem a za pomoci nejzločinnější římsko-katolické církve zařídil jejich existenční a finanční těžkosti. Jak je možné, že jsi v roce 1969 mohl beztretně proklouznout? Proč jsi nebyl hozen na smetiště a do hnoje? Jak je možné, že jsi tajně vyjednával s kolaborantem Baťou? Proč jsi v listopadu 1989 nedal rozkaz k výjezdu tanků a ke vzletu letadel do oblak? Když revoluce, tak revoluce! Na každou svini se najde řezník. Za zradu smrt!!“*

Pisatel prý není žádný sadista, ale zeptal se, zda je mu známo, že vojevůdce hejtman Jan Žižka byl pomstěn posmrtně setnutím hlavy a rozdrčením lebky, zda je mu známo, že bratrovrah Boleslav dal dýku do zad svému bratrovi Václavovi, poněvadž lezl Němcům do konečníku. Denně prý se pisatel bude modlit za uzdravení jeho těla a mozku, ale jinak než komediant arcibiskup. Amen, amen s námi...

Nakonec jedna úvaha Rudolfa Hegenbarta na závěr: „Naše národy znají jen to, co „vůdcové“ dlouhodobě připravovali, co řekli „tvůrci“ Národní třídy v Praze, co pisatelé napsali dle scénáře z ledna, července a listopadu 1989. Mě neznají a nechtějí se hlásit. Pro evropské souznění jsem možná udělal víc než oni. Víím, že karty jsou dávno rozdány. „Velcí“ hráči hrají s lidem „betla“, používají špatné a falešné trumfy. Takový drzý karban mě nebaví. Žil jsem a

žiji skromně, bez nich. Snad bez nich budu žít i nadále. Žil jsem před Unii a pokud zdraví dovolí či mě někdo nezlikviduje, budu žít i po ní. Chci ale žít v Evropě sociálně demokratické, jejíž součástí bude i Ruská federace. A do té doby si musím připomínat stať Františka Pátka pod názvem „List z českých dějin“, kterou zveřejnil časopis Žďárský obzor dne 1.července 1903. Tehdy psal:

„...Čech zvolna byl zdoláván stále, až přešel Bílou horou... a dál již nežil... Po vlastech českých zhoubná cizota, pak rostla a vzrůstala se na úkor Čechů zesláblých. Čech vyhnán z chrámů, paláců, statků svých, jež otcové mu dali hrdinní a chrabří vždycky, on stal rabem, cizím nevolníkem a cizák vládl jím i jeho měním. Čas krutý byl to pro náš národ Český! Do ciziny vyhnáni naši velikáni, věštcové, i nebylo nikoho, kdo by národa se ujal svého, kdo zpěvem svým by novou jarost vehnal v žíly, kdo sílil by a k práci nadchl paže české zmalátnělé... Tak Parnas český zpustl, zašel téměř. Jen tu a tam, kde srdce české vsutku bilo, jak poklad chován tajně kvítek z něho – kniha česká – před nepřátelů zraky bystrými... Svou vůni lehou, dechem svým on plnil ta srdce zbožná, jež jej uchovala, ten tichý koutek – českou chatu nízkou – on živil jiskru víry v probuzení Čechův opět ve hrstce věrných synův a dcer českých povzdcky... živel český nepodlehl zcela... zbraně tyto posvátné on třímal pevně a postupoval vpřed až vzkřísil národ!...“

Poznámka autora: Ve dnech, kdy tento rukopis pochází poslední úpravou před tiskárnou, volá nám pan Hegenbarth ze svého domku u Žďáru nad Sázavou. Dostal obsílku od okresní policie ze Žďáru k výslechu na přání Německé prokuratury odněkud z Hofu. Aby ho prý vyslechli, co má jako bývalý vedoucí oddělení ÚVKSC společného se smrtí několika mladých Němců, kteří u nás přelézali při útěku Honeckerovi drátěné překážky hranice do NSR. Jednak necitelnost okresní policie, která ví že se velmi špatně může pohybovat jen kolem domu je zarážející. Když nemůže jinak, tak alespoň co nejvíc obtěžovat hodně nemocného člověka. Závažnější však je účel předvolání a jeho nesmyslnost. Vzkazuje, že na štěstí už cítí, jak se bude brzy zpovídat před nejvyšším soudem úplně jinde a ví, že žil s čistým štítem.

9. Jak to viděl toreador stranické a vládní špičky po více než třicet let Lubomír Štrougal, kterého dokázali ještěři z věrchušky vypudit až v roce 1988.

(Vybráno nejen z jeho prohlášení brzy po zániku socialismu Čechách)

Z funkce člena předsednictva ÚV KSČ a předsedy federální vlády byl odstoupen v září 1988. Stačilo k tomu jen velmi málo, na tiskové konferenci při státní návštěvě v Rakousku se mírně uřekl, že nazrál konečně čas k přehodnocení Poučení krizového vývoje a vstupu vojsk v roce 1968. Do vlády nastoupil jako nový premiér Ladislav Adamec a od té doby už převážně pouze glosoval stále zrychlenější sjezd se stranických výšin ze své chalupy v Jizerských horách, jak v mnoha dalších vystoupeních uvádí. Nechce zůstat stranou stále se zostřujícího vnitrostranického boje a říká: „Průběh politických událostí jsem pochopitelně sledoval prostřednictvím masových médií i v rozhovorech s přáteli, bývalými spolupracovníky, tedy i s funkcionáři, kteří až do listopadu 1989 působili ve vrcholných státních a stranických orgánech.

V té době – zvláště od poloviny roku 1989 – bylo bohužel zřejmé, že ve stále narůstající krizové situaci v naší zemi i v ostatních státech socialistického společenství se vůbec nedaří dohodnout se na racionální koncepci jak postupovat dál, na východiscích ze stále horší situace. Především vedení SSSR jen pasivně přihlíželo stále se prohlubující krizi ve státech našeho společenství. A podtrhněme, že Moskva po dlouhá desetiletí nás všechny tvrdě vyučovala, že samostatné rozhodování v jednotlivých zemích je nepřípustné. Pokusit se v jednom státě o jakoukoliv alespoň částečnou reformu byl hazard a sebevražda. Sám Gorbačov reagoval na probíhající změny – halasně publikované ve všech sdělovacích prostředcích celého světa jako porážku, konec socialismu – opožděně, neprofesionálně a den ode dne rozporuplněji. Případlo mi to, jako by komentoval – a to ještě nekvalifikovaně – to, co se jaksí již včera odehrálo. Autorita sovětského vedení, ať už byla založena na jakémkoliv zdroji, utrpěla na věrohodnosti a začala zpět ke svému zániku..

V posledních dvou letech mělo vedení KSČ svéráznou samostatnou politiku – mluvit o reformách, ale přitom je nedělat. Kdyby alespoň využili šanci vyjednávat o stažení sovětských vojsk, alespoň se o to pokusit. Ale když takový návrh předložil tehdejší předseda vlády Ladislav Adamec, odmítli to. V Polsku byla v červnu 1989 vytvořena koaliční vláda v čele s premiérem Mazowieckým, která získala rozhodující vliv v zemi, v Maďarsku je přijata nová „nesocialistická“ ústava a zvolen nový prezident. V září vzniká v NDR Neues Forum, vrcholový orgán opozičních skupin a společenství. Končí největší jestřáb Erich Honecker a přichází Egon Krenz. Dne 10. listopadu 1989 odstupuje z funkce předsedy státní rady a funkce generálního tajemníka Bulharské komunistické strany Todor Živkov, který tam seděl už od druhé světové války.

Všechny tyto změny v zemích socialistického společenství – v zemích Varšavského paktu i statutu RVHP – probíhaly nejen se souhlasem, ale i z iniciativy moskevského vedení. To v té době prostřednictvím M. Gorbačova dávalo zřejmě najevo, že si přeje nastolit zásadní personální změny ve vedoucích funkcích všech stran a států našeho společenství, i když bylo očividné, že to všechny komunistické strany připraví o moc a spojeno s obavami, že to bude

možná i moc bolestivé. Dál už to prostě nešlo, ale naše vedení chtělo sedět na trůnu moci, co nejdéle to půjde.

U nás v říjnu 1989 na schůzi předsednictva ÚV KSČ pronáší prezident republiky Gustav Husák varovná slova : „Vy nevidíte, že kolem nás to všechno ide do hajzlu? Robte niečo!“ Bohužel vedení KSČ nereaguje.

Na dokreslení situace jedna malá poznámka. Biľak tlačil už na podzim o dva roky před výbuchem 17.zář 1989 na generálního tajemníka, že převezme jeho funkci. Byl kategoricky odmítnut s tím, že by to strana ani společnost nepřijaly. Dnes není tajemstvím, že Gorbačov pokládal jen Ľubomíra Štrougala za stoupence reformem, ale nakonec omlouval svou podporu Jakešovi argumentem, že právě pro svůj proreformní postoj nemůže mít u většiny předsednictva šanci.

Ale zpět k tehdejšímu vedení KSČ. Nejen ono, ani vláda nepochopitelně nesleduje a neprověřuje situaci uvnitř mocenských složek ve státě – zvláště armádě, v bezpečnostních útvech včetně tajných služeb. Ve druhé polovině roku 1989 se objevily četné náznaky, že zvláště mladší příslušníci ve Státní bezpečnosti soustředěné kolem generála Lorence, kritizují stranické představitele. Nebylo zřejmě obtížné vše zjistit a snažit se v těchto mocenských složkách situaci zvládnout. Ve stranickém vedení měli v té době „hlavní slovo“ dva členové politbyra, Jakeš a Hoffmann, v té době hlavní iniciátor kádrových změn. Jak kvalitní personální změny prosadil, a to i ve vládě, nechávám bez komentáře. I Jan Fojtík už v té době předvídal, že nastávající krize je stávajícím vedením nezvládnutelná. Zkrátka měsíce a týdny v té době v ČSSR dále probíhají „v klidu a míru“, jako by se kolem nás nic nedělo. Předsednictvo ÚV KSČ a vláda pravidelně zasedá, přijímá běžná rozhodnutí a tváří se, že zásadní politické, státoprávní a personální obraty ve spojeneckých státech se nás nijak nedotýkají. Neprobíhají zásadní jednání o možných, byť alternativních vývojových změnách v celém společenství a o logických důsledcích, které se nutně musejí dotknout zájmů naší země. Nejsou vypracovány, předloženy žádné úvahy o tom, co nás může čekat zítra, jak se zachováme ve zcela nové situaci, kdy naši hlavní partneři v mezinárodní politické a ekonomické spolupráci mění zásadně programy rozvoje svých zemí a houfně společnou politiku včetně obrany opouští.

V politice se takové počínání v historicky vypjatých situacích označuje jednoznačně – jde o hazard.

Vedení KSČ zavíralo oči před vývojem, který byl zřejmý. To ale souvisí s celou historií KSČ a jejím vztahem k SSSR. Dodnes nechápu, že předsednictvo ÚV KSČ, které mělo rozhodující pravomoci ve státě a bylo plně odpovědné, se tvářilo, jako by se nic nedělo, a pokud připustíme, že se děje, tak se to nás v Československu netýká. Rostoucí domácí nespokojenost i aktivita opozičních sil vyžadovala zamyslet se nad oficiálním tradičním posuzování těchto očividných, pro režim nepříjemných, či dokonce varovných změn. Pokračující represivní zásahy bezpečnostních orgánů na Václavském náměstí jsou zjevně neúčinné. Převážně mocenské zásahy vůči opozici přilévají jen olej do kotle nenávisti a přispívají pochopitelně k růstu autority jejich představitelů.

KSČ se již v té době připravovala na příští stranický sjezd, který se měl konat v polovině roku 1990. Jak vždy bývalo zvykem, začaly se objevovat různé spekulativní názory na personální změny. Vedou se diskuse, že by v čele KSČ měl stanout Ladislav Adamec, hovoří se taky o Miroslavu Štěpánovi. Jednoznačné je, že by na tomto sjezdu mělo dojít k celostranické výměně kádrů a proto sekretariáty spoustu energie věnují zákulisním kádrovým posunům a přesunům, ale základní politické problémy jdou stranou. V této složité situaci dochází k nesmyslnému hazardu, který organizuje první náměstek ministra vnitra generál Lorenc spolu s vedoucím bezpečnostního oddělení ÚV Rudolfem Hegenbartem. Dospěli zřejmě k rozhodnutí vytvořit vhodnou situaci, která by přispěla silou k výměně generálního tajemníka a dalších členů předsednictva podle jejich názorů. Uvažovaný politický převrat byl však bohužel pro jejich záměry nepromyšlený, organizačně nepřiliš dobře připravený. Zdá se, že hlavní organizátor s velkou naivitou předpokládal, že pouhou personální změnou ve stranickém a státním vládním vedení vyřeší den ze dne narůstající krizovou situaci v zemi. Ano, mělo dojít k částečnému dělení moci mezi spiklenci a opozicí, ale postupně a pod jejich taktovkou. Vzorem bylo jistě elegantní předání žezla v Polsku za zachování jistých výsad a podílu organizátorů na budoucím řízení státu.

V době, kdy Jakeš a Adamec jsou v srpnových dnech 1989 na dovolené v Sovětském svazu na Krymu, organizují Lorenc a Hegenbart spolu s tajemníkem ÚV KSČ Josefem Lenártem, který zodpovídal ve straně za oblast zahraniční politiky, v hotelu Paříž schůzku s představiteli některých velvyslanectví států NATO. Ve zprávách zahraničních korespondentů z té doby se objevují zprávy o připravované výměně generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše jako o hotové věci. Ten spolu s Adamcem v té době nic netuší. Následně Lorenc s Lenártem navštěvují člena ÚV KSČ (jméno neuvádím pro nesouhlas dotyčného) s návrhem, zda by nepřijal funkci presidenta republiky, kde by také mělo dojít podle jejich představ ke změně.

Z dalších známých souvislostí logicky vyplývá, že plán této personální defenestrace zněl: odvolat Jakeše, do jeho funkce navrhnout Lenárta, po rezignaci dosavadního prezidenta republiky navrhnout jednoho z českých členů ÚV KSČ, předsedou vlády jmenovat Lorence. S Lenártem se alternativně počítalo do funkce prvního tajemníka ÚV KSS.

Poté dochází v souvislostech s událostmi 17. listopadu k závažné provokaci. Mám na mysli inscenovanou smrt „studenta Šmída“ na Národní třídě. Přes třicet hodin je tato provokativní, nepravdivá informace vysílána a zveřejňována v masových médiích doma i v zahraničí, aniž je kýmkoliv z oficiálních činitelů uvedena na pravou míru. To vytvořilo kvalitativně novou situaci, která se vyznačuje masovou nenávisť vůči KSČ, jejímu vedení a přímo Jakešovi.

Nikdy jsem nepodléhal špionománii, ale to, co rozvědky v té době u nás předváděly, by vydalo na mnohé tlustopisy. A nejednalo se jenom o službu států NATO, velice aktivně zde působila i rozvědka sovětská. A bohužel nejen sovětská. To československá zpravodajská služba nepochybně znala. Mám však oprávněné pochybnosti, zda s tím byli seznámeni nejvyšší představitelé. Zkrátka, orgány a vedení ministerstva vnitra dělají svou, na KSČ nezávislou politiku a mají své cíle. Podle mne zcela naivní. Chtějí svrhnout Jakeše a myslí si, že nabídnou národu jiné stranické vedení. Ale ne jinou politiku. Tady vidíte, že můžete mít milióny stránek tajných informací, tisíce agentů a stovky odposlechů, ale když nemáte věcnou a objektivní politickou analýzu a představu o východiscích, stanete se stejně hříčkou

mezi neúprosnými společenskými silami domácími i zahraničními. Stranické představenstvo bylo dezorientované. Je jen náhoda, že Jakeš a další vedoucí představitelé jsou během 17. listopadu ujišťováni představiteli ministerstva vnitra, že vše proběhne v klidu, vše je pod kontrolou? Generální tajemník je ujišťován, že orgány ministerstva vnitra budou respektovat jeho pokyny : vyvarovat se jakéhokoliv násilného střetnutí. Tak všichni vedoucí odjíždějí tento pátek z Prahy, většina do stranického rekreačního střediska u Orlické přehrady, ostatní k rodinám v Čechách či na Slovensku Lorenc údajně pobýval v Bratislavě, Hegenbart na své chatě na Moravě a ministr vnitra Kincl v Ostravě předával vyznamenání příslušníkům MV. Jak si vlastně vysvětlit příhodu tajemníka ÚV Jana Fojtíka, který se vracel 17. listopadu večer letadlem z Moskvy? Na ruzyňském letišti byl zcela neobvykle uvítán důstojníkem MV, a aniž by se ho na cokoliv ptal, byl jím ujišťován, že vše je v pořádku a že klidně může rovnou odjet na Orlick. Připomeňme také, že Fojtík byl v ÚV KSČ odpovědný za masová média, a měl tedy jedinečnou možnost okamžitě zasáhnout do dezinformační kampaně o údajné smrti studenta a v zárodku, v prvních hodinách této „politické bombě“ čelit.

Příliš silně se zde vnucuje domněnka, že zde byl záměr: nechť nikdo z vedení strany není v době, kdy se objeví zpráva o smrti studenta, v Praze k dispozici, aby mohl včas, bezprostředně čelit šíření záměrně zorganizované mediální hysterie. Tato provokace měla nezastupitelnou hodnotu roznětky protirežimního masového odporu. Ani tehdy členové vedoucích orgánů strany a vlády nepochopili, co se vlastně děje. Stranické vedení se schází až v neděli odpoledne a vláda až v pondělí. Vše pozdě. Dezinformace nadále tři až čtyři dny působí a nikdo tomu nečelí. Co je nepochopitelné, že rozjetá akce bezpečnosti se po hromadném odporu národa zastavila a nebyla dotažena do konce. Lorenc a jeho lidé mlčí, Hegenbart o ničem nevěděl a jako Pilát si myje ruce. Zjistit, Co se tehdy dít mělo, kdo to měl vyvolat a řídit a kde to mělo skončit, tol nedokázala vypátrat žádná komise a ani kdokoli další nikdy nezjistí. Ale masová nedůvěra vůči režimu, který „vraždí naše děti“, ta rostla každou hodinou. A ani tehdy, kdy je odpovědnost představitelů bezpečnostních služeb za nedodržení daných pokynů na první pohled zřejmá, nejsou funkcionáři včetně náměstka Lorence zbaveni funkcí. Lorenc s Lénártem vedli zřejmě další jednání. Hegenbartovi prý navrhli, aby převzal funkci druhého tajemníka ÚV KSČ. Ten to však odmítá. Lénárt měl převzít funkci předsedy vlády. Vše zůstává utajeno členům předsednictva ÚV.

24. listopadu bylo plenární zasedání ÚV KSČ, s jehož svoláním Jakeš dlouho otálel. Jeho referát, který tam přednesl, však nezasluhuje věcný komentář. Protože se předsednictvo nedovědělo, jak postupovat dál, tak celé ze svých funkcí odstupuje. Tato demise nesmírně posílila opozici. Jsou předloženy návrhy na generálního tajemníka. Karel Urbánek – předseda byra pro řízení stranické práce v českých zemích a Rudolf Hegenbart. Byl i třetí návrh z pléna a to na moji osobu, což jsem rezolutně odmítl. Hegenbart byl zkušený politicky, kritický k dogmatickým návrhům. Husák, Hoffmann a Jakeš prosazovali Urbánka. To se však ukázalo jako krajně neuvážené a vůči Urbánkovi neuvážené. Přišel nový a ve složité situaci se vůbec nedokázal orientovat. Zkrátka bylo zvolené předsednictvo, které nemělo subjektivně a ani objektivně šanci zvládnout situaci. Kupily se chyby za chybou. Ale pochopme, že jsme sklízeli letité plody normalizace, ideologického sešňorování a neustálého politického vměšování sovětského vedení. Z takových poměrů nemohla žádná nová, moderní a schopná generace funkcionářů vyrůst.

Ne, neměli jsme jinou možnost než přijímat špatná řešení. V době, kdy Adamec rezignoval na funkci předsedy vlády, vystoupila skupina disidentů, sdružených v Obrodě s iniciativním návrhem na personální obsazení nejvyšších funkcí. Také bývalý premiér Černík jednal s Urbánkem. Navrhl na prezidenta Alexandra Dubčeka a za premiéra Valtra Komárka. Tento návrh však Urbánek vůbec předsednictvu oficiálně nepředložil. Jednání, pro které nenalézám vhodné přídavné jméno. Návrh, aby Dubček byl prezidentem, měl své historické opodstatnění. Dubček sám se – podle mého názoru oprávněně – o tuto funkci ucházel. Ale byl zde další precedent na nejvyšší funkci ve státě: Václav Havel.

V oné přechodné době, kdy ještě byl prezidentem Gustav Husák, už dva členové aparátu úřadu vlády NSR přímo na chodbě Úřadu předsednictva vlády sdělovali Havlovi, že jako příští prezident ČSSR byl na Slovensku vybrán on, aby s tím počítal. Havel byl samozřejmě připraven to „těžké břímě odpovědnosti“ – jak říkával – být nepřiliš „ochotně“ převzít. Současně mu sdělili, snad spíš žertem, protože své námitky nemínil vážně, že pokud by s tím nesouhlasil, tak by si musel vybrat někoho jiného. Takže Havel coby prezident nebyl žádným objevem nějakého Kocába nebo jemu podobných! To je snad jen nějaká krycí legenda. A i těch následně vymyšlených bylo několik. Nabízela se, jak známo, reálná možnost, že novým prezidentem se stane Ladislav Adamec. V té době však již zcela bylo jasné, že poměry u nás začíná ovlivňovat Západ. Zvláště západoněmecká diplomacie a rozvědné služby této země byly více než aktivní. Prezident měl být volen i tzv. přímou volbou. Tento nápad sdělil tiskový mluvčí vlády Miroslav Pavel sdělovacím prostředkům, aby se stal předmětem veřejné diskuse a tedy podkladem navazujících politických jednání. Proti tomu se unisono zvedl odpor ve všech zahraničních sdělovacích prostředcích a vznikla tak bouřlivá agresivní kampaň pod heslem, že by tak došlo k narušení zásad obnovující se demokracie v ČSSR. Dali tak naší zemi arogantně najevo, že s nějakou vlastní domácí politikou nemáme moc počítat a také se tak i stalo. Teprve dodatečně se k tomuto zahraničnímu pokřiku přidali i naši domácí „novovládci“. Koncem listopadu zde již nebyla síla, která by byla vůbec schopna ještě něco aktivně ovlivňovat. Premiér Adamec byl událostmi smýkáán od hodiny k hodině. Žádné nové návrhy neměly smysl, poněvadž nebylo nikoho, kdo by se jimi vůbec zabýval. Převládla panika podle hesla „Zachraň se kdo můžeš“.

Ve svém hodnotícím materiálu na závěr bývalý - celé čtvrtstoletí vrcholový stranický a státní představitel – zdrcujícím způsobem hodnotí, kam až to pokračující šéfové vedení naší společnosti dovedli. Trio mužů Čalfa, Adamec, Mohorita v posledních dnech, kdy rozhodovali o předání moci do rukou opozice, bohužel nerespektovalo jednu, v závažných situacích důležitou státnickou povinnost. Totiž vydat veřejné prohlášení o tom, za jakých okolností dochází k této historické změně a v jakém stavu se země nachází. Předávali zemi, která disponovala významným ekonomickým potencionálem, fungujícími státními a samosprávnými orgány, s dvousettisícovou moderní armádou a akceschopnou bezpečnostní organizací. Předávali zemi, která měla svou středně i dlouhodobou koncepci rozvoje. Každý může dnes srovnávat, do jakého strašného marasmu, kdy nám v republice dnes pomalu nepatří ani vzduch, který dýcháme, nás noví mocipáni dostali.

Tento materiál by nějakým glosováním jen ztratil tu správnou šťávu vyprávějí hodnoty. Jedna otázka na závěr by se ale položit hodila: Kde se tam až poté, co bylo jasné kdo vyhraje, objevil ten Čalfa? Mladý a nadějný slovenský právník, který jako člen KSČ chytil místo poradce na legislativě v Úřadu předsedy vlády? Jak byl najednou během pár dnů, kdy rychle ze strany zase vyskočil, osobním rádcem předsedy vlády Adamce, skokem na ministra bez portfeje a náměstka předsedy vystřelen na nejvyšší post předsedy federální vlády, když Adamce vylil do politického důchodu ? A jak byl jako mouřenín po splnění úkolu dotlačit národu zcela neznámého disidenta Havla na presidenta podržen v této funkci až do doby, kdy nastal čas pustit federální Československo do řeky zapomnění? ?

10. O sovětském stanovisku kolem 17.listopadu

„Nesporným kladem této knihy je, že se snaží srovnat různé názorové proudy s faktografickým dějem naší neurovnané malé revoluce a přidává na misce osobní prožitky jejich účastníků“, prohlásil Jan Šolta, historik celého vřícího kotle, který byl téměř u všeho, přijímali jej ve všech skupinách, ale může jako málokdo hodnotit přípravu a průběh i se strany našich tehdejších střežových organizací, které z Moskvy vše měli řídit a byli vlastní bortící se ekonomikou a událostmi vláčení. Jeho pohled na východ je pro naše srovnání veskrze zajímavý, vybíráme z jeho postřehů to nejdůležitější:

Na podzim 1989 se dříve téměř nepředstavitelná utopie stala náhle překvapivým skutkem, přesto se hloubaví nedůvěřivci neustále i po letech stále dotěrně ptají, proč se u nás komunistický systém rozsypal tak rychle, jednoduše a snadno jak domeček z karet, zda k tomu nemohlo dojít dříve, jak to, že se během pouhých pár měsíců synchronizovaně jako domino zhroutily do té doby neotřesitelné spolehlivou armádou, bezpečností, milicemi a kovanými soudruhy pečlivě chráněné komunistické režimy i v ostatních bratrských socialistických zemích ve východní Evropě.

Nečekaná rychlost, celkový rozsah a hloubka převratných změn bez viditelné přítomnosti násilí, kterou si nedovedl představit ani ve snu, zaskočila také proslulého sovětologa profesora Richarda Pipesa, důvěrně zasvěceného do nejtajnějších zpravodajských zdrojů, z nichž připravoval každodenní podklady pro prezidenta Ronalda Reagana. Do té doby se komunistické vlády ve východní Evropě pevně opíraly zejména o dva stabilní pilíře – o sovětskou supervelmoc a její armády ve svých zemích a o nezpochybnitelný monopol vedoucí úlohy strany, zakotvený v Ústavě.

Díličí vysvětlení náhle vzniklé anomálie naznačují některé nedávno odtajněné sovětské dokumenty, např. stenografický záznam z porady nejvyšších představitelů států Varšavské smlouvy 4. prosince 1989 v Moskvě. Na pozvání hostitele M.S. Gorbačova se jí zúčastnili W. Jaruzelski, N. Ceaušescu, K. Urbánek, P. Mladenov, R. Nyers a H. Modrow; až na dva první hosty se zde ostatní ocitli poprvé, do nejvyšších funkcí je vynesly čerstvé převraty reagující na hluboké domácí krize všech zemí socialistického tábora. S neskrývanou úzkostí doufali, že se jim v Moskvě dostane potřebné pomoci a nutné záchrany.

Michail Gorbačov v obsáhlém referátu (celkem 17 stran tištěného textu) však vyzvedl především vlastní nadějně úspěchy dosažené při jednání v Itálii, s papežem a na summitu na Maltě s G. Bushem. Aktuálním krizovým problémům bratrských zemí, které se zcela nezadržitelně směřovaly k finálnímu krachu, se elegantně vyhnul, okrajově jim věnoval pouze pár řádků. Situace byla pro komunistické satelitní státy již beznadějná. Nový sovětský postoj s předstihem kopíroval uskutečněné převratné změny ve východní Evropě. Neúprosná krize už hrozila též Sovětskému svazu, který proto tvrdě preferoval ochranu svých vlastních zájmů, neboť začal bojovat o své vlastní přežití. Do budoucna mu nezůstávalo nic jiného, než aby bojoval o to, aby se dostal do přízně jako důležitý partner Spojených států.

O přelomovém jednání na Maltě referoval M.S. Gorbačov mj. takto: „I my (tj. Sověti – pozn.aut.) říkáme, ať svobodné volby rozhodnou, také vy (tj. USA) jste zastánci svobodných voleb. Říkáte (tj. USA), aby se ve východní Evropě uskutečnili svobodné volby. Ve střední Americe. Nechtě jsou svobodné volby též v Afganistánu. Vy (tj. USA) jste přesvědčeni, ať si sami zvolí koho chtějí. Tedy, za těchto podmínek oni (tj. USA) souhlasili s dalším pokračováním našich rozhovorů.“

Klíčovým momentem sovětsko – amerických jednání, kardinální podmínkou realizace summitu Gorbačov – Bush, nutnou vstupenkou na Maltu se tedy stalo zadání vytvořit nezvratně situaci umožňující konání svobodných voleb ve východní Evropě! To byla rána pro gerontology ze satelitních států, teď je budou nutit do prosazování všeho, co všechna léta dosud tvrdě potírali!

Lze to považovat za jakýsi opožděný návrat k původním myšlenkám Deklarace o svobodné Evropě. V průběhu druhé světové války Spojenci svěřili státy východní Evropy Stalinovi do sféry sovětského vlivu a právě tato Deklarace měla mj. poněkud korigovat svévolné chování Stalina v jeho budovaném bloku.

Velká trojka – USA, Velká Británie a SSSR – se tehdy na Jaltě (1945) společně zavázala nechat na osvobozených územích proběhnout svobodné a demokratické volby a naplnit tak zásadu Atlantické charty: zajistit právo každého národa zvolit si vládní formu, v níž chce žít, tzn. vytvořit co nejdříve na základě svobodných voleb vládu odpovídající vůli daného lidu.

Hlavní prioritou Moskvy, nyní horečně usilující o přežití a modernizaci, se neodkladně stala nutnost všemi silami zabránit hrozícímu rozpadu samotného Sovětského svazu a to i za cenu dočasného opuštění východoevropských satelitů, jak smutně v r. 1999 konstatoval G. Šachnazarov, bývalý zahraničněpolitický poradce posledního generálního tajemníka KSSS a prvního a zároveň též posledního prezidenta SSSR. Což bylo nikoliv náhodou v radostném souladu s latentními tužbami mlčící většiny našich i ostatních východoevropských občanů, avšak v ostrém protikladu s marným očekáváním nejvyšších stranických funkcionářů, které Moskva bez skrupulí hodila přes palubu.

Efektivním prostředkem zabezpečení vlastních cílů Moskvy - perestrojky, rychlé regenerace a modernizace sovětského potenciálu, perspektivního rozvoje sovětské společnosti apod., úhrnně dosáhnout finálního upevnění globální pozice SSSR – se stal úkol nastavit takové specifické předpoklady, které přivedou východní Evropu ke svobodným volbám. Pravděpodobně prostřednictvím nahodilého řetězce zásadních defenestrací nic nechápajících přestárlých východoevropských vůdců a navazujícího domina radikálních politických převratů v satelitních zemích.

Připuštění riskantní eventuality uspořádání svobodných voleb ve východní Evropě vytyčovalo přímou cestu k ukončení studené války a ke zkrocení smrtelné spirály zbrojení a především k nastolení nezbytné důvěry ve vztazích mezi oběma supervelmocemi. Nepochybně to sice vedlo ke ztrátě dominantního vlivu v satelitech a k zaručenému krachu tamních režimů; na druhé straně tento krok bořil dosavadní bariéry a otevíral přístup k tolik potřebným zahraničním úvěrům a k nezbytným transferům nejmodernějších technologií a inovací ze

Západu, zejména v oblastech, kde SSSR výrazně zaostával za světem. Jak dnes víme, ani tento překvapivý obrat Sovětský svaz nakonec stejně nezachránil.

Ve druhé polovině listopadu 1989 panovala v ČSSR atmosféra všudypřítomného strachu po brutálním rozehnutí demonstrantů na Národní třídě, sílily opodstatněné obavy z možnosti dalších zásahů bezpečnostních složek a naší armády. Ve zbývajících týdnech před toužebně očekávaným summitem si však sovětské vedení rozhodně nepřálo opakování náměstí Nebeského klidu uprostřed Evropy, garantovalo proto československé opozici, že všemi prostředky zabrání použití síly ze strany čs. úřadů. Vzápětí po 17. listopadu 1989 se totiž sovětské vedení kategoricky odvrátilo od celého předsednictva ÚV KSČ a údajně s ním dokonce přerušilo veškeré kontakty. Paradoxem zůstává, že případného bezprostředního garanta tohoto nezasahování by představovaly jednotky Sovětské armády dočasně umístěné na území ČSSR, které byly připraveny paralyzovat eventuální excesy, pokud by se však k nim vedení KSČ tehdy vůbec odvážilo. V niterním zájmu Sovětského svazu bylo, aby k zásadní změně režimu v ČSSR rychle došlo ještě před Maltou. Jinak by spontánní demonstrace dopadly stejně jako v Palachově týdnu v lednu 1989. Určitě zcela bez významu nebyla také role návštěvy nejvyšších náčelníků KGB, kteří byli v Praze právě 17. listopadu a odletěli o den později. Závěr této návštěvy významně přispěl ke zchlazení horkých hlav některých našich horlivých generálů. Obecně známým a nesporně všestranně vítaným výsledkem zůstává, že v Listopadu 1989 československá armáda zůstala v kasárnách a sovětská také. Je to především zásluhou sovětské strany.

V této souvislosti si citovaný historik otevřeně postěžoval na dodatečné snahy některých lidí, kteří tehdy také „byli u toho“ posunout hodnocení vlastní zásluhovosti na vítězném tažení. Jen tak se dá rozumět jejich současnému vystupování jako „zasloužilých“ pamětníků, kteří jsou plně do detailu seznámeni s tehdejší realitou (jako např. Michalové Kocáb a Horáček) a přesto ještě dnes nehorázně tvrdí, že největší nebezpečí pro naši „sametovou revoluci“ představovaly jednotky Sovětské armády. Samozřejmě že to byli právě oni, kteří svým neohroženým jednáním velení obou těchto obrovských silových komplexů zahnali do kouta a mají tudíž nehynoucí zásluhy na tom, že.....

11. Sám voják v poli premiér Adamec.

Málokdo dnes si ještě pamatuje, z mladých dokonce téměř nikdo vůbec neví, že jedním z rozhodujících pilířů Ústavy Československé socialistické republiky bylo ustanovení o vedoucí úloze komunistické strany. Znamenalo to, že od vlády, společenských organizací až po jakýkoliv spolek, kulturu, umění, sport a prakticky cokoliv, vše bylo řízeno podle tezí a směrnic ÚVKŠČ kvalitativně vyšším stupněm bylo, že stranická věrchuška neudělala nic, co nebylo schváleno v Moskvě. Tento zákon se však po čtyřiceti letech v létě roku 1989 začal velmi rychle drolit.

Především KSČ ztratila nejen soustavné vedení, ale i ochranná křídla Sovětského svazu, který upadal do stále větší politické a hospodářské krize, navenek chtěl vyvážet perestrojku, ale uvnitř směřoval ke kolapsu a rozpadu společenství. Není tedy divu, že po desetiletích tuhé centralizace měl jeho nový a zároveň nerozhodný generální tajemník KSSS Gorbačov pro všechny satelitní státy jediný recept – „éto váše dělo!“ Zmatek, vnitřní spory a katastrofální nepochopení konce sovětské převodové páky v ÚVKŠČ vedlo k vytváření vnitřních zájmových klanů a vzniku situace, že se nejvyšší orgány státní moci musely pro řízení státu najednou spolehnout jen samy na sebe, ne že by dokonce premiér nebo někdo z jeho okolí ve vládě vůbec zauvažoval o nějakém i malém úkroku ve smyslu závažného státnického rozhodnutí bez povolení ÚV.

Faktem bylo, že federální vláda byla bez jasného vedení z ústředí strany a premiér Adamec vyslal ze svého úřadu do Moskvy emisara, aby se snažil najít samostatnou neformální podporu u sovětských reformních kruhů kolem Gorbačova. Poláci i Maďaři pochybovali o prospěšnosti takového kroku ve smyslu „my už tam byli, nám nepomohli, tak proč by měli pomáhat právě vám“ – a měli pravdu. Tak dopadl v květnu z Adamcova pověření i jeho tiskový šéf Miroslav Pavel. Sověti jej vyslechli a pokývali hlavami. Gorbačov už nesliboval nic. Jasně se ukázalo, že hledat v této situaci pomoc u upadající velmoci je sebevražda. Z velkých ideálů socialistického společenství v politice i hospodářství už nezbylo téměř nic. Aby si jako předseda federální vlády mohl umýt ruce jako Pilát Pontský a pokusil se najít nějaké východisko sám, nechal na právním odboru Úřadu vlády zpracovat návrh na odstranění citace vedoucí úlohy strany jako článku Ústavy a přehodnocení úlohy tzv. Pražského jara 1968. Bohužel už dost pozdě a stejně to byl jen návrh. V Úřadu vlády a u svých poradců zadal úkol sestavy podmínek pro udržení bezkrizového chodu vlády a cele se dát k dispozici reformnímu křídlu strany, i když zatím to křeslo nebylo ani vykrystalizováno. Pro záchranu stávající struktury bude mise co nejrychleji vzniknout a postupně to povede k přizvání opozice a svobodným volbám.

Že to zavání konspirací a vnitřní zradou?

Chartistická opozice ta vycítila a začala jednat. 18. září obdržel pokusný balónek, první dopis od dvojice umělců Michala Horáčka a Michaela Kocába. Ti se sami prohlásili za spasitele národa, vymysleli si iniciativu MOST a nabízeli zprostředkování setkání s představiteli opozice bez předběžných podmínek pro hledání východiska z nastupující krize a sblížování stanovisek. Přesně v tu dobu hledal cestičku opačným směrem premiér a tak se mohla stát

malou první vlaštkou následná utajená schůzka jeho poradce Oskara Krejčího s vyslancem druhé strany Jiřím Křížanem. S návrhem pokračovat ve slibném začátku navštívil poté premiér s plnou vážností svého úřadu jako předseda federální vlády prvního tajemníka ÚV KSČ Milouše Jakeše. Ten mu udělal přednášku o kompetencích, o co se má starat vláda a neplést si to s vedoucí úlohou ve společnosti, která patří straně. Umyl mu hlavu hrubým rejžákem a vyslovil jasné NE. Slibný začátek byl smeten do koše. Příležitost okamžiku skončila, ale drahocenný čas dále ukrajoval poslední minuty tance nad probouzející se sopkou. Premiér se však nyní už sám rozhodl opustit úlohu poslušného herce a koncem měsíce požádal poradce Krejčího o další utajovanou schůzku s poslíčkem k disentu Kocábem. Ta se uskutečnila u něj doma v bytě a bez ohledu na vnější podmínky, že budoucí jednání může být kvalifikováno i jako zrada dohodla budoucí pracovní schůzky. Na druhé straně předseda vlády souhlasil, aby jeho partnerem v opozici byla Charta 77. Ta se v relativně poslední době jednoznačně prosadila do čela většiny opozičních skupin a z hlediska zahraničního uznání měla úlohu zcela nezastupitelnou. Zcela vědomě tak nejvyšší představitel federální vlády vstoupil na cestu k nekrvavému pohřbu socialismu v naší zemi. Jestli opravdu zradil i sám sebe, posuďte sami.

Bezprostředně po událostech 17.listopadu, tedy hned následující den, zformuloval se svými poradci návrh Usnesení federální vlády o odsouzení akce na Národní třídě a předložil jej k odsouhlasení na jednání ÚVKSČ. Toto stanovisko však nebylo schváleno, jako by píchl do vosího hnízda, proti jeho protestu vyšel z dílny ÚVKSČ zcela protichůdný dokument, od kterého se distancoval a když bylo 20.listopadu publikováno, vzbudilo v národu přímo pohoršení a bouřlivý nesouhlas. Nesměl jako nejvyšší vládní činitel svůj osobní názor ani veřejně publikovat. A tak jako jeden z nejvyšších představitelů vlastně již podruhé stranu zradil tím, když sám začal jednat s opozicí sám a hledat cestu narovnání vztahů s vlastním národem. Navázal na předchozí nabídku k jednání od Charty a souhlasil s další schůzkou, aby obrousil protikladná stanoviska. Našel tak kompromis a – snad – i nějaké společné zájmy. Vyjednávat začal ihned 21.listopadu. Dlužné je znovu podtrhnout, že k tomuto jednání neměl od nikoho mandát. Ani v nejmenším! ÚVKSČ měl Lidové milice a přímo řídil všechna silová ministerstva, vnitra s policií, bezpečností, vlastní armádu pohraniční stráž a vojsk ministerstva vnitra a ČSLA jako celku předseda Federální vlády jen několik sympatizantů a holé ruce, navíc od 20.září s tím přímým zákazem od prvního tajemníka Jakeše vyvíjet jakoukoliv iniciativu v tomto směru.

Ihned 21.listopadu si sjednal novou utajenou schůzku, v návaznosti pak i s Ulčákem ze SSM. Novou schůzku s opozicí mu Horáček s Kocábem sjednali na Úřadu vlády téměř okamžitě. Vše mohlo skončit nezdarem ještě než si posedali v salonku ke stolu. Premiér měl za nepřijatelné mít u stolu jako reprezentanta opozice Václava Havla a ten naopak, že jestli to má být bez něj, nebude nic. Couvnul nakonec Havel a určil jako šéfa delegace Rumla. A opět je třeba poznamenat, že to byl snad jeho jediný ústupek po všechna jednání, dále už couval ve všech bodech jen předseda vlády, a to až do hořkého konce své kapitulace. Uskutečnilo se několik utajovaných zasedání, které tříbily vzájemná stanoviska a hledaly cesty ke vzájemnému sblížení. A poměrně velmi rychle bylo možno uskutečnit veřejnou schůzku na širokém základě. Na 24.listopadu bylo svoláno mimořádné zasedání a na něm byla schválena osobní rezignace celého vedení. Po složitém handrkování a mocenském souboji mezi Bilakem

a Štrougalem se nakonec většina shodla na kompromisním návrhu pro soudruha Urbánka, který do té doby vedl byro pro českou republiku a dále potvrdila dále v čele federální vlády premiéra Adamce. Národ to nemohl vzít jako zcela odpovědné a hodnověrné, protože v ÚV dále zůstali nenáviděný Bilak a organizátor represí pražský Miroslav Štěpán. Den nato vystoupil tiskový mluvčí vlády Miroslav Pavel s informací, že i nový ústřední výbor kritizoval předsedu vlády Adamce, že si dovilil o své újmě sám jednat s opozicí. To byl zásadní předěl v systému a Adamec odhodil poslední zábrany, aby nějaký další souhlas vyžadoval.

Obě strany po různých schůzkách a konzultacích se usnesly, že řádné setkání na nejvyšší úrovni proběhne v Obecním domě dopoledne dne 26.listopadu. Už veřejně, v širokém spektru a za setkání pouze partnerů vlády a disidentské opozice, všichni ostatní včetně zástupce z ÚVKŠČ už byli jen jako pozorovatelé. Dopoledne proto, že na odpoledne svolala opozice, nyní už pod transparentem OF, největší očekávanou demonstraci „všeho lidu“ na letenskou pláň a tam se již muselo jasně říci, zda další postup bude cestou spolupráce nebo konfrontace. Za vládní stranu pozval Adamec své poradce plus novou tvář vlády – ministra Čalfa. Ten se mu jevil jako vysoce fundovaný a přitom loajální úředník a tento zámysl vyšel. Bohužel ale ne v dobrém pro premiéra, neboť jak se ukázalo dále, pan doktor Čalfa byl brzy nepostradatelný pro obě strany. Brzy dokázal premiéra nahradit a vypoklonkovat i z vlády. Ale to už je za rámec časové smyčky vyprávění.

Jednání v Obecním domě se jako pozorovatelé zúčastnili: Za Národní frontu předseda nekomunistické strany Kučeru, za ÚVKŠČ tajemník Hermana a za SSM Mohorita. Pozval i zástupce ROH, ČSTV, Svazu žen a děkana pražské právnické fakulty. Občanskou frontu vedl Václav Havel a k němu byli delegováni Václav Klaus, Václav Malý, Zdeněk Jičínský, Alexandr Vondra a několik Havlových poradců. Ihned po vstupních formalitách přešli protivníci do útoku. Občanské fórum ultimativně požadovalo:

- Aby z ÚVKŠČ okamžitě odstoupili všichni, co v srpnu 1968 přivolal vojska Varšavské smlouvy a způsobili tak následnou devaluaci celého systému našich národů
- Aby okamžitě odstoupili z funkcí Štěpán a Kyncl a byli odsouzeni za zásahy proti demonstrantům
- Aby byla vytvořena společná komise s OF k vyšetření policejních zásahů proti demonstrantům
- Aby byli okamžitě propuštěni političtí vězni.

Na samé začátky velice tvrdé požadavky. na které premiér musel odpovědět s tím, že kádrové otázky může pouze předložit do ÚVKŠČ k projednání. Sporné věci bylo dohodnuto dotáhnout do konce na dalším jednání po odpolední manifestaci. Předseda vlády byl navíc na manifestaci osobně pozván jako jeden z řečníků, tento návrh přijal a později trpce litoval.

Rozhodující pracovní jednání pak bylo dohodnuto na 28.listopadu. Pod dojmem letenské akce a vyhlášené generální stávky se opozice cítila mnohem jistěji a při síle než kdykoliv předtím. Delegaci doplnili o slovenskou Veřejnost proti násilí a předložili již zcela ultimativní požadavky:

- Okamžitou demisi federální vlády
- Odstoupení předsedy Federálního shromáždění Aloise Indry a zrušení tří sporných článků Ústavy včetně navazujících zákonů a nařízení, odstoupení poslanců kteří se postavili proti lidu
- k 1.prosinci předložit novou obrozenou federální vládu s premiérem Adamcem
- její vládní prohlášení musí odpovídat současným revolučním změnám (zákony shromažďovací a tiskový), zrušení Lidových milicí a ZOKSČ na závodech.

Jestliže nebudou tyto požadavky splněny, bude vyhlášena od 12.prosince časově neomezená generální stávka.

Toto pracovní jednání probíhalo ve velmi vypjaté atmosféře, bylo dvakrát přerušeno pro porady vlády a opozice. Zajímavostí je, že na vyzvání Adamce, aby dali návrhy svých zástupců do obrozené vlády, byla dána zamítavá odpověď, že tyto otázky budou řešeny později. Až Adamec pochopil boudu, bylo už pozdě. Navržené body, opět bez kádrové doložky o kompetencích, byly nakonec přijaty. Co si bohužel jen myslel bylo, že vláda je nyní v centru vyjednávání a on samozvaným lídrem tohoto vyjednávání a že vedoucí úloha strany ustupuje do pozadí. Václav Havel, který si s premiérem poprvé podal ruku se vyjádřil daleko tvrději, že všichni by měli pochopit, co znamená moc bezmocných a že se dějiny současné doby píší na balkonu Melantrichu na Václavském náměstí.

Vše skončilo dnem 6.prosince. Občanské fórum a Veřejnost proti násilí se samostatně sešla s novým šéfem ÚVKŠČ Urbánkem. Na společném jednání KSČ zcela kapitulovala a přistoupila na všechny požadavky opozice. Předsedu federální vlády podrazili, vůbec jej k tomuto jednání nepozvali, dozvěděl se to v kuloárech až těsně před jednáním a i když se osobně dožadoval, na jednání nebyl vpuštěn. Hvězda soudruha Adamce zapadla a jeho krátkodobá úloha prostředníka skončila. Jen na okraj lze dodat, že rezignoval na post nejvyššího šéfa vedení státu a po rezignaci soudruha Urbánka byl zvolen novým, opět jen krátkodobým předsedou ÚVKŠČ.

12. Průnik do Československé lidové armády aneb jak to bylo s tanky na Prahu

Československá lidová armáda (ČSLA) byla kolem 17. listopadu velkou neznámou. Její velitel armádní generál Milán Václavík ujišťoval ÚVKSC i federální vládu, že stojí pevně na pozicích socialismu věrně s pracujícím lidem a v případě jakéhokoliv narušení pořádku je připravena socialismus ubránit. Bojové jednotky od praporů výše měly své zástupce velitele pro věci politické a především studenti se obávali, že vojáci by mohli dostat rozkaz revoluci zadusit. O vyjádření k jejímu stavu i celkové připravenosti požádal jsem jako autor knihy vojenské odborníky z Klubu velitelů divizí a brigád Armády ČR, jakož i funkcionáře tehdejšího velení armády. První tanková divize měla v případě obdržení signálu ZÁSAH přesunout 2. tankový pluk Rakovník s 94 tanky do hlavního města v prostoru Ruzyně a odtud k dalším určeným objektům ve svěřené oblasti a udržovat tam klid a pořádek. A protože se kolem 17. listopadu vyrojila řada nových revolverových novinářů hledajících senzaci za každou cenu, kteří by rádi za každou cenu našli nějaké pučisty, chystající se s tanky zadusit revoluci, považoval jsem za nutné prolistovat knihy operačního dozorcího „podezřelých“ útvarů z té doby a vyzpovídal jsem generály i plukovníky, kteří byli z nějakých příprav podezříváni. Dospěl jsem k závěru, stejně jako OF, že nepodnikl nikdo prakticky nic a ani nemohl, protože nejvyšší představitelé strany a státu ani podniknout nic nechtěli. Zde jsou výsledky mého průzkumu.

Nejdříve několik více slov o naší tehdejší armádě, protože o ní kolovalo hodně pověstí a fám, většina obyvatel země vůbec neměla představu o jejich aktivitách, úkolech a síle. ČSLA byla součástí prvního operačního sledu Varšavské smlouvy, což bylo dáno tím, že našim bezprostředním západním sousedem byla Spolková republika Německo. Na jejím území byla rozmístěná velmi dobře vycvičená a vyzbrojená půl milionová západoněmecká armáda a další vojska NATO, zejména divize USA a Kanadské bojové uskupení. Koncem 80. let v západním Německu sloužilo okolo 200 000 amerických vojáků, tedy ekvivalent celé naší armády! Jejich tanky byly v té době lepšími parametry než naše, ale ty byly zase lehčí a rychlejší a my jich měli dvojnásobek, 4585 kusů a dalších 4900 obrněných transportérů, které v té době neměly nikde konkurenci. Vojska NATO v Německu měla značné obavy z převahy našich tankových a motostřeleckých divizí, a proto zavedla do své výzbroje proti naší armádě vrtulníkové brigády o 60 až 100 velmi kvalitních vrtulnicích nesoucích protitankové řízené střely. ČSLA měla velmi silné a kvalitní dělostřelectvo a raketové vojsko s taktickými, nejadernými hlavicemi a 72 bojových vrtulníků.

Naše armáda byla organizačně uspořádána do dvou teritoriálních vojenských okruhů, Západního a Východního. Západní vojenský okruh měl pro případ válečného napadení vytvořit Československý front a proto mu podléhalo kolem 85% pozemního vojska. Členil se na 1. a 4. armádu. Hlavní bojovou sílu našeho vojska tvořilo 16 vševojskových divizí, dvě letecké divize, dvě divize protivzdušné obrany státu, dělostřelecká divize, raketové a protiletadlové svazky a útvary. ČSLA provozovala 16 stálých letišť. Nejpočetnějším druhem ozbrojených sil bylo pozemní vojsko. Základem jeho bojové síly byly operační a taktické rakety, schopné ničit jakékoli cíle na vzdálenost až tří set kilometrů. Hlavní údernou silou

pozemního vojska byly motostřelecké a tankové divize, útvary protivzdušné obrany, dělostřelectvo různého určení a speciální vojska, hlavně výsadkové.

ČSLA měla i velmi silné raketové vojsko a vojsko protivzdušné obrany. Všechny motostřelecké a tankové divize měly raketové oddíly doletem 112 km, dvě armády a Západní vojenský okruh disponovaly raketovou brigádou v označení NATO SCUD. Vojska protivzdušné obrany státu měly protiletadlové rakety schopné ničit nepřátelská letadla na vzdálenost až 200 km, kvalitnější než vychvalované americké komplety Patriot. Unikátním převratným prostředkem leteckého průzkumu byl mimo jiné komplet Tamara, vyvinutý československými vědci, který byl schopen sledovat i provoz tzv. neviditelných strojů.

Naše armáda nikdy nevlastnila jaderné zbraně. Sovětský svaz na našem území vybudoval a provozoval ještě před rokem 1968 tři sklady pro taktické jaderné zbraně středního doletu, které měly být v případě války použity naší armádou pod jeho dohledem. Obdobný systém byl zaveden US armádou v západním Německu. Mezi USA a SSSR pravděpodobně existovala dohoda, že předání jaderných hlavic svým spojencům na území Evropy by bylo jen ve skutečně krajním případě. V roce 1989 měla ČSLA celkem zhruba 200 000 vojáků.

Po nástupu Michaila Gorbačova do funkce generálního tajemníka Ústředního výboru komunistické strany Sovětského svazu došlo ve všech armádách Varšavské smlouvy k řadě významných změn. Počátkem roku 1988 Varšavská smlouva jednostranně provedla zveřejnění počtů vojsk a techniky jako vstřícné gesto ke snížení napětí v Evropě. Koncem roku 1988 bylo na zasedání Valného shromáždění OSN oznámeno jednostranné snížení stavu sovětských jednotek v Evropě. Do konce roku 1990 měla být stažena z Evropy (NDR, ČSSR, Maďarsko) do SSSR desetina vojáků (padesát tisíc), šest tankových divizí s pěti tisíci tanky (téměř polovina stávajících) a 230 bojových letounů (asi pětina celkového počtu rozmístěných).

Vedení ČSSR v reakci na to v lednu 1989 schválilo zásadní reorganizaci. Armáda vyčlenila 10 % (18 000 vojáků) do armádních útvarů pro civilní stavební činnost a další dva tisíce vojáků se měly převést do železničního vojska zejména pro rekonstrukci civilní železniční sítě. Dosavadní počet pěti divizí stálé bojové pohotovosti byl snížen na čtyři. Do konce roku 1990 - 1991 se mělo postupně vyřadit 850 tanků (17 % tehdejšího stavu), 165 obrněných transportérů a 51 bojových letounů. Výzbroj tří divizí se měla přesunout do skladů. Počet cvičení se plánoval zredukovat o 50 % a počet bojových střelb o 25-30 %, počet povolávaných záložníků na cvičení měl klesnout ročně až o 15 000 mužů.

Tato reorganizace se v naší armádě začala již v létě 1989 realizovat. V každé z motostřeleckých divizí byl snížen počet tanků z 214 na 187 a u každé ze sedmi tankových divizí zrušen jeden tankový pluk, zmizela jedna záložní motostřelecká divize, dva záložní motostřelecké pluky a 4. stíhací letecký pluk Pardubice, snížil se počet raketového vojska a byl připraven přechod dvou tankových a jedné motostřelecké divize na skladové základny. Snižování počtů vojáků se mělo do roku 1990 týkat 30 000 vojáků.

Bývalí vysocí důstojníci naší armády dnes nechápou mnohdy až ignorantské vyjadřování a bohužel i rozhodování různých současných „odborníků“, kteří často z armády věděli pouze to, k čemu sloužila tak zvaná modrá knížka. Tu také většinou i vlastnili. Velitel jedné divize mi

v rozhovoru také navíc dodal: „Připravovaná reorganizace armády, podstatné snižování počtů tanků, obrněných transportérů a příslušníků armády, které bylo v praxi zahájeno v létě 1989, bylo jednoznačným důkazem o tom, že ČSLA měla za úkol především bránit celistvost a suverenitu hlavně naší země! A tvrzení o jejím útočném charakteru jsou jen čistou spekulací těch, komu se to dnes hodí do krámu, aby očernili vše co bylo před listopadem 1989. Stejně tak je čistou spekulací, že ČSLA byla dlouhodobě připravována k zásahům proti eventuální pokusům o změnu politického režimu v naší zemi. Kdyby tomu tak bylo, jistě by nikdo počty vojáků a techniky tak zásadně nesnižoval, když snižování stavů u první tankové divize začalo pouhých několik měsíců před 17. listopadem 1989! Kdyby měla sloužit na zastrahování demonstrantů, asi by stavy naopak měla zvyšovat, ne?“

1. tanková divize byla zvláštní divizí naší armády, pokračovatelkou 1. tankové brigády 1. československého armádního sboru nositelkou čestného názvu „Kyjevská, bělocerkevská, dukelsko-prešovská, popradská tanková divize“, podle toho, kde všude tato brigáda za 2. světové války na východní frontě bojovala. Naprostá většina příslušníků velitelského sboru divize i mnozí vojáci základní služby byli hrdí na to, že u této slavné divize sloužili. Kromě toho měla tu specifiku, že jakmile se zaváděla do armády jakákoliv nová bojová technika, první ji obdržely útvary 1. tankové divize. Vojáci této divize se účastnili se svými tanky na všech přehlídkách v Praze, vedli ukázková cvičení a další mimořádné úkoly, a tak služba u divize byla opravdu velmi náročná. Pro představu, takovým specifickým úkolem, který velitel 1. tankové divize dostal, bylo zajištění ochrany mše, kterou v dubnu 1990 sloužil papež Jan Pavel v Praze na Letné. Velitel 1. tankové divize pplk. Zdeněk Zbytek spolu s náčelníkem Policie hl. města Prahy plukovníkem JUDr. Pavlem Hofmanem z tribuny stadionu Sparty Praha osobně řídili 2 500 příslušníků divize a tisíc příslušníků tehdy ještě Ministerstva vnitra ČSFR, kteří vytvořili kolem asi tří set tisíc účastníků mše neviditelný kordon a byli připraveni zadržet každého, kdo by se snažil mši narušit. Mše proběhla v naprosté pohodě a nikdo se svatému otci nepokusil jeho historickou bohoslužbu narušit. Poté byl Zdeněk Zbytek v době, kdy byl již půl roku prezidentem Václav Havel, povýšen do hodnosti plukovníka generálního štábu, a pokud vím, nikdo proti tomu tehdy neprotestoval. Námitky vypukly až později se strany tak zvané Vojenské obrody pod vedením reaktivovaného plukovníka Němce. Tento spolek reaktivovaných důstojníků, kteří byli z armády propuštěni po roce 1970 a nyní jim bylo nabídnuto pokračování v kariéře, nenabyl valného významu - mimo jiné proto, že jeho aktivita se projevila až po listopadovém vítězství a to bylo na kvalitnější činnost již dost pozdě, brzy se začalo s tak drastickým snižováním počtů vojáků i zbraní až k situaci, jakou známe dnes.

1. armáda měla 965 bojových tanků, připravených do 40 minut v létě a do 60 minut v zimě opustit kasárna a zaujmout obranu na státní hranici s Německou spolkovou republikou. Zde měla vyhrazený úkol v případě prolomení obrany na státní hranici a postupu protivníka do nitra naší země přehradit vzniklou mezeru, provést protiúder a obnovit státní hranici. Byla ale i připravována přejít do většího protiúderu i na území Německé spolkové republiky. Zde se i autor knihy spolu s vojenskými odborníky z oné doby také téměř rozčilil, tentokrát na naše některé vojenské historiky a pisálky, kteří píšou „odborné studie“ o tehdejších přípravách naší armády na přepadový první válečný úder přes Německo a dále na jih Francie. Tehdejší velitel divize mi přímo řekl: „Za celou moji službu v armádě jsem se nikdy nesetkal s

cvičením, na kterém bychom cvičili situaci, že Československý front jako první zaútočí a překročí státní hranici Německé spolkové republiky! Ovšem rána se musí oplatit ránou a vnučený boj se vede až do vítězství!“

A dodal, že ani náznakem neprošlo vedením nic o tom, že by se chystaly nějaké závažné politické události, nebo že by se ve svazku měli připravovat dokonce na nějakou možnou násilnou akci v Praze!

1.listopadu 1989 začal v kasárnách nový výcvikový rok a následující týden o sobotách proběhly ve všech posádkách slavnostní přísahy nových vojáků základní služby. A v týdnu od 13.11. do 17.11. probíhala velitelsko-metodická shromáždění a vojáci začali cvičit. Pouze ve čtvrtek 16. listopadu nám náčelník kontrarozvědky 1. armády sdělil, že se v Praze připravují nějaké velké manifestace studentů u příležitosti mezinárodního Dne studentstva. O událostech v Praze měli jen kusé informace z večerních zpráv, kterým vůbec nevěnovali pozornost. Totéž bylo i v sobotu a v neděli 18. a 19. listopadu. Připravovat tanky na výlet do Prahy? Absolutní nesmysl!

Další listopadové události, počínaje 20.listopadem a konče 5. prosincem 1989 má každá divize přesně zaznamenány v „Knize operačního dozorčího divize. O této knize 1. tankové divize, mi její bývalý velitel řekl, že ji po pozdějších událostech pro jistotu uschoval. „Koncem prosince začalo být jasné, že to bude jednou velmi cenný historický dokument. Zde jsou zaznamenány chronologicky všechny písemné rozkazy, které jsem cestou operačního dozorčího jako velitel 1. tankové divize dostával od velitele 1. armády. Ze všech nařízení je možné i dnes po třiceti letech jednoznačně prokázat, že ČSLA, ani 1. tanková divize se na žádný zásah na Prahu, ani nikde jinde nepřipravovala a nebyl k tomu vydán ani jediný rozkaz, či nařízení.

Co si o tom všem mysleli vojáci základní služby? Zeptal jsem se vojína Petra Brunclíka, který tenkrát v listopadu sloužil v prvním tankovém pluku ve Strašicích a tady je jeho odpověď:

„Já narukoval jako řidič k tankistům do Strašic. na jaře roku 1989. Byl jsem zařazen ke třetímu tankového praporu prvního tankového pluku. V roce 89 mi bylo skvělých dvacet let se vši lehkostí života, byť v tu dobu svázaného vojenskými řády a předpisy. Letos je mi padesát let a vzpomínky tedy zaznamenám tak, jak mi nesmazatelně zůstaly vyryty v paměti.

Události listopadu 1989 mne zasáhly stejně jako všechny ostatní vojáky základní služby v té době. Byli jsme zavázáni dle rozkazu mlčenlivostí o činnosti a bojové pohotovosti, pro kterou jsme byli určeni a kterou jsme drželi jako celá jednotka. Tak jak je to zavedeno v celé armádě. Byly zrušeny vycházky a povolení ke krátkodobému opuštění posádky. Těch několik nejnapjatějších dní jsme byli dle vydaných rozkazů v plné bojové pohotovosti a připravení nasednout do nákladních aut. Každou minutu dne, nebo noci jsme se obávali, kdy zazní bojový poplach, kdy začne vydávání zbraní, munice a kdy vyjedeme „bránit Prahu“ se zbraní v ruce. Všelicos do nás hustili politrucci, až z toho šla hlava kolem. Ale velitelé zachovávali klid.

Je třeba si uvědomit, že v té době možnosti komunikace s domovem či veřejným děním byly v dotčených dnech de facto nulové. Mobilní telefony neexistovaly, pevná telefonní síť pro řadového vojáka naprosto nedostupná. Jedinou možností sledovat dění byly televizní noviny

a ty poplatné tehdejšímu režimu. Právě činnost „politruků“ byla jednoznačně směřována k ovlivnění obyčejného vojáka tím „správným“ směrem. Prostě jsme byli přesvědčováni a nebojím se říci i přesvědčeni, alespoň v prvních dnech, že opravdu pojedeme v nejhorším případě bránit Prahu se zbraní v ruce a že budeme v právu.

Budu mluvit jen za sebe, protože v následujících hektických dnech, týdnech, měsících, potažmo letech jsem měl možnost velice málo o tomto tématu mluvit s kýmkoliv jiným. V prvních dnech to byla na jedné straně mlčenlivost daná rozkazem a na druhé straně nadhled a optimismus života daná mládím a vzrušující a převratné změny na straně druhé, kdy vzpomínky a události, tak jak jsem je prožil já nebyly ventilovány a konfrontovány a tím pádem popřípadě pozměněny vjemy někoho jiného. Především jsme si všímali značných rozporů v dění okolo nás. Z černobílé televizní obrazovky na nás hřímali tehdejší představitelé režimu ve svých plamenných projevech a zejména jedna jediná věta mi zůstala a zůstane nesmazatelně v paměti. Dne již nevím kdo z čelných představitelů strany a tehdejší vlády to byl. Slova: ... se zásahem armády proti demonstrujícím studentům se v žádném případě nepočítá !... Nepočítá? Jak to, že nepočítá, když my tady sedíme a podle rozkazů držíme pohotovost a jsme připraveni na ozbrojený zásah proti demonstrantům. A tak nás především obcházela obava, aby rýsující se vývoj a vydané rozkazy nedošly naplnění a nevyústily v krutou realitu.

Zpočátku jsme si říkali, ovlivnění režimem a politickými pracovníky: „ Co by ti studenti chtěli ? Studují zadarmo, za naše peníze, mají všechny výhody, my jsme připraveni bránit je i stát a oni ?...“ . Rozběhly se diskuze, ze kterých byla cítit opatrnost, obavy, očekávání, furiantství, frajerství i strach. Prostě směsice názorů, pohledů a pocitů každého z nás. Pociťů z neznámé situace, názorů na rozporuplné informace, strach z příštího vývoje. Zaznívaly silná i opatrná slova. Spojovali jsme dostupné informace, docházely nám jednoznačné souvislosti. Na některé z nás dolehla čirá hrůza z toho zásadního v armádě. Z toho, co nám vtloukali do hlavy od prvního dne. Rozkaz musíš nejprve vykonat. Potom si můžeš na něj stěžovat. Vykonat rozkaz. Jeď, braň Prahu ! Ale znamená to taky namiř zbraň a střílej... Na nepřítele se možná míří lehčeji. Bránit sebe, rodinu, blízké před agresorem je přirozené. Ale zatlačit dav, když dostaneš rozkaz? Nevím, opravdu nevím, co bych dělal. Naštěstí, jak z tehdejšího vývoje víme tato zásadní dilemata jsme nikdy nemuseli řešit, protože nakonec armáda přece jen proti demonstrantům nebyla nasazena.“

A jak se velení armády postavilo k celé revoluci? Na armádu začaly doléhat tlaky zvenčí. Především na její velitelský štáb a nejvyšší orgány v čele s ministrem obrany. Armádní generál Milán Václavík se přihlásil veřejně ke své základní povinnosti zabezpečovat řádný socialistický vývoj země bez otřesů a deformací a začal po několika dnech od událostí 17. listopadu vyžadovat na stranických a vládních orgánech, aby přestaly s nečinností a začaly se proti útokům bránit.

Armáda byla na mimořádné události připravena velmi dobře. Její bojové útvary byly zhruba od roku 1973 ve smyslu obrany vlasti v režimu prvního stupně stále bojové pohotovosti, stanovené pro mírové podmínky. V případě ohrožení mohly být obratem převedeny do pohotovosti zvýšené (druhý stupeň) a v případě válečného nebezpečí do pohotovosti plné a nejvyšší, tj. třetí stupeň. Stupeň druhý natož třetí nebyl nikdy ani teoreticky odzkoušen. Pro

případ vnitřního ohrožení byly ovšem zpracovány taktéž v počátku sedmdesátých let přísně tajné plány s krycím označením ZÁSAH s podrobnými úkoly pro jednotlivé útvary k ochraně konkrétních strategických objektů v zemi a obsazení rozhodujících pozic ve velkých městech, hlavně v Praze a Brně. Obdobné plány mají armády ve všech zemích. Předpokládala se především obrana při nenadálém napadení státu, kdy by se dal v moderní válce očekávat ofenzivní výsadek a diverzní útok na centra moci a řízení země. Každý velitel vyššího svazku až po divizi měl v trezoru zapečetěnou obálku s konkrétními cíli ochrany a musel vyčlenit jednotky, které byly určeny k jejich obsazení a zajištění. První tanková divize měla za úkol v takovém případě vyčlenit a poplachem zvednout pro Prahu 2. tankový pluk v Rakovníku a urychleně jej přesunout na určené shromaždiště v Ruzyni, kde podle místních plánů byly stanoveny objekty na levém břehu řeky pro každou četou, rotu i prapor. Především měl být zajištěn úřad prezidenta, vlády, obrany a generálního štábu, letiště. Pravý břeh byl zajištěn vyčleněnou jednotkou z jiné divize. Celkově pro ZÁSAH bylo vyčleněno 155 tanků, 99 obrněných transportérů, 478 nákladních aut, 8821 vojáků a 524 důstojníků a praporčíků. Akce ZÁSAH by byla vyhlášena i pro jednotky LM a složky vojsk Ministerstva vnitra, zde však měla odlišné plány a mohla by být vyhlášena i samostatně v různých stupních podle velikosti ohrožení bez nasazení armády. Bylo zcela logické, že akce ZÁSAH mohla být uplatněna i v případě vnitřních nepokojů, ale nikdy se nekonalo ani žádné teoretické cvičení: Cožpak mohl někdo vůbec počítat s tím, že v několika dnech může dojít k naprostému zhroucení státní moci? Dokonce ani v listopadových dnech ÚVKŠČ s ničím takovým nepočítal!

Po pár dnech víkendu po 17. listopadu, kdy se v uměleckých centrech Prahy začaly připravovat velké nátlakové akce a bylo založeno Občanské fórum nastaly dva horečné týdny, ve kterých se rozhodlo o dalším směřování státu a jeho armády. Ministr obrany generál Václavík svolal 23. listopadu Shromáždění hlavních funkcionářů Československé lidové armády do stupně velitelů a náčelníků politických oddělení divizí, na kterém vydal pokyny k mimořádné situaci, Shromáždění také přijalo prohlášení o podpoře komunistické strany a vlády. V Prohlášení byla nejdůležitější věta „Společně s dělníky, rolníky a příslušníky inteligence jsme připraveni bránit a ubránit socialismus“ a po schválení bylo zasláno všem vojenským útvarům a dáno ke zveřejnění tisku. Bylo to dost jednoznačně řečeno? Zároveň ve spolupráci s LM v Praze nechal ÚV prověřit připravenost k akci VLNA-zajištění obsazení pražského centra, ústředních úřadů, rozhlasu, televize, vysokých škol, divadel. a zamezení dalších demonstrací. Praktické úkoly měl prověřit vedoucí oddělení státní administrativy na ÚV KSČ Rudolf Hegenbart, který se ale z dalšího jednání omluvil a odejel jako nemocný do místa bydliště na Vysočině.

24. listopadu. Jakeš svolává mimořádné zasedání ÚVKŠČ, Václavík předkládá Prohlášení o podpoře vedení strany a státu a žádost o nařízení silového řešení situace v Praze za pomoci armády, Bezpečnosti a LM. Údajně měl žádat, aby se připravilo mimořádné opatření obsadit protispolečenská centra a média. Nebylo projednáno, většina je proti. Předsednictvo a sekretariát nakonec odstupuje a dává funkce k dispozici. Na neděli 26.11. večer je svoláno další mimořádné zasedání ÚVKŠČ.

Ve sdělovacích prostředcích začaly hromadné cílené ataky proti armádě a její pevné pozici nevstupovat do žádných akcí mimo své povinnosti. 25.11 alarmovaly Zemědělské noviny o

přípravách vojsk k násilnému obsazení Prahy. Dle jejich „informovaného zdroje“ jsou shromažďovány tanky 1.tankové divize v lesích u Berouna a připravovány k obsazení strategických bodů v Praze. Zpráva se ukázala jako vylhaná, útoky novinářů však pokračovaly. V té době se také výrazně aktivizovaly zahraniční sdělovací prostředky a zvýšily pozornost a působení do Československa. K jejich útokům na ČSLA byly mimo jiné zneužity události spojené se zdravotním postižením ministra národní obrany armádního generála Václavíka, kterého postihla mozková příhoda a musel být denně v péči lékařů v Ústřední vojenské nemocnici. I přes uvedený handicap plnil svoje povinnosti za vypjaté situace jako voják v plném rozsahu.

26.listopadu, neděle večer. Na zasedání ÚV zvolen nový generální tajemník Karel Urbánek a provedena změna dalších tajemníků. Opět vystupuje ministr obrany s podporou armády. Vojáci si plní své povinnosti, ale nenechají se provokovat skupinkami studentů a novinářů u bran kasáren a oblastech strážní služby. Obměněný ÚV stejně jako předcházející silové řešení opět odmítá a vydává usnesení, že v následujících událostech nesmí být armáda použita.

27.listopadu. Vzpomínání na tento den bude poněkud delší, protože musím podrobně rozebrat na jednom případě, jak se z mýdlových bublin dělaly senzace a jaké škody dokáže způsobit dlouhodobé osobní nepřátelství dvou vysoce postavených osob. Případ se jmenuje generál Mojmír Zachariáš a odehrál se na první armádě v Táboře.

Ten den ráno přijela delegace OF ve složení Václav Klaus a Michal Kocáb v doprovodu novinářů a pracovníků televize na jednání ke generálu Mojmíru Zachariášovi, veliteli nejsilnější složky naší armády, Západního vojenského okruhu. Proč právě Kocáb, o kterém se Václav Havel vyjádřil na dotaz generálního štábu, že jej nikdy na žádné jednání s armádou neposlal, to se již nedozvíme. A proč se vypravil právě za generálem Zachariášem, čerstvě vojenskou prokuraturou vyšetřovaným za prokázaný hospodářský delikt, to také nevíme. Největší záhadou je, že se na generálním štábu nenašel nikdo kdo by přiznal, že takovou delegaci na podřízenou složku poslal nebo alespoň schválil. Nebo už někdo začal v tichosti pracovat na nové kariéře? Nejistil jsem.

Ale budiž. Klaus s Kocábem chtěli přivést do Prahy osobní záruku pro OF, že velící generál nejsilnější části armády dá osobní záruku, že armáda nezasáhne, i kdyby generál Václavík nebo někdo z jeho zástupců vydal rozkaz. Zachariáš své vojáky do Prahy prostě nepošle. Že toto prohlášení je nesmysl a žádný armádní velitel je ani nemůže bez schválení genštábu dát, že to znamená porušení přísahy člena nejvyššího velení armády, to je zcela jednoznačné. Generál Marek, jeho tehdejší náčelník politického oddělení mi později řekl, že ji stejně Klausovi dal a prohlásil, že vstřícnost Zachariáše vůči Kocábovi byla zarážející. Kocáb měl totiž v kapse už připravený text a chtěl si udělat čárku ve Svobodné Evropě. A Zachariáš nebyl proti, ale chtěl nejdříve dostat záruky jiného druhu. Proběhlo tudíž jedno soukromé jednání Kocáb-Zachariáš mezi čtyřma očima, jehož výsledky se projeví až později. I samotný Kocáb, přestože byl jen rocker a žádný vojenský odborník si musel uvědomit, že žádá nemožné a musí za to něco hodně pro generála udělat.

V připraveném textu pro Svobodnou Evropu a naši televizi byl také souhlas armády k jejímu zveřejnění, souhlas k zakládání buněk OF v posádkách, volnost studentů k besedám s vojáky v kasárnách, souhlas s účastí důstojníků a vojáků na akcích OF v místě. Musel zasáhnout generál Marek, prohlášení pro veřejnost upravit a nové znění předat novinářům, kteří byli vyloučeni z jednání, s textem, že zajistí řádný výkon obrany, ale nepřipustí ani jakoukoli agitaci mezi vojáky. I přesto ale do Svobodné Evropy zaslal Kocáb své původní prohlášení, neprodleně jako další plusový bod pro nastávající tlačenci na výsluní ve vedení OF. I když jej k tomu nikdo nezmocnil a úloha Klause zůstala nevyjasněna. Pak přijel do Prahy Kocáb jako vítěz, že získal záruku generála Zachariáše, že on nepřipustí, aby vojáci jeli do Prahy dusit revoluci, aby v žádném případě neodjeli, zůstali v kasárnách a věnovali se svému řemeslu.

Od tohoto jednání lze podle výpovědi generála Marka lze vysledovat zahájení úzké osobní spolupráce Zachariáše s Kocábem, které se prý brzy realizovalo v prezidentské milosti a zahlazení trestu generálu Zachariášovi. Podle prohlášení generála Marka si generál Zachariáš odkoupil za pakatel vyřazené vozidlo Volha, z hlediska své funkce nařídil jeho generální opravu a renovaci v ceně dalších 19 tisíc Kčs a prakticky novou Volhu nechal převést do svého vlastnictví. Na základě trestního oznámení pracovníků dílen vojenské prokuratury proběhlo rozsáhlé vyšetřování, přidalo se k tomu rozkrádání majetku a využívání práce vojáků k soukromým účelům a pan generál Zachariáš byl vyšetřován a měl dostat víc než rok a čtvrt natvrdo, který si měl odsedět na počátku v roce 1990, jak potvrdil generál Marek. Mezitím byl Václav Havel zvolen prezidentem, vyhověl žádosti Michala Kocába a zbavil generála Zachariáše škrtem pera pod nápisem MILOST všech starostí s vězením plus zcela jistě konce kariéry. To bylo i pro mne hodně silné kafe a tak jsem zapátral v armádním archivu Olomouc. Kdybych dal na slova generála Oskara Marka, o kterém jsem věděl že stojí spolu s většinou důstojníků v těžkém sporu se Zachariášem, tak jsem si těžce naběhl. Pan generál sice vyšetřován na základě udání svých vojáků z opravy vozidel skutečně byl, jeho podvody byly prokázány, ale odsouzení se nekonalo. Generální prokuratura dostala nakonec příkaz, aby vše odložila a od koho to přišlo, jistě čtenář uhodne sám. Tedy nikoliv milost, ale zastavení trestního stíhání ještě před soudem. Hm. Vytáhl jsem na světlo úřední archivní dokument, ve kterém stojí přesně:

„Vyšším vojenským soudem ČSLA v neveřejném zasedání na základě zjištění jsou dány skutečnosti, popsané v ust. §223 odst. 1 Trestního řádu a důvody stanovené v § 11 odst. 1 Trestního řádu, to znamená, že nelze v trestním stíhání generálporučíka Mojmíra Zachariáše pokračovat a že musí být toto stíhání zastaveno pro nepřipustnost, protože to nařídil prezident republiky, uživ svého práva pro milost.“

Machinace a čachry okolo jeho soudu unikly ze soudního paláce v Táboře mezi lid obecný, který jej miloval stejně jako jeho podřízení štábní důstojníci a výroky tábořských by si pan prezident za rámeček nedal. Generál Zachariáš požádal ministerstvo o přeložení z Tábora a bylo mu vyhověno. Kámen zapadl, voda se vyrovnala a život šel dál. Ano, i takové případy přinášela v revoluci pravda a láska, hm.

Ale pokračujeme v jízdě. 30. listopadu 1989 náčelník generálního štábu generálplukovník Vacek z pověření ministra národní obrany oznámil zrušení rozkazu o mimořádných

bezpečnostních opatřeních v ČSLA . Hned následující den pak pokračuje v armádě další velkou událostí, která opět stojí za podrobnější rozklad.

1.prosince 07:00 hod. Na Ministerstvu obrany ve velkém sále čeká velké množství vojáků v souboru delegací útvarů, od generálů až po několik vojinů základní služby. „Byla nás celkem více než stovka.“ vyprávěl později tehdejší velitel první tankové divize podplukovník Zdeněk Zbytek, který toho dne bez vlastního přičinění dostal nárazníkovou úlohu mouřenína v cizí hře a za tu pak musel nést dlouhodobě i osobní následky. „Přijeli nejen důstojníci a generálové z našeho okruhu, byli tam osobně tehdejší zástupce velitele Západního vojenského okruhu, velitel 4. armády, zástupci velitele 1. armády, až na jednotlivce téměř všichni z osmi velitelů divizí Západního vojenského okruhu, desítky velitelů pluků, praporů, rot, ale i absolventi vojenských kateder vysokých škol a vojáci základní služby. A nad celou touto početnou skupinou skupinu převzal velení právě zástupce generála Mojmirá Zachariáše generál Josef Kylar, kterého generál Zachariáš do Prahy poslal, aby celé této skupině velel! Sám si ale nepřijel!“

Mezi tuto nečekanou a poměrně hodně velkou delegaci přišel to ráno z vrchního velení armády plukovník gen.št. Stanislav Pohořal a začal organizovat další průběh památného dne. Převzal také nit osobních vzpomínek:

„Na základě požadavku delegace Západního vojenského okruhu jsem zorganizoval setkání s ministrem národní obrany armádním generálem Václavíkem, během kterého jsme mu vyjádřili podporu a žádali ho, aby nedopustil ustavení do funkce ministra obrany civila typu Kocába a podobných ne důvěry hodných jednotlivců a zajistil jsem i setkání s předsedou vlády ČSSR Adamcem a s generálním tajemníkem ÚV KSČ Urbánkem.

Opravdu zcela náhodou a nepřipraveni se naši vojáci dostali na sjezd družstevníků. Z Ministerstva obrany jsme jeli do Kongresového paláce, kde jednal Celostátní sjezd zemědělců za premiérem Adamcem, abychom mu odevzdali petici na podporu Václavíka. On tam však nebyl. Přišel mezi ně tehdejší první tajemník ÚV KSČ Ladislav Urbánek. Naši vojáci požádali vedení sjezdu o možnost přednesení zdravici sjezdu od příslušníků armády. Provedení zdravice uložil náčelník HPS ČSLA s cílem vyjádřit stanovisko veřejnosti o tom, že armáda chce aktivně přispět k uklidnění společenské situace. Celá delegace odjela na Úřad vlády za premiérem a generál Kylar rozhodl, že ve Sjezdovém paláci zůstane s dvěma vojáky základní služby velitel 1.tankové divize podplukovník Zdeněk Zbytek a sdělí delegátům sjezdu, proč vojáci to ráno do Prahy přijeli. Čekal na vystoupení skoro tři hodiny a pak vyšel v uniformě na tribunu a sdělil sjezdu zdravici schválenou předem generálem Kylarem. Dodnes je naštěstí uložena celá a nezkrátená na televizním záznamu. V té době ostatní členy početné delegace vojáků přijal v úřadu vlády místopředseda vlády Marián Čalfa. Po přednesení vzájemných stanovisek a po jasném požadavku od příslušníků delegace, že trváme na přijetí předsedou vlády, ministr Čalfa odjel za premiérem a dohodl s ním, že předseda vlády v kongresovém paláci během sjezdu zemědělců, kam se již vrátil od lékaře, přijme zástupce vojáků.

Vystoupení se setkala s velikým pozitivním ohlasem u delegátů sjezdu, kteří před tím „vypískali „zdravici Občanského fóra“. Ve zdravici vojáků nezaznělo ani slovo o potlačení demonstrantů, jak pak tvrdili nezodpovědní novináři a někteří mladí vojenští historici,

naopak, podplukovník Zbytek ujistil sjezd, že divize a pluky ZVO a technika jsou tam kde mají být, v kasárnách a v parcích techniky, a že jsme připraveni jako vždycky pomoci družstevníkům na jejich polích. Nepadlo ani slovo o tom, že bychom vyhrožovali, že pošleme tanky na Prahu. Teprve o dost později vyvolali novináři cílenou mediální kampaň založenou na nepravdivých spekulacích s cílem zdiskreditovat velitelský sbor armády a její špinavý stín dopadl bohužel nezaviněně nejvíce na řečníka podplukovníka Zbytka. V salonku se poté setkala delegace konečně i s premiérem Adamcem, který si předtím byl u lékaře píchnout injekce. Doprovázel ho opět ministr Marián Čalfa. Premiérovi jsme zopakovali, že naše armáda je jednotná, respektuje ústavu a zákony, a informace o tancích na Prahu jsou bohapusté fámy. A žádali jsme ho o jediné, aby nepřipustil, že by se ministrem obrany stal Michal Kocáb, jak se v kuloárech tehdy již povídalo. A to nám premiér Adamec slíbil, že vůbec nepřipadá v úvahu. Když vypukla ta mediální bouře a naprosto nezodpovědní novináři nařkli našeho řečníka Zbytka, že vyhrožoval tanky na Prahu a je pučista, to už byli na ministerstvu zcela jiní lidé a celá obhajoba zůstala na něm osobně. Neměl to vůbec jednoduché a satisfakce se dočkal až za čtvrt století. Nakonec se dočkal i veřejné omluvy, že těmi tanky proti demonstrantům na sjezdu družstevních rolníků 1.12. 1989 skutečně nevyhrožoval! Je opravdu velmi smutné, že nové velení armády nedokázalo nebo ještě lépe ani nechtělo tuto štvanici zastavit přestože byl text zdravice celou dobu uložen v televizi, končí svou řeč plukovník Pohořal.

Ale pokračujme ve výčtu událostí v bouřlivých dnech v armádě. Aby bylo zabráněno možnému zneužití zbraní, které měly v držení Lidové milice bylo tento a příští den, v sobotu 2.prosince zahájeno, vybranými vojenskými jednotkami v Čechách i na Slovensku přebírání zbraní Lidových milic, které byly následně uloženy ve vojenský muničních skladech. Ve vzpomínkách pokračuje dále plukovník Pohořal:

„Dne 3.prosince 1989 byla jmenována nová vláda v čele s Ladislavem Adamcem. Premiér splnil svůj slib, který dal naší delegaci a federálním ministrem národní obrany se stal dosavadní náčelník generálního štábu ČSLA genplk. Ing. Miroslav Vacek. Bohužel občanské fórum nesouhlasilo se složením této vlády a vyslovilo vládě nedůvěru. Jedním z důvodů byl velký počet komunistů ve složení nové vlády a skutečnost, že ministrem obrany je profesionální voják a komunista. Následný týden bylo tedy zahájeno sestavování nové vlády.

Nový ministr obrany rozhodl, že je třeba výrazně zvýšit komunikaci s veřejností a ukázat, že armáda si plní svoje povinnosti v mírových posádkách, připravuje řadu opatření na zlepšení výkonu vojenské služby a že velení armády je připraveno akceptovat oprávněné podněty a kritické náměty ze strany nových společenských sil, zejména od studentů a Občanského fóra. S tímto cílem se zúčastnil ministr mítinku se studenty z Českého vysokého učení technického a v televizním kulatém stole v úterý 5.prosince 1989 v diskusi s představiteli disidentského hnutí a vedoucích funkcionářů stávkujících studentů.

Důležitým se stal 7.prosinec 1989. Tento den ministr obrany generál Vacek navštívil jednotky Západního vojenského okruhu v Táboře. Setkal se s velením a vojáky základní služby 9.tankové divize, se štábem a velením Okruhu při kterém vysvětlil aktuální politickou situace a úkoly armády .

Během této inspekce byl ministr obrany požádán představiteli Koordinačního centra Občanského fóra o možnost okamžitého setkání. Přímo z Tábora odjel do Obecního domu v Praze, kde se sešel s delegací KC Občanského fóra ve složení Václav Havel, Jiří Křižan, Miroslav Masák a Vladimír Hanzel . Delegaci ministerstva obrany tvořili :genplk. Miroslav Vacek genmjr. Rudolf Ducháček a já, plk. Stanislav Pohořal. Během diskuze byly posouzeny různé otázky týkající se představ Občanského fóra o budoucnosti armády. Zároveň bylo dohodnuto, že obě strany udělají vše pro zklidnění situace ve vojenských posádkách a zabrání útokům proti příslušníkům armády. Mimo jiné byl vznesen dotaz na úlohu pana Kocába z hlediska odpovědnosti za jednání s představiteli armády. Odpověď z OF bylo, že řešení otázek spojených s činností armády je pouze na přítomné delegaci KC OF, pan Kocáb se snažil jednat s jejím vedením pouze z vlastní iniciativy a nebyl OF zmocněn k žádnému jednání. Během jednání bylo genplk..Vackovi nabídnuto, aby se opět stal ministrem národní obrany v nově vzniklé Vládě národního porozumění v čele s Mariánem Čalfou. Ze společného setkání bylo vydáno a zveřejněno komuniké, ve kterém se mimo jiné uvádí:

„ Bylo konstatováno, že nejsou příčiny pro nedůvěru veřejnosti vůči Československé lidové armádě a pro to, aby útvary i svazky nemohly pokračovat v plnění plánovaných výcvikových úkolů.“ ....“ Představitelé Koordinačního centra Občanského fóra uvedli, že respektují - s ohledem na současnou vojenskopolitickou situaci v Evropě- členství Československa ve Varšavské smlouvě a vyjádřili naději, že oba vojenské bloky v Evropě budou zrušeny. „

Tím je řečeno k osvětlení úlohy armády v dnech revoluce vše. Zbývá ještě dodat, že jsem si jako autor dovolil požádat na závěr velitele dvou divízi a opět jednoho z nejvlivnějších činitelů generálního štábu plukovníka generálního štábu Pohořala o zhodnocení, jak skončila řada vysokých důstojníků v následujících letech. Jeden plukovník a dva generálové se shodli na následujícím vyjádření, které je i dle mého názoru jako autora této knihy jedním z nejlepších vysvědčení, jaké se o prudkém sjezdu armády z pozice, která jí ve společnosti náležela, do hloubky okrajové vrstvy společnosti v tom čase mohla dostat a kdo má na tomto marasmu rozhodující podíl:

„ Čas a odtajnění řady armádních dokumentů a vzpomínky tehdejších bezprostředních účastníků listopadových událostí roku 1989 v ČSLA, kteří znali co se tehdy v armádě skutečně dělo, to vše potvrdilo skutečnost, že v průběhu roku 1990 a v dalších letech někteří jednotlivci, kteří si po listopadu 1989 sedli do nejvyšších politických- parlamentních a vládních křesel, kteří hledali znovu a za každou cenu kompromitující materiály na vedení ČSLA z listopadu a prosince 1989. A to proto, aby na sebe na veřejnosti upozornili, jaké měli “zásluhy” v listopadových událostech, a mnozí i proto, aby se stali v novém, polistopadovém režimu tzv. “odborníky na armádu”. Přednost dostaly osoby s tak zvanou modrou knížkou, což znamená, že o armádě nevěděli nic než fámy a vyprávění starých vysloužilců a tank viděli předtím jen na podstavci některého z pomníků. Tito lidé začali mediálně zveřejňovat nepodložené spekulace a vědomé lži o chování velení ČSLA v listopadu 1989, i o tom, že 1. tanková divize měla být použita k potlačení demonstrací v Praze.

Je skutečností, že ten kdo tento proces začal, jehož výsledkem byla personální likvidace nejschopnějších generálů a plukovníků ČSLA, byl první polistopadový civilní ministr obrany Lubomír Dobrovský, který se stal ministrem obrany po armádním generálovi Miroslavu

Vackovi již 18. října 1990. Za necelé dva roky co byl ve funkci ministra obrany (do února 1992) rozejel pod záminkou reorganizace armády fakticky personální čistky, které pak po rozpadu Československa v roli kancléře prezidenta Václava Havla nadále ještě více rozdmýchával.

Lubomír Dobrovský a po něm i další podobní ministři pod záminkou různých nesmyslných reorganizací fakticky v devadesátých letech vyhodili z armády tisíce důstojníků v čele s nejschopnějšími a nejlépe připravenými armádními veliteli divizí, armád, Západního vojenského okruhu, generálního štábu a ministerstva obrany. Je skutečností, že Lubomír Dobrovský a ti co po něm v dalších letech vykonávali funkci ministra obrany, mají i největší podíl na totálním rozpadu naší armády a nakonec i na hanebném rozprodeji obrovského množství armádní techniky a materiálu! Za jaké ceny to prodávali?

Kolik bylo takových, kteří z naprosto nepochopitelných důvodů obdrželi ROZKAZ MINISTRA OBRANY ČSFR Luboše Dobrovského č. 225 ze dne 30. září 1991, ve kterém je suchým vojenským textem (s řadou gramatických chyb) napsáno:

„Podle ustanovení § 26 odstavec 1 písmeno c/ zákona č. 76/1959 Sb./ ve znění pozdějších předpisů/-protože pro něho není při snížení počtů ozbrojených sil nebo při jejich reorganizaci jiní služební zařazení, se dnem 31.12.1991 propouští ze služebního poměru vojáka z povolání a následujícím dnem se překládá do zálohy důstojník AB, narozen CD, vedoucí starší důstojník oddělení přípravy velitelů, štábů a vševojskové přípravy správy bojové přípravy hlavní správy pozemního vojska generálního štábu Čs. Armády či jiná velitelská funkce, bydliště EF. V záloze je připraven zastávat funkci velitele GH, ČVO II.“

Ministr obrany ČSFR

Luboš DOBROVSKÝ

Je smutnou skutečností, že ČSLA a po rozdělení republiky z Armády České republiky, se po třiceti letech od listopadu 1989 postupně stalo jen malé, téměř nebojeschopné armádní torzo. Dnes můžeme říci, že je nám pouze nesmírně líto všech těch poctivých dělníků na poli udržování mírové rovnováhy ve světě nad jejich osudem, kdy si i přes vysokou kvalifikaci a nejvyšší možné vzdělání nemohli sehnat žádnou slušnou práci. Měli být právě oni být předmětem nezřízené pomsty nových pánů za všechno, co se v předcházejících padesáti letech stalo?“

Vnímavý čtenář nechť se pozorně rozhlédne kolem sebe a zaregistruje, co z naší dříve vynikající armády, schopné svou vlast za všech okolností ubránit, do dnešních dnů zbylo.

13. Denní situační zprávy StB z horkého týdne, který změnil naši republiku.

Asi nebude nic výmluvnějšího ve sledovaném období než sbírka pravidelných denních hlášení SNB pro úřední orgány strany a státu. Vychází z denních situačních zpráv krajských orgánů, které expresně docházely na II.správu SNB (kontrarozvědka) a ta z nich vyráběla a předávala nejdůležitější svodky. Svým způsobem to byly v té době nejserioznější dokumenty na straně represního útvaru státu, které se měly dostávat do rozhodujícího patra řízení společnosti a taky každý den dostaly. Obsahují poznatky o zjištěné závažné činnosti opozičních kruhů a jejich společníků a přípravách protivníka na budoucí protistátní akce. Zprávy prokazují, jak silně společnost, organizace i jednotlivé spolky byly prošpikovány agenty, spolupracovníky a důvěrníky Státní bezpečnosti. Prakticky nebylo žádné „protisocialistické“ akce, o které by Bezpečnost nevěděla a stranické orgány neinformovala.

Bohužel můžeme zde uvést pouze nejdůležitější výběr z prvních tří dnů kolem 17.listopadu, neboť svazky jsou velmi obsáhlé, dost nepřehledné a celý otisk by vydal na několik dalších knih. Ale i takto stačí k tomu, abychom si mohli položit otázku, proč se – i když byly doručeny vždy včas – po doručení téměř vždy pouze letmo přehledly a pak už bez dalšího užitků zůstaly odloženy. I z nich vyplývá, že akce disentu a studentů nebyly – obzvláště v závodech a mimo Prahu – přijímány zpočátku nijak moc příznivě a represní orgány státu se měly o koho opřít. Ale i tak tento výřez na současného čtenáře musí silně zapůsobit, i když na jazyku zůstane nepříjemná pachuť.

V zájmu objektivity je třeba připomenout, že obdobné bezpečnostní informace nebyly pouze československou záležitostí nebo specialitou SSSR a ostatních států východního bloku. Západní státy a rozhodně především USA se svými desítkami bezpečnostními a zpravodajskými organizacemi to mají zorganizováno určitě podobně, dnes jistě i podrobněji. Ale co se týkalo „zjištěné činnosti“, v tom jsme byli lepší, i když do úrovně STASI nebo kontrarozvědné sítě SSSR jsme měli ještě daleko. Předkládáme nyní jen to nejdůležitější z těch zpráv a ctěný čtenář nechť si udělá obrázek sám. Je to opravdu silné čtení a z dnešního pohledu je těžko pochopitelná představa, jak si nejvyšší čtenáři svodku přečtou a zastrčí do šuplíku.....

Takže začínáme:

1989, 17.listopadu, Praha – Denní situační zpráva č.253.

II: správa SNB Analytický odbor Čj.: CB-0077/253/03-88

V Praze dne 17.11.1989

PŘÍSNĚ TAJNÉ, Výtisk č.: 2

Náčelník II. Správy SNB

Plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

Dne 15.11.1989 byl v pražském kostele U SALVÁTORA za přítomnosti představitelů ostatních nekatolických církví zahájen XXVI. Synod českobratrské církve evangelické (ČCE). Za orgán Státní správy vystoupil s. TANCL z MK ŠR, jehož projev, zvláště pasáže o úspěších budování socialismu v ČSSR, byl přítomnými synodály a věřícími doprovázen nesouhlasnými gesty, rušením, pokašláváním apod. Diskuse, respektive rozprava synodálů byla podle očekávání v souladu s antisocialistickým zaměřením velkého množství reprezentantů uvedené církve.

Delegát SLÁMA z Brna informoval přítomné, že byl před zahájením synodu vyslýchán orgán StB, kteří od něj nevybíravým způsobem žádali informace k synodu. Zástupce MK ČSR na jednání synodu HAIS v zásadě není schopen na místě adekvátně řešit situaci, svým vystupováním se staví spíše do pozice sympatizujícího s navozenými tématy.

V současné době vznikl na Fakultě žurnalistiky Karlovy university v Praze nový studentský informační bulletin pod názvem COPROTO, jehož šéfredaktorem je Milan PODOBSKÝ. Jmenovaný společně se členem redakční rady Pavlem ŽÁČKEM je iniciátorem všech akcí, které jsou spojeny s činností COPROTA. Bulletin COPROTO, jak vyplývá ze záhlaví je orgánem nově vzniklé Společensko-politické frakce SSM.

Redakce COPROTA jako orgánu Společensko-politické frakce SSM, kterou tvoří skupina studentů snažící se vnést rozkol do mládežnické organizace SSM, útočí na postavení této organizace v naší socialistické společnosti. Jejich činnost směřuje k vytvoření alternativní mládežnické organizace a domnívají se, že SSM již nemá právo na monopol zastupovat v ČSSR mládež. Jsou přesvědčení o tom, že nyní nastala doba, kdy je třeba usilovně mezi vysokoškolskou mládeží pracovat. M. PODOBSKÝ a P. ŽÁČEK počítají s tím, že rychle poroste členská základna Společensko-politické frakce SSM. Následně podle nich má dojít k vytvoření alternativního a opozičního seskupení vysokoškolské mládeže, která bude partnerem pro Svaz socialistické mládeže na vysokých školách v Praze.

Nadcházející setkání generálního tajemníka ÚV KSSS M. GORBAČOVA s prezidentem USA Georgem BUSCHEM ve dnech 2.-3.12. 1989 ve Středozezemním moři hodlá Československá demokratická iniciativa využít k odeslání dopisu oběma státníkům. V konceptu dopisu se navrhuje, aby se v rámci řešení otázky Východní Evropy zabývali rovněž situací v ČSSR,

zejména otázkou stanoviska SSSR a ostatních soc. zemí k přehodnocení vstupu vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR v srpnu 1968. V podstatě je v konceptu dopisu napadáno prohlášení ministra zahraničních věcí Sovětského svazu Eduarda ŠEVARNADZEHO při návštěvě v PLR, o kolektivním posouzení tehdejších událostí a nemožnosti tuto otázku řešit jednostranně.

K osobě Jiřího Rumla (1925) byl 19.12.1973 1. odd. IV: odb S-StB Praha zaveden SPO „LIŠKA“ a „SPOJKA“. Objekt se aktivizuje v tzn. „Lidových novinách“, kde je vedoucím redakční rady. Je signatářem CH-77 a rozpracován podle §98. Udržuje styky z řad pravicových exponentů a (s) pracovníky ZÚ USA, které navštěvuje i v jejich bydlišti. Objekt je rozpracován od roku 1978, během sledování ve společnosti manželky je klidný, jeho osobní kontrola se projevuje před navštěvováním adres a schůzkami. Při pohybu používá většinou MHD, zřídkka vozu své neteře. Často vyjíždí do Českého Krumlova, kde má chalupu. Několikrát bylo prováděno otevřené sledování, kdy se choval klidně a slušně. Vzhledem k tomu, že je objekt rozpracován delší dobu, zná formy a metody bezpečnostní práce, a proto již několikrát odhalil pracovníky sledovačky. Objektova manželka Jiřina Hrábková nar. 1925, je rozpracována v akci „KVĚTINA“, syn Jan nar. 1953, v akci „KNIHÁŘ“, syn Jakub, nar. 1955, v akci „SPOJKA-2“ syn Jiří nar. 1950, v akci „ŠPAGÁT“.

Popis osoby: Ke svému okolí je velmi pozorný, často se otáčí za sebe. Při čekání na MHD si prohlíží cestující. Pozorná k okolí je i manželka objektu. Cílem sledování je kontrola a dokumentace styků objektu se závadovými osobami a pracovníky ZÚ KS v bydlišti před a po dobu konání oficiálních návštěv z kap. Ciziny. V návaznosti na aktivitu objektu v tzn. „Lidových novinách“ je sledování prováděno s cílem rozkrýt jeho stykovou základnu, zejména pokud jde o osoby zajišťující rozmnožování samizdatů.

SPOJKA

S: Hájek Jiří, Petřinová Irena (KIOSK), Stankovič Andrej 1940, Suk Jaroslav, Werner Bohumil 1924, Vitoušek Josef 1939, HELIUM-1, PLATINA-85, Pinc Zdeněk, Placák Bedřich, Freund Karel, Panchártek Miloslav, 21, Zeman Rudolf 1939, KUMPRECHTOVÁ Alena 1953, P-5, Zvěřina Josef 1913, P-5,

A: P-2, Krieglová, P-10, - Ruml – Slovák, P-7, - Šindelářová Milena, P-7, Ruml Vladimír, P-10 - Němcová H., P-6 – HELIUM-1, P-3 – Hejdánek, P-3, Kadlec, P-2, MUDr. Jiří Veselý, P-10, - h8jek Jiří, P-2, Urx Richard 1930, P-7, Stern, Sternová, P-7, Slavík, Slavíková, Rutovi, P-1 - Urban Jan, P-10, Na bitevní pláni 50 – nezj., P-3 – MACHONIN

V: - vůz manž. Obj – Trabant modrý, Š 120 Modrá, Klímová Rita, 1931, Š 100 červ. – Švec Jindřich, P-4, Š 100 červ. , Taterová Olga, P-4, používá syn Jan Ruml, Š 105 červ., Kusá Jolana, Bratislava, Ubánek Zdeněk 1917, P-6

SPOJKA-4, redakce LINO

Praha 1

1. PITHART Petr 1941, 2. DIENSTBIER Jiří 1937, 3. HOLUBOVÁ Miloslava 1913, 4. KARLÍKOVÁ Olga 1923, 5. LUKEŠE Klement 1926, 6. SVEJKOVSKÝ Jiří 1925, 7. ZEMAN Rudolf 1939

Praha 2

1. PINC Zdeněk 1945, 2. URX Richard 1930, 3. HAVEL Václav 1939, 4. DANISZ Josef 1946, 5. DROZD Miroslav 1943, 5. DROZDOVÁ Růžena 1922, 7. MACHONIN Sergej 1918, 8. RUMML Jan 1953, 9. SUCHÝ Čestmír 1921

Praha 3

1. ŠAMALÍK František 1923, 2. HEJDÁNEK Ladislav 1927, 3. KOUBA Jaroslav 1951, 4. MARVANOVÁ Anna 1928, 5. PETRÁNEK Jan 1931

Praha 4

1. KLÍMA Ivan 1931, 2. KLÍMOVÁ Helena 1937, 3. KLÍMA Michal 1960, 4. KARFÍK Vladimír 1931, 5. PANCHÁRTEK Miloslav 1921, přech. 6. PROCHÁZKOVÁ Lenka 1951, 7. ŠTERN Jan 1924, 8. VANČURA Jiří 1929, 9. Vaculík Ludvík 1926, přech. 10. ZUKAL Rudolf 1927

Praha 5

1. ZVĚŘINA Josef 1913, 2. KANTŮRKOVÁ Eva 1930, 3. KANTŮREK Jiří 1932, 4. RUMML Jan 1953, přech. 5. TUČKOVÁ Anna 1923

Praha 6

1. MLYNÁŘ Vladimír 1966, přech. 2. URBÁNEK Zdeněk 1917, 3. DOBROVSKÝ Luboš 1932, 4. KOPECKÝ Jan 1919, 5. ŠEVČÍK Václav 1932

Praha 7

1. MLYNÁŘ Vladimír 1966, 2. CHYTILOVÁ Věra 1929, 3. REKTORISOVÁ Miroslava 1918, 4. VACULÍK Ludvík 1926

Praha 8

1. LIS Ladislav 1926, přech. 2. ŠULCOVÁ Olga 1935, 3. ŠULC Zdislav 1926, 4. TOMAN Rudolf 1930, 5. VÍT Jan 1948

Praha 10

1. CÍSAŘOVSKÝ Josef 1926, 2. DOBROVSKÝ Jan 1960, 3. JENÍK Lubor 1940, 4. Jeníková Eva 1946, 5. JIRŮ Jaroslav 1935, 6. KAUTMAN František 1927, 7. LIS Ladislav 1926, 8. NĚMCOVÁ Helena 1922, 9. PAVLÍČEK František 1923, 10. CHOCHOLA Petr 1948.

K osobě Rudolfa Zemana (1939) byl 2. 3. 1978 zaveden SPO „ROLF“.

Bezpečnostní situace:

Ve dnech 17. – 18.11. 1989 došlo k narušení klidu a veřejného pořádku v Praze. Dne 17.11.1989 bylo k protisocialistickému vystoupení zneužito povolené shromáždění u

příležitosti 50. výročí 17. 11. 1989. Při zásahu proti přibližně 2 000 osobám 17. 11. 1989 bylo zraněno 38 osob. Dne 18. 11. 1989 se demonstranti (700) osob rozešli bez zásahu pořádkových jednotek VB. Rovněž 19. 11. 1989 nebylo nutno zasahovat. Na dalších místech ČSSR nebylo narušení klidu a veřejného pořádku v průběhu 17. – 19.11. 1989 zaznamenáno.

Vnitřní protivník vyvíjí snahu o otevřenou konfrontaci se státními orgány, k čemuž využívá i dezinformace o smrti účastníka demonstrace, kterou sdělil západním rozhlasovým stanicím signitář „charty-77“ Petr UHL. Nepřátelské síly organizují protestní stávku vysokoškolských studentů. Na jejich podporu vystoupili herci z divadel ČSR, kteří vyzvali ke stávce všechna československá divadla.

1989, 17. listopadu, Praha. – Denní situační zpráva č. 254.

II: správa SNB Analytický odbor Čj.: CB-0077/254/03-89

V Praze dne 17.11.1989 PŘÍSNĚ TAJNĚ Výtisk č.: 2

Náčelník II. Správy SNB

Plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

Dne 16. 11. 1989 byl ze zahraničí předán prostřednictvím ZÚ KS v Praze do prostředí stoupenců sociální demokracie pokyn přistoupit ihned k vyhlášení obnovy sociální demokracie jako politické strany. Tento pokyn je zdůvodňován příznivou mezinárodní situací. Vyhlásit obnovu sociální demokracie mají zajistit levicově orientovaní demokrati. V případě, že budou váhat s vyhlášením obnovy sociální demokracie, má se ujmout vedoucí úlohy radikál Rudolf BATTĚK. Socialistická internacionála garantuje osobám, které vyhlásí obnovu činnosti sociální demokracie beztrestnost v jejich zemi.

Dne 17. 11. 1989 přicestoval na žádost IKS (Italské komunistické strany) do Prahy Alexandr DUBČEK, aby se zde sešel s členem vedení IKS a vedoucím frakce Evropského parlamentu Luigim COLAJANIM (1943ú a projednal s ním připravované udělení ceny Evropského parlamentu DUBČEKOVI. Jednání se konalo za přítomnosti Václava SLAVÍKA v jeho bytě.

V 18.00 hod vyzval DUBČEKA Jan URBAN, aby se okamžitě dostavil na Vyšehrad, kde je shromážděno větší množství mladých lidí a je vhodná situace, aby k nim DUBČEK promluvil. DUBČEK společně se SLAVÍKEM, jeho manželkou a COLAJANIM ihned odjeli k Paláci kultury a odtud se snažili přejít na Vyšehrad. Zde byl DUBČEK v 18.20 hod. zadržen a předveden na MO VB Palác kultury. Při předvedení jej následovali SLAVÍK s manželkou a COLAJIM, kteří však byli ze služební místnosti vykázáni. DUBČEK byl vyzván k podání vysvětlení a byl s ním sepsán zápis o výpovědi, který však odmítl podepsat. Při své výpovědi DUBČEK potvrdil důvod svého příjezdu do Prahy na jednání s COLAJANIM o udělení ceny Evropského parlamentu, popřel svůj úmysl vystoupit ke shromážděným osobám na Vyšehradě a uvedl, že v Praze chce rovněž jednat s Jiřím HÁJKEM a dne 18. 11. 1989 hodlá odcestovat zpět do

Bratislavy. V průběhu jednání se DUBČEK soustavně snažil očerňovat stávající politické vedení a tendenčně vysvětloval události roku 1986. Ve 20.55 hod bylo jednání ukončeno a DUBČEK byl propuštěn. SLAVÍK a COLAJANIM na něho čekali před MO VB a společně odjeli do bydliště SLAVÍKA, kam dorazili ve 21.20 hod.

Dne 17.11.1989 na shromáždění studentů na Albertově u příležitosti 50. výročí mezinárodní dne studentstva vystoupil člen Kruhu nezávislé inteligence akademik KATĚTOV, který ve svém proslovu poukázal na svůj odchod z politického a vědeckého života v roce 1969. Uplatňoval požadavek otevřeného dialogu jako nezbytnost pro současnou studentskou aktivitu. Dále uvedl, že současná koncepce vysokých škol musí navázat na dobré tradice vysokých škol před rokem 1939, idealizoval školství za buržoazní republiky z hlediska odbornosti profesorů. KATĚTOV podrobil kritice současný systém školství, o kterém se vyjádřil, že ze strany ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je řízeno autoritativně.

Současné období podle něho vyžaduje radikální reformy, což je jediná šance na to, aby ČSSR vstoupila do XXI. Století jako vyspělá země.

K osobě R. Battěka (1924) byl 23. 9. 1969 zaveden SPO (později „KŘÍŽÁK“) a kontrolní svazek „KMEN“. Jedná se o předního představitele CH-77 a VONS. Sledování prováděno od roku 1969 nárazově s přerušením v letech 1970 – 1975, 1976, 1981 – 1984. Chování objektu je klidné, svému okolí nevěnuje pozornost. Pozornost výší, pokud se pohybuje ve společnosti některé osoby z pravicových exponentů. Není majitelem osobního vozu. Vlastní chalupu v osadě Zlatý kopec u Božího Daru. Syn Pavel 1958, vlastní vůz Š 105 oranž., snacha Ludmila 1963, manželka Dagmar 1928. Cílem sledování je podchycení stykové báze objektu, dokumentace jeho schůzek s dalšími signatáři CH-77 a ustanovení jeho styků.

K osobě A. Dubčeka (1921) byl 9. 3. 1973 zaveden kontrolní svazek „BREZA“ (později „MODERÁTOR“) a OS „ESER“.

K osobě J. Hájka (1913) byl 19.3.1974 zaveden SPO „PROFESOR“. Jmenovaný se řadí mezi nejaktivnější exponenty pravice, se kterými udržuje osobní i telefonický styl. Dále udržuje rozsáhlé styky s VC, pracovníky záp. Sdělovacích prostředků a pracovníky KZÚ. Sledování je prováděno od roku 1975. Styková základna objektu je velmi rozsáhlá a všech věkových skupin. Jeho chování je klidné, bez známek zjevné kontroly. Při telefonických rozhovorech používá smluvených hesel, při jízdě MHD vždy čte v cizím jazyce. Při otevřeném sledování je slušný a klidný. Převážně se zdržuje v Praze, do Krhanic zajíždí s manželkou o víkendech. Hodně času věnuje procházkám, při kterých běhu se psem (křížená kolie – Cézár). Cílem sledování je ustanovování styků, především cizích státních příslušníků z bydliště objektu, ale i dosud neznámých styků z řad čs. Občanů. Dále přesné stanovení trasy objektu a jeho chování a dokumentace styků.

Nepřátelská činnost

Dne 17. 11. 1989 došlo v Praze ke zneužití studentského shromáždění povoleného ONV Praha 2 k protisocialistickému vystoupení s narušením klidu a veřejného pořádku. Pořádala jej u příležitosti 50. výročí 17. 11. 1989 Městská vysokoškolská rada SSM spolu s

neorganizovanými studenty pražských vysokých škol. V 16.00 hodin se v Praze 2 před Lékařskou fakultou University Karlovy (v prostoru Albertova) shromáždilo asi 15 000 osob. Byly zde rozvinuty transparenty a provolávána hesla hanobící KSČ, vládu ČSSR, stranické a státní představitele a oslavující exponenty nelegálních struktur, např. „Zrušte monopol KSČ“, „Nechceme vládu jedné strany“, „Chceme jinou vládu“, „Svobodné volby“, „Pověste všechny komunisty“, „Zrušte armádu, státní bezpečnost a lidové milice“, „Propusťte politické vězně“, „Nechceme Jakeše“, „Nechceme Štěpána“, „Dubček, Dubček“, „Ať žije Havel“, „Chceme chartu“. Vyvolávání těchto hesel, výkřiky a pískot většiny přítomných zcela přehlušily oficiální projevy a narušily pietnost akce. Oficiální organizátoři se nepokusili o usměrnění skandovaných hesel v duchu původních sílu manifestace. Po ukončení mítinku na Albertově odešli jeho účastníci na vyšehradský Slavín, kde byla oficiální část zakončena pietním aktem. Poté se na Vyšehradské ulici shromáždil dav asi 5000 osob, který směřoval do centra Prahy, ke Karlovu náměstí.

Po přehrazení Vyšehradské ulice pořádkovou jednotkou VB se dav obrátil, přešel na Nábřeží E. Engelse, dále na Národní třídu a směřoval na Václavské náměstí. Z toho důvodu byla Národní třída a okolní ulice uzavřeny. V tomto prostoru se v 19.55 hod shromáždilo okolo 3 000 osob, z nichž 500 – 1000 uposlechlo opakované výzvy k rozchodu. Zbývající část se demonstrativně posadila na vozovku, zapálila svíčky a provolávala nepřátelská hesla. Z tohoto důvodu ve 20.45 hod zakročily pořádkové jednotky SNB k obnově veřejného pořádku a klidu. V průběhu zákroku bylo kontrolováno 179 osob, z nichž bylo 145 převedeno na útvary VB. Veřejný pořádek byl obnoven ve 21.16 hodin. Při zákroku bylo zraněno celkem 38 osob, z toho jeden příslušník SNB a jeden občan USA. Průběh demonstrace natáčely 4 západní štáby. (viz. Pozn. 1 dok. 22b).

Dne 18. 11. 1989 došlo v Praze 1 k dalšímu narušení veřejného pořádku. Asi v 16.00 hodin se v horní části Václavského náměstí shromáždilo asi 200 – 300 osob, které Vodičkovou ulicí odešly na Národní třídu. Dav se postupně rozrostl na 600 – 700 osob, proto byla prováděna uzávěra prostoru, kde se shromáždil. Na výzvy se v 17.40 hodin rozešel, poté se (!) avšak až do 21.00 hodin docházelo na Jungmannově náměstí, na Národní třídě a v horní části Václavského náměstí k opakovaným shlukům 50-100 osob. Po výzvách se vždy rozešly, k zákroku pořádkových jednotek VB nedošlo. V průběhu opatření bylo kontrolováno 96 osob, z nichž bylo 9 předvedeno. Nebylo hlášeno žádné zranění.

V Praze jsou jako reakce na události 17. 11. 1989 od 18. 11. 1989 rozšiřovány letáky obsahující výzvu k týdenní studentské protestní stávce a žádající vytvoření vládní komise pro „vyšetřování brutálního zásahu policie proti pokojnému studentskému průvodu.“ Vyzývají, aby se každý, komu není lhostejný stav a vývoj naší společnosti připojil.

Dne 18. 11. 1989 ve 14.00 hodin se v Realistickém divadle Zdeňka Nejedlého. Praze sešli zástupci divadel z ČSR a přijali prohlášení, že na základě „masakru pokojné studentské demonstrace 17. 11. 1989 podporují požadavky studentů“. Obracejí se na čs. Divadla s výzvou k týdenní stávce s tím, že místo plánovaných představení bude přečteno toto prohlášení. Zároveň mají být divadelní prostory nabídnuty k široké veřejné diskusi. V závěru vyzývají k vyhlášení generální stávky 27. 11. 1989 v době od 12.00 do 14.00 hodin. Podepsáno je 400 herců z Čech a Moravy, ředitel Realistického divadla Zd. Nejedlého

FREHÁR Jiří, ředitel divadla Na zábradlí Ivan RAIMOND, ředitel činohry Národního divadla a předseda divadelní sekce Svazu českých dramatických umělců LUKEŠ. NA tuto výzvu reagovala řada divadelních souborů pražských divadel i dalších v ČSR. Před zahájením některých představení bylo čteno prohlášení, řada představení se pro stávkou herců nekonala.

Signatář „charty- 77“ Ing. Petr UHL (1941) předal rozhlasové stanici Svobodná Evropa sdělení, které odvysílala 19. 11. 1989 že „při brutálním zákroku pořádkových jednotek SNB proti studentům v Praze 17. 11. 1989 byl ubit student Matematicko-fyzikální fakulty University Karlovy (MFF UK) Martin ŠMÍD“. Informaci odvysílala i agentura BBC. Následně byly pak 19. 11. 1989 v Praze rozšiřovány letáky s textem o tomto údajném úmrtí a letáky vyzývající ke generální stávce 27. 11. 1989. Vyšetřovatel SNB 19. 11. 1989 zahájil trestní stíhání Ing. Petra UHLA pro trestné činy poškozování zájmů republiky v cizině a šíření poplašné zprávy podle §122 a §199 trestního zákona. Byl zadržen a 20. 11. 1989 bude podán prokurátorovi návrh na vzetí do vazby.

Dne 18. 11. 1989 došlo k rozbití okna v přízemí budovy ÚV KSČ (Praha 1). Neznámý pachatel použil k činu dlažební kostku, kterou zabalil do papíru s nápisem hrubě urážející KSČ.

1989, 19. listopadu, Praha. – Denní situační zpráva č. 255.

II: správa SNB Analytický odbor Čj.: CB-0077/255/03-89

V Praze dne 19.11.1989 PŘÍSNĚ TAJNĚ Výtisk č.: 2

Náčelník II. Správy SNB

Plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

Dne 18. 11. 1989 připravoval rada pro tiskové a kulturní záležitosti ZÚ v Praze HULL společně s konzulkou výše uvedeného ZÚ KELLEROVOU podklady pro zpracování protestní diplomatické nóty ZÚ USA v Praze, která má být v pondělí 20. 11. 1989 předána MZV ČSSR. Má se týkat zákroků pořádkových jednotek uskutečněných při demonstraci studentů v Praze dne 17. 11. 1989, proti některým americkým dopisovatelům. V průběhu zákroku proti demonstrantům utrpěli újmu následující pracovníci USA sdělovacích prostředků: BUTTURINI Paula, ALEXANDER Andrew, SCHWARZ Michael, ORTMAN Tim, CARNEVAL Bruce, nezjištěn, kameraman CNN, KAUFMANN John, POWRES Charles Theron. Podání protestní nóty bylo předběžně konzultováno s ústředím ve Washingtonu, které podle námi zjištěných poznatků nemělo proti rozhodnutí ZÚ USA v Praze konkrétní námitky. Rovněž velvyslanec ZÚ Kanady MAWHINNEY, který se dne 19. 11. 1989 vrátil z dovolené, připravuje s I. Tajemníkem ZÚ Kanady McREAM protestní nótu, kterou, po konzultaci s MZV Kanady, podají dne. 20. 11. 1989 na FMZV ČSSR.

Činnosti diplomatických pracovníků ZÚ USA, Kanady i dalších KS je věnována zvýšená pozornost, zejména pokud jde o jejich styky a kontakty na představitele čs. Opozice.

18. 11. 1989 byl ze schůzky zástupců nelegálních skupin, která se konala u Jana URBANA, předveden na útvar SNB Miloš HÁJEK. Jmenovaný odmítl odpovídat na jakékoliv otázky pouze dobrovolně vydal strojepis „Zprávy o setkání Luige COLAJANNIHO s Milošem HÁJKEM“ . :

Zpráva o setkání Luigi Colajanniho s Milošem Hájkem:

Luigi Colajanni, předseda skupiny pro jednotnou evropskou levici ve Strassburském parlamentu a člen vedení Italské komunistické strany, se dnes v Praze setkal s Milošem Hájkem, předsedou výkonného výboru Obrody – Klubu za socialistickou představu. Luigi Colajanni informoval Miloše Hájka o diskusi, která v IKS probíhá a otevírá cestu k vytvoření nové strany, schopné sjednotit všechny pokrokové a levicové síly. Vyjádřil také podporu IKS všem silám, které v Československu bojují za demokracii a za reformy. Vyzval je též, aby urychlily sjednocovací proces vzhledem k radikálním změnám, které se už ani v Československu nemohou nadále odkládat. IKS považuje tyto síly za své přirozené partnery a zastává názor, že jejich socialistické složky mají být považovány za integrální součást nové levice evropského Východu i Západu, jejichž úkolem je budovat společný evropský dům. Miloše Hájek mluvil o nových prvcích v československé situaci. Informoval Luigi Colajanniho o spolupráci mezi nezávislými demokratickými iniciativami. Kladně ocenil vznik nové politické strany – Československé demokratické iniciativy – i založení Klubu křesťanské demokracie, ustaveného v rámci Hnutí za občanskou svobodu. Vyjádřil též svůj názor na nutnost těsnější spolupráce mezi všemi proudy demokratického socialismu.

Z prostředí ZÚ USA, NSR? Francie a Holandska v Praze a některých západních novinářů byly zjištěny názory na protispolečenská vystoupení ze dne 17. 11. 1989 v Praze. Tuto událost hodnotí jako nejzávažnější politické vystoupení za posledních dvacet let. Podle vedoucího studia ARD v Praze vidí jedinečnost této demonstrace v tom, že poprvé se k základní skupině studentů postupně připojovaly další a další osoby. Vlastní zásah Bezpečnosti hodnotí jako nesmyslně brutální, která neodpovídal dané skutečnosti. V této souvislosti je zejména západními diplomaty negativně hodnoceno zranění pracovníků západních sdělovacích prostředků a to zejména USA státní příslušnice Paul BUTTURINI z Chicago TRIBUNE (10 stehů na hlavě).

Velká část diplomatů a novinářů se shoduje v tom, že poslední události se stanou impulsem k dalším demonstracím, které očekávají již 20. listopadu a v průběhu následujícího týdne. Organizátoři protestních akcí jsou podle amerického diplomata BONDA čs. Studenti a herci. Tato aktivita má podle jejich názorů vyvrcholit generální stávkou, přičemž za nejpravděpodobnější termín jejího konání označují 27. 11. 1989 mezi 12.00 – 14.00. Jako další možné termíny jsou uváděny 20., 22. a 23. listopadu 1989. Z tohoto důvodu většina trvale akreditovaných novinářů má v Praze pohotovost a ti, kteří přicestovali do Prahy u příležitosti 17. listopadu v ČSSR i nadále zůstávají.

Pracovníci amerického velvyslanectví v průběhu dne 19. 11. 1989 intenzivně pokračovali v získávání informací k dalšímu vývoji událostí v Praze v návaznosti na zákrok pořádkových jednotek SNB proti účastníkům demonstrace. Největší zájem se soustředil na prověřování informací týkajících se údajného úmrtí účastníka demonstrace, studenta MFF UK Praha

Martina ŠMÍDA. Podle pracovníků ZÚ USA nelze tuto informaci považovat za jednoznačně prověřenou, přestože byla zveřejněna některými západními sdělovacími prostředky (Hlas Ameriky a BBC). Téhož dne BOND informoval svoji manželku o tom, že společně s pracovníkem politického oddělení ZÚ USA KASKOU navštívil matku údajně usmrčeného studenta ŠMÍDA, která informaci o úmrtí svého syna jednoznačně popřela. Po rozhovoru se ŠMÍDOVOU je BOND zcela přesvědčen o nepravdivosti zprávy o úmrtí jejího syna. Nevylučuje však, že mohlo dojít ke smrtelnému zranění jiné osoby, po níž pátrá. Aktivita amerických diplomatů proto v tomto směru nadále pokračuje. BOND charakterizuje informaci o úmrtí účastníka studentské demonstrace ŠMÍDA jako účelovou a rozšiřovanou Hlasem Ameriky s cílem podnítit emoce obyvatel v ČSSR.

1989, 20. listopadu, Praha. – Denní situační zpráva č. 256.

II: správa SNB Analytický odbor Čj.: CB-0077/256/03-89

V Praze dne 20.11.1989 PŘÍSNĚ TAJNÉ Výtisk č.: 2

Náčelník II. Správy SNB

Plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

V souvislosti s přípravami výročí úmrtí Jana OPLETALA byla zaznamenána podstatná radikalizace organizací SSM na některých vysokých školách. Dne 15. 11. 1989 byl uskutečněn aktiv studentů Divadelní akademie múzických umění (DAMU), který ve svých závěrech zrušil činnost organizace SSM s odůvodněním, že tato nemá právo zastupovat mládež jako celek. Současně byl vznesen požadavek, aby KSČ nadále neuplatňovala vedoucí úlohu ve společnosti. Další setkání studentů se má uskutečnit v týdnu od 20. do 24. 11. 1989, kde má být založena nová studentská organizace „Nezávislý svaz studentstva“. Uvedená organizace hodlá vyvíjet svou činnost v rámci NF ČSSR. Stejná situace se opakovala dne 16. 11. 1989 na Vysoké škole umělecko-průmyslové (VŠUP).

Ve stejném období byl zjištěn vznik „Nezávislého sdružení mladých“, v čele se studenty středních škol Tomášem VODÍČKOU a Matoušem RAJMONTEM, a „nezávislého sdružení studentů“, soustřeďujícího studenty vysokých škol, v čele s posluchači Milanem RŮŽIČKOU, (VUT Brno), Radkem VÁŇOU (FF UK Praha), a Petrem FIALOU (Pr. F UK Praha). Obě tyto „nezávislé iniciativy“ vycházející ve svém programovém prohlášení obsahově z pamfletu „Několik vět“. Tato akce byla zlegalizována jako společná akce SSM a „nezávislých iniciativ“. Vzhledem ke stávající politické situaci bylo svazáckými orgány přistoupeno na kompromis, s tím, že za „nezávislé iniciativy“ vystoupí člen exekutivy „Kruhu nezávislé inteligence“ akademik KATĚTOV. Bylo vydáno prohlášení kritizující zákrok VB dne 17. 11. 1989 s výzvou k realizaci týdenní stávky studentů a pedagogů vysokých škol.

K této výzvě studentů se na představení Realistického divadla na Smíchově připojilo více než 400 osob s rozšířením požadavků na uskutečnění generální stávky dne 27. 11. 1989 mezi 12.00 a 14.00 hodinou a uskutečněním protestních akcí ve všech divadlech v ČSSR. S touto

výzvou divadelních umělců vystoupila herečka Milena DVORSKÁ (divadlo E. F. Buriána) v odpoledních hodinách na Václavském náměstí dne 18. 11. 1989. Na tuto výzvu reagovala okamžitě všechna pražská divadla a některá divadla v jednotlivých krajích ČSSR (Liberec, Žatec) zahájením protestních akcí spočívajících v zastavení svých představení a čtení výzev.

Západní tiskové agentury RSE, Hlas Ameriky a BBC o vývoji situace průběžně informoval signatář Charty 77 Jan URBAN. V bytě Jana URBANA se dne 18. 11. 1989 v 18.00 hodin konala schůzka Helsinského výboru za účasti předsedy Helsinského výboru PLR Marka NOWICKEHO a představitelky polských „Nezávislých studentů“ Krystiny KRAUZE. Provedenými opatřeními bylo konání schůzky zabráněno. PLR státním příslušníkům NOWICKEMU a KRAUZE byla zkrácena délka pobytu v ČSSR a tito dne 19. 11. v 01.30 hodin překročili státní hranici do PLR. V souvislosti s prováděnými opatřeními byli předvedeni Jiří HÁJEK, Jan ŠTERN, Jan DOBROVSKÝ a Miloš HÁJEK, kteří se uvedené schůzky hodlali zúčastnit.

Dále bylo zabráněno konání schůzky „Nezávislých iniciativ“ v bytě Evy ŠTOLBOVÉ dne 19. 11. 1989 v 13.00 hodin. Na programu jednání tzv. „Čs. Demokratické iniciativy“ s vedoucími sekce tzv. „Sdružení T. G. Masaryka“ Měla být i reakce ČsDI na bezpečnostní zásah dne 17. 11. 1989. Celkem bylo v souvislosti s prováděnými opatřeními předvedeno 20 osob.

Další opatření byla realizována k zabránění konání schůzky části členů Pen Klubu v bytě spisovatele a novináře, bývalého exponenta pravice Karla ŠIKTANZE. V této souvislosti bylo předvedeno 6 členů Pen Klubu. Cílem této schůzky bylo přijmout prohlášení ke studentským stávkám a stávkám divadelních umělců v souvislosti se šířenou zprávou o smrti studenta MFF UK Praha Martina ŠMÍDA.

Na Nové scéně Národního divadla v Praze dne 19. 11. 1989 během odpoledního představení došlo k mimořádné události, kterou vyprovokoval herec činohry ND Boris RÖSNER a šéf činohry ND doc. Milan LUKEŠ. Během představení zorganizovali na jevišti Nové scény čtení rezolucí, kde vyjadřovali nesouhlas se zásahem Bezpečnosti vůči demonstrantům dne 17. 11. 1989 Na závěr z popudu M. LUKEŠE zpíval herecký soubor a návštěvníci divadla hymnu. Poté se přítomní rozešli.

Ředitel ND prof. Jiří PAUER na celou záležitost zareagoval tím, že uzavřel prostory historické budovy a Nové scény a zrušil večerní představení s odůvodněním, že Národní divadlo nebude sloužit k organizování nezákonných mítingů. Herci činohry ND se po rozhodnutí ředitele ND prof. PAUERA začali shromažďovat v klubu Národního divadla. Zde se rozhodli o vstupu do stávky. Před večerním představením RÖSNER jako mluvčí činohry ND ve společnosti dalších tří osob vyšel před Národní divadlo mezi návštěvníky divadla, kteří měli na večerní představení zakoupené vstupenky, kde se mu během krátké doby podařilo zorganizovat dav cca 500 osob. Dav začal skandovat „PAUER VEN“. Následně vládla v Národním divadle vzrušená atmosféra, a to i z důvodu, že RÖSNER oznámil davu, že Národní divadlo vstupuje až do odvolání do stávky.

Dne 19. 11. 1989 byli do budovy Divadla Jiřího Wolкера ve 20.00 hodin vpuštěni diváci mající vstupenky na původně plánované představení. Krátce po dvacáté hodině jim jedním ze zaměstnanců DJW bylo přečteno prohlášení, že toto divadlo se připojuje k protestní stávce

pražských divadel, čímž vyjadřuje nesouhlas se zásahem čs. Bezpečnosti dne 17. 11. 1989. Jako náhradní termín původního představení byl určen 17. prosinec 1989. Diváci i personál DJW se poté v klidu rozešli.

K pokusu o narušení klidu a pořádku formou stávký došlo i v Komorním divadle v Plzni, kde byly čteny petice odsuzující „brutální zásah“ SNB. V prostoru hlediště se tohoto narušení zúčastnili členové plzeňské odbočky „Obroda“ Stanislav NEDVĚD a František JUŘIČKA. Plánované přestavení se z uvedených důvodů neuskutečnilo.

Dne 19. 11. 1989 ve večerních hodinách proběhlo v činoherním klubu na Praze 1 „veřejné diskusní fórum“. Tohoto fóra se zúčastnili vedoucí představitelé všech opozičních skupin v ČSSR, představitelů kulturních fronty a zástupců vysokoškolských studentů. Činoherní klub byl plně obsazen a zaplněno bylo i předsálí, kde průběh fóra sledovaly další osoby na monitoru průmyslové televize. Převažující část diváků v předsálí tvořili zástupci kulturní fronty / kupříkladu: HANZLÍK, BREJCHOVÁ, WIMMER, TUČNÝ, SVĚRÁK, DVOŘÁK Josef a další. Vstup do Činoherního klubu byl kontrolován organizační službou, která zjišťovala důvod vstupu přicházejících osob. Fórum organizačně řídil Václav HAVEL, který přednesl čtyřbodové prohlášení, předkládal alternativní návrhy a četl a doplňoval usnesení fóra. Z dalších osob v průběhu diskuse vystoupili BATTĚK Rudolf, KANTŮREK, HRADÍLEK, VONDRA, KOCÁB a další. Cílem fóra bylo sjednotit jednotlivé nezávislé iniciativy a vypracovat společné prohlášení, které má být 10 zástupci předloženo předsedovi vlády ČSSR dne 20. 11. 1989. Na fóru rovněž vystoupil neustanovený vysokoškolský student DAMU. Toto prohlášení začíná preambulí „Rok 1989 je rokem obušku a krve“. Dále jsou v prohlášení kladeny ultimativní požadavky na odstoupení ministra vnitra ČSSR, přešetření a potrestání příslušníků, kteří se zúčastnili zásahu dne 17. 11. 1989, zrušení čtvrtého článku Ústavy, neschvalovat žádné zákony parlamentem, odstoupení dalších představitelů strany a státu v čele s JAKEŠEM a ŠTĚPÁNEM. Za účelem rozšiřování tohoto prohlášení vznikne dne 20. 11. 1989 na fakultě DAMU „koordinační výbor studentů“, který bude mít mimo jiné za úkol agitovat za realizace generální stávký 27. 11. 1989 od 14.00 do 17.00 hodin.

Studenti DAMU prohlašují, že jakýkoliv dialog se státní mocí není možný, je nutné jít na otevřenou konfrontaci, což se potvrdilo vývojem posledních událostí. Prohlášení studentů podpořil Václav Havel v tomto smyslu, že v jednom z pražských divadel /pravděpodobně v Činoherním klubu / by měl každý den zasedat koordinační výbor složený z členů fóra a který by měl za úkol řídit a organizovat průběh stávek studentů. Divadla, která by měla také vstoupit do stávký, by však měla zůstat otevřena a na místo představení by měly v nich probíhat diskusní kluby.

Michal KOCÁB ve svém diskusním příspěvku řekl, že dne 19. 11. 1989 navštívil v bydlíšti předsedu vlády ČSSR s ADAMCE. Ten mu sdělil, že v rámci budování mostů s opozicí je ochoten jít na dialog. Obává se však reakce představitelů KSČ, zejména soudruhů JAKEŠE, ŠTĚPÁNA a všech těch, kteří jsou spojeni s rokem 1968. Zámyslem vysokoškolských studentů je v nejbližších dnech objíždět jednotlivá města v ČSSR a provádět zde propagaci a popularizaci výše uvedeného prohlášení. Cílem této činnosti je získávat pro své záměry středoškolskou a učňovskou mládež.

Celkově se fórum rozdělilo na dvě názorové skupiny. Menší skupina zastávala názor, že dialog se současnou vládou je v podstatě možný za předpokladu určitých změn, z nichž za nejdůležitější považují odstoupení JAKEŠE, ŠTĚPÁNA, ZAVADILA, HOFMANA, INDRY, FOJTÍKA a další sedmé osoby, jejíž jméno se nepodařilo podchytit s ohledem na stávající akustiku předsálí. Druhá silnější skupina, zastoupená HAVLEM, BATTĚKEM, KANTŮRKEM a zástupci vysokoškolských studentů, byla proti jakémukoliv dialogu a propagovali otevřenou konfrontaci se státní mocí. Obě skupiny se shodly na bezpodmínečné negaci čtvrtého článku Ústavy ČSSR. Vyvrcholením fóra bylo přečtení a schválení „prohlášení“ diskusního fóra, který přednesl Václav Havel. Doplnil je o připomínky vzešlé z pléna. Toto prohlášení bude předloženo státním orgánům. Účastníci fóra se rozešli za zpěvu státní hymny.

Dne 19. 11. 1989 se uskutečnila v Mládežnickém klubu v Řeznické ulici od 19. – 23.00 hod. schůzka zástupců VŠ mládeže s cílem dohodnout další koordinaci postupu. Bylo dohodnuto, že ve stávkách a protestech se bude pokračovat každý den v 16.00 hod. u sochy sv. Václava a stávky mají mít formu okupační. V roli poradce v Klubu fungoval publicista Jan REJŽEK a dramaturgyně Klubu v Řeznické ulici.

Stávkový výbor by měl pracovat nepřetržitě a měli by zde být zapojeni L. LIS a P. PLACÁK. Budou objíždět okresy a kraje v ČSSR a seznamovat další studenty a pracující v podnicích se situací s cílem zapojení dalších osob do stávkového hnutí.

DAMU dala k dispozici pro stávkový výbor rozmnožovací techniku a FAMU poskytuje fototechniku a zajišťuje rozmnožení fotografií pořízených ve dnech 17. – 19. 11. 1989.

Dne 20. 11. 1989 došlo k závažnému narušení veřejného pořádku a klidu v Praze a Brně, kde se uskutečnily masové demonstrace. Na dalších místech ČSSR pokračují stávky v divadlech a na vysokých školách, dílčí vystoupení neměla masový charakter. Pořádkové jednotky SNB nezasahovaly, nikdo z účastníků demonstrací nebyl zraněn.

Vývoj situace v ČSSR nasvědčuje, že vnitřní protivník organizováním nátlakových akcí masového charakteru nastoupil k frontálnímu útoku proti politickému zřízení. Přetrvává rozšiřování letáků vyzývajících ke generální stávce 27. 11. 1989 a na podporu studentských požadavků.

Dne 20. 11. 1989 byly zaznamenány další klamné anonymní telefonní výhružky výbuchy.

V průběhu 20. 11. 1989 nebyla zaznamenána závažná mimořádná událost v čs. Národním hospodářství, dopravě a spojích.

Na všech pražských vysokých školách probíhá stávka a jsou ustanoveny stávkové výbory. Nejradikálněji postupovali studenti DAMU, kteří na shromáždění pozvali mluvčí „charty-77“ Danuši NĚMCOVOU. Byl přítomen televizní štáb CNN a holandské televize. Ke stávce studentů na Vysoké škole umělecko-průmyslové se připojili i pedagogové školy. Na všech vysokých školách je podporováno prohlášení Městské vysokoškolské rady SSM a MěV SSM v Praze. Je kritizován zásah pořádkových sil 17. 11. 1989. Zároveň je varováno před konfrontací s bezpečnostními silami a jsou vyjadřovány obavy z obsazení vysokých škol bezpečnostními silami. V odpoledních hodinách 20. 11. 1989 došlo v Praze na Václavském náměstí a přilehlých ulicích ke shromáždění velkého množství převážně mladých lidí. Jednalo se

zejména o studenty pražských středních škol a vysokých škol, kteří dopoledne zahájili stávky na školách. V 16.00 hodin bylo na Václavském náměstí zaplněno, zejména v blízkosti sochy sv. Václava.

V této době docházelo ke skandování velkého množství hesel „Chceme novou vládu“, „Zrušte milice“, „Svobodné volby“, „Ať žije HAVEL“. Rovněž byly zaznamenány transparenty „Dělníci, pojďte s námi“, „Studenti, umělci jsou s námi“, „přestaňte se bát“. V dalším průběhu demonstrace byla provolávána hesla „Generální stávka“, „Ať žije Svobodní slovo“, „Ať Husák vidí, kolik je tu lidí“. „Končíme, Miloši“. V 16.40 hodin byla skandovaná hesla „Ať žije Masaryk a všichni na Hrad“. Přibližně v 17.05 hodin se začal dav pohybovat na Národní třídu a k Národnímu divadlu, za stálého skandování hesla „Na Hrad“. Průvod měl tendenci přejít mosty přes Vltavu, které však byly přehrazeny příslušníky VB, a tak se pohyboval směrem na Klárov, kolem hotelu Intercontinental do Pařížské ulice a v 19.00 hodin se dostal zpět na Václavské náměstí. V 18.15 hodin, kdy se demonstrace pohybovala na území Prahy 1, vystoupil u sochy sv. Václava s prohlášením sekretariátu ÚV SSM jeho předseda s. Mohorita. V této době zde bylo asi 3 000 osob, které provolávaly „Ať žije Mohorita“.

Na staroměstském náměstí byla skandována hesla „StB do dolů“, „Je to vaše poslední zvonění“, „Policie, pojďte s námi“, „Policie do stávky“, „Ať žijí dopraváci“ a „Masaryk na stovku“. V době od 20.00 do 21.30 hodin proběhla v restauraci Riegrovy sady schůze čs. Svazu novinářů. Bylo přítomno 350-400 účastníků. Rezoluci 65 pracovníků zahr. Vysílání Čs. Televize přečetl redaktor JANČAŘÍK. Byl v ní vyjádřen nesouhlas se zákrokem bezpečnostních sil a stanoven požadavek na odstoupení vlády.

V Praze byl zjištěn výskyt letáků, které vyhotovuje Oblastní výpočetní centrum Českého vysokého učení technického (ČVUT). Místopředseda ZV ROH ČVÚT Ing. Jiří ŠVORČÍK prohlásil, že toto centrum bude stávkujícím studentům poskytovat veškeré počítače a distribuovat materiály na další vysoké školy a nadřízené orgány.

V Brně se na náměstí Svobody uskutečnila v 17.30 hod. demonstrace za účasti 25 000 osob. Dav skandoval hesla „Pryč s Jakešem“, „Chceme svobodu“, „Brno zdraví Prahu“, „Zítra přijdeme zase“, „Ať žije charta“. V 18.30 hodin se shromáždění postupně rozešlo.

V Bratislavě se na Hviezdoslavově náměstí shromáždilo 700 občanů, ke kterým promluvil herec činohry Slovenského národního divadla. KŇAŽKO. Prohlásil, že v bratislavských divadlech se nebude hrát, dokud nedojde k zásadním změnám a odstoupení vlády za zákrok příslušníků SNB. Vyslovil požadavek na propuštění ČARNOGURSKÉHO. A vyzval přítomné k účasti na generální stávce.

Na univerzitě Komenského v Bratislavě se uskutečnil aktiv zástupců bratislavských vysokých škol, kteří zvolili tzv. dočasný pracovní výbor, který by měl nahradit vysokoškolský výbor SSM, protože ten podle jejich názoru nerespektoval a neprosazoval studentské požadavky.

Dne 20. 11. 1989 bylo zaznamenáno 6 klamných telefonických výhružek výbuchy: v Praze ve slévárně ČKD a ve stanici metra, na OV KSČ Olomouc, na ONV Litoměřice, na MěNV Rájecké Teplice a v Hradci Králové v hotelu Černigov.

Dne 20. 11. 1989 se v Dabingu – Flimové studium Barrandov uskutečnila schůze ROH. V jejím průběhu zatelefonovala osoba, která se nepředstavila, do Dabingu, že na Václavském náměstí došlo k dalšímu „masakru“ ze strany Bezpečnosti proti demonstrantům – hlavně studentům. Po sdělení tohoto telefonátu vznikla vyhrocená antisocialistická nálada, do které vstoupil pracovník Dabingu SÝKORA (signatář „Několika vět“ a blízký kamarád KŘÍŽANA) a režisér KLOS s antisocialistickou rezolucí, která byla adresována ČTK, předsednictvu vlády a ÚT KSČ. Tato akce byla patrně zinscenována záměrně k „navození potřebné atmosféry“, protože po jejím odsouhlasení byla tato zpráva opětovně telefonicky odvolána.

V autoopravných , které spadají pod Český svaz výrobních družstev (konkrétně autoopravna v Praze 3, Jeseniova ulice) bylo sděleno, že závodní výbor ROH odsouhlasil na den 27. 11. 1989 generální stávkou. Na dělníky a technické pracovníky, kteří s akcí nesouhlasí, je činěn nátlak v tomto směru, že pokud se stávkou nebudou solidární, budou „vyhozeni z práce“.

Stávka studentů na Střední průmyslové škole stavební v Praze 1, Dušní ulici, zorganizovalo vedení školy tím, že dne 20. 11. 1989 nepustilo studenty do budovy školy a ředitel Ing . Jiří DVOŘÁK jim oznámil, že probíhá studentská stávka. Z tohoto důvodu půjdou v dopoledních hodinách manifestovat na Václavské náměstí. Poté celá škola v čele s učitelským sborem se hromadně přemístila na Václavské náměstí.

Předsedu Československé strany lidové Zbyněk ŽALMAN jednoznačně odsuzuje postup pořádkových jednotek SNB proti demonstrantům, kde za hlavního viníka označuje vedoucího tajemníka MV KSČ s. ŠTĚPÁNA, který údajně vydal pokyn k realizovanému zásahu. Při abdikaci předsedy vlády ČSSR s. ADAMCE se jeví reálná možnost získat 50% účast ve vládě z členů Lidové strany. S přípravou generální stávkou na 27. 11. 1989 ŽALMAN předkládá, že iniciativně vystoupí i pracovníci z pražských závodů, což by mělo rovněž přispět k upevnění pozice lidové strany jako i dosáhnutí změny ve vztahu vedoucí úlohy KSČ ve společnosti. ŽALMAN se bude jednoznačně zasazovat o potrestání viníků, odstoupení ŠTĚPÁNA jako i dalších členů ve vedení ÚV KSČ.

Bezpečnostní situace v ČSSR

Dne 21. 11. 1989 se protestní akce studentů rozšířily na celé území ČSSR. Masové demonstrace se uskutečnily v Praze, Brně, Hradci Králové, Českých Budějovicích a v Bratislavě. Pořádkové jednotky SNB nezasahovaly, nikdo z účastníků demonstrací nebyl zraněn. Vnitřní protivník se ve své taktice zaměřuje na otevřené organizování nátlakových akcí masového charakteru. Zneužívá studenty a herce k intenzivní agitaci pracujících k účasti na generální stávce 27. 11. 1989. Přetrvává rozšiřování letáků vyzývajících ke generální stávce, na podporu studentských požadavků a útočících proti KSČ, stranickým a státním představitelům.

Nepřátelská činnost

Dne 21. 11. 1989 se před československým zastupitelským úřadem ve Vídni uskutečnila demonstrace československé nepřátelské emigrace, kterou podpořili rakouští vysokoškoláci. Podle odhadu se jí zúčastnilo přibližně 400 osob.

V průběhu 21. 11. 1989 došlo téměř ve všech větších městech ČSSR ke shromážděním a manifestacím. K jejich rozšíření přispěli pražští studenti, kteří agitovali na vysokých školách v celé ČSSR, aby se studenti připojili ke stávce.

V Praze se 21. 11. 1989 krátce po 13. hodině před Československým rozhlasem na Vinohradské třídě sešlo 4-5 tisíc převážně mladých lidí. Po skandování „Pojďte s námi“, „Nemáte se čeho bát“ a čtvrt hodinovým postáváním se dav hnul směrem k Václavskému náměstí. Byly nesené transparenty s nápisy „Nebojte se, připojte se“, „Žádáme demisi vlády“. Davy studentů kolem 14. hodiny dosáhly přibližně počtu 10 000 osob. Zjevně se hledaly podněty pro zvýšení motivace studentů a vyhocení již tak neklidné situace a rozjitřené nálady. Byly vyslovovány názory, aby se šlo domů, že je vydán rozkaz střílení.

Na Václavském náměstí bylo v 16.00 hodin již přes 100 000 lidí a další neustále přibývali. V 16.20 hodin na balkoně budovy Svobodného slova vystoupili se svým svoláním zástupci „Iniciativního sdružení občanského fóra“. Byli mezi nimi Václav MALÝ, Jiří BARTOŠKA, Václav HAVEL, zástupce ÚV SSM a další. Jako první promluvil HAVEL. BARTOŠKA informoval, že na jednání s předsedou vlády přednesli kategorické požadavky studentů a dramatických umělců na vyšetření zásahu pořádkových sil 17. 11. 1989 a trvali na potrestání odpovědnosti velitelů, a zdůraznili, že základem jednání bylo postavení požadavku na odstoupení Gustáva Husáka, Miloše Jakeše, Aloise Indry, Jana Fojtíka, Miroslava Zavadila a Karla Hoffmanna, kteří jsou odpovědní za současnou politickou a společenskou krizi. Oznámil, že trvají na odvolání z funkcí Štěpána a Kincla, kteří nesou osobní odpovědnost za brutální zásahy.

Následovalo prohlášení kardinála TOMÁŠKA, ve kterém uvádí, že se nedá věřit vládě, jejíž slova se rozcházejí s činy, což dokazoval na snahách o likvidaci náboženských svobod. Poté vystoupil údajný zástupce horníků, který odsoudil zákrok pořádkových jednotek a prohlásil, že chtějí pracovat pro vládu, ke které budou mít důvěru.

Pokračuje ovlivňování studentů středních škol, aby se připojili ke stávce vysokoškoláků.

Na základě žádosti HAVLA má Marta KUBIŠOVÁ uskutečnit veřejný koncert na Staroměstském náměstí nebo Václavském náměstí, v jehož průběhu by představitelé jednotlivých iniciativ četli různé rezoluce a prohlášení. Cílem této akce je strhnout do antisocialistické činnosti další lidi tím, že osobou KUBIŠOVÉ. Ji ještě více zpopularizují.

Pražská vysokoškolská mládež, která je nyní soustředěna většinou při tzv. okupačních stávkách na jednotlivých vysokých školách, se stává častým objektem zájmu exponentů tzv. nelegálních struktur. Věnek ŠILÁN navštívil 20. 11. 1989 České vysoké učení technické, kde besedoval se studenty. Václav BENDA je v pravidelném styku se studentským stávkovým výborem na DAMU, který vyvíjí v současné době velmi silnou aktivitu. Alexandr VONDRÁ buduje úzké styky s herci divadel a filmu a s výtvarníky. O činnosti mladých výtvarníků informoval rozhlasovou stanicí Hlas Ameriky.

Děkan Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy profesor SÝKORA odmítl veškeré požadavky studentů s tím, že za veškeré dění v budově bere k odpovědnosti stávkový výbor.

Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy navštívil stávkový výbor děkana fakulty doc. VAŇKA a požadoval od něj vydání klíčů od budovy. Ten je nevydal, a proto byl prohlášen stávkovým výborem za „neprávní osobu“, která není funkcionářem fakulty. Stávkový výbor přebral „oficiálně“ fakultu. Z telefonní ústředny byli studenti vykázaní. Podařilo se jim vytvořit tiskové středisko a vysílají kurýry na ostatní fakulty. Z vestibulu školy byla odstraněna demonstrativním způsobem busta V. I. Lenina a jeho obraz. Situace se zřejmě vymyká z rukou stávkového výboru, ve kterém komunisté zcela podlehli atmosféře.

V Brně na náměstí Svobody se v době od 16.00 do 17.00 hodin shromáždilo asi 25 000 osob. Provolávaly různá hesla, např. „Ať žije Masaryk“, „Ať žije Havel“.

K aktivitám čs. nepřátelské emigrace v Rakousku vůči ČSSR

Čs. Nepřátelští emigranti MEDEK, J. DEVÁTÝ a VEIT jsou podle pokynů Svobodné Evropy v nepřetržitém telefonickém kontaktu s opozicí v ČSSR na odstoupení s. Jakeše z funkce.

Dne 21. 11. 1989 byla bývalými členy Sociálně demokratické strany z roku 1948 obnovena Sociálně demokratická strana v ČSSR. Účastníci setkání v čele s Břetislavem NEDBÁLKEM se dohodli, že ve straně nebudou zapojeny osoby, které v minulosti byly členy KSČ, jako např. Jiří HÁJEK a Stanislav POŠUSTA. Sociálně demokratická strana by měla být pokračovatelkou linie z roku 1948. Prohlášení o jejím založení bylo odesláno k uveřejnění zahraničním rozhlasovým stanicím Hlas Ameriky a Svobodná Evropa.

Názory a nálady obyvatelstva

Někteří dělníci s. p. Zbrojovka Brno kritizují studenty za jejich neuvážené postoje ke studiu i vývoji společnosti. Nelze do nočních hodin demonstrovat, nestudovat, neplnit si své povinnosti a po ránu vyspávat. Kdyby takto jednali například příslušníci dělnické třídy, za chvíli by nebylo co nakupovat a dopadli bychom jako v Polsku. Podle jejich názoru je však pravda, že řešení vzniklé situace lze spatřovat pouze v odstoupení současného vedení, které vede národ do ekonomické záhuby. Ve vládě a ÚV KSČ není osobnost, to markantně vystupuje zejména nyní, která by byla schopna dát společenskému a ekonomické dění řád a smysl, veřejně vystoupit a národ orientovat.

Vojáci z povolání VÚ Slaný souhlasíme se zásahem pořádkových jednotek proti studentům a odsuzují studenty za jejich vystupování, kdy kladou vládě podmínky a pro společnost sami ještě nic neudělali. Byl kritizován SSM, který má hájit politiku strany a přitom připustil tento dialog. Byla kritizována Čs. Televize, která nevysílala žádné záběry ze zásahu jednotek.

Mezi dělníky i funkcionáři Královopolských strojírů Brno se objevují obavy o persekuvání dětí členů KSČ na vysokých a středních školách ze strany spolužáků. Projevuje se to v tom, že děti členů KSČ po návratu z demonstrace v Brně dne 20. 11. 1989 rodičům uvedly, že musely

jít, jinak by byly považovány za ty, kteří schvalují zákrok Bezpečnosti v Praze, a další pobyt ve škol by byl pro neudržitelný.

V průběhu dopoledne 21. 11. 1989 se herci Národního divadla rozhodli jít se svým prohlášením do továren na území hlavního města Prahy a na Kladno. Cílem je získat jeho podporu i v řadách dělníků z výrobních podniků.

Rovněž zástupci tzv. nelegálních struktur, nově vytvořeného „Občanského fóra“ a stávkových výborů začali 21. 11. 1989 realizovat v některých podnicích hlavního města Prahy a Středočeského kraje svůj záměr na zapojení širšího okruhu pracujících a zejména dělníků do jejich aktivit. V hospodářských organizacích především nevýrobní sféry dochází k názorovému štěpení zaměstnanců, včetně členů KSČ, na stoupence politiky KSČ a na ty, kteří podporují požadavky opozičních sil. Situace v nich je do značné míry závislá na postojích vedoucích organizací. V řadě z nich byly přijaty rezoluce (na podporu) stávky studentů a umělců. Z výrobních podniků byli zástupci tzv. nelegálních struktur, „Občanského fóra“ a studentů vykázáni. K tomu např. došlo v Továrně obráběcích strojů v Čelakovicích, ČKD Tatra Smíchov, ČKD Závody Wilhelma Piecka, Janka Radotín, Tesla Hloubětín, Čokoládovny Praha, Kaučuk Kralupy, SONP Poldi Kladno. V Tesle Elektrosignál byla z popudu zástupců vysokoškoláků odsouhlasena výzva požadující odstoupení stranického vedení a ministra vnitra ČSSR, kterou podepsalo 80 zaměstnanců. Předseda základní organizace SSM BENATSKÝ informoval ředitele podniku, že se svazáci hodlají připojit 27. 11. 1989 ke stávce. Ředitel toto stanovisko jednoznačně odmítl a prohlásil, že v případě uskutečnění stávky budou mít svazáci absenci a budou muset nahradit i následné školy ve výrobě.

Exilový biskup ŠKARVADA přesídlil z Říma prozatím na jeden měsíc do Vídně. Odtud má řídit orientaci čs. Biskupů na Čs. Stranu lidovou. Na papežské nunciatuře ve Vídni požadoval ŠKARVADA, aby zajistila vystoupení papeže Jana Pavla II. K situaci v ČSSR. Bylo mu pouze přislíbeno tuto žádost zaslat do Vatikánu.

Hodnocení situace v ČSSR britskou vládou

Britské vládní kruhy hodnotí akce opozice v ČSSR jako velmi promyšlené a dobře připravené. Podle britské vlády budou protestní akce, demonstrace a stávky v ČSSR probíhat „pokojnou“ cestou bez vyvolávání středu s bezpečnostními jednotkami s cílem dosáhnout odstoupení té části předsednictva ÚV KSČ, která je spjata s vývojem v ČSSR po roce 1968. Pro čs. Opozici jsou nepřijatelní i M. ŠTĚPÁN a V. MOHORITA.

Britská vláda poskytne veškerou podporu čs. opozici, kterou však i nadále hodnotí jako roztržštěnou a neschopnou aktivizovat masu pracujících, což je považováno za základní podmínku zásadních vnitropolitických změn v ČSSR. Jednotlivé reformní kroky v ČSSR bude britská vláda hodnotit podle toho, zda jsou v souladu s „volbou lidu“, protože „lidé musí rozhodnout“, jaké změny si přejí uskutečnit.

Přejímaní sociálně demokratické rétoriky sovětským vedením včetně zpravodajství sovětské PRAVDY k demonstracím v Praze vytváření pro Velkou Británii dostatečně široký politický prostor a potvrzuje správnost její taktiky vůči ČSSR.

Britská vláda očekává, že se v průběhu krátkého času „objeví“ v ÚV KSČ reformátoři s vlastními neukoženými politickými ambicemi“.

K některým záměrům USA v politice vůči ČSSR

V polovině listopadu 1989 dostaly zastupitelské úřady USA v Praze Bonnu a ve Vídni pokyn, aby se ve své zpravodajské činnosti zaměřily na pokrývání vnitropolitického vývoje v ČSSR. Tento zájem zdůvodnil v pokynu ministra zahraničí USA J. BAKER tím, že podle amerického hodnocení je otázkou nepříliš vzdálené budoucnosti, kdy z vedení strany a státu odejdou „stalinisté“ a kdy bude M. JAKEŠ donucen pod tlakem prudkého vnitřního vývoje odstoupit. Takto získané podklady mají soužit k vypracování analýzy stavu československé společnosti. Jejím cílem bude zhodnocení reálných možností nelegálních struktur v ČSSR zahájit s KSČ boj o politickou moc v zemi.

Zastupitelským úřadům USA v Praze, Bonnu a ve Vídni byly uloženy následující úkoly:

1. vyhodnotit současný stav vztahů ČSSR-SSSR, určit skutečné zájmy SSSR v ČSSR a jejich prioritu, včetně mezní hranice sovětských možných ústupků v politické, vojenské a ekonomické oblasti. Vyjasnit reálný vliv M. GORBAČOVA na vnitropolitický vývoj v ČSSR a určit osoby, jejichž prostřednictvím jej uskutečňuje
2. Zjistit, jakou podporu má politika M. GORBAČOVA v ČSSR v politických kruzích (KSČ a další politické strany) a ve státním a stranickém aparátu. Určit, které aspekty politiky M. GORBAČOVA jsou pro tyto kruhy přitažlivé a které nikoliv.
3. Zjistit, kdo je československými politickými kruhy považován za stoupence „skutečných reformů a skutečné demokracie“, a to zejména z řad mladých politických činitelů (i místního významu), pokud možno nespázaných s G. HUSÁKEM, M. JAKEŠEM a posledními dvaceti lety československého vývoje.
4. Zanalyzovat vztahy mezi M. JAKEŠEM a L. ADAMCEM, mezi stranickým a státním aparátem, s důrazem na možné rozpory v přístupech k otázkám přestavby. Určit, nakolik jsou jednotlivé linie podporovány členskou základnou KSČ i nestraníky a které prvky obsažené v těchto liniích jsou odsuzovány.
5. Hledat možnosti diskreditace a kriminalizace představitelů strany a státu.
6. Zhodnotit skutečný vztah dělnické třídy a rolnictva k představitelům inteligence, kulturních svazů a studentstva. Zjistit, zda jsou dělníci a rolnictvo ochotni podporovat jejich projevy nesouhlasu s politickou KSČ a pod jakými hesly.
7. Vyjasnit, které faktory ovlivňují stabilitu situace v ČSSR, vztah úrovně a situace na vnitřním trhu k rozšiřování protikomunistických nálad. Katalogizovat nedostatkové zboží a určit, jak dalece lze tento nedostatek ovlivňovat, jakými prostředky a jaká je rychlost tohoto procesu. Zhodnotit možnosti vyvolání paniky na československém trhu posílením turistického ruchu ze sousedních socialistických zemí do ČSSR.

8. Určit kupní sílu československé koruny a možnosti jejího ovlivňování. Zhodnotit možnosti ovlivňování životní úrovně v ČSSR jako potenciálního zdroje napětí ve společnosti.

Podle současného hodnocení ministerstva zahraničí USA jsou existující formy činnosti nelegálních struktur v ČSSR neefektivní. Opoziční skupiny nemají vypracován realistický, přesvědčivý a působivý program, který by vyvážil skutečnost, že v řadách těchto skupin nepůsobí osobnost vyvolávající respekt a vážnost veřejnosti. Podle amerického hodnocení tyto vlastnosti nemá v nelegálních strukturách nikdo. Proto dostal zastupitelský úřad USA v Praze za úkol takovou osobnost vyhledat mezi politiky z řad KSČ.

Setkání Sudetoněmecké mládeže (SDJ) s českým národním výborem v Německu 24. – 26. 11. 1989 - Sudetoněmecká mládež (SDJ) pořádá ve spolupráci s „Českým národním výborem v Německu“ ve dnech 24. – 26. 11. 1989 setkání „německé, české a slovenské mládeže“ na hradě Hohenbergu nad Ohří v NSR. Z čs. Emigrace ve Vídni se setkání v Hohenbergu zúčastnil DEVÁTÝ, ADÁMEK, VAIT (Vladimír Veit), NĚMEC a FALKENAUER. Akce je financována Ackermann Gemeinde prostřednictvím spolkového předsedy SDJ Klause GEISLERA.

1989, 21. listopadu, Praha. – Denní situační zpráva č. 261.

II: správa SNB Analytický odbor Čj.: CB-0077/261/03-89

V Praze dne 21.11.1989 PŘÍSNĚ TAJNÉ Výtisk č.: 2

Náčelník II. Správy SNB

Plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

Dne 20. 11. 1989 proběhla mimořádná schůzka tzv. VONS v souvislosti s trestním stíháním člena VONS a signatáře CH-77 ing. Petra UHLA. Další člen VONS Václav BENDA nejprve odmítl zpracovat sdělení VONS k této záležitosti, později na naléhání Karla FREUNDA přistoupil na možnost vypracování sdělení, ve kterém se připustí skutečnost, že k žádné u úmrtí studenta tohoto jména /Martin ŠMÍD) nedošlo. BENDA však trvá na názoru, že usmrčen mohl být jiný student, nebo že k takovému úmrtí v důsledku zranění může dojít v nejbližších dnech.

BENDA v dalším jednání zkrásně informoval další členy VONS, že na vysokých školách dochází k zatýkání členů stávkových výborů za asistencí Lidových milicí. Je přesvědčen, že aktivita jeho synů v současné době jim vynese vysoká postavení v nezávislých studentských organizacích. Uvedl, že jakýkoliv dialog se současnými představiteli strany a státu je vyloučen a je nutno trvat na jednoznačné likvidaci nejen vedoucí úlohy KSČ, ale strany jako takové. K názoru na odmítnutí dialogu se jednoznačně připojil Václav MALÝ.

BENDA dále vyjádřil názor, že do současné doby zatím nepromluvil nikdo ke studentům a předpokládá, že tuto roli sehraje buď Václav HAVEL, nebo Alexandr DUBČEK, případně Čestmír CÍSAŘ. Půjde tedy o jednoznačnou orientaci studentů na protisocialistickou platformu. Dále uvedl, že ve studentském prostředí je připravováno rozšiřování letáků s protikomunistickým obsahem (např. SMRT KOMUNISTŮM apod.), což má vytvořit psychózu

strachu u řadových komunistů, lidí váhajících a autorství těchto letáků má být přisuzováno StB. Není vyloučeno, že jako reakce na současné události bude vyhlášen výjimečný stav.

Podle BENDY je největším problémem otázka dělnického prostředí, kde se zatím nepodařilo vytvořit takové podmínky, aby se dělníci zúčastnili signalizované generální stávky dne 27. 11. 1989. Václav BENDA mimo jiné uvedl, že je přesvědčen, že nadcházející politické změny v ČSSR ho vynesou do funkce premiéra.

Dne 21. 11. 1989 cca v 16.15 hodin se do Lidového nakladatelství dostavili HAVEL a BARTOŠKA a domáhali se průchodu na balkon. Lidové nakladatelství se nachází v budově MELANTRICHU na Václavském náměstí. Jelikož je ředitel nechtěl pustit, tak jednoduše zaměstnance tzv. „převálcovali“ (jde většinou o samé ženy) a dostali se na balkon. Při tom řediteli sdělili, že mají povolení od předsedy vlády ČSSR s. ADAMCE. Ředitel okamžitě volal na předsednictvo vlády ČSSR, zda se to zakládá na pravdě. Mluvčí vlády mu sdělili, že to není pravda. Ředitel se ptal, co má dělat, a na to mu mluvčí vlády řekl, „co se teď už dá dělat?“ HAVEL z balkonu hovořil k davu a předkládal požadavky na odstoupení s. ŠTĚPÁNA a min. vnitra a životního prostředí ČSR s. JIREČKY, který podle něho byl zodpovědný za zákrok bezpečnosti proti studentům.

Dne 19. 11. 1989 ve 22.00 hod. bylo v Činoherním klubu ustanoveno „Občanské fórum“ (OF), v jehož čele stojí Václav HAVEL. Druhé setkání pracovní skupiny tohoto fóra bylo uskutečněno dne 20. 11. 1989 v Realistickém divadle. Ke třetímu setkání dojde dne 21. 11. 1989 ve 12.00 hodin v blíže neurčených prostorách výstavní síně „Mánes“. Současná setkání pracovní skupiny jsou již zabezpečena vlastní kontrolou „OF“ s cílem zamezit přístup nezúčastněným osobám.

K předávání informací do prostředí slouží tiskové centrum, které se nachází v bytě signatáře CH-77 Alexandra VONDRY. Zde jsou soustředěny tlumočnice a další osoby zabývající se přenosem informací. Z členů „OF“ jsou vytvořeny skupiny, které ve večerních hodinách provádějí agitaci a informují o činnostech „OF“ na jednotlivých scénách pražských divadel. Rovněž je záměr, aby osoby z řad disidentů, herců a mládeže vytvořily agitační skupiny a jezdily po závodech v rámci celé republiky agitaci ve prospěch jednotlivých přijatých provolání, především mládežnických a samotného „OF“.

V současné době je vytvořena skupina, ve které mimo jiné pracuje Rudolf BATTĚK a Věnek ŠILHAN, jejímž hlavním úkolem je v co nejkratší době vypracovat politický program „OF“. Sám Václav HAVEL však nepředpokládá, že z tohoto sdružení všech nezávislých iniciativ by vznikla samostatná politická strana. „OF“ by mělo sloužit pouze k vytvoření podmínek pro dialog a splnění požadavků jednotlivých přijatých prohlášení. Je prezentován i požadavek, že pokud nebudou plněny podmínky z prohlášení vysokoškolských studentů do čtvrtka 24. 11. 1989 do 12.00 hod., budou veškeré dosud formulované podmínky v různých prohlášeních pojety do jedné jediné, a to Likvidace KSČ. Tomuto cíli by měla být směřována veškerá činnost „OF“ za využití propagandy a stávkového hnutí.

V nejbližší době by mělo být zahájeno vydávání Informačního bulletinu „OF“, který by měl vycházet denně a přinášet aktuální informace o činnosti.

K „OF“ se připojují mládežnická hnutí, kulturní svazy, Svaz novinářů, Filmové studio Barrandov a připravuje se bojkot rozhlasového a televizního vysílání.

V pracovní skupině „OF“ je prezentován názor, že zásah pořádkových sil proti manifestaci studentů dne 17. 11. 1989 vyprovokovala skupina ve stranickém a státním vedení, která má zájem na odstranění současného vedení strany a státu. Současně se uvádí, že ke značným názorovým střetům dochází mezi předsedou ÚV SSM Vasilem MOHORITOU a vedoucím tajemníkem MěV KSČ v Praze Miroslavem ŠTĚPÁNEM.

1989, 22. listopadu, Praha. – Denní situační zpráva č. 262.

II: správa SNB Analytický odbor Čj.: CB-0077/262/03-89

V Praze dne 22.11.1989 PŘÍSNĚ TAJNÉ Výtisk č.: 2

Náčelník II. Správy SNB

Plk. PhDr. Karel VYKYPĚL

Dne 20. 11: 1989 se ve Vinohradském divadle uskutečnila schůzka herců tohoto divadla za přítomnosti Václava HAVLA. V průběhu schůzky bylo dohodnuto, že herci Vinohradského divadla budou docházet do středních škol, kde budou uskutečňovat besedy se žáky. Cílem této akce je udržovat střední školy v „jejich euforii“. Divadlo zároveň urychleně připravuje nový repertoár, kde jsou pouze hry, které byly v minulosti zakázány vzhledem k antisocialistické náplni. Akce se středními školami se mají zúčastnit známi herci jako např. BORDKÝ, HANIČINEC, HANZLÍK, BREJCHOVÁ atd.

Dne 21. 11. 1989 v odpoledních hodinách byla bývalými členy Sociálně demokratické strany z roku 1948 znovuobnovena Sociálně demokratická strana v ČSSR. Účastníci v čele s Břetislavem NEDÁLKEM se dohodli, že ve straně nebudou zapojeny osoby, které v minulosti byly členy KSČ, jako například Jiří HÁJEK a Stanislav POŠUSTA.

Na tiskové konferenci, kterou uskutečnil dne 20. listopadu t. r. Václav HAVEL ve svém bydlišti mimo jiné uvedl, že současný tlak, který je vyvíjen ze strany demonstrantů, strana nevydrží, jde jen o to, jak dlouho to bude trvat. K tomuto názoru se připojila většina západních korespondentů, kteří se uvedené tiskovky zúčastnili. Dále HAVEL seznámil přítomné s tím, že v lednu 1990 budou uvedeny dvě jeho hry v ČSSR. Zmínil se také o tom, že nehodlá vycestovat do Švédska k převzetí ceny O. PALMEHO, protože má obavy, že by nebyl „vpuštěn“ nazpátek do ČSSR. Ve svém vystoupení taktéž obhajoval současného předsedu vlády ČSSR ADAMCE.

Dcera bývalého premiéra ŠTROUGALA, která působí na Právnické fakultě v Praze se obrátila na stávkový výbor s doporučením, aby při svých snahách pronikat do závodů a institucí se svými požadavky se orientovali převážně na lékaře a pracovníky zdravotnických zařízení, která jsou veřejnosti přístupná a vzhledem k situaci na tomto úseku je možné snáze získat tyto osoby na svoji stranu.

Na fakultě žurnalistiky není stávka všeobecná. Běží dálková výuka a postgraduální kurzy. Část studentů, asi 50% se stávky vůbec nezúčastní. Je však na ně vyvíjen psychický nátlak zbytkem studentů z ročníku. Studenti vznesli požadavek na zajištění xeroxu pro potřeby stávkového výboru. Toto jim bylo doc. Zamítnuto.

Dnešního dne navštívil fakultu reportér Hlasu Amerika NAEGELLE a požádal o krátké interview. Dotazoval se jak hodnotí současnou situaci na fakultě a jak hodnotí změny ve sdělovacích prostředcích. Jmenovaný se na fakultě zdržel asi 4 minuty. Byl vykázan z budovy.

Zástupce Pedagogické fakulty UK prohlásil, že děkan fakulty prof. SÝKORA odmítl veškeré požadavky studentů na stávku jako činnost hrubě narušující vzdělávací proces a běh fakulty. K tomu prohlásil, že za veškeré dění v budově bere k zodpovědnosti stávkový výbor. Z vestibulu školy byla odstraněna demonstrativním způsobem busta V. I. LENINA a jeho obraz.

Na školách je kriticky hovořeno o aktivizaci a vystupování předsedy ÚV SSM a člena sekretariátu ÚV KSČ Vasilu MOHARITY. Kritika je zejména soustředěna na odlišný obsah jeho veřejných vystoupení, než jsou oficiální prohlášení ÚV KSČ. JE považován za „kolaboranta“, který se snaží získat lacinou popularitu mezi mládeží a tím zvýraznit svoji osobu na úkor ostatních funkcionářů KSČ. Zejména negativně byla přijata zpráva, že MOHORITA dal k dispozici stávkovým výborům dopravní a finanční prostředky ÚV SSM.

Bezpečnostní situace

Dne 22. 11. 1989 pokračovaly na celém území ČSSR masová shromáždění a demonstrace. Pořádkové jednotky SNB nezasahovaly, nikdo z účastníků demonstrací nebyl zraněn.

Vnitřní protivník využívá shromáždění občanů k otevřenému vyhlášení požadavků, které mimo jiné směřují k odstoupení vlády ČSSR. Nadále pokračuje jeho intenzivní agitace k účasti pracujících na generální stávce 27. 11. 1989, k tomu zneužívá herce a vysokoškolské studenty.

Přetrvává rozšiřování letáků vyzývajících ke generální stávce, na podporu studentských požadavků a útočících proti KSČ, bezpečnostním orgánům, stranickým a státním představitelům.

Nepřátelská činnost

Zesilují snahy studentů a umělců o ovlivňování dělnického prostředí s cílem získat je pro podporu svých požadavků a generální stávku 27. 11. 1989 v době od 12.00 do 14.00 hodin. Vzhledem k častým neúspěchům při pronikání do výrobních závodů rozdávají svá prohlášení dělníkům po skončení pracovní doby před branami závodů. Ve snaze lépe pronikat mezi pracující „Občanské fórum“ rozhodlo vysílat mezi ně zkušené osoby z řad tzv. nelegálních struktur a jejich přívrženců (např. z „OBRODY“) Na závodech dochází k aktivizaci osob sympatizujících s „chartou-77“ a vyloučených z KSČ. Začínají organizovat petice na podporu stanovisek a požadavků studentů a umělců.

Na celém území ČSSR je zaznamenán výskyt různých výzev nepřátelských letáků a nápisů. V odpoledních hodinách se 22. 11. 1989 v Praze, Bratislavě, ve všech krajských městech a na některých dalších místech konaly protestní shromáždění a demonstrace. Pod záminkou protestu proti zákroku pořádkových jednotek SNB vůči studentům vysokých škol 17. 11. 1989 bylo útočeno proti vedoucí úloze KSČ ve společnosti, požadován pluralismus, demise vlády, odstoupení některých vedoucích představitelů a byly stupňovány útoky na Bezpečnost.

Manifestaci vysokoškolských a středoškolských studentů na Václavském náměstí předcházela horečná aktivita přípravy téměř všech osob z tzv. nelegálních struktur, které dlouhodobě usilují o odstranění KSČ z jejího mocenského postavení. Václav BENDA, Eva ŠTOLBOVÁ, Dana NĚMCOVÁ a řada dalších vydávali pokyny k zajištění co největší účasti studentů na manifestaci. Nejaktivnější je „Občanské fórum“, které se již nechce spokojit s „nějakým dialogem“. Rozhovor s předsedou vlády ČSSR nepovažují jeho exponenti za zahájení dialogu, protože dnes považují za prvořadé uskutečňovat cíle proklamované v heslech, např. „Pryč s KSČ“, „Žádáme demisi vlády“. Vlastní průběh manifestace byl dostatečně ilustrován přenosem čs. Televize a reportážemi čs. Rozhlasu.

V Bratislavě se dopoledne konalo nátlakové shromáždění před Justičním palácem, kde začalo hlavní líčení proti J. ČARNOGURSKÉMU. Asi 5 000 shromážděných skandovalo „Ať žije Dubček“, „Pryč s StB“ apod. S desetiminutovým projevem zde vystoupil Alexandr DUBČEK. V odpoledních hodinách se shromáždění zúčastnilo 17 000 osob.

V Brně se demonstrace zúčastnilo 40 000 osob. V jejím průběhu vystoupili s projevy představitelé tzv. nelegálních struktur DERFLER, HOLCNEROVÁ, MALÝ, MATOUŠEK, MEZNÍK, VENCLÍK a ZAHŘÁDKA, kteří byli představeni Jaroslavem ŠABATOU jako koordinační skupina brněnského „Občanského fóra“.

V Západočeském kraji bylo vyhrožováno fyzickou likvidací ve dvou případech rodinám příslušníků SNB. Nezletilé dceři předsedy OKRK OV KSČ v Domažlicích bylo vyhrožováno usmrcením otce.

Názory obyvatelstva

Mezi dělníky výrobních závodů v Brně jsou až na individuální iniciativy odsuzovány pokusy o vtažení do generální stávký na den 27. 11. 1989. Stejně stanovisko zastávají i technicko hospodářští pracovníci, kteří si uvědomují problémy spojené s plnění plánu v rámci najetí na samofinancování. Organizace SSM a ZV ROH se k výzvě studentů a herců připojují většinou v menších podnicích, zejména pak v organizacích nevýrobního charakteru (SPOJPROJEKT, AGRPROJEKT apod.), v nichž se rovněž předpokládá připojení ke generální stávce. Zvyšuje se však aktivita studentů provokovaná nezávislými iniciativami ve směru na rozhodující výrobní podniky jako je ZBOROVKA, ZETOR, První Brněnská, KPS Brno apod.

Naprostá většina zaměstnanců ČSD Klatovy odsuzuje počínání studentů v Praze a vyjadřují se „měli dostat víc, co udělali pro společnosti, potřebovali by vyloučit ze škol“ apod. Rovněž odsuzují postoj vedení škol.

Značná část obyvatel Děčína odsoudila protestní pochod studentů středních škol dne 21. 11. 1989. byly vyslovovány názory, že by se měli raději učit, ještě pro republiku neudělali tolik, aby si mohli takto vyskakovat, že republika jim dala možnost vzdělání a oni se jí takto odvděčují. Je uváděn názor, že kdybychom měli v ÚV KSČ správné politiky, tak by byl 17. 11. 1989 některý představitel odvolán z funkce, a tím by došlo k uklidnění celé ČSSR.

Pracovní kolektivy k. p. doly V. I. Lenina Komořany, dolu J. Fučíka a s. p. CHZŠSP Litvínov odsoudily jednání studentů v Praze.

14. Monolog přes zakrytou tvář

Částečně fiktivní kapitola na podkladě zprávy policisty StB

Stalo se, nestalo, bylo to možná jiný den a na jiném místě ale ti lidé byli stejní. I to vyprávění bylo skutečné a předaná písemná zpráva je řádně uložena na bezpečném místě. Pro jistotu.

Je krásné a proklatě horké letní odpoledne roku 2019. Potím se jako kůň a na balkoně ve čtvrtém poschodí otvírám druhé pšeničné pivo. Telefon. Skryté číslo. Něco zabručím a ptám se kdo je u telefonu. Odpověď, jestli znám určité jméno. Velice zpozorním a říkám, že jo. A znovu dotaz, jestli mohu nadhodit o něm něco, co ví jen několik z několika. Udělal jsem to, a volající se mne zeptal, jestli si pamatuji, kde jsem s tím pánem byl naposledy. Opět říkám že jo a on vysypal, ať tam jsem přesně za tři hodiny. A položil telefon.

O tři hodiny později už příroda začíná předvádět první náznaky k prodlužování stínů. Teď sedím nepohodlně na tvrdé lavici malého bufetu v chatové osadě, opodál bručí jez na jednom z vltavských přítoků, který je stále ještě přecpaný různými lodicemi s halekajícími dovolenkovými sportovci. Je klid, všechno je u vody a za patnáct minut přesně podle starých zvyků přichází dva dost postarší pánové v teniskách, lehkých kraťasech, různých tílkách, letních čepicích s dlouhým kšiltlem a širokých zrcadlovkách přes půl obličeje. U bufetáka berou pivo a usedají naproti mně. Jeden je můj starý známý z dob mínus patnáct kilo u každého, poplácali jsme se, druhého jsem nikdy neviděl.

„ To je Milan,“ povídá a cvrnkne mu prstem do ramene. „ Doslechli jsme se, že dáváš dohromady knížku o událostech před třiceti lety.“

Kývnul jsem že jo a tak pokračoval: „Milan o tom ví skoro úplně nejvíc ze všech. Tedy z kruhů tehdejší kontrarozvědky. Teď na to velké výročí kde kdo píše hrdinské eposy o své osobě, jak první začal s revolucí, jak sám vyhnal Rusáky s tankama okamžitě domů a zařídil, že ozbrojení komouši nevylezli s milicemi z děr při lidovém povstání. Tak je ti ochoten cosi navíc říci, abys to mohl dát do správné lajny. Podmínka je, že bude utajený zdroj, který nebudeš nikdy uvádět, souhlasíš?“

Opět jsem kývnul, od se zvedl, obrátil půllitr dnem vzhůru a dodal: „Tak se měj a zase někdy, jo?“ Oplácali jsme se, on se zasmál a odkráčel. S kolegou Milanem jsme se opřeli o lačkové žbrlení a já mu pokynul, aby začal.

„ Tak já ti teda povím z toho co můžu , jak vypadala příprava a pak provedení převratu 17. listopadu 1989 z pohledu jednoho z pracovníků čs. kontrarozvědky, který byl u toho. Byl jsi pokud vím tenkrát taky dost blízko zdroje, takže nebudu čvachtat kolem horké kaše.

Každému normálnímu človíčkovi muselo být už v létě naprosto jasné, že takhle už to dál nejde. Nám samozřejmě, ale i tobě,“ zasmál se, „svítila červená žárovka už mnohem dřív. Už v letech 1987 a 1988 postupně mezi lidmi v Československu pozvolna narůstalo napětí a odpor proti tehdejšímu silně konzervativnímu režimu. V Maďarsku od roku 1985 postupně docházelo k přeměně totalitního režimu k režimu soubojů více politických stran. V Polsku probíhal podobný vývoj do doby, než vojensky zasáhl generál a tehdejší prezident Polska Jaruzelski. Ale vyřešil to nadmíru elegantně, klobouk dolů. Postupným a bolestným procesem procházelo tehdejší NDR, kde jim každou škvírou prchaly davy lidí na západ a hrozilo, že doma zůstane jen ÚV a Stasi. Tam byly velké obavy, že ke změnám a celkovému politickému převratu nebudou stačit sovětské a americké zpravodajské orgány při ovlivňování veřejného mínění a pomoc osobních vazeb mezi rodinami v NDR a NSR. Země rozdělená po 2. světové válce na dvě tak zvané země s rozdílným politickým a ekonomickým systémem hrozila, že poteče krev.

Snad nejdůležitější argument pro změnu bylo to, že Rusům začínalo téct do bot, docházely peníze a zboží. Heslo o bližší košili znamenalo, že bylo třeba zachránit co se dá doma a nechat své dosud sešroubované spojence na pospas. Rozpadala se jim ekonomika a věděli, že budou muset prosit Ameriku o pomoc především pro sebe. Po nástupu Gorbačova k moci západní spojenci s radostí přivítali návrh SSSR k radikální změně tohoto stavu, měli ale zlé podmínky a nejhorší bylo sjednocení obou německých zemí. To však nebylo možné bez politických změn v bývalých satelitech, protože tyto státy s tehdejším vnitřním uspořádáním se sjednocením Německa nemohly souhlasit jen z prostého důvodu své vlastní záchrany. Proto muselo dojít v jednotlivých státech bývalého východního bloku ke změně režimů a tím k likvidaci jakéhokoliv odporu proti tomu sjednocení. Bez odstranění klíčových osob, kterými v té době byli u nás nejvyšší konzervativní ještěři v ÚV Husák, Biřák, Indra, Jakeš, Fojtík, Hofman atd., se ale žádná něco jako perestrojka uskutečnit nemůže. A také proto, že Brežněv před Gorbačovem do vedení satelitů nainstaloval své věrné kované stalinisty a tak jejich odstranění nebylo pro Gorbačova nijak jednoduché. Proto a jen proto začal Gorbačov a jeho komanda uvažovat o vyvolání umírněných revolucí v jednotlivých zemích, které měly tento dosavadní státní a stranický aparát odstranit. Že to mělo proběhnout, že se to plánovalo a že to také následně proběhlo v ČSSR, bylo podle našich získaných zpravodajských

informací zřejmé zejména již v letech 1988 a 1989. Jenom trochu jinak než jsme si přáli. Doma bylo možno bohužel sáhnout pouze po jediné organizované síle opozice, kterou v té době byla pouze Charta 77. A abys byl úplně v obraze, tu sledovala a částečně i činnosti našich spolupracovníků řídila právě naše složka, kde jsme měl tenkrát své postavení i já. Sledovali jsme jejich špičky, každého a pořád, diskutovali s nimi, nakonec jsme byli světšinou z nich téměř spolčníky, kamarádili s jejich rodinami.

O tom, že byla Charta 77 prošpikována našimi agenty, důvěrníky atd. je dnes již z různých pramenů obecně ve společnosti známo. Že moji chlupci měli na starosti každý svého chartistu, to už se zase tak moc neví. Co však je před naší veřejností dosud zatajováno a nikdo se k tomu nechce vyjadřovat je skutečnost, že ta Charta 77 dodnes uctívána jako symbol vznikala za prazvláštních okolností a se zajímavým pozadím.

Po událostech v roce 1968 a následné normalizaci v ČSSR, kdy bylo v naší republice tvrdě a vojensky potlačeno tak zvané pražské jaro, byla postupně z řad KSČ vyloučena celá řada významných ekonomických, politických a hlavně zkušených, skutečných odborníků a uznávaných světových kapacit, jmenuji například Rudolfa Zukala a Věnka Šilhána z Vysoké ekonomické, profesora Kadlece atd., v politické oblasti Jiřího Hájka, Miroslava Hájka, Alexandra Dubčeka, Jiřího Dienstbiera a řada dalších následuje. Tady to tenkrát Bilak s Indrou a jejich partou mírně řečeno hodně přehnali, když je dohnali až k lopatě, geologickému průzkumu a v nejlepším případě někam do kotelny. Husák je vlastně tenkrát ubránil, že nemuseli jít sedět, to by se mu nemělo nikdy zapomínat a ne mu nasazovat psí hlavu. Ale že nemohli pod dozorem strany dál vědecky pracovat jako třeba v Polsku, to byla pro republiku obrovská ztráta. Pak se jich ti dinosauři z osmašedesátého báli jak čert kříže, znáš to, jen mezi slepými může být jednooký králem, hlídali je i v maringotkách, když vrtali na východním Slovensku, aby se nedali dohromady a nevytvořili novou pevnou opozici. Ta charta, to bylo ve srovnání s nimi kaffičko, tu jsme si z počátku uhlídali levou zadní. Ale ti osmašedesátníci si dávali většího majzla, pro naši věrchušku to bylo jako za první republiky – největší nepřítel komunistů je socan a bývalý komunista – a taky se jich od těch prověrek báli, že by jim jednou mohli vrátit, co jim tenkrát udělali.

Tehdy se z jejich smečky zrodila nová hvězda v našem ÚV – Lubomír Štrougal – jeden ze starých promitentů, který čistky po osmašedesátém přežil. Jako perfektní pragmatik včas převlékl kabát. Štrougal byl předtím, než se stal na mnoho let předsedou federální vlády na nějaký čas i ministrem vnitra, takže se znal s kdekým i v bezpečnosti a to bylo rozhodující. Většina osob z disentu, o kterých bude řeč, patřila také k jeho přátelům a kolegům před tím, než byli pro roce 1968 politicky a občansky zlikvidováni. Následně cituji slova svého staršího kolegy z naší kontrarozvědky, který mi mimo jiné sdělil před svým odchodem ze služby do důchodu, že za vznikem Charty v roce 1977 stál právě Štrougal. Uvědomoval si potřebu, aby zde existovala skupina osob, která by prakticky proti KSČ vytvářela opozici a svými myšlenkami byla schopná vytvořit opoziční platformu proti tehdejšímu v nadsázce myšleno jedinému a neomylnému režimu. Instaloval také Valtra Komárna a jeho Prognostický ústav, ze kterého pak nakonec vypadli ti správní geniové jako Miloš Zeman, Václav Klaus a všichni významní ekonomové i politici první vlny po převratu jako třeba mladí kluci jako byl ekonom Dlouhý.

To je historie, u které jsem osobně nebyl. Co však mohu potvrdit je skutečnost, že Charta 77, to bylo vlastně jen kolem třicítiky špičkových disidentů, kteří byli uznáváni, brali ze zahraničí slušné prebendy a ti ostatní, co se k tomu připodepsali, to byli rytíři smutné postavy, kteří za ně hlavně trpěli a byli jenom šikanováni. Ta skalní parta, ve špičce Charty 77, znova opakuji, skládající se v letech 1988-1989 z cca 30 nejaktivnějších osob byla převážně složena ze tří proudů:

Ten první, levicový proud, byl mozkiem celé Charty a stál za tvorbou skutečně velice kvalifikovaných materiálů byť tehdy opozičních, ale materiálů, které kdyby tehdejší režim jen zčásti přijal za své nebo o nich starci v ÚV dokázali alespoň bez zábran diskutovat, k té tak zvané sametové revoluci nemuselo vůbec dojít. Jejich myšlenky svým obsahem byly blízké sociálně demokratickému rozvoji z tehdejších západních zemí, ale hlavně již tehdy hluboce a odborně rozborovaly stagnující ekonomiku. Proto znovu opakuji, ekonomičtí představitelé disentu chtěli v této republice provést změny, které by nás mohly vystartovat k nakopnutému růstu ekonomiky podobnému jako vidíme za posledních dvacet let například v Číně nebo Vietnamu, nikoli však hluboko zpět do doby nelidského raného kapitalismu, kde jsme nyní.

Druhý proud byl představován Rumlem a jeho synem, Devátým, Vondrou, Bařkem, Bendou a jeho synem, současným poslancem Parlamentu ČR. Dle mých informací byl Benda junior aktivistou tehdy radikální odnože Charty 77, která měla před rokem 1989 na svědomí několik pokusů slušně řečeno o ekonomické neúspěchy. Tato skupina disidentů skutečně reprezentovala názory, které měly vést k likvidaci socialismu v naší republice a ke kapitalistickému převratu.

Třetí proud zahrnoval nevytříbené názory. Sem patřila církevní problematika, kterou v rámci Charty 77 obhajoval současný biskup Václav Malý. Tento proud však na formulování myšlenek Charty 77 v žádném případě neměl žádný vliv a byl také pod kontrolou naší kontrarozvědky včetně například figurky hudebníka Kocába, jehož jedinou předností byl kamarádšoft s divadelníkem Havlem a jeho skupinou. Sbíral moudra jako droby z jeho stolu a jinde pak dělal chytrého. Jen za dobu jeho prezidentování mohl pak Kocáb získat za hubičku velké majetky mimo jiné tenkrát nejlepší obchodní dům Kotva v Praze, kancelářské objekty ČKD Praha a další. Že to skončilo krachem a drobní střádalové přišli o peníze? To byl přece jen počátek Havlova divokého kapitalismu, počátek podvodů, rozkrádání majetků a lží o snech v lepší zítřky, které nám Havel sliboval, a zneužití cinkání klíčů při revoluční euforii našeho národa v pár dnů opilosti štěstí ze sametovky.

Sakra, to jsem se zase utrhнул, omlouvám se, když mi to nedá jen se na to dívat, kam to ti noví neumětelové až dovedli," povzdechnul si Milan. Dali jsme pivko a doutníček, protáhli staré nohy kolem splavu a mohli pokračovat.

„Řekli jsme si, že jádro Charty 77 tvořili skuteční odborníci, nekomunisté i řada z těch bývalých vyloučených z KSČ, kterých ale z počátku bylo jen málo, většinou byli pravověrní a víru ve spravedlivý socialismus si udrželi i když byli pořád otravováni a šikanováni.

Mělo to pro ně samozřejmě dopad na jejich společenské a lidské postavení ve společnosti. Převážná část byla a někteří jsou do současné doby velmi dobře politicky a ekonomicky fundovaní odborníci a v letech působení Charty 77 byli aktivními tvůrci samizdatových materiálů. Z analýzy velkého množství těchto materiálů, které jsem měl možnost číst, vyplývalo základní – nehledali cestu, která by měla rozvrátit socialistickou společnost, ale hledali cestu k rozvoji socialismu a to zejména tím, že mělo dojít k uvolnění normalizační sešněrované politické a ekonomické situace. V žádném případě se z publikovaných samizdatových materiálů nedalo vyvodit, že by bývalým členům KSČ šlo o likvidaci výdobytků socialismu, ale naopak o jeho rozvoj, o tom jsme nikdy nepochybovali.

Členové Charty v tomto prvním bloku v době, když jsem některé z nich měl na starosti v rámci kontrarozvědného rozpracování, znamenali přesně takový posun, který naše společnost potřebovala. Uvolnění mezinárodního napětí po nástupu Gorbačova a jeho dohod se západem se okamžitě promítlo i do zvýšení aktivit všech seskupení v rámci Charty 77 a zvýšení aktivity se vyvíjelo současně s tlakem Gorbačova vedení na rozvíjení perestrojky, která byla velmi podobná situaci v naší republice v letech 1967-1968.

Další rozvoj činnosti sovětské rozvědky v této oblasti jako autora „perestrojky“ se promítl přímo do disidentského prostředí. Poměrně velká část představitelů Charty 77 byla spolupracovníky naší kontrarozvědky, ale někteří spolupracovali přímo s KGB. Kdy k navázání spolupráce u jednotlivců došlo je těžké určit, ale předpokládám, že někdy v době komunistických prověrek po roce 1970, kdy byli bývalí prominenti vyloučeni z KSČ, tedy v době tvrdé normalizace. Tehdy jim hrozilo např. dlouholeté vězení za rozvracení republiky, velezradu apod. Sověti této situace využili a některé z pozdějších členů Charty 77 zverbovali do svých služeb. Potřebovali získávat informace z prostředí vyloučených prominentů KSČ a mít přehled o situaci v československém disentu. Tyto informace o skutečném stavu pak sloužily k porovnání s oficiálním zpravodajstvím strany a vlády ČSSR. Divil by ses, kolikrát si i dost odporovaly. Bylo to pro sovětskou rozvědku velmi výhodné, poněvadž tak měla snadnou kontrolu celé naší práce, aniž by musela pohnout prstem a stálo ji to o hodně míň financí, než kdyby to musela dělat sama.

Snahy o další rozvoj ekonomiky a politiky podle sovětského návodu a uvolnění se začaly projevat také ve zvýšené aktivitě Charty. Například někteří ekonomové se začali pro roce 1987 zabývat možnou budoucí orientací ČSSR po změnách, které postupně zasahovaly jednotlivé země východního bloku a metodou padajícího šutru měly velmi brzy zasáhnout i naší zemi. Tyto netypické reakce lidí, kteří se předtím orientovali dlouhodobě třeba jen na ekonomické problémy, u mne a i některých mých kolegů vyvolávaly podezření, že to nemůže být jen tak.

A opět vlastní zpravodajskou prací za využití dostupných operativně technických prostředků jsme se dostali k informacím, které ukazovaly na podezření, že je o dalším vývoji v ČSSR již dávno rozhodnuto bez toho, aniž by naši občané do toho mohli co mluvit nebo tento proces snad ovlivnit a to včetně všech mocenských aparátů našeho tehdejšího státu.

Kontrarozvědka jako první ze získaných informací pochopila o jakou hru v této republice vlastně jde.

Musím se přiznat, že i já jsem rozpracovával svým způsobem několik svazků členů Charty 77 a jedním z našich úkolů bylo zabraňovat, aby se myšlenky prezentované chartisty zejména prostřednictvím samizdatu dostávaly mezi naše občany. Jaké však bylo moje rozčarování, když jsem zjistil, že ne jedna, ale hned několik osob, které tvořily myšlenkový růst Charty 77, jsou spolupracovníky ruské KGB a jejich činnost je přímo řízena a úkolována řídicími orgány této služby na našem území. To že v naší republice dojde k politickým změnám a zainteresovaní členové Charty 77 na tom intenzivně po zaúkolování svými řídicími orgány pracují, to bylo jasné. Ostatní členové Charty 77 tak jako všude jinde plnili úkoly ovcí, příkazy svých vůdců se snem o lepší budoucnosti. Příkladem je John Bok a jemu podobní, který dnes po vystřízlivění kupodivu vystupuje s levicovými názory. A teď něco málo o penězích.

Charta 77 si velmi rychle po svém veřejném vyhlášení získala velkou pozornost v západní Evropě a USA. Jenže naši disidenti museli také z něčeho žít a svou činnost financovat. Automaticky od začátku se počítalo s tím, že to v celém rozsahu zabezpečí Západ. Jen se samotnou medializací, kterou jim zajišťovaly zahraniční rozhlasové a televizní stanice, tisk a další sdělovací prostředky v kapitalistickém světě, by dlouho nevydrželi. Bylo potřeba, aby naši disidenti, obzvláště jejich špička, netrpěli žádnou finanční nouzí, když je tehdejší státní aparát neustále tak „pronásledoval“. Disent musel z něčeho zabezpečovat svoji činnost, kopírování a rozšiřování samizdatových materiálů, výdaje s tím související, náklady na cestování, organizaci různých nátlakových akcí a v neposlední řadě udržování jejich chalup (např. Havlův Hrádeček či Lisova farma, Kohoutova vila) a různé schůzky, kde vytvářeli koncepty pro jednotlivá prohlášení Charty 77, které pak nejednou končily jako nevázané chlastací a sexuální mejdany. Můžu ti říci, že i ty nejdivočejší historky kdo s kým a jak, různými výměnami cvičenek v postelích a podobně ani nedosahovaly skutečnosti. Jo, to bys koukal, kdybys viděl, jak se ta budoucí elita národa vybarvovala, ještě dnes je mi z toho špatně.

Sám si dobře pamatuji konkrétně na schůzky, které se odehrávaly v bytě Petra Uhla, disidenta, který v listopadu 1989 byl oním mystifikátorem, který přes zahraniční média rozšířil zprávu o smrti studenta po srážce s policií 17. listopadu, identifikovaného posléze jako živého pracovníka čs. kontrarozvědky Zifčáka, toho studenta, který dovedl studenty k dramatickému střetnutí na Národní třídu v Praze. A jestli jsem u toho někdy přímo nebyl? Co myslíš?

Finanční prostředky, které podporovaly jejich činnost plynuly převážně ze zahraničí. Mimo některých menších podporovatelů jako např. nadace jaderného fyzika Janoucha, byla hlavním zdrojem financování špiček Charty 77 nadace „Fridrich Eberht Stiftung“ se sídlem v tehdejší SRN. Příspěvky od této nadace přicházely v různé výši na různá jednotlivá osobní konta. Okruh osob, kterým nadace takto pomáhala, čítal cirka třicet osob. Špičky disentu, tedy představitelé Charty 77, dostávali v rádech 30 – 80 tis. bonů, v tehdejší měně 5 Apod. = 1 bon, což bylo v přepočtu 150 – 400 tisíc Kč měsíčně. Za bony mohli nakupovat buď v tehdejší Tuzexu nebo je směnit na černém trhu za naše peníze. A proto si mohly špičky Charty 77 dovolit na tehdejší dobu nákladný život bez nějakého omezování.

Po událostech listopadu 1989 u nás i v ostatních zemích východního bloku začaly prosakovat informace o financování různých disidentských hnutí v bývalých východoevropských zemích více na povrch. I my jsme zachytili informace, například z italského tisku, kdy při rozpadu italské komunistické strany na různé frakce vyšlo najevo, že právě tato komunistická strana byla hlavním poskytovatelem finančních prostředků našich disidentů prostřednictvím výše zmíněné západoněmecké nadace. Co však na tom bylo pikantní je zjištění, že tyto finance poskytované do našeho disentu západoněmeckou nadací od italské komunistické strany byly převáděny přímo z účtů sovětské zpravodajské služby KGB ! A pak se tvaří že bylo všechno ve správných zajetých kolejkách, vždyť se nic zákulisního nedělo, jen lid převzal moc od tyranských komunistů a byla to přece jeho svobodná vůle. A lze důvodně předpokládat, že s přispěním podobných aktivit, peněz a činností zahraničních zpravodajských služeb proběhly všechny tzv. revoluce, převraty, v ostatních satelitech SSSR. Ale vraťme se raději od takové maličkosti, jako jsou mizerné peníze, zpět do velké politiky, protože o tom je hlavně mé povídání.

V souvislosti s dohodami SSSR a USA plus dalšími západními zeměmi, především však Němci a Brity o novém uspořádání v Evropě se činnost zpravodajských služeb těchto států pod probíhajícími mezinárodními tlaky v ČSSR zintenzívnila a tím i činnost všech oficiálních a neoficiálních organizací a spolků, které tak postupně vytvářely společenské napětí. Mimo Chartu 77 to byly zejména nositelé kultury, umělci, herci a jim podobní. Tedy skupiny, které se rády zavděčují v každém režimu, jen když je zachován jejich bohémský život a jejich někdy pseudoumění je dobře honorováno. Před převratem tato umělecká fronta viděla své finanční ohodnocení v hodnotách jako v západních zemích zejména v USA. To, že se mezi hvězdy v přísně tržní ekonomice dostane snad jeden či dva z tisíce, si tito naši umělci vůbec neuvědomovali. Postupně různé soubory a divadla měnila svá vystoupení na politickou satiru, bylo to „in“ a vedlo k dalšímu podryvání tehdejší státní moci a ještě za státní peníze. Taková satira není špatná pokud není součástí plánu pro změnu režimu v tehdejší ČSSR na tvrdě kapitalistický, ale tak tomu bohužel většinou nebylo. Asi je to u umělců normální, že po třiceti letech opět tatáž umělecká fronta začíná dnes volat po nové revoluci. Jsou již značně zpřetřhány vazby mezi umělci a jejich přáteli státními úředníky, kteří rozhodují o financích pro ten nebo jiný např. divadelní soubor. Bouří se samozřejmě ti, na které se nedostává dotací a nevedou k nim funkční penězovody. Zapomněli totiž, páni salonní revolucionáři z pár měsíců trávající jejich divadelní revoluce, že dnes už u nás vládne neoliberalismus. Čí chleba jíš, toho píseň zpívej.

Koncem roku 1988 se začaly objevovat první signály, že naši protivníci se intenzivně připravují na převrat nejpozději do jednoho roku a jak by měla změna vlastně proběhnout. První varovný signál přinesl na ústředí jeden z našich významných disidentů o kterém bylo známo, že dělá také pro sovětskou stranu. S nimi se pravidelně scházel na své chatě v křivoklátských lesích a pokaždé potom v dohodnutých termínech podával informaci řídicímu orgánu naší kontrarozvědky o průběhu této schůzky. Jenže tentokrát to bylo jiné. Ještě v noci po proběhlé schůzce se telefonicky spojil se svým českým řídicím orgánem a informoval jej velice rozrušeným hlasem, že mu Sověti nabídli, aby se, až zde proběhne připravované povstání lidu, stal jejich mluvčím, představitelem a nositelem plánovaných změn ve společnosti. Byl tímto zaskočen a nabízenou pozici odmítl. To se mu však stalo

osudným. Druhý den ráno byl nalezen mrtev před dveřmi svého bytu v Praze. Bez řádného vyšetření byl během dvou dnů pohřben. To znamenalo jen jedno jediné! Když jej Sověti předem zasvětili do podrobností chystaného převratu a on odmítl účast, tak jej prostě zlikvidovali, aby nemohl předem komukoliv vyradit, co pod vlastní pokličkou pro nás připravují. Oficiálně zemřel na infarkt, ale jak známo, podpis takové „mokré akce“ je u všech rozvědek na světě stejný.

Znamenalo to jediné, konec bratříčkování mimo oficiality ve vztahu k „sovětským bratřím“ z naší strany, zvýšit bdělost, podezřívavost a obezřetnost. Tragédie byla, že šlo právě právě o sovětské poradce, kteří oficiálně působili na každé tehdejší správě čs. kontrarozvědky. Přestali dostávat informace o závažných aspektech vývoje v naší tehdejší společnosti. Pochopili jsme a samozřejmě ministr vnitra neprodleně informoval vládu a Ústřední výbor strany, co se na nás chystá a že je třeba přijmout obranná opatření. Jako když hrách na stěnu házíte, vše se bez reakce odráží k zemi. Sověti si na našem území rozehráli svou vlastní hru, která měla vyvrcholit „lidovým povstáním“ podle jejich scénáře s cílem svrhnout tehdejší režim a představitele, a k tomu dopředu již vybrali vhodné osoby, které nahradí stávající státní a politickou věrchušku. A tuto polívku nám vaří v naší zemi a před našima očima! Pochopitelně při získávání lidí se soustředili především na Chartu 77 jako jedinou schopnou opoziční sílu. Bohužel bývalí komunisté vyházení v prověrkách to být nemohli, to byl pro naši politickou špičku vládnoucí ortodoxně od té doby podle stejných principů největší nepřítel a proto neměli dosud ani pořádnou organizaci. A my jsme jim sloužili jako jen jako serviska, kontrola, jak se jejich agenti chovají a jak plní jejich úkoly. Měli však přeci jen smůlu. Tím, že jsme nyní o jejich záměrech věděli, žádné zasvěcené informace už od nás nedostali. V posledních rozhodujících měsících se musela naše bezpečnost spolehnout pouze sama na sebe. Jedinou výhodou pro nás bylo, že jsme měli podchyceny téměř všechny dvojité agendy, kteří pracovali nejen pro Sověty, ale i pro nás. To mělo v té době skutečně velký význam. Měli jsme přehled o tom, co řídící důstojníci jejich všech rozvědek i dalších utajovaných orgánů v disidentském prostředí provádějí a jak a co spolu se zainteresovanými osobami z oficiální státní správy připravují. Paradoxy té doby však bylo, že jsme prakticky neměli možnost o tom kohokoliv informovat, neboť vedení vnitra, tedy naše vlastní nejvyšší velení, bylo na straně jejich plánovaného převratu. Nezbývalo než vývoj tehdejší situace jen monitorovat a získané informace ukládat do šuplíku a čekat, kdo by je mohl potřebovat.

A ještě k pohřbu onoho disidenta, kterého Sověti bez milosti zlikvidovali. Nad jeho hrobem se sešel Adamec s Dubčekem. Copak je asi přivedlo k rozloučení se svým společným přítelem? Tady došlo k prvním oficiálním kontaktům mezi představiteli disentu a tehdejších představitelů československých státních orgánů. Kdepak byli tenkrát figurky Horáček s Kocábem se svým „Mostem“, právě předseda vlády byl první, kdo si k nim našel cestu úplně sám. Někdy v průběhu března roku 1989 k nám prosákly první zprávy, jak bude oficiální předání moci v ČSSR probíhat. Od ruských dublérů bylo zjištěno, že celá akce je již zcela připravena. Dokonce jsme získali informace, že celonárodní povstání bude vrcholit založením tak zvaného občanského fóra. Název, který se až po 17. listopadu pracně klubal na svět u Havlů odpoledne v kuchyni! Jak se toto hnutí bude jmenovat jsme skutečně věděli již v březnu 1989. Mezitím ve společnosti stále narůstalo napětí. Konečně pomalu vznikaly i další opoziční iniciativy, hlavně jako Obroda. Ta však pod taktovkou sovětské strategické

rozvědky, která zbystřila činnost všech dalších zpravodajských služeb zainteresovaných u nás do přípravy převratu. Do republiky za disidenty začali jezdit zahraniční návštěvníci, členové různých politických stran ze západu. Bylo zajímavé, že nám prověrky těchto osob v našem kontrarozvědném systému vykazovaly informace o tom, že tyto osoby jsou buď agenti CIA nebo třeba BND (Německo). Mašinérie převratu se opravdu již rozběhla na plné obrátky.

Důležitou informací bylo, kam to všechno směřuje, co plánují, že by zde kde a jak co po převratu mělo vzniknout, jaký druh společnosti. Představa, se kterou Sověti tehdy počítali, byla jednoduchá a prakticky se dala z jejich jednání odvodit. Vznikne nějaké „občanské hnutí“, do kterého vstoupí všechny směry opozice a to svrhne dosavadní státní uspořádání. To se postupně rozdělí do dvou proudů. Jeden proud bude levicový a přemění se na sociální demokracii. Druhý proud vytvoří pravicovou stranu. Tento postup měl velice rychle vytvořit v ČSSR podmínky pro a teď citace „Vybudovat z ČSSR výkladní skříň“, která by měla být příkladem pro obyvatele tehdejšího SSSR a ostatních satelitů kolem nás k podobnému přerodu u všech našich skomírajících spojenců. Ale to by zájem jen ze sovětské strany, takový vývoj nebyl a ani nemohl být v zájmu Západu. Jejich představu prorocky formuloval tehdejší bezpečnostní poradce amerického prezidenta Brezinsky který prohlásil, že Československo je potřeba rozdělit na dva samostatné státy. Tím dojde k oslabení i případného levicového hnutí a tím k lepšímu ovládnání dvou menších na sobě nezávislých územních celků. A teď dávej pozor, všechno, co ti tady dnes říkám a co ode mne dostaneš zestručnělé i písemně, aby sis furt nemusel psát poznámky, to není moje hodnocení z dnešního začínajícího večera pod jezem u piva, jde o skutečné, seriózní, pravé informace, které naše bezpečnost měla již na jaře 1989, v době přípravy převratu v naší zemi, mohla je pracně sepisovat do hlášení a přitom jen bezmocně pozorovat, do jakého svrabu a neštovic se to řídíme. No a teď si konečně zas dáme pivo,“ vydechl po dlouhém monologu můj tajemný řečník.

Vstanu a zajdu za bufetmanem, taky výdobytek nového společenského řádu. Má kiosek u vody pro pohodáře sjíždějící řeku, ale žádný velký kšeft to není. Nakupuje za své, prodává s malou přírůžkou na uživení a podle možností švindluje s tržbou, aby odevzdal co nejmíň zlodějskému státu. Co mu zbyde, musí sníst nebo vypít doma nebo vyhodit a tak se nemůžu divit tristní nabídce. Ale pivo má asi z třetího schodu a nám oběma to chutná. Vypijeme ho oba s chutí a pokynu Milanovi, aby pokračoval. Pohodlně se uvelebí, zapálí cigáro dá se do dalšího pokračování. Že mezitím pomalu zapadá slunce za kopec nad řekou nám nevaří, informace opravdu stojí za to.

„Koncem toho výbušného roku už kdekdo očekával, že už to praskne. Ale jen v Praze a velkých městech, venkovani byli celkem v klidu a žádné větší poznatky bobtnající k revoluci jsme nezaznamenali. Bodejť taky, měli všecko, dokonce i ve žních si jezdili po zájezdech a nechali si sklidit úrodu kombajny, však potom je museli študáci burcovat, aby se aspoň dodatečně ale stejně neochotně zapojili do té pražské revoluce. V Praze ale pomalu vrcholí přípravy k uskutečnění převratu. Emigrant a člen Charty 1977 Zdeněk Mlynář se několikrát setkává s Gorbačovem. Osobně se znali již ze studií. Doladují společně jména budoucích představitelů moci v ČSSR. Tedy těch, které by chtěli v nových orgánech nebo co si myslí že vyhrají. Občas máme nějakou demonstraci, je zadarmo sprchovaná pro každého kdo projde po Václaváku a začíná bát sezení kolem koně pod muzeem všední záležitostí. V srpnu probíhá

tak jako každoročně demonstrace odsuzující vstup spojeneckých vojsk na naše území v roce 1968. Napětí ale ve společnosti pod vlivem čím dále tvrdších zákroků proti disidentům ze strany bezpečnostních orgánů roste, jejich zadržování, zatýkání na základě rozkazu prvního náměstka ministra vnitra Lorence stoupá, podepisuje se nebo odsuzuje Několik vět. V našich svodkách se píše, že ve společnosti se vyhrocuje touha po skutečné svobodě, ale nikdo neví přesně co to a jak má definovat. Co člověk to jiný názor, ale demonstrovat chodí jen študáci s baťůžky na zádech, dělníky ve fabrikách to zatím nechává v klidu..

Ani my jsme na bezpečnosti nic pořádně nevěděli, tak jak mohli obyčejní spořádaní občané naší země tušit, že se stávají objekty zájmu zahraničních mocností, které po převratu v ČSSR sledují své vlastní cíle zejména ekonomického zájmu. Vývoz vlastních nadproduktů a zbytků na naše území, likvidace českého průmyslu, zemědělství a jejich nahrazení pobočkami firem ze západních zemí, likvidace všeho, co by mohlo být ekonomickým konkurentem jejich firem za západu. Rusů se nikdo už bát nemusel, ti jasně mleli z posledního a snažili se jednat s lidmi od ÚVKŠČ až po různé opozice, jak s co nejmenší škodou a ostudou od nás vycouvat. Že se nebudou do ničeho plést a odejdou se svou armádou jak nejrychleji to půjde a nejen od nás, ale vyklidí zaneřádné lesy i v Polsku, Maďarsku a NDR, to už je taky odklepnuto. To však v tuto dobu nikdo z obyčejných lidí, kteří pak v listopadu cinkali klíči na protistátních shromážděních, vůbec netušil. Ale k tomu se dostaneme.

Pomalou jsme začínali být z různých hlášení v obraze, co se na nás hrne, ale národ byl pořád ve smrádku, klidu a letargie nečinnosti. Deset i víc tisíc študáků, dětí a různých mladých na tak velké město nic moc není a ostatní ty demonstrace fakt moc zatím nezajímal. To už jsme ale ze zákulisí připravovaného převratu věděli víc, že je tento proces nezastavitelný ale začíná se to hrnout nějak moc doprava. Bylo fakt už otázkou krátkého času, kdy to vypukne. Jen ten národ ne a ne dostat do ulic, aby tomu trošku pomohli.. ...Přesné datum převratu jsme pochopitelně neznali nikdo, ani nejvyšší šéfi, ale naše typy se soustřeďovaly na některé z datumů, kdy v naší zemi docházelo již prakticky pravidelně k různým protestům. Když se mimo sprchy nedělo nic ani při akcích spojených s okupací ČSSR 21. srpna, tak se zainteresovaná věřchuška na vnitru a v partaji rozhodla, že to bude 17. listopad a hotovo.

Ne že by se nic nedělo v socialistické opozici. Špičkoví ekonomičtí odborníci působící na VŠE již tehdy měli na základě zadání vlády tehdejší ČSSR zpracovány materiály, které po převratu měly umožnit tehdejší státním podnikům uvolnění od odvodů tehdy až 80 procentních daní do státní poklady, snížit tyto odvody a tím zabezpečit razantnější ekonomický rozvoj podniků. Tyto materiály byly po převratu a vstupem Klause do politiky při formování pravicové strany ODS smeteny ze stolu. Přesto se ještě tehdy snažili někteří ekonomové za podpory bývalých komunistů, Věнка Šilhána, Rudy Zukala a dalších obdobné tyto návrhy prosadit, neúspěšně. To pak mělo po převratu zásadní význam v dalším vývoji v naší zemi a na nasměrování naší budoucnosti směrem vzad, do nesmírně zastaralého kapitalizmu 19.století na kterou cestu ještě dnes doplácíme a ještě dlouho se v tom budeme plácet, zatím jiné státy kolem nás jdou rychle kupředu. Ano, schylovalo se k revoluci, na které ale měl vydělat někdo jiný.

A tak přišel 17.listopad, největší studentský svátek a kulatá památka na zavraždění studenta německými okupanty. Úzká skupinka, která držela uniformované vnitřácké a některé další silové orgány státu, měla všechno dokonale připravena. Na ÚV nahlásili, že půjde jen o

poklidnou vzpomínkovou manifestaci, kterou pořádá se studentskými spolky hlavně Městský výbor SSM. Přitom zásahové síly už několik dnů nacvičovaly na pláni u letohrádku Hvězda sevření do kleští a tvrdý mazec. Snad to ten zbednělý národ konečně probudí do zlosti, aby vytáhl do ulic a orgánové měli konečně důvod provést tu toužebnou revoluci, ale podle svých vlastních pravidel. Že bude klid, o tom programově ubezpečili ÚV a vládu, aby se všichni rozjeli na víkend a v Praze zůstali jen oni a nikdo jiný do toho nemohl zasáhnout dřív, než bude na všecko pozdě. Z Moskvy přiletěl tajemník Fojtík a taky jej z letiště vylifrovali přímo domů. Ani chartisti nebyli v obraze, Havel měl na Hrádečku medový víkend s milenkou Vodňanskou, byl prostě klid a chystala se jen běžná vzpomínková manifestace, na které bude studentům povoleno si zakřičet.

Představ si, že se náčelníkům podařilo dostat z města i naši celou složku! A jak nás elegantně utáhli na veřené nudli! Události samotného 17. listopadu nejsem schopen věrohodně popsat, protože u toho nikdo z našich vůbec nebyl! Vedení ministerstva vnitra celý náš odbor, který roky rozpracovával Chartu 77, poslalo na dny spojené se 17. listopadem mimo Prahu. Zorganizovalo pro nás společenskou akci „zabijačku“ pod heslem „utužení kolektivních vztahů“. A ještě si nás přijeli zkontrolovat, zda jsme tam všichni. Tím plně paralyzovalo celý náš aparát, abychom byli opravdu a všichni daleko pryč a nestačili se do plánovaného masakru vrátit!. A hlavně, každý jsme měli svého chartistu a určitě by jim to některý z našich řad napráskal a pokazil představení. Co se odehrává 17. listopadu v Praze jsme se tedy nedozvídali od své agentury, ale poslechem rozhlasových zpráv prošlým sítím pro normální občany, to znamená nic. Jinak zabijačka byla prima. Po návratu do Prahy již byly tiskem a televizí veřejnosti předávány zprávy o zabití studenta na Národní třídě.

Analýzou tehdejší situace nebylo těžké rozklíčovat, že za událostmi 17. listopadu stojí a přímo je řídilo vedení ministerstva vnitra, prakticky pak velení krajské správy Praha s hlavním štábem MěV KSČ s černým koněm, tajemníkem strany Miroslavem Štěpánem, který se už viděl v nejvyšším křesle v baráku partaje na nábřeží. Velení uniformovaných SNB ze zákona přímo odpovídalo za veřejný pořádek v Praze, to znamená, že jí byly všechny složky, které se zúčastnily zásahu na Národní proti studentům, podřízeny. Karty rozdány a málokdo věděl, že jso cinklé. Osoba mrtvého studenta Šmída, který následně ožil a byl odhalen jako příslušník druhého odboru kontrarozvědky Zifčák, tato tvrzení plně podporuje.

Nejvyšší štáb, který celou tuto akci naplánoval a řídil, sídlil ve vile tehdejšího ministerstva vnitra na Břevnově. Paradoxně byl v této vile pak ubytován následný ministr vnitra Langoš. Přímou po událostech 17. listopadu se v této vile velice intenzivně scházeli nejvyšší představitelé policie tohoto státu, např. tehdejší ministr vnitra, šéfové čs. tajných služeb. Ale přesně v okamžicích nejkrutější policejní mlátičky, jaká ironie, zde zasedala porada nejvyšších velitelů našich tajných služeb s náměstkem sovětského šéfa KGB generálem Grišinem. Vedl ji náš nejvyšší šéf generál Lorenc, který s jedním uchem na telefonu několikrát ujišťoval soudruha Jakeše, aby šel spát, že se vůbec nic vážného neděje, cha! Ale vše co se dělo, bylo v kompetenci jiných, tedy Štěpána a města.. Průběžně do vily přijížděly i některé diplomatické vozy, nejhojněji byly zastoupeny vozy sovětského velvyslanectví. U této vily byly rovněž zaparkovány vojenská nákladní vozidla s radiovou výbavou. Stejně jako tomu bylo v roce 1968, kdy podobná vozidla parkovala skoro před každými našimi kasárnami či

před stanicemi tehdejších útvarů veřejné bezpečnosti, ale to je hluboká historie. Nikoho by tehdy ani v osmašedesátém nenapadlo je přepadnout, měli jiné starosti.

Jak to po tom sedmnáctém vypadalo v Praze? Večer byli všichni jako ochrnuti, v noci se městem rozběhly obludné fámy a ráno vycítili svou příležitost stát se „svědomím národa“ divadelníci. Podvědomě všichni čekali, že se musí něco stát, vypadalo to jakoby se státní moc chystala k úderu, ale nestalo se – vůbec nic. Loutkáři se zalekli vyprovokovaného národa a pokračování se nekonalo. Tedy začalo se konat, ale jinak, než si to naplánovali a nacvičili.

My jsme po návratu ze zabijačky a nástupu do práce byli jako v Jiříkovo vidění. Havel se urychleně s pomocí našeho přítele vrátil na tenkrát ještě Engelsovo nábřeží a doma odstartoval povstání všeho lidu. Za pár dní už bylo zcela jasné, že demonstrace v Praze řízené z balkonu Melantrichu už konečně přecházejí do obratně řízeného celonárodního povstání. Dělníky z fabrik a obyčejné lidi nejvíce zdvihla smrt jednoho studenta stejně jako německými fašisty za války. Nikdo si už nenechal vysvětlit, že to byla jenom provokace Bezpečnosti, lidé vykřikovali „nedovolíme vám, abyste zabíjeli naše děti“ a organizátorům se povedlo zvednout prakticky každého, i když to nabíralo poněkud jiný směr dalšího vývoje. Nenávist ke KSČ a jejím představitelům dosáhla skutečně celorepublikového rozměru. Divadelníci se postarali, aby v jejich prostorách vzniklo centrum odporu, které jen čekalo, kdo nastoupí s dirigentskou hůlečkou a vezme to do svých rukou. Náš kontakt s „dublem“, spolupracující se sovětskou rozvědkou, dostal od sovětů jasný úkol, Václava Havla a uvést jej do čela tohoto sdružení. Ten měl zpočátku strach poté co se stalo na Národní třídě 17. listopadu, že by mohl být zatčen jako jeden z potenciálních iniciátorů tohoto protistátního vystoupení studentů, i když v Praze vůbec v tomto případě a ani takový výbuch vůbec nečekal. Dubler následně Havla odvezl na formující se zasedání Občanského fóra a tím jeho úkol skončil, Havel se stal mluvčím nového uskupení sám a bez velké námahy a už moc ze svých rukou nikdy nepustil. Dubler však zůstal hodně dlouho v jeho blízkém stínu a my měli stále informace z první ruky. Dodnes se divím, a nejsem sám, proč vedení strany a státu vůbec nereagovalo. Ti ještě měli všechno silové na povel, ale zalezl jako kriálci a pak se divili, až je za uši začali noví vítězové vytahovat.

Po pádu režimu aktivní vliv směrem k novým vítězům na základě pokynů z ruské strany neustal. Náš dubler se podílel na jmenování různých ministrů do nově jmenované vlády, např. Dienstbiera ministrem zahraničí, Dobrovského ministrem obrany, Sachra ministrem vnitra atd. Vše pod stínovou patronací sovětů. Rovněž tak sovětská rozvědka prostřednictvím tohoto espekt ovlivňovala výběr nových velvyslanců v zahraničí, jmenování Rudolfa Slánského velvyslancem v SSSR bylo z ruské strany přes jejich vlivovou agenturu přímo vyžadováno. Pochopitelně se tak dělo i v rámci dalších státních funkcí. Rozzuřený národ všechny tyto změny s jásotem přijímal aniž by tušil, že za vším jsou zájmy zahraničních mocností a jejich dohod o novém uspořádání Evropy.

Následným jmenováním Jana Rumla do funkce náměstka ministra vnitra a Langoše do funkce ministra vnitra splnil ale převrat ještě jiný cíl. Zlikvidovat čs. kontrarozvědku a rozvědku jako celek, aby snad tyto služby a jejich jednotliví příslušníci nemohli mít vliv na nově se formující společnost a mít tak třeba výhrady jednak k jednotlivým představitelům nového režimu a hlavně proto, aby se nemohly objevit na veřejnost informace, které spolu právě probíráme a

s naším svolením je můžeš v knize rozumně použít. Byla paralyzována činnost těchto služeb a všichni příslušníci byli posláni domů, aby následně formou tak zvaných pohovorů před komisemi vybraných především dříve vyházených důchodců prošli sítem.

Tyto tak zvané občanské komise, nikým nezvolené a jen jmenované nejužším kroužkem odborných neumětelů, které rozhodovaly o tom, kdo bude u zpravodajské služby dále sloužit, začaly řídit podle pokynů Jana Rumla a jeho pomocníka Devátého, v našich složkách, a to v době, kdy ještě ani obnovený parlament této republiky nepřijal zákon o jejich oficiálním zmocnění k takové činnosti. Veškeré tyto prověrky byly totiž protizákonné a protiústavní. Představ si, že jsi nositelem státního tajemství a najednou předvolán před komisí, složené se tří neznámých dědků, kteří ke své činnosti nemají žádné zákonné oprávnění a oni se snaží, abys ze sebe sypal utajované státně bezpečnostní informace. Já jsem se jim vysmál stejně jako většina mých kolegů. Proč se pitvořit, jen by nás vyrazili o pár měsíců později. A tak jsme byli následně po těchto pohovorech označeni jako nevyhovující pro další činnost u kontrarozvědky, jakož i u dalších bezpečnostních složek.

Ani naše propuštění neodpovídalo zákonům. Nikdo z nás nedostal písemný rozkaz, že jsme byli na základě něčeho, co jsme porušili, propuštěni z tehdejšího Sboru národní bezpečnosti. Jen nám bylo hromadně řečeno, že jsme propuštěni. Tento postup porušující ústavu tehdejší ČSSR a zákony týkající se ministerstva vnitra jednoznačně potvrzoval snahu nového vedení ministerstva vnitra a potažmo hlavně zahraničních zpravodajských služeb, třeba i nezákonným způsobem rozprášit státní orgán, který byl pro nové nositele moci nebezpečný právě tím, že o nich a jejich zájmech v naší republice velmi mnoho věděl. A pak provedli Rumlovci věc naprosto nevídanou v celé historii tajných služeb – pozvali americké a německé špiony do našich archivů, aby si tam vybrali, odnesli a zničili bez dohledu co chtěli. Co to přineslo těmto cizím službám, to pochopí i malé dítě, naše rozvědky tím prakticky skončily a co se stalo s našimi rozvědky i spolupracovníky na západě a hlavně v arabském světě, takové tragedie si nikdo ani nedokáže představit. Jen musím konstatovat, že k veřejnému rozkrytí našich lidí dal osobní souhlas nebo přímo příkaz Václav Havel, což jednou bude historie jistě kvalifikovat jako nejhorší zločin. Pozdě.

A ještě jednu perličku. Po svém nezákonném propuštění jsme své kontakty a své spolupracovníky neztratili. Někteří z nich, i agenti, po převratu prošli sítem a dostali se jako členové disentu i do aparátu nového ministerstva vnitra a následné organizace, která vznikla po rozpuštění bývalé kontrarozvědky. Tehdy jsme získali informace, že v objektu ministerstva vnitra v ulici Zikmunda Wintra na Praze 6 poblíž americké rezidence, kde dříve vládl i generál Lorenc, se usadily analytické štáby sovětské zpravodajské služby a americké CIA. Tito analytici dostávali k prověření veškeré záznamy, které právě vznikaly, záznamy z pohovorů před občanskými komisemi, řádicími ve všech složkách tehdejší kontrarozvědky. Informace, které u těchto komisí někteří mí kolegové uvedli, byly čteny těmito analytiky a v případě, že tam bylo něco zajímavého pro Američany, např. náznak o podezření některé osoby ze spolupráce se CIA, tak jim to Rusové předali, a to samé platilo i obráceně ! Taková byla realita tehdejší doby.

Někteří mí kolegové při tzv. pohovorech před těmito komisemi ze strachu o svůj další osud se lidově řečeno „posrali“ a vyžvanili všechno, co věděli. Přestože jim v tom bránil ještě tehdy platný zákon, a toto jejich chování by se dalo kvalifikovat jako vyzrazení státního a služebního tajemství neoprávněným osobám. Odměna těmto jednotlivcům byla většinou v tom, že jim nové vedení ministerstva vnitra a příslušných složek umožnilo dále nějaký čas ještě sloužit. Víím, že to byla velmi malá skupina osob a stejně je pak brzy také vyhodili. Ale i vyzrazení pravých jmen našich špiónů a spolupracovníků se dá kvalifikovat jako vlastizrada na našem státě. A podobné ocenění by zasluhovali i ti, kteří seznamy našich spolupracovníků veřejně publikovali, viz Cibulkovy seznamy. Ale i ti, kteří pod krytím účelově přijatých zákonů z toho udělali veřejně přístupné seznamy. Tím se dotýkám i tzv. lustračního zákona, který nejen porušoval tehdy platnou čs. ústavu, ale porušuje i tu současnou, přestože byla již několikrát modifikována. Ale zase jsem zabočil někam dopředu, tehdy jsme ani netušili co nás čeká a asi to bylo dobře. Raději toho už necháme, sluníčko zapadlo a už z koutů vylézá šero.

Tak si to na závěr zopakujeme do krátké analýzy. Příprava převratu v ČSSR měla za cíl změnu politicko ekonomického uspořádání v tehdejší Československu. Jako prostředek ke splnění tohoto záměru posloužili vybraní pracovníci KSČ, Ministerstva vnitra, kontrarozvědky a rozvědky. Pod záminkou přihlášení se k perestrojce Gorbačova v tehdejší SSSR byly zatáhnuty do první fáze převratu u nás. Šli do toho pod příslibem, že získají nové a ještě lepší funkce, jednak ve stranickém, ale i mocenském aparátu, až se jim podaří předrevoluční státní a stranické představitele z jejich míst odstranit. Dle mého se pak chtěli připojit k myšlenkám tzv. Pražského jara z r.1968 a pootočít kormidlo dalšího vývoje v naší zemi tímto směrem.

Až když byla rozvalena stavidla a vše se rozjelo do nejvyšších obrátek začalo se postupně ukazovat co bylo z hlediska nejmocnějších amerických rozvědek skutečným záměrem celého převratu. Konečným cílem bylo zničit do základu tehdejší politicko ekonomický systém v ČSSR. Tak dalece však hlavní protagonisté vůbec nepřemýšleli. Zkráceně řečeno – v roce 1989 šlo převážně ze strany českých aktérů o vnitrostranický puč, který měl odstranit stávající stranickou a mocenskou espektiv. Pravý cíl, kvůli němuž se tady to celé divadlo rozehrálo byl zlikvidovat celý stranický a mocenský aparát. To pochopitelně již bez účasti první skupiny osob, která převrat pod vidinou jakéhosi návratu k r.1968 připravila a započala. Po událostech 17.listopadu 1989 svůj úkol již splnila a byla ponechána svému osudu. Oni sami již hovořit nebudou. Nemohou se přiznat k tomu, že zde připravili a provedli státní převrat a ve svých důsledcích byli podvedeni. Paragrafy za tento čin vlastizrady jsou jasné. Jak geniální ze strany skutečných organizátorů převratu, kteří seděli daleko za hranicemi naší vlasti na obou březích, tehdy ještě rozděleného, světa na dva nesmiřitelné tábory. V Evropě však uskutečňovaly svůj společný zájem, a to nové geopolitické rozdělení světa.

A to je tak zhruba všecko, co jsem ti měl a chtěl říci. Tak jsme to prožívali my, kteří jsme u toho bylo od začátku až do konce. Že na druhý den po sedmnáctém listopadu mělo být úplně jiné pokračování, to je myslím zcela jasné, ale jeho aktérům se po tom nečekaně silném lidském výbuchu už nepodařilo stisknout tlačítko. A nepromluví.“

Milan skončil svůj dlouhý monolog, vstal a protáhl si kostru po tom dlouhém sezení na tvrdém dřevu. Z tašky vytáhl sadu papíru a mlčky mi ji podal. Pak jsme si podali ruce a poplácali se po ramenou, popřáli si vše dobré a on odešel. Seděl sem ještě chvílku a

poslouchal jak zpívá jna řece jez: Přemýšlel jsem o Milanově rozboru. Jedno je jisté, jeho monolog byl tak fundovaný, že to nemohl vymyslet sám. Nakonec to možná ještě není úplný konec. Musíme asi spadnout ještě hlouběji, abychom se pak o to rychleji dostali zpět nahoru. Protože:

To co se odehrálo v ČSSR a říká se tomu sametové revoluce nemá zatím historicky žádné obdoby. V celé historii lidstva se nenajde moment, kdy by obyčejní lidé svými demonstracemi rozmetali pokrok a tím vlastně provedli revoluci proti sobě samým a svým výtoky, které generace jejich rodičů, dědů za cenu osobních obětí, musela v boji proti kapitalismu vybojovat !

Vyplývalo to tak nějak při řeči, když jsme si s Milanem v přestávce uprostřed jeho povídání protahovali kosti u splavu. Uplynulo třicet let od převratu a najednou narůstá skupina osob volající po výtocy tehdejšího režimu. Je však smutné, že to jsou i osoby, které tehdy aktivně cinkáním klíčů starý režim popravili. Pokud si obyčejní lidé neuvědomí tuto prostou pravdu a nepochopí, že je kapitalismu potřeba postavit pevnou hráz a kapitalisty tvrdě hlídat v rámci právních norem a zákonů, bude pořád platit to samé jako za první republiky, že kapitalista žije z práce svých poddaných. Většina národa si neuvědomuje, že vyšší životní úroveň západních zemí jejich občané nedosáhli pokorou před kapitalismem, ale aktivním tlakem svých sociálně demokratických partají, odborů atd. na vyvážené přerozdělování zisku kapitalistů na účely veřejné správy a nejen do kapes jednotlivců.

Po pádu komunistických vlád včetně SSSR se opět kapitalismu otevřela cesta jak bezbřehým vykořisťováním např. prostřednictvím bank a podobných institucí začít vysávat všechny státy na celém světě. Takto získané prostředky jsou opět shromažďovány do rukou jednotlivců dnes spíše známých pod pojmem akcionáři té nebo jiné firmy, a pokud možno ještě anonymní. Problémy států nejsou problémem tamních obyčejných lidí. Je to útok kapitálu a kapitalistů zničit a pod různými hesly jako život nad poměry, potřeba vyrovnaného rozpočtu atd., osekát takové výdaje státu, které po přerozdělení nakonec skončí v soukromých kapsách. Tyto zisky určitě nepůjdou na růst životní úrovně obyčejných lidí tj. zaměstnanců, důchodců, děti podobně, kapitalismus přece sám sebe změnit nechce a ani nemůže.

15. O nezvaných hostech v našem domě na dočasných 27 let

Příběh Sovětské armády

Kolem nezvaného pobytu Sovětské armády v naší zemi je mnoho fám a dohadů a kolem násilně vynuceného odchodu z dočasného pobytu ještě víc. Tak se to pokusíme v následujících stranách více rozebrat a přidáme pohled pár renomovaných historiků. Ale nejdříve si položíme otázku, která mnohého asi překvapí – co je vůbec známo o tom, že první snahu SSSR umístit v ČSR svá vojska lze datovat již na dobu v létě roku 1945 a od té doby přes neústupnost našich stranických představitelů nepřetržitě až do srpna 1968? Především Stalin a jeho maršálové na konci druhé světové války vůbec nepočítali s tím, že budou muset naši republiku opustit. Dnes je zhruba nemožné zjistit cokoli o tajných doložkách z Jalty, ale je zcela evidentní, že ve všech zemích, která Sovětská armáda osvobodila, tak také zůstala až do roku 1990. Mimo Československo a Jugoslaviu. Tu částečně osvobodili Titovi partyzáni sami a Rudou armádu rychle vypoklonkovali, aby svůj socialismus začali budovat jen podle svých vlastních záměrů. Nás se podařilo zachránit dohodou, že po válce všechny cizí armády z východu i západu odejdou do podzimu. To se třeba nepodařilo Polsku, které mělo ve válce pátou největší armádu a tu ze západu se podařilo Rudé armádě vůbec po konci domů ani nepustit.

Druhý pokus byl koncem roku 1947. Stalin nevěřil, že se u nás komunistům podaří jen demokratickým způsobem zmocnit vlády bez pomoci armády a jeho pluky stály kolem polské a ukrajinské i maďarské hranice připraveny tomuto vítězství napomoci. Gottwald si vzal na vlastní triko, že to zvládne ve vládě a parlamentu jen s Lidovými milicemi a bezpečností sám – vyšlo mu to, od té doby nepatřil mezi nejvěrnější. Odrazil další pokus v době největších procesů, stejně jako Zápotocký i Novotný. Málokdo ví, jak úspěšně se naši generální tajemníci dokázali bránit. Největší tlak byl v době maďarských událostí a zachránil nás jedině snad argument, že Československo bylo na rozdíl od NDR, Polska nebo krvavého Maďarska skutečnou „pevnou hrází“ a žádné větší bouře až do nárazu léta 1968 zde nebyly.

Poslední velký tlak před osmašedesátým rokem byl v roce 1960. Maršálové z Varšavské smlouvy tlačili na vlastní věrchušku v SSSR, aby k nám silou moci a politickým tlakem dostala atomové zbraně středního doletu. Kdyby soudruzi Novotný se Štrougalem tomuto silnému tlaku povolili a Rudou armádu k nám pustili, možná by ani ta pozdější okupace nebyla. Tenkrát jim odsouhlasili jen výstavbu tří obrovských bunkrů v našich lesích a konečné řešení mohlo přijít teprve až k nám napochodovala celá armáda. Tedy příprava na konečnou válku. Mezi velmocemi platila totiž smlouva o nerozšiřování jaderných zbraní, ale ty Amíci měli až v Bavorsku, ale Sověti mohli kontrovat jen z NDR, Maďarska a Polska, kde zůstali sedět od konce války. Z naší strany mohly stát nejničivější atomové prostředky až v kopcích Podkarpatské Rusi a u Lvova. Na čáru předpokládaného střetu přes 1200 km! A poslední velmi výrazný pokus - je všeobecně známo, jak veliké síly byly v jižních Čechách na cvičení počátkem léta roce 1968 a jak se vracely domů pomalu a neochotně. Až do té okupace. Tedy ještě jednou, kdyby je naše politické velení nedonutilo tenkrát odejít, nebyla žádná okupace a tlak na reformy by se podstatně snížil. Tím ale nechci v žádném případě říci, že by u mne

byl nějaký náznak k souhlasu! Ale ještě k těm atomovým zbraním, které k nám do západních Čech měly doputovat na čáru hlavního úderu prvosledových vojsk v případě zahájení války a byly tenkrát v tehdejší plánování největším kladivem .

Spojené velení Varšavské smlouvy rozhodlo už v březnu 1961 vybavit své všechny evropské spojence operačně-taktickými raketami R 11-M s doletem 170 km a 2K6 Luna s doletem 30 km. Pro orientaci, ty první odpovídají zhruba známým SCUD a ty druhé FROG 3 z bavorské strany.. Dohoda s naší vládou byla podepsána dne 30.srpna téhož roku téhož roku. To ale neznamená, že po podepsání by následoval jejich převoz do našich vojenských prostorů, aby si s nimi naše armáda hospodařila, jak uzná za vhodné. Vše kolem raket bylo vždy pouze pod sovětskou kontrolou. A když to s námi nešlo po dobrém, vyřídili to nakonec po svém, silou a obsazením všech strategických míst republiky.

Zahájili svůj „Dočasný pobyt vojsk , nikomu se nemuseli zpovídat, jaké zbraně ve svých vyhrazených zónách mají. Až po jejich odchodu bylo zjištěno, že zde po roce 1968 operovali dvěma raketovými brigádami. Jedna byla v prostoru Mimoň na Hvězdě u Kuřivod – TR Točka a měla 18 odpalovacích zařízení a druhá kousek od Turnova OTR 300 měla 12 odpalovacích zařízení. Na prostor Libavá u Hranic dodatečně doputovala třetí raketová brigáda a ta měla dokonce na Libavě tři odpalovací hnízda, v Práslavicích, na Zeleném Kříži a Staré vodě. Každá z nich měla na místě vlastní sklad atomových raket. Tyto brigády ale měly rakety SS-22 s doletem 900 km s jadernými hlavicemi o síle 500 kt, což je 300x více než Hirošimská puma. Kdyby šílenec zmáčknul červený knoflík, ukáza by svou nadčasovost bojová píseň našeho sboru východní armády od Dukly .....přes spáleniště, přes krvavé řeky..... a to oběma směry úderů tisíce kilometrů na východ i západ.

Naše vláda o tomto nesmírně závažném činu Sovětské armády byla „uvědoměna“ jen obyčejným dopisem z velvyslanectví SSSR na ministerstvo zahraničních věcí, jak vzpomíná tehdejší diplomat JUDr. Sula v další části této kapitoly a to bylo vše.

Rozhodnutí tu bylo dávno, ale nedůvěra navíc a souhlas, ten musel počkat až na okupaci!

Velení Varšavské smlouvy opravdu rozhodlo, že i naše armáda bude mít své atomové zbraně. Ale jen taktické a výhradně pod sovětskou kontrolou. Podle citované Dohody se naše vláda zavázala k vybudování celkem tří identických skladů na jadernou municii ve velikosti bratru 170 hektarů každý. Budou stát na západní části ČSSR a po jejich dokončení se předají k provozování Sovětské armádě. Experti vybrali tři vojenské prostory, Ralsko v lese za Bělou pod Bezdězem, Bílinu u Teplic a Brdy u obce Míšov. Naše stavební firmy postavily po dvojicích třípatrových podzemních skladů, doplněných rozlehlými obslužnými zařízeními, kasárnami, zabezpečovacími a provozními budovami, důmyslným ochranným systémem, vše samozřejmě v režii a za peníze naší republiky. Akce nesla krycí název JAVOR 51 a byla pořízena v našich tehdejších cenách za necelých 5 miliard Korun.

Objekty byly po dokončení předány Sovětské armádě, ta je už tehdy obsadila svými vlastními vojáky a špičkovými specialisty, vybavila příslušnou technologií a i před naší armádou a vládou ČSSR dokonale utajila. Do odsunu Střední skupiny vojsk, kam mimochodem tajně posádky ani nepatřily, nikdo z našich generálů ani nejvyšších činitelů, ne tak obyčejných vojáků nespáčil nic z toho, co je uvnitř a po roce 1968 platilo totéž i pro všechny jejich

vlastní vojáky. I delegace z jejich velení v Milovicích mohla pouze k domečku před velkou modrou bránou, kterou projížděla za přísného dozoru jen masivní obslužná vozidla s raketami. Každé takové skladovací patrové dvojče bylo napěchováno a nikdo se nikdy nedozvěděl, kolik atomových hlavic tam vlastně bylo. Když po revoluci Sovětská armáda naše území opustila, zůstaly jen holé stěny, které se musely zcela zasypat.

21.srpna 1968 došla nejvyšším vůdcům SSSR v čele se soudruhem Brežněvem trpělivost se vzpurnými Čechy a Slováky a maršálové Varšavské smlouvy vydali konečně po dlouho připravovaném nácviu rozkaz k bleskovému obsazení malé vzpurné zemičky, která se tolik roků dokázala úspěšně bránit vojenskému obsazení. Konečně se dočkali! Asi 6300 tanků, hory obrněné techniky plus dělostřelectvo, letectvo, všechny týlové služby a více než půl milionu vojáků, když přesná čísla dosud nejsou a už ani nebudou známá, přepadli naše území ze všech spřátelených zemí okolo mimo těch nepřátelských Německa a Rakouska. Během jednoho dne obsadili všechny rozhodující vojenské prostory, letiště, strategická místa a větší města. Symbolický kontigent spojenců z Maďarska, Bulharska, NDR, menší část jednotek z Ukrajiny a silnější jednotky polské Armády nejpozději do 4.listopadu naši zemi opustily, zbytek zůstal. Drtivá většina útočníků vytvořila Střední skupinu sovětských vojsk, která konečně mohla splnit stanovený úkol vojenské kontroly Československa a vytvořit pevnou vojenskou hráz na západní hranici republiky na blíže neurčenou dočasnou dobu. Jednotky byly rozmístěny ve třech velkých okresních městech a třiceti dalších obydlených prostorách, dočasně obsadily největší vojenské cvičné prostory, letiště, opravárenské prostory a pro svůj dočasný pobyt v nich postavili řadu vojenských objektů všeho druhu, skladiště, vlečky a silnice, opravárenská a potravinářská zařízení, ale i panelákových domů s dostatkem bytů pro rodiny důstojníků, školy, nemocniční a jiná zařízení, prostě všechno, co potřebuje čtvrtmilionová armáda pro svůj předpokládaný hodně dlouho dočasný pobyt. Hlavní stan si zřídili v Milovicích, odkud si zavedli dokonce každodenní železniční rychlíkový spoj do Moskvy a zpět. Hospodařili si u nás po svém a rádi, v uzavřených prostorách si stavěli a bourali celé komplexy bez jakéhokoliv uvědomění s našimi úřady, bez nějakého dohadování s odbory životního prostředí, bez ohledu na naše zákonná nařízení všeho druhu, i architektura jejich staveb byla „jaksi jiná“. Na rozdíl od okupačních vojsk USA v Německu, kde vojáci měli volný pobyt mezi obyvatelstvem ve Střední skupině platily po celou dobu striktní omezující podmínky. Pouze oficiální styky všech stupňů velitelství s našimi úřady, sjednané brigády a pomoc hlavně v družstvech, družební akce a při různých příležitostech pracovní kontakty mezi vojáky a našim obyvatelstvem. Veliký, místy přímo obří rozměr dosáhl postupně černý obchod, pohonné hmoty, vojenské součásti, spotřební zboží, dokonce i auta.

Kdyby se postupně ve světě nerozehrály karty jinak a hlavně SSSR nezačaly docházet peníze, asi by zde byli dodnes. Časy se však změnily, soudržnost socialistických států se hroutila a dokonce i SSSR se začal nebezpečně drolit. Přišel čas a nutnost odchodu domů, s tím vznikla řada nečekaných a složitých problémů, o kterých bude řeč v další části této kapitoly.

Historik Jan Šolta:

„Nebetyčné zásluhy o její definitivní odchod v roce 1991 si dnes přivlastňují různé osobnosti i pitoreskní figurky. Kdo však byl první, jenž na oficiální platformě navrhl sovětskému vedení, aby stáhlo svá vojska z našeho území? Bohužel, nebyl to nikdo z našich tehdejších

představitelů, neboť normalizační vedení bylo s dočasným pobytem sovětských vojsk svázáno pupeční šňůrou. Celému národu bylo jasné – když oni půjdou domů tak vy půjdete od válu. A to se jim věru moc nechtělo.

Po nástupu Michaila Gorbačova docházelo v sovětském vedení k postupnému přehodnocování též událostí Pražského jara 1968 včetně otázek účelnosti dalšího pobytu sovětských vojsk v ČSSR. Pominuly totiž původní strategické důvody pro jejich zdejší umístění, vyplývající zejména z již překonané Grečkovy koncepce z konference v Legnici roku 1965, která usilovala o výrazné posílení Československého frontu na jihozápadním směru Varšavské smlouvy rozmístěného přímo na hranicích s NATO prostřednictvím trvalé alokace Střední skupiny sovětských vojsk v Československu, respektive o přiblížení sovětských raketových základů jejich cílům v západní Evropě.

V ruských archivech existuje tajný projekt ÚV KSSS z r. 1986, jenž - v souvislosti se sovětským hledáním vhodného nástupce Gustáva Husáka na funkci nového generálního tajemníka ÚV KSČ – navrhuje „...propracovat stažení podstatné části sovětských vojsk z Československa s tím, že při jarní návštěvě M.S. Gorbačova v Praze v r. 1987 by se to stalo dárkem pro nové vedení v Československu. Splnilo by to nevyslovené přání čs. vedení, které (na rozdíl od Poláků a Maďarů) nikdy ani náznakem nenastolilo otázku odchodu sovětských vojsk. Navíc se oficiální důvody pro pobyt vojsk již vyčerpaly.“

K realizaci tohoto projektu však do konce roku 1989 nedošlo, byť se interně obdobné návrhy opakovaly. Gorbačov totiž údajně hodlal takticky uplatnit kartu stažení vojsk z ČSSR až ve vhodný okamžik, například při negociacích s USA ve Vídni. Mezitím jej ale bouřlivý vývoj předběhl a nově ustanovené režimy členských států Varšavské smlouvy zúčastněných na intervenci (tj. Polsko, Maďarsko, NDR i Bulharsko) postupně a jednotlivě agresí z roku 1968 odsoudily samostatně. Sovětský svaz přistoupil k odsouzení „akce roku 1968“ opožděně, až jako poslední z pachatelů a to teprve na Setkání vedoucích představitelů členských států Varšavské smlouvy v Moskvě dne 4. prosince 1989.

Na tomto zasedání M.S. Gorbačov přítomným vysvětloval, že Sovětský svaz se k tomuto hodnocení dopracovával obtížně a postupně; podrobně přitom diferencoval jednotlivé fáze a etapy procesu Pražského jara; důsledně analyzoval, kdo za vším stál, kdo jej inspiroval, kdo všechno v něm měl prsty a tak dále. Politické metody však tehdy nebyly vyčerpány a československým komunistům nebylo umožněno, aby si vše vyřešili sami. Na závěr Gorbačov vyzval přítomné státníky, aby nyní, když již posuzujeme tyto otázky svobodně a upřímně, přijala Varšavská smlouva společné prohlášení odsuzující její intervenci do Československa v roce 1968.

S tímto návrhem ostře nesouhlasil generální tajemník Komunistické strany Rumunska a prezident Rumunské socialistické republiky Nicolae Ceausescu (mimochodem služebně nejstarší pamětník událostí roku 1968 a pravidelný potíživista na vrcholných jednáních socialistických zemí), neboť Rumunsko se této intervence nezúčastnilo, od samého počátku s ní nesouhlasilo a považovalo ji vždy za pochybenou!

„Rumunsko se proto k této společné deklaraci nepřipojí! Možná, že zde není právě nevhodnější prostor, ale měli bychom nyní uvažovat nahlas. Jestli se nyní intervence do

Československa v r. 1968 považuje za chybnou, potom bychom měli nutně přijmout závěr, že je nutno stáhnout sovětská vojska z Československa! Myslím si, že by to byla velká pomoc pro Československo! A bylo by to též logické!“ řekl 4. 12. 1989 Nicolae Ceausescu.

Stenograf zaznamenal, že po jeho slovech nastal rozruch v sále, porada byla přerušena a byla vyhlášena pauza. Po přestávce Gorbačov oznámil, že se dohodl se soudruhy z ČSSR na budoucím společném posouzení otázky pobytu sovětských vojsk na teritoriu Československa. (Pro úplnost: poslední sovětský voják odešel až 27. června 1991, zatímco Nicolae Ceausescu byl popraven už za tři týdny, 25. prosince 1989).“

Historik Jan Šolta se po tomto odbočení vrátil k celkovému hodnocení celkového postupu od první úvahy do nástupu posledního sovětského generála do posledního vagonu z Milovic směr Moskva:

„Někteří geopolitičtí pozorovatelé cynicky konstatují, že z dlouhodobého aspektu se 21. 8. 1968 nic podstatného u nás nezměnilo – socialistické Československo bylo součástí sovětského bloku před intervencí a zůstalo jí potom i nadále. Před světem se pouze naplno odhalila a pro dosud neinformované potvrdila submisivní pozice Československa jako sovětské kolonie, postavení, do něhož spadlo během druhé světové války v důsledku válečných operací a skrytých jednání spojeneckých velmocí. Osudově tak bylo zařazeno do sféry vlivu Sovětského svazu, jež se postupně upevňovala, až se zabetonovala do formy sovětského bloku socialistických zemí ve východní Evropě.

Právě přítomnost sovětských vojsk ve východní Evropě se stala kardinální podmínkou instalace zdejších komunistických režimů. Napomohla prosadit mocenský monopol domácích komunistických stran a představovala úhlavního garanta neotřesitelné existence těchto režimů, které proto nemohly ohrozit ani případné „kontrarevoluce“ v letech 1953, 1956, 1968 a 1980.

Takové „štěstí“ nepotkalo poválečné Řecko, kde po válce již vítězili komunističtí partyzáni, ale vojska tam byla britská. Naopak bylo jeho vrchovatou měrou proti své vůli „obdařeno“ Polsko – národ s nejpevnější katolickou vírou na světě, disponující za války pátou největší spojeneckou armádou, převážně rolnické obyvatelstvo s tradičním protiruským až rusofobním cítěním, tvrdě lpící na zděděných políčkách, proslulé silnou opozicí a ozbrojeným podzemím, které stejně odhodlaně jako proti nacistům bojovalo až do počátku 50. let proti komunistickému režimu. Marně!

V 80. letech se situace výrazně změnila, Sovětský svaz dozrával do kritického stadia celkové krize. Degenerovaná konstrukce ekonomického a společenského systému způsobila mimo jiné děsivé zaostávání SSSR za vyspělým světem, hrozivě zasáhlo i jeho nejprestižnější a nejdůležitější (nejnákladnější) oblast – sféru vojenství, což prokázala i dlouho nekončící válka v Afganistánu. Vážně ohrožena byla samotná podstata existence Sovětského svazu, jeho územní celistvost a perspektivní pozice ve světě. V této situaci bylo neodkladně nutné rychle uskutečnit – v rámci tzv. perestrojky a nového myšlení – hluboké a bolestné zásadní změny v uspořádání a fungování celého systému, a to doma i u satelitních zemí, v ekonomice i v politické struktuře.

Bylo zapotřebí nemilosrdně se vzdát přežitých letitých stereotypů a zkostratělých dogmat. Ústřední prioritou představovala okamžitá záchrana a obnova pozice Sovětského svazu prostřednictvím cílené modernizace. V této souvislosti přišlo na přetřes též přehodnocení dosavadních vztahů s východní Evropou. Nefunkční cenový mechanismus RVHP totiž vyvolával v jednotlivých členských zemích pochybnosti, že právě ona doplácí na nevýhodný obchod s ostatními. V SSSR sílilo přesvědčení, že za svůj export převážně surovin by na světových trzích mohl získat kvalitnější protihodnoty než v obchodu uvnitř RVHP. Východní Evropa se navíc u SSSR neustále zadlužovala a stávala se pro něj spíše neúnosnou zátěží.

Předpokládaná sanace churavějící sovětské ekonomiky přitom každoročně vyžadovala silný impuls z vnějších zdrojů, který chudá východní Evropa nebyla schopna poskytnout.

V kalkulacích a expektacích sovětských politiků se proto začala naděje přesouvat a upínat z Východu na Západ. Nastává riskantní pokus o fundamentální přesměrování těžiště sovětských mezinárodních vztahů na vyspělé země Západu. Nebylo zbytečné – jak se prudce zhoršovala komplikovaná domácí situace, zesilovalo sovětské vedení usilovné hledání neodkladné pomoci u svého bývalého třídního nepřítele na bohatém Západě!

Výhradním předpokladem realizace této pomoci a následných hlubokých změn uvnitř Sovětského svazu byl výrazný pokles mezinárodního napětí mezi supervelmocemi. Vhodným klíčem se mohlo stát předchozí jednostranné podstatné snížení stavu vojsk a zbrojení v SSSR, které by vedlo též k žádoucímu snížení vlastních espektiv vojenských výdajů, jež dusily sovětskou ekonomiku. Teprve po skončení studené války a opuštění nebezpečného stadia „téměř na pokraji války“ bylo možno uvažovat o přechodu na normální vztahy se Západem, otevřít cestu ke mírové kooperaci a vzájemně výhodné spolupráci a začít jednat o formách poskytnutí zahraničního kapitálu a investic, životně důležitých úvěrech a potřebných dodávkách nejmodernějších technologií, dosud limitovaných předpisy o embargu apod.

V daném kontextu je třeba chápat mírovou ofenzívu, kterou na Valném shromáždění OSN 7.12. 1988 M.S. Gorbačov ohromil svět. Velkoryse nabídl jednostranné snížení stavu Sovětských vojsk a výzbroje, odmítl použití síly a hrozby silou jako nástroje mezinárodní politiky a předestřel připravenost přeformovat sovětskou vojenskou doktrínu na čistě obrannou.

Iniciativa Gorbačova byla adresována přednostně administrativě USA, získáním amerického veřejného mínění ji chtěl donutit ke změně postoje vůči SSSR. Pokud však vystoupení Gorbačova v OSN nemělo vyznít jako další propagandistická kampaň, musely následovat nezvratné konkrétní kroky, dokládající dostatečně přesvědčivě skutečný obrat v sovětské zahraniční politice. Ševarnadze: „Současná americká administrativa bude donucena realizovat kurz dalšího prohloubení a rozšíření spolupráce s námi!“ Jakovlev: „Podtrhli jsme stoličku pod vojenskoprůmyslovým komplexem USA.“

Na zasedání politického byra ÚV KSSS 27. – 28.12. 1988 podal historicky přelomové hlášení ministr obrany SSSR maršál D. Jazov: „Na základě rozhodnutí Rady obrany SSSR z 9.11. 1988 jsou již rozpracovány plány odchodu vojsk z NDR, ČSSR, MLR, PLR,..“

Gorbačov: „Nastává nejdůležitější etapa realizace koncepce nového myšlení zahájit proces likvidace studené války!“

Definitivní harmonogram úplného stažení všech sovětských vojsk z východní Evropy sice nebyl ještě zcela konkretizován, zvolený směr pohybu byl však již jasně vytyčen a přes dílčí pochybnosti, např. části generality či Ligačeva a Vorotnikova, dostávaly věci rychlý spád. Vše nezadržitelně spěje k epochálnímu zlomu geopolitické tektoniky bipolárního světa. 9. listopadu 1988 se začala psát též poslední kapitola sedmdesátiletých dějin Sovětského svazu. Před zraky lidstva se odehrávala vzrušující hra supervelmocí o budoucnost světa.

Přesně do roka a do dne padne Berlínská zeď – symbol studené války a poválečného rozdělení bipolárního světa. I tento okamžik nebyl žádným výsledkem boje berlínského lidu a vítězstvím bouřícího se národa, ale přímým nařízením sovětské správy vedení strany v NDR a tudíž žádným překvapením. Kromě dvou hlavních protagonistů vystupovalo ve významné roli totiž už také Německo (NSR). Osud „porobených národů východní Evropy“, o který se zde mimoděk také hraje, není vždy centrem výlučné pozornosti aktérů, prim představují vždy zájmy supervelmocí! Autentické zájmy a potřeby dotčených východoevropských zemí jsou poněkud upozaděny, obdobně též aktuální postoje tehdejších komunistických vlád. O oprávněných požadavcích probouzející se opozice v satelitních zemích se v dostupných dokumentech příliš nemluví.

Sověty avizovaný odchod vojsk z východní Evropy nebyl pravděpodobně shledán za postačující záruku realizace nezvratných změn sovětské zahraniční politiky a byl proto později doplněn požadavkem vytvoření takových podmínek, které povedou k uspořádání svobodných voleb ve východoevropských komunistických režimech. Tím se definitivně zhroutil i druhý pilíř zabezpečující existenci tamních komunistických systémů. Rozpadl se dosavadní nezpochybnitelný mocenský monopol vládnoucích komunistických stran, byť byl leckde garantován Ústavou.

Teprve 4.12. 1989 Gorbačov nekompromisně sděluje překvapeným představitelům států Varšavské smlouvy, že SSSR vyšel vstříc požadavku Spojených států uspořádat svobodné volby ve východní Evropě. „I my říkáme, ať svobodné volby rozhodnou. Za těchto podmínek souhlasily USA s dalším pokračováním našich rozhovorů.“

Mezitím již po řadě rychle padají jako v dominu jednotlivé komunistické vlády ve východní Evropě (v Polsku, Maďarsku, NDR, Bulharsku, ČSSR a posléze i v Rumunsku).

Přímo se tu nabízejí poněkud kverulantské otázky:

Byla to snad právě přítomnost jednotek sovětské armády, které se tak možná staly katalyzátorem a garantem nekrvavého průběhu tamních procesů předávání moci a dalších radikálních změn?

(Paradoxně totiž došlo k obětem na životech pouze v Rumunsku, odkud se však sovětská vojska stáhla již v roce 1958.)

Je vůbec relevantní připustit domněnku, že tak zvané porobené národy východní Evropy získaly kýženou svobodu až v důsledku sekundárního efektu předchozích primárních snah gorbačovského vedení o záchranu a modernizaci Sovětského svazu?

V roce 1999 se mně snažil vše lapidárně vysvětlit zahraničně politický poradce M.S. Gorbačova profesor G. Šachnazarov: „Sovětský svaz se nám tehdy každý den doslova rozpadal pod rukama. Dělalí jsme proto vše, abychom jej zachránili. Byli jsme připraveni pro jeho záchranu obětovat i své satelity ve východní Evropě, stejně by bez nás jako socialistické režimy nepřežily. Kdybychom tehdy měli více času a konali s větším rozmyslem a ne pod neúprosným tlakem, lítali by tyto východoevropské satelity dodnes v orbitu Moskvy!“

V rozbouřeném podzimu 1989 se zrodila řada rozličných (často protichůdných) zaručených projektů, odvážných plánů i nerealizovatelných představ společenských změn. Je vysoce pravděpodobné, že se nikomu nepodařilo realizovat v úplnosti své původní záměry. Obdobně se nejspíše neuskutečnily ani případné lákavé konspirační teorie, ani další detailně vykalkulované a precizně sofistikované konstrukce radikálních společenských převratů.

Konečným dosaženým výsledkem a zejména mimořádnou rychlostí a razancí provedených změn, resp. Jejich nečekanou hloubkou a rozsahem, byli určitě překvapeni všichni aktéři; ti odvážní, kteří vstupovali do procesu změn možná pouze s čistými úmysly, avšak náhle skončili na chvostu dějin; i ti vždy opatrní a konformní, kteří se spíše jen vezli a v procesu změn se příliš ani neangažovali, aby nakonec třeba právě oni s překvapením zírali na přímo jim vnucované netušené možnosti například nenadálého zbohatnutí. Vždyť kdo mohl mít a měl lepší podmínky ke startu do hospodářské rvačky v nových podmínkách než ti, co byli předtím u pramene?“

Historik Šolta se ve vyčíslení důvodů, které si vynutily nutnost urychleného odchodu vojsk ze satelitních zemí, tedy i u nás, se zde mírně odklonil od tématu, jasně však vyčíslil příčiny, které vedly SSSR spíše k urychlení odchodu než k jeho zadržování, tedy zcela opačný postup, než který měli občané naší země od zkorumpovaných vládců vyžadovat. Jako zdroj svých informací uvádí Pracovní zápis ze zasedání politbyra ÚV KSSS ve dnech 27. a 28. prosince 1988, Archiv prezidenta RF, Moskva. A neodpustil si ještě poznámku, která nepotřebuje žádný komentář:

Na konkrétní dotaz Ing. Jaroslava H., zda se zmíněné přísně tajné schůzky nejvyšších sovětských politických a vojenských představitelů na Radě obrany SSSR dne 9.11. 1988 zúčastnil osobně též Michael Kocáb, musím po pravdě odpovědět, že se mně dosud nepodařilo jeho účast potvrdit avšak ani vyvrátit. Při jeho proslulém umění přetvářky lze připustit, že MK byl dané schůzky účasten např. v převleku za maršála Buďonného. Určitě ale nebyl zpraven o obsahu této porady tehdejší generální tajemník ÚV KSČ, ani jeho kolegové v bratrských stranách. (bez komentáře, prosím, ohrazuje se za poslední odstaveček náš historik Jan Šolta!)

Velmi zajímavé poznatky a svědectví k jednání o podmínkách odchodu Sovětské armády z naší země přináší JUDr Stanislav Suja, bývalý vedoucí stálé mise ČSSR při OSN a velvyslanec v USA. Vzpomíná, že veškerá jednání a postupy se řídily přísnými mezinárodními postupy a jakékoli akce nátlakových organizací nebo dokonce velmi zvláštní skupinou kolem rockera Kocába na ně nemohly mít žádný vliv. Málokdo ví, že už v průběhu roku 1989 bez jakéhokoli humbuku se s prvními vlaštovkami odsunu již začalo. V létě odešlo několik menších jednotek v počtu kolem 1500 mužů, na počátek roku 1990 se připravovala k odjezdu celá tanková

divize. Nová vláda ČSSR již 3. prosince vyhlásila dočasný pobyt vojsk za nezákonný a vyzvala SSSR k zahájení jednání o odsunu zpět od své vlastní země. 6. prosince již v tomto směru zahájila činnost zvláštní parlamentní komise. První závazný krok ohledně ukončení pobytu sovětských vojsk u nás byl přijat již v půlce prosince na společné schůzi Sněmovny lidu a Sněmovny národů Federálního shromáždění Československé socialistické republiky v roce 1990. Šlo o iniciativní návrhy zrušit prohlášení a usnesení Federálního shromáždění ČSSR ze dne 15. 10. 1969 o dočasném pobytu sovětských vojsk v Československu a zřídit komisi sněmoven Federálního shromáždění pro dohled nad jejich stažením. Doktor Suja dále říká:

“ Bylo usneseno přijmout nejdříve ještě zcela nemyslitelný a neuvěřitelný výrok, že usnesení Národního shromáždění Československé socialistické republiky ze dne 18. 10. 1968, kterým byl vysloven souhlas se Smlouvou o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky ze dne 16. 10. 1968, je od počátku neplatný a vyzývá vládu Československé socialistické republiky, aby prohlásila smlouvu o dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR ze dne 18. 10. 1968 za neplatnou od samého počátku. Tolik let, tolik nešťastných lidí a tolik trestů za to, že si takový výrok dovolilo během více než dvaceti let říci nahlas!

Jednání o odchodu sovětských vojsk u nás zajišťovalo ministerstvo zahraničních věcí (MZV) a gescí nad jednáním byl novým ministrem Jiřím Dienstbierem pověřen jeho hlavní poradce a náměstek Jaroslav Šedivý, který navrhl, aby odpovědnost za odborná jednání převzal jeden z náměstků ministra Ing. Evžen Vacek, který byl v této funkci již před příchodem J. Dienstbiera na MZV. Vacek nicméně nebyl právní odborník a hlavní expertní tíhu v tomto ohledu nesl skutečný odborník na mezinárodní právo v MPO JUDr. Gabriel Brenka. On vypracoval 12. prosince 1989 rovněž nástin hlavního postupu v jednání se sovětskou stranou o odchodu vojsk od nás, který schválili jak ministr J. Dienstbier tak i prezident V. Havel. Poté rovněž vláda přijala tento návrh jako základ schválené koncepce postupu v jednání se sovětskou stranou.

Z vlastní iniciativy požádal ministr Dienstbier sovětskou stranu o okamžité zahájení rozhovorů v tomto směru, a to již od ledna 1990. To moskevští vyjednavací nejdříve odmítli, ale po naléhání našich vyjednavců přijel se svými poradci již 15. ledna. Jejich vyjednavací však rychlému odsunu nebyli příliš nakloněni a hrozilo ukončení rozhovorů bez dohody. Museli zasáhnout vlastním telefonickým rozhovorem Havel s Gorbačovem, aby bylo možné opět pokračovat.

Rocker Michal Kocáb dosazený OF na jednáních působil spíše jako „politický dohled“ (sui generis politický komisař). Nicméně, jak vzpomíná JUDr. G. Brenka, užitečný pro jednání byl Kocáb zvláště tehdy, kdy vznikl nějaký problém, Kocáb řekl, že „půjdeme se poradit na Hrad za Vaškem Havlem“ (měl k němu přímý přístup). To ze své strany sovětský vyjednavací náměstek ministra zahraničí Ivan A. Aboimov nemohl říct, protože mezi ním a Gorbačovem bylo několik mezistupňů, co všichni na jednáních věděli. I přes nemalé komplikace se však vždy nakonec našla nějaká přijatelná formulace a „šlo se dál.“ Až v poslední fázi vstupovali do jednání V. Havel s M. Gorbačovem vzájemnou korespondencí, hlavně o stanovení data odchodu sovětských vojsk s ohledem na zajištění jejich ubytování v SSSR a v souvislosti s definitivním podpisem smlouvy ministry zahraničí obou zemí. Zde musela naše delegace do

Moskvy (Vacek, Dobrovský, Šedivý) a to dokonce i bez ohlášení 6. února 1990, aby trvali na dřívějších termínech odsunu a předjednali takové konečné termíny, které budou přijaté pro obě strany, Nakonec bylo stanoveno, že bojové jednotky odjedou již do 3. června 1990 v počtech 25800 vojáků, do konce roku dalších 18300 vojáků a zbytek 29400 vojáků pak nejpozději do 30. června 1991. Odsun pak probíhal podle stanoveného harmonogramu. Z naší republiky bylo vypraveno 925 železničních transportů, bylo to 73500 vojáků a 39000 rodinných příslušníků, 1220 tanků, 2500 bojových vozidel, 105 letadel, 175 vrtulníků a 95000 tun munice. S posledním transportem odjel i velitel Střední skupiny vojsk generálplukovník Eduard Vorobjov. Nikdo se nepozastavil nad tím, že počty vojenských osob jsou značně nižší, než bylo neoficiálně po léta odhadováno.

JUDr. G. Brenka mě ujistil nejednou, že sovětská vojska odsud odešla, protože měla z Moskvy pokyn odejít a na tom nějaký Kocáb nebo kdokoli jiný z OF, který si zásluhy přisvojoval opravdu žádné zásluhy nemohl mít. Ani minimální zásluhy! Kdyby měli jejich velitelé nebo vyjednavací jiný pokyn, postupovali by přesně podle něj! Za dojednání odchodu vojsk G. Brenkovi se dostalo suché „děkuji“, zatímco náměstek E. Vacek si od prezidenta V. Havla vysloužil velvyslanecké přidělení znovu v Nigérii. JUDr. Brenka k jednání o odchodu vojsk ještě dodal: „Naším drobným přínosem na tomto jednání bylo jen to, že sovětská vojska odsud odešla spořádaně na základě smlouvy, co snad žádná velmoc předtím neudělala, protože obvykle to bylo jednostranné rozhodnutí – například udělení samostatnosti bývalé kolonii nebo jednorázové stažení praporu či jiné jednotky z vojenské základny. Další smlouvy byly v drtivé většině uzavřeny až po jednostranném rozhodnutí příslušných velmocí.

Za přínos považuji rovněž to, že nově dojednaná smlouva se sovětskou stranou nezrušila předchozí smlouvu o „dočasném pobytu sovětských vojsk“ u nás, jelikož nebylo co zrušit, nakolik ta smlouva byla z hlediska mezinárodního práva neplatná! Dalším přínosem byla relativní rychlost odchodu sovětských vojsk a vcelku jeho klidný průběh. Pro porovnání pozdější odchod vojsk SSSR z NDR byl ovlivněn řadou nepříznivých okolností, protože doma neměli umístění či ubytování pro mnoho vracejících se důstojníků a SRN musela dát na stavbu jejich ubytoven v SSSR několik miliard DEM.“

Je rovněž zajímavé, že původní smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk u nás obsahovala méně výsad a imunit pro sovětské jednotky, než podobná smlouva pro americké jednotky v SRN. Na druhé straně my jsme neměli valný materiální užitek z pobytu sovětských jednotek, protože zatím co v Německu mají dosud užitek z tamějšího pobytu amerických vojsk okolní vesnice, kde Američané často nakupují, ruští velitelé své vojáky samotné mezi náš lid nikdy nepustili. Stojí rovněž za zmínku, že po smlouvě o dočasném pobytu sovětských vojsk u nás následovala související majetková dohoda, se kterou byly jisté problémy zejména s našimi místními úřady. Velení sovětských jednotek v přidělených areálech se řídilo svými představami a velký ohled na názory našich místních úřadů nebralo. Například paneláky, které si postavili pro své vojáky, v podstatě neměly základy, takže později se do nich nebylo možné bezpečně nastěhovat.

Proč byla smlouva o dočasném pobytu sovětských vojsk u nás považována za neplatnou? Důvodů je více, avšak převažuje ten, že přišli k nám bez oficiálního pozvání státním orgánem a jejich pobyt tedy nebylo možné právně legalizovat. Smlouva nelegalizovala vstup vojsk

států Varšavské smlouvy (o vstupu vojsk v ní není ani zmínka) na rozdíl od jejich pobytu a případně odchodu. Do takové smlouvy bylo asi stěží možné napsat, že šlo o projev „socialistického internacionalizmu“, ale nějaký důvod bylo přeci jen nutné uvést. A tak se našla uvedená formulace „... za účelem zajištění bezpečnosti zemí socialistického společenství před silícími revanšistickými snahami západoněmeckých militaristických sil.“ V zahraničněpolitických přístupech SRN nicméně tehdy již začínala inklinace k détenté v rámci východní politiky (Ostpolitik) Williho Brandta, vycházející jinak i ze zásad známé realpolitik. Navíc platila tam tehdy už známá americká atlantická doktrína „držet Američany uvnitř, Rusy mimo a Němce v tom“ („to keep the Americans in, the Russians out and the Germans down“).

Ve smlouvě je řečeno, že počet a místa stálých posádek sovětských vojsk, dočasně zůstávajících na území Československé socialistické republiky, se určují dohodou mezi vládami Československé socialistické republiky a Svazu sovětských socialistických republik. Ale žádná mezivládní dohoda o tom nebyla přijata, musela by projít parlamentem. Tudíž nelze bez toho ani konstatovat, že jejich pobyt byl u nás právně dohodnutý. JUDr. Brenka ještě poznamenal: „Nedávno jsem někde četl (myslím, že v jedné úvaze Z. Brzezinského), že jedním z důvodů amerického vlašného přístupu ke vstupu vojsk k nám byla skutečně obava z toho, že kdyby ona třetí československá cesta byla vyšla, to mohl být začátek konce kapitalismu. A tak se americké vedení rozhodlo vyhnout ostřejší konfrontaci s SSSR a dalo jeho vedení možnost, aby si to u nás „vyřídilo“ po svém. Nepochybně přitom rafinovaně kalkulovalo, že velká část obyvatel země jim to dlouho neodpustí, čímž se oslabí (a v jistém smyslu i neguje) v paměti našich lidí pozitivní dopad osvobození Československa sovětskou armádou ke konci druhé světové války. Jinými slovy postavili sovětskou stranu do nevýhodné (ztrátové) pozice, avšak to bylo na ten moment vše. Ale trefili hřebík na hlavičku a stačilo to na celých dvacet let.“

Brzy se ukázalo, že vstup sovětských vojsk do ČSSR nikterak neovlivnil ani další rozvoj dvoustranné spolupráce mezi USA a SSSR včetně celého řadu smluv. První bilaterální smlouva, kterou SSSR a USA uzavřely po srpnu 1968, byla podepsána již 13. prosince 1968. Mezi smlouvou o protiraketové obraně (ABM) ze dne 26. května 1972 bylo uzavřeno ještě 26 smluv (když počítáme i dodatky k nim) a všechny byly registrované u OSN. Jinými slovy z tohoto hlediska srpen 1968 neovlivnil bilaterální americko-sovětskou spolupráci bez ohledu na někdy i tvrdou propagandistickou rétoriku mezi Washingtonem a Moskvou. Na druhé straně ani SSSR nevybočil z přijatelného rámce, když americké jednotky přepadly v říjnu 1983 Grenadu na pokyn prezidenta R. Reagana.“

A jaký to má závěr? Je vůbec možné v parlamentu zrušit Smlouvu o dočasném pobytu cizích vojsk, když nebyla z hlediska mezinárodního práva o jeho vstupu žádná smlouva uzavřena? Co je však rozhodující, podepsala se Smlouva a oni odjeli. Na závěr přidáme ještě jeden údaj ze statistiky: Pobyt sovětských vojsk so vyžádal velké množství lidských i materiálních škod. Celkem zemřelo 290 a bylo těžce raněno 577 československých civilních osob, tisíce lehce raněných nebylo evidováno. Celkové škody způsobené Sovětskou armádou přesahují 6 miliard Kč, z toho více než polovinu tvoří barbarské škody na životním prostředí. Které nejsou a ještě dlouho nebudou zcela zaceleny.

IV.ČÁST
PRAVDA A LÁSKA VŽDY VÍTĚZIT
NEMUSÍ

16. Havel for president

Havel? Kdo to je, v životě jsme o něm neslyšeli? Odkud si ho v té Praze vlastně vydrápali? Otázky, které koncem listopadu 1989 hýbaly celým národem počínaje od hranice dvaceti kilometrů z pražských kaváren a postupně i divadel a univerzitních aul. Kdyby nebylo iniciativních studentských osvětových družin, které se rozejely po celé republice. Kdyby nevysvětlili obyčejným lidem na zabeđeném venkově, co že se v té Praze vlastně děje. Kdyby nedokázaly svolat ovce do generální stávky proti komunistické tyranii. Kdyby to všechno studenti nedokázali, asi by dostali tazatelé na své otázky odpověď, až by seděl Václav Havel před udiveným národem na Hradčanech. A většinou by stejně nepochopili, proč se právě on stal naším prvním sluníčkářským prezidentem. A hlavně – to proč ještě hodně velká část našich občanů to nedokáže pochopit dodnes.

Měl jsem možnost – vlastním přičiněním – se o něm a jeho připravovaném prezidentství dozvědět o pár měsíců dříve. Tedy dříve než drtivá většina českého národa a prakticky všichni ze Slovenska. Bohužel i k tomu autorovi se to dostalo v zahraničí, kde mu to prezidentování chystali už pár let dopředu, aniž by naše národy cokoli tušily. Co zapírat, byl jsem to já roce 1989, kterému se dostalo nevšední výsady být pracovně na světovém knižním veletrhu v západoněmeckém Frankfurtu. Vyhlášovala se tam Mírová cena německých nakladatelů a knihkupců, která se uděluje každoročně už od roku 1950. Uděluje se „osobnostem, které svou činností v oblasti literatury, vědy a umění vynikajícím způsobem přispěly k uskutečňování myšlenky míru“, jak jest uvedeno na čestném diplomu. Pro tento rok ji získal „světově proslulý český autor a dramatik“ Václav Havel. Nemohl si ji ale osobně vyzvednout, protože právě seděl doma ve vězení za svou opoziční činnost v Chartě a vyvolávání nepokojů v Praze u příležitostí různých pamětních výročí. Tak ji v jeho zastoupení vyzvedl šéf německých nakladatelů, který mu ji jako předseda komise také udělil. Byla u toho velká sláva a mne ještě dnes mrzí, že ho tam tenkrát komunisté z Prahy nepustili, mohl jsem být mezi prvními občany ČSSR, kteří by jej viděli ve skutečnosti. Večer byla při této příležitosti v přísně uzavřené společnosti slavnostní recepce a tak jsem se na ni tajně samozřejmě vetřel, abych se dozvěděl něco alespoň o jediné knize co napsal a největším světovém dramatikovi něco víc. Divil jsem se i ušima. O napsaných knihách nic, žádné tam nebyly, jen sebrané dopisy z vězení pod názvem Dopisy Olze. Hm. Mezi německými pořadateli se ale točila elita našich emigrantů, kteří si ale připíjeli na brzké vítězství, do pár měsíců zdolají hradby komunistické Prahy a tento spisovatel bude československým prezidentem. Považovali obé za zcela jisté a dokonce to písemně v časopise Svědectví zdůvodnil ještě o rok dříve i Pavel Tigrid. Obé se také do těch pár měsíců skutečně stalo.

S přípravou na ořukávání možného prezidentství po Gustavu Husákovi, jemuž oficiálně končilo právo k vládnutí na pražském hradu, začala agresivnější část opozice sdružená v Chartě mnohem dříve než opozičníci z řad osmašedesátníků vyhozených z KSČ po stranických prověrkách a kteří mírně zaspali ostrý nástup do závěrečného útoku v listopadu 1989. Charta byla duší všeho, co se proti vládnoucí straně připravovalo a také v zahraničí

byla uznávána jako vlajkonoš budoucího převratu. A Charta, to byl především Václav Havel, potom dlouho nic, pak Havel a jeho úzký kroužek věrných. To naprosto jasně projevil i francouzský prezident Mitterrand, který si státní návštěvu v Praze už o rok dříve, 7. prosince 1988 u prezidenta Husáka podmínil povolením setkat se s Václavem Havlem a chartisty. Gustav Husák musel se zařatými zuby souhlasit, že „je Vaší věcí, s kým se ve volném čase v Praze setkáte, jen to nesmí být s protagonistou roku 1968 Alexandrem Dubčekem“ a následně toho si v Bratislavě nechal pohlídat, aby se náhodou nedostal toho dne „náhodou“ do Prahy. Francouzský prezident pozval Václava Havla na pracovní snídani, které se dále zúčastnili Jiří Dienstbier, Karel Šrp, Miloš Hájek, Václav Malý, Petr Uhl, Ladislav Lis a Rudolf Battěk. Tam řekl památná slova, že „je rád, že se setkává s předními osobnostmi doby příští“. Prorocká slova nebo již rok dopředu, než se podařilo svalit stávající režim dopředu věděl, komu připadne role vítěze? Věděl to od své rozvědky nebo z velvyslanectví? Navštívil také kardinála Tomáška a Karel Šrp v jeskyni Jazzové sekce ještě dnes dnes hrdě ukazuje křeslo, ve kterém seděl. Také jsem se tam usadil, Karel je mi svědkem. Západní svět tak naznačil zcela jasně, s kým se v ČSSR do budoucna počítá. Dubček měl smůlu, že byl v Bratislavě sám voják v poli a pro pražský dissent nebyl potřebným a dokonce ani ne moc vítaným, jak záhy seznáte. Dokonce po osmašedesátém jej natolik zpracovali, že podepsal i pendrekový zákon. Ani 17. listopadu na Albertově jej nenechali promluvit a svou další osobní účast na balkonu Melantrichu si musel na Havlových organizátorech tvrdě vybojovat.

Po událostech 17. listopadu se od neděle stal centrem převratu velký a prostorný byt Václava Havla na Engelsově, dnes opět Rašínově nábřeží. Vznikl tam pro toto centrum název Občanské fórum a Havel už do budoucna jakékoliv jednání, které by sám osobně neřídil nebo dopředu neschválil, nepřipustil. I řídicí skupinu fóra jako jediného partnera současné vlády najmenoval prakticky sám. Lze tedy s jistým mírným nadhledem konstatovat, že vše v příštím vývoji pokračovalo pouze pod jeho dirigentskou taktovkou a není pravda, že později prohlašoval, že o vůdčí postavení ve státě neusiloval a prezidentem být nechtěl. Chtěl, moc chtěl a udělal pro to všechno. Byla to také hlavně jediná jistota, že se mu dostane navrácení obrovského majetku po strýci, který stejně jako to prezidentování také údajně nechtěl. A jinému by podle pozdějších restitučních zákonů ani vráceno být nemohlo, protože se nějak nevešlo do podmínek pro puštění žilou státu.

V neděli 26. listopadu 1989 na prvním společném setkání s premiérem federální vlády Ladislavem Adamcem už vystupoval jako suverenní vůdce opozice. Odpolední obrovská manifestace na Letenské pláni byla už jen a jen v jeho režii a předseda řádně jmenované vlády republiky mohl být rád, že mu tam vůbec dovolil vystoupit. To již byl fakticky konec, Adamcovi už zvonila hrana a do konce vládnutí v nadekretované vládě už jen vyhlášoval ústupové zákony, jaké mu Havlovým jménem opozice nadiktovala. 7. prosince musel přenechat křeslo předsedy vlády před dvěma týdny veřejnosti téměř neznámému právníkovi ze svého úřadu Marianu Čalfovi, který musel narychlo vystoupit z KSČ, aby s Havlovým souhlasem dovedl stát až k jeho rozpadu na dva samostatné celky a Československo jako takové zaniklo.

To už se ale v nejvyšší pražské špičce hrála úplně jiná politická hra, tvrdý boj o prezidentskou funkci. Byl sice jednoznačně vybrán u emigrantských špiček i západních státníků, ale zbývalo

ještě odstranit pár domácích, kteří si na tento úřad také brousili zuby. Hlavním cílem bylo znemožnit možnost kandidatury nebezpečného Alexandra Dubčeka, bylo totiž jasné, že je to přáním drtivé většiny obou našich národů. Gustav Husák oznámil 9.prosince své rozhodnutí, že po jmenování nové vlády národního porozumění bude okamžitě abdikovat na křeslo prezidenta republiky. Platilo přitom nepřekročitelné nepsané právo, že musí být rovnováha ve špičce státu, tedy když je prezidentem Slovák, musí být předsedou vlády Čech nebo obráceně. To se muselo za každou cenu dodržet. Jak tedy splnit vůli obou národů, které oba na pražském hradě chtějí samozřejmě vidět svého hrdinu z roku 1968 Dubčeka, když stávající prezident již jmenoval podle přání OF a Havla Slovák za předsedu vlády? To již bohužel nejde a národům se to musí holt vysvětlit. Ten samý den 9.prosince se na Václavském náměstí opět sešly davy a Václav Havel oznámil, že byla vytvořena nová vláda a prezident Husák odstoupil z funkce. Hned po něm vystoupil herec Jiří Bartoška a oznámil, že Občanské fórum jmenuje do voleb prezidenta svého kandidáta a tím je dramatik Václav Havel. Manifestanti propukli v hromadný jásot. Poté vystoupil opět Václav Havel, který pronesl z balkonu památná a prorocká slova:

„Slibuji vám, že funkci prezidenta vezmu na jedno volební období, ale pak bych se chtěl věnovat práci dramatika. Také vám slibuji na svou čest, že pokud se za mého volebního období nezlepší životní úroveň v Československu, sám odstoupím z funkce...“

Jeden by nepochopil, proč slibuje že by pak odstoupil, jestli že se oba národy nebudou mít lépe nebo že chce raději to divadlo. Nedodržel ani jedno, ani nic dalšího, co slíbil v dalších časech, ale hrát divadlo, to mu s celým národem jako komparesem šlo nadmíru dobře pořád.

Chtít prezidentem být a to křeslo získat není ani v dobách revoluce snadné. Obzvlášť tehdy, když ho zná jen pár revolucionářů okolo něj, pražské davy z několika demonstrací a stojí si za ním jen stávkující studenti. Ti také do druhého dne ráno oblepili Prahu a později další města velkými plakáty s jeho podobiznou a heslem HAVEL NA HRAD! Mimochodem – kde se ty plakáty v takovém množství a kvalitě najednou vzaly a kdopak je asi zaplatil? Podobných otázek by bylo více, jen ty odpovědi chybí. Na Slovensku o něm něco slyšelo snad jen něco málo přes sto lidí a i když stejně jako v Praze i v Bratislavě začaly masové demonstrace, slogan HAVEL NA HRAD ! se tam zcela jistě nevykřikoval. Kdo by to zkusil, vykřikl by si jen jednou. Ani u jeho nejbližších doma nezbudil tento slogan žádné nadšení, jsou svědectví o názoru manželky i švagrové, že je to pro jeho povahu a více herecké a bohémské než občanské schopnosti příliš silné sousto, jenže pro milenky to bylo afrodiazikum a už vidina nejvyšší moci je asi nepředstavitelná. Přitom boj o tuto funkci nebyl ještě zdaleka vyhrán a pohledem do budoucna lze zjistit, že ani národ za zády vlastně za sebou neměl při dalších volbách nikdy a muselo se vždy spáchat něco bokem nečestného, aby se ty další volby podařily. Ale vraťme se k té první volbě.

Vedení Občanského fóra nebylo také zpočátku přesvědčeno, že je už vyhráno, když geniálním tahem odstavili Dubčeka. Dubček byl také stínovým návrhem plánovaných změn podle připravovaných tajných přesunů státní bezpečnosti v čele s generálem Lorencem a sovětskou KGB či Michajlem Gorbačovem. A co tomu řekne slovenský národ jako celek, tam to bylo s příznivci pro Dubčeka prakticky na sto procent, vezmou vůbec na vědomí nějakého pražského neznámého divadelníka? Jiná pořádná alternativa z Prahy nebyla, Dubček jasně

dával najevo, jak moc o tuto funkci stojí a že má z doby předcházející jako jediný i nejvyšší morální nárok. Občanské fórum proto spustilo nevídanou mediální masáž v americkém stylu ve všech novinách a televizi pro Havla. Ten se nechal slyšet, že „...je všem známo, že působím jako tmel, dovedu názory jiných smiřovat a sjednocovat, je v řádu věci, že ač nemám v Občanském fóru žádnou funkci, jsem vnímán jako ústřední postava a když se komunistická moc tak náhle a rychle zhroutila a na naši výzvu odstoupil i prezident republiky, byl jsem ke kandidatuře vyzván já.“

A tak se tedy obětuji, že.

Emanuel Mandler, který jej z dřívější literární spolupráce dobře znal, hodnotí jej jako sebestřednou osobnost s pocitem vlastní výjimečnosti, která má silnou vůli po moci. Chybí mu schopnost žít a pracovat s ostatními, jeho vytoužené místo je jen jedno. Vedení fóra má velmi těžkou situaci, na jedné straně jeho kandidát stále váhá, na druhé zase dává najevo, že tu funkci velice moc chce. Divadlo. Vymyslí si k tomu titul, že bude dělat nepolitickou politiku. Města jsou stále více oblepována plakáty s jeho podobiznou a sloganem HAVEL NA HRAD! Studentští dobrovolní brigádníci poctivě oblepují i menší aglomerace a zapáleně vysvětlují národu, že Havel je něco jako pokračování Masaryka a první republiky a diví se, že ti zbedněnci slyší na úplně jiné hodnoty života. Na Občanském fóru matematicky zjišťují, že kdyby nasadili páky k prosazení celonárodní volby, dosáhli by v Čechách maximálně 40% a na Slovensku vůbec nic. Nezbyvá tedy nic jiného než tvrdá masáž obou komor Federálního shromáždění, ale jak, když to je stále komunistická pevnost! Jistě se pokusí také o něco odvolaný premiér Adamec a že by poslanci dali Havlovi přednost? To ani náhodou. Adamcovi tedy z fóra poslali „přátelský“ dopis, že jeho kandidatura na prezidenta by se nesetkala s příznivým ohlasem národa, proti je OF i slovenské VPN a tak Adamec pochopil, rezignoval i na ten návrh a zůstal alespoň předsedou okleštěné potápějící se lodi jménem ÚVKSC.

Ale ani to k vítězství Havla nestačilo. I když se vedení parlamentu dobrovolně vzdal Alois Indra a Havel se vmlouval k novému ministru obrany generálu Miroslavu Vackovi, aby mu armáda vyjádřila svou podporu, stále to bylo na matematické počty málo. A to byl moment, kdy Václav Havel odhodil veškeré zábrany a s plnou vervou se do politického boje a slibotechny obou národů pustil osobně a sám. Novým šéfem parlamentu po vypoklonkování Aloise Indry byl zvolen nestraník Stanislav Kukrál, ale stále byl tento orgán velmi silně proti Havlovi naladěný. Nezbylo nic jiného než použít kartu poslední záchrany s podobiznou novořečeného federálního premiéra Čalfa. S premiérem si zařídil velmi utajovanou schůzku, připomněl mu, kdo jej udělal a že záleží jen na něm, jak dlouho bude ve vládě sedět a točit volantem dále. Čalfa mu slíbil, že s každým poslancem i z komunistické líhny osobně promluví a volbu v jeho prospěch do konce roku zařídí. Jen se musí Havel postarat o Dubčeka, nabídnout mu místo předsedy parlamentu a slíbit, že on bude prezidentem jen do svobodných voleb a pak prosadí do prezidentského křesla zase jeho. Tedy parlament jako čekárnu. Ale dosáhl toho, že mu Dubček ve své důvěřivosti uvěřil i když jen naiva mohl brát takový slib vážně. Také se k tomu poměrně brzy přiznal, že to slíbil jen „mlhavě“ a že zařídí, aby „slovenský národ měl do budoucna zabezpečenou cestu i k této nejvyšší funkci“. Už tehdy mu bylo jasné, že jak se jednou stane prezidentem, tak už to nikdy z rukou nepustí.

17.prosince vystoupil Václav Havel v televizi s vážným prohlášením k mým národům. Řekl, že dlouho váhal, ale nakonec podlehl volání celého českého i slovenského národa a heslům volajícím HAVEL NA HRAD! A uvolil se hlasu vyslyšet. Zde musím přidat, že já jsem nic nevolal ani jsem nikoho na toto téma neslyšel.

„Je-li ve všeobecném zájmu, abych prezidentský úřad přijal, přijmu ho,“ řekl pokorným hlasem. „Ale se dvěma podmínkami. Že bych byl jen oním prozatímním prezidentem, kterého teď potřebujeme, a že ten, který usedne na dobu pěti let do Masarykova křesla, vzejde až ze svobodně zvoleného Federálního shromáždění. Druhou podmínkou, kterou si kladu je, že po mém boku bude Alexandr Dubček“. Všechny noviny psaly, že lid slzel u takové nabídky dojetím. Po zákulisních jednáních vystoupil dva dny nato Marián Čalfa v parlamentu a požádal všechny poslance, aby do konce roku zvolili Václava Havla prezidentem republiky. 22.prosince se k Čalfovi přidalo velké shromáždění „vybraných“ zástupců lidu z bývalé Národní fronty, nesocialistických stran, Občanského fóra a Verejnosti proti násiliu, koordinačního výboru studentů, ale i Komunistické strany Slovenska. Čeští komunisté naschvál chyběli. Tento přísně vybraný výběr se sešel ve Valdštejnském paláci a před jejich očima starosta Vídně Helmut Zilk předal Václavu Havlovi Cenu dr. Karla Rennera. Už se to začíná sypat. Nakonec konečně hodila flintu do žita celá komunistická většina v parlamentě a konečně byla ruka v rukávě. Příští den se sešly obě komory Federálního shromáždění ve slavnostně vyzdobeném Vladislavském sále, aby si poslechli projev předsedy federální vlády Mariána Čalfy (sepsal jeho poradce Oskar Krejčí, který předtím sepsal všechny projevy Ladislavu Adamcovi):

„V souladu s vůlí lidu a rozhodujících politických sil naší země a podle svého nejhlubšího vlastního přesvědčení vám předkládám návrh, abyste prezidentem ČSSR zvolili pana Václava Havla. Dovolte mi uvést hlavní důvody, o které se návrh opírá. Pan Václav Havel je dnes nejvýznamnější představitel zápasu o mravnost demokratické politiky. Jeho život je příkladem člověka, který stojí za svými názory i navzdory perzekuci. Přímočarost jeho politické aktivity, ať už jako člena Klubu angažovaných nestraníků v roce 1968, zakladatele a prvního signatáře Charty 77 či čelního představitel Občanského fóra ukazuje na jeho mravní velikost i na velké zkušenosti z práce mezi lidmi. Tím si získal úctu všech, kteří dokáží rozumně zhodnotit význam charakterových vlastností politika v moderní době. Mravní zásadovost pana Václava Havla je zárukou, že demokratický dialog zůstane zásadou našeho nově se formujícího politického režimu. Právě v politické mravnosti nového prezidenta je jistota, že pozornost veřejnosti i jejich představitelů se bude soustřeďovat na budoucnost naší země, na upevňování naší demokracie a ne na vyřizování osobních účtů pod pláštěm velkých ideálů, jak jsme tomu byli svědky nejednou v minulosti. Sama skutečnost, že pan Václav Havel podmínil svou volbu zajištěním svobodných voleb s tím, že až po zvolení nového Federálního shromáždění by se měl zvolit prezident na ústavou předepsaných pět let, svědčí o tom, že zůstává věrný svému demokratickému přesvědčení.....“

Jak poučná to jsou to slova, napsal by je stejně poradce Krejčí i pro svého bývalého premiéra Adamce, kdyby nyní stál na stejném místě místo Havla? Co slovo to perla vypadávalo z úst předsedy vlády, který nejlépe věděl, jakými hromádkami nesplnitelných slibů a podrazů se táhla červená nit až do dnešního slavnostního okamžiku. Co si mysleli všichni zde sedící

komunističtí poslanci, kteří ještě před měsícem slýchali o panu Havlovi zcela jiná slova a schvalovali zákony socialistické demokracie namířené právě proti takovým jako je on? Pro řadu z nich je to dnes jejich poslední zasedání parlamentu, protože už za několik dní budou „demokraticky“ vyměněni za najmenované představitele Občanského fóra a Verejnosti proti násiliu, které do funkcí nikdo volit nebude, poslední možnost, aby mohli odejít alespoň se vztyčenou hlavou. V sále je napětí, že by se dalo krájet. Poslanci přistupují jeden po druhém k urnám. 1853 poslanců Sněmovny lidu a 140 poslanců Sněmovny národů vhazují své lístky. Možnost poslední svobodné volby, která mohla ze stáda vyčlenit svobodné jednice.

Po sčítání hlasů bylo vyhlášeno, že Václav Havel byl zvolen jednomyslně všemi hlasy přítomných poslanců. Stejně jako stejnými poslanci při volbě minulého prezidenta Gustava Husáka. Nový prezident později řekl, že si to jejich pokoření velice užíval a viděl v tom až absurditu. Vždyť všichni tito lidé ještě před měsícem byli na opačné straně barikády, schvalovali postupy na jeho diskriminaci! Když všichni věděli, že mají poslední možnost zachovat se jako zástupci lidu v souladu se svým přesvědčením, neudělal to nikdo. Co kdyby hlasovali podle svého svědomí a nezvolil by jej. Nebo by se zvedli a odešli ze sálu, měli na to ze zákona plné právo. Václav Havel se vyjádřil, že taková alternativa nikoho ani nenapadla a možné náhradní řešení nikdo nepřipravil. A to byla prosím tajná volba! Důvod k tomu, aby stovky komunistů v příštích dnech házeli na hromady na sekretariátech své legitimace. Já taky. Na slavnostním zasedání se už nic zvláštního nedělo. Až na to, že nový prezident přísahal věnost Československé socialistické republice.

17. Kauza Ing. Bohuslava Chňouпка.

Vzpomíná JUDr. Stanislav Suja, velvyslanec CSSR při OSN a v USA.

Na jednom z dosti pravidelných setkání ministra zahraničních věcí ČSSR Ing. Bohuslava Chňouпка s velvyslanci či členy pražského diplomatického sboru v polovině roku 1988 se B. Chňoupek m. j. zeptal, zda někdo z přítomných excelencí zná dopis, který kdysi napsal Karel Marx německému lékaři sympatizujícímu se socialismem – Ludwigovi Kugelmannovi, který finančně pomohl Marxovi vydat jeho dílo Kapitál. Nikdo z přítomných to nevěděl včetně toho, kdo byl vůbec Kugelmann. Chňoupek pokračoval: „V tomto dopise Marx kritizoval všechny radikální revolucionáře a ortodoxní fundamentalisty, kteří jen žvaní a přitom nic pořádného nevědí, ba opovrhují každým soustředěným společenským hnutím, tedy i takovým, které lze provést politickými prostředky.“ Poznamenal dále, že Marx vždy prosazoval ideu, že stupeň odporu a intenzita postupu mas závisí od každé konkrétní situace a v ní od stupně a intenzity odporu protivníků. A zakončil větou, že „umírněnost v politické sféře považuji za správnou tehdy, kdy to společenské podmínky dovolují. Hurá-revolucionářství nic rozumného nepřináší, ba naopak: objektivně působí kontraproduktivně“.

Odezva na tyto Chňoupkovy věty nedala na sebe dlouho čekat. Jeho odpůrci ve vedení KSČ, zejména tehdejší tajemník pro mezinárodní styky a ideologii Vasil Biľak, dali Chňoupkovi brzy pochopit svoji nelibost, když prosadili jeho odvolání v říjnu 1988 z funkce ministra. Stalo se tak v zcela neobvyklé situaci, kdy Chňoupek vedl československou delegaci na Valném shromáždění OSN v New Yorku, kde přednesl projev ve všeobecné rozpravě o zahraniční politice ČSSR. Chňoupek uvítal počáteční nadějně symptomy ve vztazích SSSR a USA po příchodu M. S. Gorbačova do vedení SSSR v rámci perestrojky a nastartování přechodu myšlení k nové praxi, která umožňovala podstatně snížit napětí ve světě, snížit stavy výzbroje a získat prostředky na ekonomický rozvoj v SSSR i u nás. Zejména mu imponovaly závěry jednání M. Gorbačova s prezidentem USA R. Reaganem v listopadu 1985, v nichž bylo zakotveno, že „jaderná válka nesmí být nikdy rozpoutaná a nemůže v ní být vítězů“. Podobně uvítal i dohodu z prosince 1987 o likvidaci jaderných raket středního a menšího doletu (RSD), která jako první v historii rušila celou jednu kategorii raketo-jaderných systémů, tedy nosičů s doletem od 500 do 5 500 km. O to více, že se to týkalo též likvidace podobných sovětských raket záhadně rozmístěných u nás a v NDR jako odpověď na rozmístování v roce 1983 amerických raket Pershing-II v západní Evropě.

(O rozmístění těchto raket u nás se Chňoupek jako ministr zahraničí dověděl nedůstojným způsobem ne přímo od sovětského velvyslance, co vyžadovala zaužívaná spojenecká praxe,

ale z diplomatické pošty doručené z velvyslanectví SSSR v Praze do Černínského paláce. Považoval to již za velmi špatný signál ze strany SSSR a začal být daleko ostražitější i kritičtější ohledně vztahů nového vedení SSSR ke svým spojencům.)

Jako člen ÚV KSČ B. Chňoupek vystoupil na jeho zasedání 24. listopadu 1989 s kritickým projevem. Mezi jiným na otázku, kdo je viníkem neadekvátního zásahu proti studentům na Národní třídě a vzniklé situace po 17. listopadu 1989, odpověděl: „...Nejsou to pořádkové jednotky, protože je jim to celé ovzduší, celá ta atmosféra železné ruky, panující ve vrcholné stranické struktuře, která považovala sílu za rovnocenný, ba ještě účinnější prostředek než prostředky politické.“ Již dříve předtím se Chňoupek netajil kritickými názory ve svém okolí, že mnozí straníční funkcionáři na vysokých místech u nás jsou paralyzováni neschopností vnímat hospodářské, sociální, občanskoprávní a kulturní skutečnosti, a zejména z toho vyplývající problémy, že nedokážou na ně reagovat a jsou v zajetí svých zájmů „přežít co nejdéle a potom se uvidí“. Považoval to za latentní nebezpečí, které nedá na sebe dlouho čekat!

Po převratu v listopadu 1989 a nástupu nového mistra zahraničních věcí Jiřího Dienstbiera bylo dost těch, kdo si z minulosti s ním potřebovali „vyřídit účty“ z různých důvodů. K očernění Chňoupka pomohli i někteří ministerští úředníci, zejména z bývalého kontrolního či revizního útvaru MZV, kterým však Chňoupek nikdy nic zlého neudělal, naopak jim dával odměny za práci. Po příchodu J. Dienstbiera do této funkce v Černínském paláci se šli přetrhout od horlivosti, aby se zalíbili a hlavně „vykoupili“ u nových šéfů Černína a nasbírali na Chňoupka co nejvíce špíny (doslova), protože se například plazili v ministerské kotelně po uhlí, kde vyhledávali spisy, které byly po časové lhůtě určené ke spálení. Brali všechno, kde byl Chňoupekův podpis, zejména „referátníky“ s vyčíslením diet při služebních cestách či oficiálních návštěvách ministra v zahraničí. Vedoucí toho útvaru byl poté (jistě za odměnu) na čas poslán vést jeden zastupitelský úřad v Asii, ale odtud jej brzy odvolali, když zjistili, že jeho jméno figurovalo v seznamu spolupracovníků StB.

V říjnu 1990 byl Chňoupek vzat do vazby v čase, kdy pobýval s manželkou Marií na návštěvě svého bratra Vladimíra v Prešově na Slovensku. Při osobní prohlídce mu vyslání policisté zabavili pasy a vkladní knížky. Poté jej v poutech převezli policejním automobilem do pražské věznice v Ruzyni, kde v chladné cele dostal zápal plic. Nakonec po pobytu ve vězeňské nemocnici skončil v cele na Pankráci, kde byl v tu dobu ve vyšetřovací vazbě též generálporučík Ing. Alojz Lorenc, CSc. Se kterým se scházeli v prostorách vězeňského WC, kde se navzájem informovali o situaci a povzbuzovali. Řekl mi též, že několikrát uvažoval o tom, že ve vhodnou chvíli a na vhodném místě skočí z okna, aby ta psychická muka ukončil.

Městským prokurátorem Prahy však nebyl obviněn z politických důvodů (i když tento důvod jako prioritní musel být jasný i politickému naivkovi), ale z trestného činu zneužití pravomoci veřejného činitele podle paragrafu 158/1 trestného zákona se zdůvodněním, že od roku 1977 do roku 1988 svévolně disponoval s reprezentačním fondem MZV při poskytování věcných darů různým oficiálním osobám v zahraničí i doma. Tím měl způsobit škodu na finančním fondu MZV v původní výši kolem 50 000 korun. Dále byl obviněn též z toho, že si nechával proti příslušné směrnicí proplácet některé diety spojené s funkcí poslance Federálního shromáždění. Škoda byla vyčíslena na 14 790 korun. A nakonec i z toho, že si

někdy ponechal v rozporu se směrnicí vyšší náhrady cestovního a stravného, než mu ve skutečnosti jako ministroví náležely. Tato škoda byla vyčíslena na 6 064 korun. Obhájcem Chňoupka byl velice kvalifikovaný advokát JUDr. Vladimír Cilínek, který jej ujišťoval, že celá kauza je vykonstruována, právně postavená „na vodě“ a na soudech nemůže projít, pokud dostanou věc do rukou nezaujatí soudci. Dokonce prý Dr. Cilínek při některých výsleších B. Chňoupka na policii usínal, čímž dával najevo svůj postoj k celému procesu.

Doktor Suja zde jakoby zdánlivě odbočuje mírně od tématu a dodává osobní vzpomínku: „I já, jako blízký spolupracovník ministra B. Chňoupka, jsem byl vyslýchán třikrát v Bartolomějské ulici v Praze a jednou u městského prokurátora Moravce. Trvalo to více než rok. Zejména na poslední výslech nikdy nezapomenu. Městský prokurátor po zastrašujícím úvodu, v němž se zeptal, zda si nechci sednout k Chňoupkovi na Pankrác, že tam je ještě místo, si mě na prokuratuře posadil naproti sobě. Za jeho rameny stála na polici busta V. I. Lenina, na jehož hlavu předtím položili takový ten kruh, jaký nosí arabští šejkové. Kruh však byl rozpolcen a téměř visel z temena Leninovy hlavy, což mělo zřejmě symbolizovat, že jeho „svatozář“ skončila a proto „měj se na pozoru!“ Prohodili jsme s prokurátorem mezi sebou jen několik vět, v nichž jsem dvakrát zopakoval, že všechno jsem již řekl v Bartolomějské a nemám, co bych k tomu podstatného dodal navíc. Poté se on zvedl a odešel. Nechal mě však sedět proti bustě Lenina dále. Nevěděl jsem, kdy se vrátí, a tak jsem zůstal tam a čekal. Když se nevracel několik hodin, zašel jsem rezolutně dolů za recepčním s dotazem, do kdy mě zde pan prokurátor míní takto držet. Ten mně sdělil, že právě mu odněkud volal, že mohu odejít, avšak – pokud to bude potřebné – znovu si mě zavolá, což se již, naštěstí, nestalo.“ A toto se prosím stalo v našem právním státě první půlrok po vítězství sametové revoluce.

Po mnoha peripetiích v této kauze, včetně rozporů mezi prokurátory a soudy, Městský soud v Praze 30. června 1993 se usnesl m. j., že je nutno ověřit pravidla, která jsou ve světě v poskytování darů oficiálním osobám, a zejména v diplomatické praxi, běžná, ale vlastně i přesně identifikovat žalovaný skutek, což v žalobě na Chňoupka chybělo, právě tak jako přesné vymezení právní kvalifikace a jednotlivých znaků uvažované skutkové podstaty trestného činu zneužití pravomoci veřejného činitele. A tak byla podle paragrafu 149 odstavec 1 písmeno b trestního řádu stížnost prokuratury zrušena a soudu 1. stupně bylo uloženo, aby o věci znovu jednal a rozhodl. Obvodní soud pro Prahu 1 v dubnu 1994 se usnesl trestní stíhání B. Chňoupka zastavit. 30. září 1994 Městský soud v Praze nakonec rozhodl: „Protože odvolací soud shledal všechny důvody, které vedly k zastavení trestního stíhání obžalovaného pro jednotlivé skutky, za naprosto správné, stížnost státního zástupce jako neodůvodněnou zamítl. Poučení: proti tomuto usnesení není další opravný prostředek přípustný.“ Mimořádný opravný prostředek uplatněn nebyl a tak kauza Chňoupek mohla být uzavřena po několika letech osobních útrap obžalovaného, u něhož se to nesporně projevilo negativně na jeho zdravotním stavu včetně dvou následných mozkových příhod a nakonec i fatálního infarktu. Byl nevinný, všichni to věděli a dohnali jej až k smrti. Samet s železnými bodci.

Ale to není ještě všechno. Zbývá dodat jednu epizodu v souvislosti s vyšetřovací vazbou B. Chňoupka, kdy jej předvolali a předvedli před tzv. Vyšetřovací komisi pro objasnění událostí

17. listopadu, jíž předsedal Jiří Ruml. Ten se obrátil v dopise z listopadu 1990 na předsednictvo Federálního shromáždění (FS) se žádostí, aby byl B. Chňoupek zproštěn mlčenlivosti, k čemu FS dalo souhlas. Když Chňoupek předváděli před tuto komisi, byl eskortován podle přísných vězeňských předpisů bez tkaniček v botách. Podle očitých svědků se obrátil k přítomným a se svým příslovečným smyslem pro sarkasmus řekl: „Podívejte se, jak mne vedou! Prosím vás, vysvětlete jim, že ministry zahraničních věcí nevodí před parlamentní komise v botách bez tkaniček, ale že je přece rovnou vyhazují z okna nebo pověsí na šibenici!“ (Nepochybně měl na mysli osudy Jana Masaryka a Apod. Clementise.) Nastalo pouze rozpačité ticho.

19. Přišlo tání z Kremlu?

Jmenuje se Jan Šolta, je historikem, nikdy nebyl v žádné řídicí funkci, ale byl u všeho, o čem je tato kniha. Nebo alespoň hodně blízko. Osobně poznal téměř všechny naše nejvyšší tehdejší stranické a státní představitele, sovětskou věrchušku v Moskvě včetně Gorbačova, tykadla západního světa i sovětského zámku v Praze Bubenči, revolucionáře z Charty, Občanského fóra, studentské vůdce a zástupy dalších organizátorů i statistů kolem sametové revoluce se strany vítězů i poražených, s mnoha z nich osobně hovořil a často posloužil i jako osobní kurýr pro vyřizování ošemetných vzkazů mezi oběma stranami listopadové barikády. Všude seděl a pečlivě si psal poznámky, je udivující jak si ještě dnes po třicítce i více letech některé podrobnosti pamatuje. Sám o sobě říká, že je prostý řadový občan bez funkcí, bdělý pozorovatel, jež bez bázně a hany drze proniká i tam, kde jej vůbec nečekali. Snaží se poznat a pochopit činy a názory tehdejších aktérů na obou stranách barikády. Dobře ví, že svět není černobílý a že i velké události se skládají z drobných krůčků omylných lidí, kteří by právě proto měli podat svá osobní svědectví a to bez obav z případných následků. Ač nevěřící, uznává obrovskou sílu odpuštění a smíření. Jeho shrnutí v této knize nelze opomenout a patří mu právem tato „předzvěrečná“ kapitola.

Skládám střípky do mozaiky

Tento příspěvek záměrně neřeší, zda nesporně přelomové epochální změny ve východní Evropě, k nimž došlo během roku 1989, lze charakterizovat jako revoluce, reformy, transformace, zradu, či předání moci apod. Z rozsáhlého širokého spektra diferencovaných faktorů těchto změn se příspěvek soustředí na zvolený dílčí aspekt, který dosud nebyl zcela popsán. Rozhodně to však neznamená, že působení ostatních faktorů, zejména rozhodující oblast domácího dění, včetně vlivu opozice, studentů, řadových občanů apod.; zpochybňuje či podceňuje.

Záměrně se vyhýbám generálnímu hodnocení přínosu jednotlivých faktorů, kvantifikaci jejich podílu, či míry osobních zásluh jednotlivých aktérů na finálním výsledku dosažených změn.

Předvedenou snahou je pouze přidat další střípek do celkové barvitě mozaiky tehdejších převratných událostí a upozornit na některé dílčí detaily, jež dosud zůstávaly skryty v šeru. Mohou přispět při hledání odpovědí na neustále se vracející otázky, např. proč „samet“ proběhl překvapivě tak snadno a rychle, kdo za změnami stál, kdo a proč je inicioval, kdo z nich profitoval, proč náhle propukly naráz v celé východní Evropě, byly snad někým koordinovány a podobně.

Cílenou manipulací médií se totiž legendy vytvářejí lehce; existuje např. tendence klíčové milníky našich dějin 20. století – 1918, 1938, 1939, 1945, 1948, 1968, 1989 – schematicky rozdělovat na výročí oslavná, kdy zásluhy a vítězství se připisují téměř výhradně domácím hrdinům, a na tragicky osudová, naši tehdejší porážku přece způsobili především zahraniční nepřátelé! Chybí jim schopnost objektivně posoudit (nebo to právě není v souladu s jejich aktuálním zájmem či zadáním) sílu determinace vnějších faktorů reálně ovlivňujících konkrétní dění v naší malé české kotlině.

Vzhledem k imponující hloubce, šířce a rychlosti epochálních změn ve východní Evropě, kdy se na podzim roku 1989 dominovým efektem rozpadl celý tzv. socialistický tábor jako domeček z karet, bylo i pro vnější pozorovatele nepochopitelné, že přitom nedošlo k násilí. Reaganův poradce pro tuto oblast prof. Richard Pipes komentoval velké překvapení v Bílém domě nad dynamikou celého procesu; vyprávěl mi, že tak bezbolestný a rozsáhlý přerod systému rozhodně nečekali. Tedy až na Rumunsko, které bylo paradoxně nejméně závislé na Moskvě a Ceausescův režim tedy relativně nejvíc samostatný. Již 41 let tam nebyla umístěna sovětská vojska, a právě zde proběhla změna nejobtížněji. Neskončila tak krvavě a brutálně právě proto, že autokrat Ceausescu se držel své moci nejpevněji a Moskvě se podřizoval nejméně a sovětský vliv byl tedy v Rumunsku relativně nejmenší?

Nekrvavý průběh v ostatních zemích byl největší okamžitou výhrou těchto revolucí, nikdo totiž nemohl předem vyloučit vleklé občanské války.

Západ měl značné obavy z nepředvídatelného vývoje této „nezdravé a nedůvěryhodné“ části Evropy, ponechané bez kontroly supervelmoci. Pokud by po předpokládaném odchodu SSSR – dosavadního kategorického správce tohoto prostoru – zde zavládlo vleklé bezvládí, neprůhledný a krvavý boj o moc a země by byly zachváceny hospodářským chaosem, nastal by pravděpodobně jejich celkový rozvrat, generující proudy hladových migrantů na Západ. Nevladatelný „balkánský sud střelného prachu“ by potom mohl nežádoucně ohrozit pokojný západoevropský blahobyt. Sametový průběh revolucí tyto obavy výrazně oslabil, ale zcela nezlikvidoval.

Poznámka: Není pravdou, že během nenásilné listopadové revoluce u nás nebylo rozbito ani jediné okno. Sám jsem byl svědkem, jak v mrazivém odpoledni v pondělí 20. 11. někdy po 13. hodině na Václavském náměstí v Praze u obchodního domu Družba vytáhl neznámý muž z kapsy kladivo a jediným úderem rozbil sklo výkladní skříně. Aniž z výkladu cokoliv ukradl, rychle utekl do podchodu metra. Byl to provokatér, který chtěl vyvolat rabování obchodů a donutit tak policii opět k zásahu?

Tanečky kolem Stanoviska vlády SSSR k 17. listopadu

Nikdy jsem se nenacházel na výsluní vládnoucí strany, z kádrových důvodů jsem byl naopak několikrát donucen hledat si nové zaměstnání, přesto jsem občas pronikal do sfér řadovým občanům běžně nepřístupným. Jako pracovník výzkumné instituce v oblasti kultury jsem se v dubnu 1989 ocitl na konferenci vedení ministerstva kultury, kde zajímavě o zkušenostech perestrojky v kultuře referoval náměstek ministra kultury SSSR Šabanov. V následující diskusi

jsem drze vznesl dotaz, proč u nás perestrojka zamrzla, proč se zde stále jen mluví, ale fakticky se nic nemění, kdo to u nás brzdí?

Okamžitě jsem vzbudil značnou nevoli v řadách přítomných funkcionářů a později jsem byl opět vyzván, abych si hledal nové zaměstnání. Po akci mě Šabanov překvapivě vyzval, abych jej krátce doprovodil po Praze. Byl výborně informován o trendech sovětské politiky i o poměrech u nás. Odhaduji, že od svého šéfa, kandidáta politbyra P. Děmičeva a bratra, armádního generála ve funkci zástupce náčelníka generálního štábu sovětských ozbrojených sil. Ubezpečoval mě, že nebude dlouho trvat a k zásadním změnám dojde brzo také u nás, a všichni, kteří mě dnes v sále okřikovali, zanedlouho ze svých postů zmizí.

Podrobně se vyptával na nálady mezi naší inteligencí, studenty a v umělecké obci, znal Chartu a překvapivě rozlišoval mezi postoji našich opozičních skupin. Nadšeně prognózoval, že změny získají celoevropských a globální rozměr a jejich dopady budou výraznější, než předpokládalo Pražské jaro! Znal jsem Šabanova již v minulosti, takovou razanci a elán pro změny jsem ale od něho nečekal.

Chráněni soukromím jsme s dobrými a spolehlivými přáteli celá léta otevřeně a bez bázně diskutovali, pocházeli většinou z akademického prostředí i z okruhu Charty, přeli jsme se s divadelníky a kulturními manažery např. z okolí Zdeňka Tayerleho a ředitele divadla Na zábradlí dr. Vodičky; jezdíval jsem se na porady výzkumného týmu SPEV „Naší matky představené“ docentky Y. Streckové, kde inspirativně až provokativně vystupovali např. M. Zeman, F. Gál, M. Potůček, E. Bosák, D. Hendrych aj. Velmi rád jsem naslouchal svým bývalým profesorům z VŠE – Věnkovi Šilhanovi, V. Kadlecovi, J. Hájkovi, K. Jechovi aj., kteří mě vždy potěšili svými originálními kritickými názory na okolní dění. Na stejné vlně jsme se bavili s dalším mým bývalým profesorem Janem Veselým, který, ač v soukromí vyjadřoval shodné postoje, mezi disidenty chodit nemohl, pracoval na ÚV KSČ.

Od roku 1965 jsme vášnivě diskutovali také s kamarádem ze žižkovské vysokoškolské koleje na Jarově Olegem Lušnikovem, který později působil jako sovětský diplomat na zdejší ambasádě. V soukromí jsme se spolu bavili zcela bez zábran, plně jsme si důvěřovali, v osobním hodnocení politických poměrů jsme se s Olegem shodovali stejně jako s ostatními uvedenými přáteli. Při jeho definitivním odjezdu z Prahy jako rady – vyslance Ruské federace jsme oba konstatovali, že režim se mění, ale naše osobní přátelství přetrvává.

Během dvacetileté normalizace jsem pravidelně chodil na demonstrace, po té předposlední, 28. října 1989, rozehnané policií, mne utěšoval starší kamarád – chartista prvního dne – bývalý významný novinář a přední český divadelní kritik, že režim jej již odepsán, Charta má již připravenou vládu, změny čekají za rohem.

Naprostou diskreditaci socialistického zřízení předvedly Pražanům masové útěky východních Němců, které dokreslovaly desítky opuštěných trabantů a wartburgů v ulicích Malé Strany a okolí. Velvyslanec rada M. Steiner mě provedl po Lobkovickém paláci, až po strop přeplněném uprchlíky (další obléhali palác zvenčí), kteří opustili všechny majetky, jenom aby se dostali z nenáviděné NDR!

17. listopadu 1989 jsem nemohl chybět na Albertově. Už na počátku demonstrace jsem si všiml několika podezřelých mladíků, kteří do spontánního davu příliš nezapadali, byli v něm rozptýleni, ale čas od času se nenápadně spolu scházeli a opět v průvodu rozcházeli, stále však zůstávali v očním kontaktu. Nakonec se oni ujali neformálního vedení celého průvodu z Vyšehradu a na křižovatce u Národního divadla průvod nekompromisně nasměřovali na Národní třídu. Zůstávali v čele demonstrantů, avšak těsně před povelům k zásahu se všichni tito neznámi mladíci shromáždili v podloubí kavárny Metro a po prokázání byli vpuštěni dovnitř. Zkusil jsem je následovat, ale byl jsem civilisty u dveří hrubě zastaven, nemohl jsem se prokázat jejich odznakem!

To už došlo k známému brutálnímu zákroku, smýkán davem v děsivém presu jsem téměř nemohl dýchat, nakonec se mi podařilo prodrat se kordónem policistů do Mikulandské ulice. Před dvěma lety jsem se v západních Čechách setkal s plukovníkem policie, který mi potvrdil, že byl tehdy s kolegy nakomandován, aby průvod dovedli na Národní třídu a potom ho včas opustili, prokázali se u dveří kavárny Metro a sešli se na služebně v Bartolomějské. Dveře domů na Národní třídě byly údajně uzamčeny již navečer.

V sobotu 18. listopadu jsem byl přítelem novinářem zaúkolován, abych prověřil, zda v Junior klubu Na Chmelnici hostující Divadlo na provázku se také zapojilo do stávk. Z telefonní budky jsem meldoval, že diváci stojí frontu na podpis Charty!

Vybičované napětí se v neděli a v pondělí stupňovalo, kolovaly zaručené fámy, že naše armáda, tak jako v roce 1969, již chystá tanky, určitě se přidají Rusové z Milovic! Obavy z opakování drastických zásahů represivních složek visely neustále ve vzduchu; že by všichni zapomněli, že před 10 dny padla Berlínská zeď?

Na Václavák přesto odvážně přicházejí jednotlivci, dvojice, někteří zapalují svíčky, lidé se opatrně rozhlížejí, zda se za rohem neskrývá policie, tvoří se malé skupinky, propojují se v hloučky, náměstí bobtná dalšími neohroženými příchozími, společný pocit strachu neznámé opovážlivce stmeluje, obavy slábnou, Václavák hučí, skanduje: Dubček, Charta, OF!

V úterý 21. 11. 1989 mi do práce zavolal Oleg a poprvé mě pozval na velvyslanectví. Uvedl mě do slavnostního sálu Petschkova paláce a usadil do křesla, kde prý vždy sedává soudruh Husák. Spatru ve stoje spustil asi dvacetiminutový monolog. Zpočátku jsem nechápal oficiální úvodní fráze o přátelství mezi našimi národy a upřímné hluboké omluvy sovětské strany za četná příkoří a přehmaty, ke kterým v minulosti v našich vztazích docházelo ze sovětské strany. Dlouhý oficiální referát jsem stručně shrnul do pěti bodů, které jsem si doma zapsal jako „Stanovisko vlády SSSR k situaci v ČSSR po 17. listopadu 1989“, konstatovalo:

1. Vzhledem k tomu, že československé vedení neplní dříve ujednané dohody, necítí se být sovětské vedení proto povinováno nadále podporovat stávající československé vedení! Jmenovitá kritika směřovala na všechny členy předsednictva ÚV KSČ, včetně, jak opakovaně zdůrazňovala, Ladislava Adamce (Je třeba, všechny je vymést!).

2. Sovětská vláda s porozuměním chápe důvody demonstrování na ulicích našich měst. Sovětské vedení proto s plnou odpovědností garantuje všemi dostupnými prostředky, že pokud nedojde na ulicích k drancování, rabování, lynčování apod., potom proti těmto

pokojně demonstrujícím občanům nezasáhne československá armáda ani československá Bezpečnost. (Navíc je v záloze připravena Střední skupina sovětských vojsk v ČSSR.)

3. Sovětská vláda je připravena uznat v Československu každou demokratickou vládu, která vzejde ze svobodných voleb. (Nemusí to být nutně KSČ!).

4. Sovětská vláda je obeznámená s určitými tendencemi na Slovensku o větší samostatnost, tyto snahy registruje a po dohodě s ostatními státy podporuje. (Praha to musí vzít na vědomí a smířit se s tím!)

5. Sovětská vláda by uvítala, kdyby k požadovaným změnám v ČSSR došlo co nejdříve! (Nejlépe do konce tohoto měsíce, tj. ještě před 1. 12. 1989.)

Když se asi hodinu přede mnou stejné informace dozvěděl na stejném křesle místopředseda federální vlády J. Obzina, rozplakal se. Ihned pochopil, že jeho éra i kariéra tímto definitivně skončily!

Text „Stanoviska“ pokračoval velkorysou nabídkou nových forem, nyní již zcela rovnoprávných, sovětsko-československých vztahů vzájemné spolupráce ve všech oblastech – v ekonomice, vojenství, vědě, kultuře atd. Byla navrhována také zásadní reorganizace institucí RVHP, Varšavské smlouvy, vzájemného obchodu na bázi světových cen a dalších návazností.

Následně jsme již při čaji s Olegem volně rozebírali možnosti dalšího vývoje událostí v ČSSR. Tipovali jsme, kdo první zvedne moc z dlažby ulice. Bylo zcela jasné, že KSČ vůbec nemusí vyhrát, není totiž schopna okamžitě se zásadně a radikálně obrodit. Nový vůdce bude muset být asi nejdřív do ÚV KSČ kooptován, hledala se nová, neotřelá tvář, která bude schopna oslovit široké masy. Gorbačov seriózně uvažoval o Antonínovi Váňovi, vedoucím tajemníkovi OV KSČ v Teplicích, který se prý odvážně postavil ekologickým demonstrantům a byl ochoten s nimi diskutovat na stadionu. Osobně jsem pochyboval o jeho zvolení, domníval jsem se, že nový generální tajemník vzejde pravděpodobně z řad současného předsednictva ÚV KSČ, v úvahu přicházel jeden z nejmladších členů předsednictva Karel Urbánek, který v době zásahu na Národní třídě navíc pobýval mimo území republiky, byl na sjezdu v Bukurešti. Dubček tehdy nebyl vůbec zmiňován, zřejmě postrádal důvěru Sovětů.

Tato informace vyjadřovala klíčový postoj sovětského vedení, otevírala u nás dveře dokořán k realizaci změn, jež zdaleka překonávaly původní požadavky demonstrujících. Vládnoucí režim v Československu, který byl založen a fungoval na výlučné podpoře zvenčí, tj. na síle dominantní sovětské supervelmoci, byl tímto oficiálním „Stanoviskem“ naráz zcela ochromen.

Během poslechu „Stanoviska“ jsem živočišně cítil vnitřní brnění z geopolitického otřesu probíhajícího přepólování naší země z Východu na Západ. Překvapila mě kategorická rozhodnost, se kterou sovětské vedení tvrdě odsoudilo své dosavadní partnery v ČSSR, nepřipouštělo žádnou možnost jednat s nimi ještě někdy v budoucnu. V podstatě jasné sdělilo, že další diskuse je zcela bezpředmětná. KSSS se od konzervativního vedení KSČ definitivně odstříhla, její bývalí partneři byli odepsáni.

V dalších dnech a týdnech následovala složitá a dosud poněkud mlhavá, ale velice důležitá etapa citlivého seznamování, podrobného vysvětlování, usilovného a důrazného přesvědčování a finálního prosazení zmíněného kategorického Stanoviska vlády SSSR k situaci v ČSSR po 17.11. 1989 a jejich konkrétních představ o dalším vývoji poměrů u nás. Sdělení bylo předáváno pravděpodobně separátně vybraným činitelům stranických, státních a občanských struktur, které se potom snažily najít ve svém specifickém prostředí adekvátní prostor pro reakci, adaptaci a transformaci nadcházejících převratných a do nedávna ani netušených změn. Zcela určitě se tato jednání neobešla bez konfliktů, ovšem základní směr byl již kategoricky vytyčen.

Bylo nám oběma zřejmé, že dochází k zásadnímu geopolitickému zlomu, v našem prostoru bude nyní dominovat Západ a zejména Německo (NSR). Naznačený rozpad Československa prý byl velmocemi dohodnut nezvratně, proto nezbývá, než se s tím smířit. Momentálně za nejdůležitější jsem považoval kategorické garance sovětské vlády, že nedovolí, aby došlo k represáliím vůči demonstrantům. Odcházel jsem přesvědčen o pravdivosti „Stanoviska“, které jsem pouze vyslechl, ale nečetl, „v kapse“ jsem nic neměl. Plně jsem důvěřoval kamarádovi a nepřipouštěl si existenci možné provokace. Věřil jsem Olegovi, že mne nezklame, stejně jako v dubnu 1987, když mě týden před návštěvou Gorbačova v Praze informoval, že přilétá sesadit G. Husáka a dosadit M. Jakeše.

Existenci zmíněného „Stanoviska sovětské vlády“ a relevantnost mojí zkrácené interpretace mi osobně potvrdil např. M. S. Gorbačov – slíbil jeho vydání ve svých Pamětech; G. Ch. Šachnazarov, R. Grinberg, A. Gračov, L. P. Rešetnikov a další sovětské diplomaty. Na nedávnou žádost o zpřístupnění tohoto dokumentu Ministerstvo zahraničních věcí RF odpovědělo, že daný dokument existuje, dosud však nebyl uvolněn.

Na můj poslední dotaz, komu mám tuto informaci předat, Oleg odpověděl: „To záleží na tobě!“

Jedním z prvních, které jsem se zmíněnou výbušnou informací okamžitě seznámil, byl onen známý novinář a kritik. Pozorně ji vyslechl a potom se mě neobvykle přísně až nedůvěřivě zeptal: „Jak to že i TY to všechno také víš?“ Zjistil jsem, že tato informace pro něj nepředstavovala žádné větší překvapení! Především však vůbec nechápal, že jsem ji získal také já. Rozšiřoval jsem zprávu všem svým známým, stávkujícím studentům, také oběma kamarádkám mezi Sedmi statečnými stávkujícími v garážích České televize, kolegům, lidem na ulici apod.

Teprve další den se mi podařilo kontaktovat Václava Havla, s nímž jsem kdysi bydlel ve stejném domě v Dejvicích. Po vyslechnutí informace mi Havel s vážnou tváří budoucího důstojného státníka odpověděl v plurálu: „Nás nezajímá, co dělá sovětská vláda, nás zajímá, co udělá československá vláda.“ Namítl jsem, zda neví, že naše vláda už 40 let poslušně dělá vše, co vidí Moskvě na očích. Dnes jsem pevně přesvědčen, že Václav Havel byl také předem zasvěcen do detailů budoucího převratu.

Domnívám se, že Havel nepochybně disponoval nejpozději od počátku listopadových událostí touto klíčovou informací, pouze se o ni hned nepodělil s ostatními aktéry v Občanském fóru. Výhodně ji asi využil pouze pro vlastní potřebu. Např. Jiří Dienstbier

starší, Věnek Šilhan, Jiří Hájek a další představitelé OF mi později potvrdili, že toto sdělení získali teprve až mým prostřednictvím. Podle jejich názoru bylo zcela klíčové a směrodatné pro další průběh revoluce.

V této souvislosti nechápu současné pojetí Listopadu 1989 v podání Michalů Kocába a Horáčka, že největší nebezpečí hrozilo sametové revoluci po 17.11. údajně ze strany Sovětského svazu a jeho armády umístěné v ČSSR. V té době oba působili jako tzv. iniciativa Most (mj. pod stálou ochranou – tj. kontrolou a řízením Státní bezpečností! Tenkrát v DISKU byli oba přítomni mému rozhovoru s Havlem a požádali mě ještě o další vysvětlení. Příliš mi nedůvěřovali, proto jsem je nasměroval na známého sovětského diplomata, který jim nazítří vše znovu přesvědčivě potvrdil. S takto oficiálně potvrzenou informací se pak vrátili do centra Občanského fóra. Pak mým informacím už samozřejmě důvěřovali.

Tehdy jsem oba Michaly také varoval před jejich příliš horlivou orientací na L. Adamce. Vysvětloval jsem jim, že dnes již za ním nikdo nestojí, Gorbačov jej tvrdě odmítá, v politice nemá větší perspektivu, v podstatě je už ‚mrtvý muž‘. Jeho beznadějnou preferencí oba Michalové jen zbytečně prodlužovali agónii starého režimu! Moje varování bylo v tomto případě marné, vařili si svou polívčičku k podílu na slávě, na štěstí marně. Asi proto mezi neinformované demonstranty v ulicích nadále šířili nepravdivé pověsti o údajné hrozbě se strany sovětské armády i v čase, kdy už byli seznámeni se sovětským postojem k demonstracím. I když si dokonce nechali toto stanovisko ještě předtím oficiálně znovu potvrdit na sovětské ambasádě! Nebo snad podle nějakého scénáře vypouštěním těchto falešných informací záměrně prodlužovali napětí a strach na ulicích a získávali tak dobu potřebnou pro prosazení a upevnění pozice dosud neznámého Občanského fóra a jeho předáků ve veřejnosti?

V roce 1999 uspořádal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR mezinárodní konferenci k 10. výročí sametové revoluce. Vystoupil jsem v diskusi s příspěvkem o své návštěvě sovětské ambasády 21. 11. 1989. Prof. V. Prečan, který řídil konferenci a detaily této mé návštěvy znal již 9 let, mi však ihned po první větě nechal vypnout mikrofon. Přítomný prof. Georgij Ch. Šachnazarov, bývalý poradce M. S. Gorbačova pro východní Evropu, ke mně přistoupil: „Měl jste pravdu. Proč vás tedy nenechali domluvit?“

Díky tomuto extempore jsem se s ním seznámil a diskutovali jsme potom spolu ještě několikrát. Vysvětloval mi zoufalou situaci, ve které se Sovětský svaz koncem 80. let nacházel: „Sovětský svaz se nám tehdy každým dnem doslova rozpadal pod rukama! Dělali jsme vše, abychom jej zachránili. Byli jsme připraveni pro jeho záchranu obětovat i své satelity ve východní Evropě, bez nás by stejně jako socialistické režimy nepřežily. Kdybychom tehdy měli více času a jednali s větším rozmyslem a ne pod neúnosným tlakem, létaly by tyto východoevropské satelity dodnes v orbitu Moskvy! Kdybychom bývali s perestrojkou uspěli a SSSR zachránili, výrazný úspěch našeho zbrusu nového modelu socialismu by potom tyto dnes „opuštěné“ satelity k nám určitě opět přitáhly.“

K otázce rozpadu Československa byl velice kritický, přiznával sovětský podíl na něm. „Náš přístup v otázce Slovenska byl chybou! Nepředpokládali jsme, že Slovensko bude tak silně katolické a proněmecké!“

Setkání s generálem Leonidem

Před šesti lety jsem se setkal s bývalým generálem PGU (1. hlavní správy KGB – rozvědky) Leonidem, který mi zasvěceně vyprávěl, jak byl v srpnu 1989 navelen v roli analytika, podotýkám že proti vůli velvyslance Lomakina, na zdejší sovětské velvyslanectví se supertajným zadáním: Zajistit hladký průběh převratu v ČSSR. Vedle sledování a analýzy řady paralelních snah o radikální změnu poměrů v podání jednotlivých politických formací, partiček a jednotlivců o radikální změnu poměrů, se kterými též konzultoval, se zaměřil na výběr budoucího potenciálního lídra v Československu. Do samotného průběhu zdejších událostí po 17. listopadu nesmělo velvyslanectví přímo vstupovat, mohlo je pouze monitorovat.

O to důležitější byla proto detailní příprava adekvátních podmínek pro rozhodující změnu. Generál Leonid se proto konspirativně scházel s jednotlivými pretendenty, údajně došlo ke kontaktům i s Václavem Havlem, a s jejich podporovateli. Průběžně vše koordinoval s moskevskou centrálou, pražského velvyslance obcházel. Připravovaná změna musela být radikální a dostatečně přesvědčivá, nemohl ji proto reprezentovat nikdo z dosavadního vedení KSČ. Ladislav Adamec i Miroslav Štěpán byli centrálou předem odepsáni, což Lomakin nemusel vědět.

Oproti ostatním východoevropským zemím se průběh reformy v ČSSR značně opožďoval, po jarním experimentu v Polsku a v létě v Maďarsku proběhly úspěšně změny již také v NDR a v Bulharsku. Jenom v Praze reformy zamrzly, nebylo by účelné je trochu povzbudit, popostrčit? Bylo nanejvýš žádoucí, aby ještě před summitem na Maltě (2.-3. 12. 1989), se v Československu viditelně alespoň nastartovaly první nevratné kroky zásadních změn! V tomto ohledu představuje významný faktor přílet delegace vedené místopředsedou KGB generálporučíkem Viktorem Fjodorovičem Gruškem na pravidelnou poradu s bratrskou československou službou dne 17. 11. 1989. Byla to shoda okolností, že to bylo právě v den D pro zahájení vzpoury proti režimu? To by si snad nikdo nemohl myslet vážně... Intenzita československo-sovětské spolupráce byla v oblasti ozbrojených sborů a silových organizací tradičně nejvyšší, navíc podléhala striktní hierarchické struktuře Varšavské smlouvy, které veleli výhradně Sověti. Seběmenší náznaky antisovětskosti patřily mezi nejtěžší hříchy v kariéře, proto naprostá subordinace formální i neformální zde byla samozřejmostí.

Sametová revoluce se nacházela ještě v prenatalním stádiu, když generál Gruško nad ránem 18. 11. 1989 přesvědčoval přítomné náčelníky kontrarozvědky (II. správy Státní bezpečnosti), že ze sovětského pohledu je absolutně vyloučeno, aby dva týdny před Maltou docházelo v Československu k masakrům, jako byl ten včerejší na Národní třídě! Pravděpodobně jim vysvětloval, že po zkušenostech z pořádání „kulatých stolů“ v ostatních socialistických zemích, je výhodnější s opozicí jednat, diskutovat, snažit se ji zapojit, lépe řečeno namočit do společného řešení problémů, než ji kontraproduktivně zahánět do kouta či za katr. Vyzýval je, aby neodkladně zabezpečili, že v zemi už nedojde k další vlně nepředvídatelného násilí, nebude vyvolán nezvladatelný chaos a destabilizace celé společnosti. Na rozdíl od řady

předchozích demonstrací, které končily vzápětí po jejich násilném rozeznání, se nyní „Národní třída“ stala rozbuškou, jež po krátkém váhání probudila nabuzené a nedočkavé masy a zvedla je o víkend z pohodlí domova, studentských kolejí, hospod a kaváren. V pondělí se přidali další z kanceláří a fabrik, ozval se dosud izolovaný venkov a už se to rozjelo, věci se daly naráz do pohybu, zrodil se Listopad s velkým L.

Exaltovaní divadelníci a zbití studenti se ještě ani nezačali scházet v Realistickém divadle, když generál Alojz Lorenc, v zastoupení nepřítomného federálního ministra vnitra, už 18. 11. 1989 v poledne vydal rozkaz, kterým nařizoval všem jednotkám Bezpečnosti nevstupovat do aktuálních událostí, pouze je zpravodajsky dokumentovat, tedy zdržet se násilí proti demonstrantům a nezatýkat opozici. Revoluce tak nebyla zahrnuta do podzemí, ale mohla se volně scházet na ulicích a na náměstích a poznenáhlu se šířit po celé zemi. Dalším neodkladným úkolem představitelů československé kontrarozvědky bylo důrazně přesvědčit o právě přijatém řešení také vrcholné armádní kruhy. Bylo nutno rychle předejít případným snahám některých příliš agilních generálů zneužít podřízených vojsk k záchraně pozic konzervativních vůdců starého, přežitého režimu. Zchladit jejich horké hlavy, aby nevyjeli s tanky do ulic.

Zvažovaly se různé formy, jak eventuálně překlenout kritické období neklidu až do pořádání svobodných voleb v ČSSR, k nimž Sověti vybízeli. Podle sdělení generála Leonida zde Sověti tehdy disponovali dostatečnými pákami, aby zvládli i případné nebezpečné excesy, výpady ze strany některých jednotek Bezpečnosti a československé armády, které se nedaly dopředu plně vyloučit. Nenásilný průběh listopadových událostí jistily proto ze zálohy také útvary Střední skupiny sovětských vojsk umístěné v ČSSR. Ze svých ležení a kasáren sice nevyjely, byly však připraveny zakročít.

Sovětské kontakty s dosavadním konzervativním vedením KSČ byly v týdnu po 17. listopadu většinou silně redukovány, v některých případech i bojkotovány. (Nikdo mi na velvyslanectví nebral telefon, stěžoval si generální tajemník.)

Nevídaný prostor pro vyjednávání o československé budoucnosti se naopak široce otevíral občanské veřejnosti, která po počátečním tápání usilovně hledala možná východiska a přijatelné kompromisy, obtížně formulovala budoucí program a vedení. Moc ležela bezvládně na ulici. Kdo byl informován předem a lépe připraven se jí rychle zmocnit, ten měl nespornou výhodu. Budova sovětské ambasády byla experty tak vrcholně přeplněna naposledy v roce 1968, kteří zde bedlivě sledovali a průběžně analyzovali každodenní vývoj situace. Se zástupci československé opozice a veřejnosti operativně diskutovali mj. čtyři „zamové“ čti zástupci vedoucích nejdůležitějších oddělení ÚV KSSS. Někteří dokonce tajně navštívili Václava Havla na Vinohradech, zdržovali se však veřejných vystoupení.

Na závěr rozhovoru mi generál Leonid potvrdil dřívější informaci prof. G. Ch. Šachnazarova, že počáteční etapa listopadových událostí v ČSSR proběhla více méně v souladu se sovětskými představami. Shody na jméno pozdějšího vítěze bylo dosaženo s druhou stranou přibližně deset dnů ještě před listopadem 1989! Gorbačov vyžadoval, aby nevratné změny u nás byly nastartovány ještě před summitem na Maltě a uskutečnily se nenásilnou formou. Svěřený úkol byl splněn a generál povýšen.

Perestrojka jako krabička poslední záchrany

Kořeny dosažených epochálních změn ve východní Evropě je nutno hledat kromě vnitřních faktorů jednotlivých satelitů a cíleného působení Západu zejména v hrozivé existenciální krizi Sovětského svazu a v netradičních způsobech jejího překotného řešení. V letech brežněvovské stagnace byly četné problémy, na příklad nefunkční ekonomiky, zaostávání její technické úrovně, sociální degradace, národnostní konflikty, často přehlíženy a řešení odsouváno. Ekonomiku dusily a životní úroveň snižovaly především rostoucí výdaje na zbrojení. Až 40 % ekonomiky pracovalo pro armádu!

Ani tyto obřímí výdaje však nestačily kompenzovat nedostatečnou kvalitu zbrojní produkce. Celkově nižší technická vyspělost charakterizovala Sovětský svaz po celou dobu jeho historie. J. V. Stalin již na počátku industrializace varoval: „Za vyspělými zeměmi jsme 50 až 100 let pozadu, tento rozdíl musíme rychle vyrovnat. Buď se nám to podaří, nebo nás nepřátelé rozdrtí!“

Chronické zaostávání v technické vyspělosti bylo nejcitlivější v oblasti moderní vojenské techniky především na bázi elektroniky, výpočetní techniky, biotechnologií a dalších. Dokonce už začalo bezprostředně ohrožovat bojeschopnost sovětské armády, zejména v ostré konfrontaci s USA.

Jurij Andropov v polovině 70. let výstražně varoval, že západní vyspělejší přesné zbraně snadno eliminují sovětskou početní převahu v klasických zbraních. Vlastní výroba nestačila držet krok se Západem, dovozy narážely na embargo, pokusy okopírovat nelegálně získané prototypy se nedařily. Sovětské rozvědky signalizovaly děsivou katastrofu v případném konfliktu se Západem. Z důvodu blížícího se nebezpečí existenciálního ohrožení státu rozvědky proto vyzývaly za vlivné podpory armádních kruhů k provedení hlubokých reforem ekonomiky i společnosti.

Jejich průkopníkem se stal nový generální tajemník J. Andropov, dlouholetý předseda KGB. Traduje se, že na úvod své kolegy v politbyru oslovil: „Soudruzí, vy žijete v zemi, kterou neznáte. Pravdu o ní čerpáte z ‚Pravdy‘!“ Jako všechna sovětská média, zkresloval též tento ústřední tiskový orgán strany záměrně skutečnost – domácí zkrášloval, západní očerňoval. Realitu proto znali pouze lidé z rozvědek, diplomaté, vybraní vědci a funkcionáři se zkušenostmi ze zahraničí; pouze oni mohli srovnávat fakta a otevřeně a beze strachu o nich diskutovat a nebojácně navrhnout neortodoxní změny.

Andropov okamžitě zahájil sérii kontrol a personálních čistek. Jako bývalý náčelník KGB byl vybaven důvěrnými poznatky o děsivé korupci a velkopanském nepotismu a proto proti nim zaútočil. Domníval se, že ke zlepšení situace pomůže striktní dodržování pravidel a leninských norem. Inicioval vznik odborných skupin reformátorů. Na jeho snahy navázal M. S. Gorbačov, který rozpoutal diskusi o nutnosti zcela zásadních změn. Domníval se, že SSSR už zachrání jedině hluboké systémové reformy celé společnosti, které jeho strukturu a fungování promění od základů a začal je hned také realizovat.

Obával se střetu s četnými konzervativci ve vedení a nařčení z revizionismu. Odvolával se proto na Leninův strategický manévr, kdy po zoufalém období válečného komunismu byl Lenin dotlačen existenciální krizí státu také k ústupkům v základních principech dogmatického učení komunistické ortodoxie. Bolševici totiž tehdy v revolučním radikalismu a ideologické zběsilosti mj. zrušili v národním hospodářství fungování trhu, peněz, bank a obchodu apod. a docílili naprostý rozvrat ekonomiky, způsobili hladomor a přivedli bolševické zřízení na pokraj zániku.

Lenin pružně vyhlásil projekt NEP (Novou ekonomickou politiku), vrátil do ekonomiky osvědčené nástroje trhu, částečně uvolnil soukromé podnikání a zachránil režim před krachem.

Současně se Gorbačov snažil kolegy ve vedení přesvědčit, že dnešní ústupky, espektive ztráty pozic mohou být jen dočasné, příště je více než nahradí úspěchy velkorysé modernizace a budoucí prosperita celé společnosti, která s přitažlivým modelem inovovaného socialismu potom přiláká celou evropskou levici!

Bezprostředním popudem k reformám se tedy stala hrozba ztráty vojenské parity v důsledku hlubokého technického zaostávání. To bylo hlavním argumentem, který přinutil vedení k neodkladnému přijetí bolestných a drastických změn. Pružnost a rychlost jejich řešení připouštěla dokonce i případné teoretické odchylky od marxistické ortodoxie.

Perestrojka našla inspiraci také při studiu Marshallova plánu, zejména ve využití vnějších zdrojů financování rychlé rekonstrukce válkou zničených ekonomik. Reformátorům se zalíbila myšlenka možnosti zopakování jeho varianty. V aktuálním případě by sovětská ekonomika pro své zotavení vyžadovala roční úvěry v minimální výši 20-25 miliard dolarů nejméně po dobu 20-25 let!

Okamžitě si uvědomili, že klíčovou podmínkou pro získání takových zahraničních úvěrů od solventního Západu bude nutnost kardinálně změnit vztahy se Západem. Strašidelná hrozba ztráty vojenské parity přesvědčila i opatrné geronty ve vedení. – na příklad ministr Slavskij řídil sovětské zbrojní programy ještě ve svých 87 letech! – že výhradní cesta k rychlé modernizaci sovětské výroby vede přes zahraniční úvěry a import embargované zahraniční techniky. Musí se změnit sovětská image „Říše zla“ a na faktech prokázat novou tvář sovětské vojenské a zahraniční politiky, přesvědčivě směřující od nebezpečné konfrontace ke plodné kooperaci mezi Východem a Západem.

Sametové a jim podobné revoluce ve východní Evropě jsou pupeční šňůrou propojeny s procesy sovětské perestrojky, jsou neoddělitelnou součástí její koncepce. Perestrojka v tandemu s novým způsobem myšlení, demokratizace, glasnost a další atributy, to vše mělo dodat nový impuls socialismu obecně. Po etapách sanace a posílení sovětské ekonomiky a pozice SSSR ve světě bylo v jejím zadání vypracovat nový model socialistické společnosti, který se stane přitažlivým i pro další země v Evropě. Gorbačovovo vedení dost naivně předpokládalo, že na bázi klíčové spolupráce se sjednoceným a neutrálním Německem, na bázi optimální syntézy německých peněz a technologií a sovětských zdrojů surovin a pracovních sil by se v dlouhodobé perspektivě mohlo v Evropě vytvořit díky reálným

úspěchům přitažlivého nového modelu socialismu mohutné uskupení levicově naladěných zemí, jež by mohly postupně výrazně omezit vliv USA na kontinentu.

Perestrojka tedy byla velkou geopolitickou globální hrou, neuvěřitelně grandiózním projektem, který působil bombasticky až fantaskně. Zřejmě tím omámil i tvůrce samotné a pomohl přesvědčit úzkou skupinku sovětského vedení, které jediné znalo celkový projekt v úplnosti. Před veřejností zůstával ve své celistvosti utajen, aby případně neodradil potřebné zahraniční partnery, bez nichž by nebyl realizovatelný.

Časově byl projekt rozdělen do několika etap, přičemž ty poslední byly načrtnuty pouze v nezřetelných konturách. Průvodním znakem projektu byla značná rychlost, jež měla vždy předbíhat rychlosti nezadržitelného rozpadání samotného státu a operativní pružnost koncepce – rozpornost, nestálost či nevyjasněnost konkrétních vizí, nedostatečnou promyšlenost a propracovanost do detailů vlivem rychlosti zavádění a podobných dětských nemocí. Zásadní rozhodnutí se často přijímala za pochodu nebo lépe řečeno spíše za běhu, v úzkém kruhu, bez velkých diskusí – autoritativně, operativně přímo na místě, mnohdy ve chvatu, bez hlubšího uvážení.

Zamýšlená principiální renesance socialismu na evropském kontinentu se odehrávala za nepříznivých vnějších a zejména domácích podmínek rozvrácené ekonomiky, nefunkční státní správy, prorůstající korupcí a nepotismem. Otevřeně hrozily sociální a národnostní nepokoje, dokonce nebyl vyloučen v některých oblastech ani krátkodobý hladomor. Málokdo si dokázal uvědomit, že na stole leží otázka přežití samotného Sovětského svazu!

Nejednotné sovětské vedení řešilo pod tlakem krize vždy řadu přezrálých problémů najednou, horoucně očekávaná pomoc ze zahraničí, jež se stávala kardinálním faktorem přežití, se stále nedostavovala. Vedení přestávalo kontrolovat výbušnou situaci. Grandiózní projekt perestrojky tak skončil předčasně, v poločase a to rozpadem samotného státu a rozvratem celého socialistického systému.

Se Sovětským svazem na věčné časy a nikdy jinak!

Ještě v průběhu 2. světové války se mezi Spojenci uskutečnily tajné rozhovory, jejichž důsledkem bylo neodvolatelné a svým způsobem tragické poválečné bipolární rozdělení světa mezi dvě supervelmoci. Jako odměnu za podstatné zásluhy o vítězství přidělili Spojenci Sovětskému svazu tu část východní Evropy, kterou vybojovala Rudá armáda. Samozřejmě, bez vědomí a souhlasu dotčených národů. President Edvard Beneš po válce trpce vzpomínal, že on se o přidělení Slovenska do sféry sovětského vlivu dozvěděl náhodou až v létě 1943 a na konci téhož roku bylo opět bez jeho vědomí do sovětské zóny zařazeno celé Československo. Toto osudové rozhodnutí s ním však nikdo nikdy ani nekonzultoval!

SSSR si zde záhy zřídil tzv. sovětský blok a bez ohledu na předchozí sliby a dohody, zvláště o uspořádání svobodných voleb bezprostředně po válce, vnutil těmto podmaněným zemím sovětský model socialistického zřízení. Bez výjimky. Jeho klíčovým pilířem bylo trvalé umístění sovětských vojsk v každé zemi, které zde garantovalo a usměrňovalo veškeré dění v duchu sovětských představ. Druhým pilířem bylo důsledné uplatňování politického

monopolu moci, který vylučoval existenci legální opozice. Země totálně ovládly místní komunistické strany, řízené pokyny z Moskvy.

Až do konce roku 1989 se proto ve východní Evropě neudálo nic zásadního bez vědomí, vůle a souhlasu Kremlu. Tuto submisivní pozici satelitů, blížící se postavení kolonie, nezměnilo žádné tamní lidové povstání či antikomunistická revoluce, ani četné protesty a neskrývaná hluboká nenávist domácích obyvatel. Na otázku svého životopisce V. Plevzy, jaká byla povaha vztahů mezi ČSSR a SSSR, Gustáv Husák v roce 1990 přiznal otevřeně: "Byli jsme sovětskou kolonií!" a dodal, že měl o vývoji po roce 1968 zcela jiné představy. Žádné této zemi se nepodařilo až do konce roku 1989 vypudit sovětská vojska. S jedinou výjimkou, odešla v roce 1958 pouze z Rumunska, ovšem až po souhlasu N. S. Chruščova.)

Zůstává holým faktem, že ve studené válce Západ nikdy nezakročil ve prospěch porobených východoevropských národů proti Sovětskému svazu ozbrojenou silou. V tomto směru Západ působil hlavně ekonomickými, politickými a propagandistickými nástroji cíleného nátlaku, což někdy hlavně ekonomicky bolelo, ale nikdy nemělo zásadní vliv k vymanění se z východní orientace. Západ slibované osvobození pouze deklaroval verbálně a většinou podporoval skromnou opozici, finančně a propagandisticky, pracoval zpravodajsky a hledal další možnosti, jak vývoj na východě přibrzďovat. Věhlasná politika zadržování a zatlačování komunismu v praxi znamenala, že USA nepřipustí další teritoriální rozšiřování komunismu za stávající hranice sovětského bloku v Evropě a zamezí jeho expanzi do NSR, Itálie, Francie, Španělska a dalších států demokratické zóny.

Západ vždy důsledně respektoval poválečné bipolární rozdělení Evropy, neboť dobře věděl, že každý případný pokus o násilné vojenské osvobození východoevropského satelitu okamžitě vyvolá třetí světovou válku, kdy s jistotou dojde k použití jaderných zbraní a zahynou miliony občanů Západu. Zaplatit tak vysokou cenu za sporný pokus si ve skutečnosti netroufla žádná západní vláda. Riziko bylo příliš vysoké. Vláda USA proto usměrňovala propagandu svých rozhlasových stanic proti komunistickým zemím, jako Hlas Ameriky a Svobodná Evropa, aby nevyvolávaly zbytečně falešné naděje zoufalých Východoevropanů, že se je snad US Army chystá osvobodit. Maďaři v r. 1956 marně doufali, že je americká vojska zachrání před Rusy.

Američtí historici potvrzují, že Západ se nikdy doopravdy nechystal vojensky vybojovat svobodu pro národy východní Evropy. Dokonce existoval jakýsi interní pokyn americké vlády: Ruského medvěda je zapotřebí neustále poštuchovat, dráždit a provokovat, nesmí ale přitom téct krev! Dlouhodobě preferoval stabilitu a rovnováhu sil ve světě před náhlými a překotnými změnami s nepředvídatelnými důsledky, jež mohly rozvrátit východní Evropu, vyvolat chaos, krveprolití a nežádoucí napětí ve světě. President G. Bush soukromě upřednostňoval uhlazeného generála W. Jaruzelského před nevypočítatelným bouřlivákem Walesou. Američtí diplomaté v Praze ještě na podzim 1989 údajně více důvěřovali schopnostem liberálních reformátorů z řad KSČ, než nezkušené a slabé čs. opozici bez přesvědčivého programu a vůdců. Usilovně zkoumali, jak ovlivnit a povzbudit domácí obyvatelstvo, aby vyšlo do ulic do střetu se státem a stranickým aparátem, a donutit tak vedení k reformám a k odchodu stalinistů v čele s Jakešem. Američané přemítali i o možnostech, jak zde vyvolat paniku, či jak ovlivnit kurz Koruny. Také vedení EHS navrhovalo

žádat po Sovětech, aby zatlačili na ČSSR a ostatní lidové demokracie ve věci prohloubení jejich domácích nevýrazných reforem.

Existence sovětského bloku ve východní Evropě se po počátečních výhodách (strategických, vojenských a ekonomických) se od osmdesátých let stávala pro Sovětský svaz spíše zátěží.

Latentní krize východoevropských režimů, opakující se revolty (1953, 1956, 1968, 1970, 1980) a nepokoje obyvatelstva však na pokračujícím sovětském ovládnutí satelitů nic nezměnily.

Podřízené vazalské země i nadále plně podléhaly sovětské dominanci, sice v různé intenzitě, avšak bez možnosti úniku z pevného sovětského objetí. Byly propojeny ideologicky a vojensky (Varšavskou smlouvou), ekonomicky (RVHP), jejich nejsilnější a nejtužší podřízenost (subordinace) se nacházela ve sféře obrany a bezpečnosti.

Obrovský problém nastal vznikem Solidarity v Polsku (1980), její násilné potlačení (1981) a vyhlášení výjimečného stavu vládou generála Jaruzelského přivedlo SSSR i ostatní východoevropské režimy téměř k ekonomickému krachu.

Brežněv tehdy prohlásil, že „zachránění Polska se pro Sověty stává neúnosnou přítěží. Pomáháním Polsku se ocitáme na vrcholu svých možností.“

Diskuse v sovětském vedení potvrdila, že sovětská pomoc Polsku byla sice nutná politicky, ale zcela neúnosná ekonomicky, poskytnuté potraviny totiž budou chybět doma, nemáme na to živit celou východní Evropu!

Sovětské dodávky surovin byly satelitům navíc realizovány pod úrovní světových cen, Sověti proto přemítali, zda by možná nebylo výhodnější prodávat je za tvrdou měnu a vyměňovat je na světových trzích za kvalitnější zboží ze Západu.

Zástupce vedoucího mezinárodního oddělení ÚV KSSS A. Čerňajev proto navrhoval nově zvolenému vůdci Andropovovi přijmout deklaraci „ať si socialistické země dělají, co chtějí a odhodit zásadu, co není po našem, to jim nedovolíme“.

Obdobné kritické postoje a pochybnosti o socialistických spojencích vyjadřovali i další sovětské představitelé.

Ihned po nástupu do vrcholné funkce zahájil Gorbačov radikální perestrojku. Stejně radikální přístupy vyžadoval od podřízených východoevropských generálních tajemníků. Brzy zklamaně zjistil, že jedná s přestárlými a unavenými vůdci – mnozí přežívali v nejvyšší funkci déle než 30 let. Neprojevovali žádné nadšení pro nutné změny, léta stagnace jim vyhovovala více, tajně doufali v rychlý konec reforem i Gorbačova. Gorbačov se rychle rozhodl pro jejich postupnou výměnu. Interně se Gorbačov o těchto partnerech vyjadřoval neuctivě, pohrdal jimi. (Např. Jakeše nazval „kusem hadru“ a Honeckera dokonce „sráčem“). Vážil si jedině W. Jaruzelského, jenž mu vycházel vstříc.

Perestrojka vyžadovala vzdát se nemilosrdně přežitých letitých stereotypů a zkostnatělých dogmat, včetně kritického přehodnocení dosavadních vztahů s východní Evropou. Nefunkční cenový mechanismus RVHP totiž vyvolával v každé členské zemi vážné pochybnosti, že právě

ona doplácí na nevýhodný obchod s ostatními. Řešení děsivě narůstající krize přinutilo Sovětský svaz k řadě nestandardních kroků a ústupků.

V SSSR sílilo přesvědčení, že za svůj export surovin by na světových trzích mohl získat kvalitnější protihodnoty než v obchodu RVHP. Východní Evropa se navíc silně zadlužovala a stávala se pro Sověty spíše nepohodlným břemenem. Neodkladná sanace churavé sovětské ekonomiky přitom vyžadovala každoroční silný impuls z vnějších zdrojů, které chudá východní Evropa nebyla schopna poskytnout.

V kalkulacích a expektacích sovětských reformátorů se proto naděje na záchranu a nezbytnou pomoc začala přesouvat z Východu na Západ.

Nastal riskantní pokus o fundamentální přesměrování těžiště sovětských mezinárodních vztahů na vyspělé kapitalistické státy.

Jak se prudce zhoršovala a komplikovala domácí situace, sílilo i sovětské hledání pomoci u dosavadního třídního nepřitele na bohatém Západě.

Kardinální podmínkou pro získání této životodárné pomoci bylo výrazné snížení mezinárodního napětí mezi oběma supervelmocemi.

Klíčem se mohla stát předchozí jednostranná snížení stavu sovětských vojsk a zbraní. (Pokles olbřímích zbrojních výdejů by též ulehčil sovětské ekonomice.) Ukončení studené války a přechod ze stadia „téměř na pokraji války“ by normalizoval vztahy se Západem a postupně otevřel cestu k mírové kooperaci a vzájemně výhodné spolupráci. Teprve poté bylo možno zahájit jednání o poskytnutí zahraničních úvěrů a uvolnění embarga na dovozy nejmodernější techniky a technologií.

V tomto smyslu byla připravena sovětská mírová ofenziva na Valném shromáždění OSN v New Yorku (7. 12. 1988), kdy Gorbačov velkoryse nabídl jednostranné snížení sovětských vojsk a výzbroje, odmítl použití síly a hrozby silou v mezinárodních vztazích a předestřel mj. připravenost reformovat sovětskou vojenskou doktrínu na čistě obrannou!

Iniciativa Gorbačova byla adresována přednostně administrativě USA, na svoji stranu chtěl ale získat i americké veřejné mínění. Gorbačov byl osobně velmi unesen euforií obyvatel New Yorku, jejich nadšeným přivítáním, byl přesvědčen, že jásající davy v ulicích dotlačí americkou vládu k rozvoji styků se Sovětským svazem. „Sami jsme vykročili a vyvolali tím znepokojení a strach konzervativních sil. Chceme skoncovat se studenou válkou a představit nový obraz SSSR ve světě! Západ se bojí, že Sověti převezmou iniciativu a svět je bude následovat.“ Chlubil se doma Gorbačov. Premiér Ryžkov mu přitakal: „Udělali jsme největší politický krok a přitom nesnížili naši obranyschopnost! Nemůžeme desítky let upřednostňovat zbrojení na úkor životní úrovně obyvatelstva!“

Pokud však vystoupení Gorbačova v OSN nemělo vyznít jako další propagandistická kampaň, musely následovat nezvratné reálné kroky, které přesvědčí o skutečném obratu v sovětské zahraniční politice.

Po vpádu do Afganistánu totiž svět sovětským slibům již nevěřil.

Na zasedání politbyra ÚV KSSS (27. – 28. 12. 1988) ministr obrany SSSR maršál D. Jazov proto ohlásil: „Na základě rozhodnutí Rady obrany SSSR z 9. 11. 1988 jsou již rozpracovány plány odchodu vojsk z NDR, ČSSR, MLR, PLR ...“.

Gorbačov podtrhl historický význam tohoto nezvratného kroku: „Nastává nejdůležitější etapa realizace koncepce nového myšlení – zahájit proces likvidace studené války!“ Definitivní harmonogram úplného stažení všech sovětských vojsk z území satelitů ve východní Evropě nebyl sice ještě zcela konkretizován, nastoupený směr byl však jasně vytyčen a události dostaly rychlý spád, samovolně spěly k epochálnímu zlomu geopolitické tektoniky bipolárního světa.

9. listopadu 1988 se začala psát také poslední kapitola sedmdesátiletých dějin sovětského státu. (Přesně do roka a do dne padne berlínská zeď – symbol studené války. Pro sovětské vedení to však už nebylo žádné překvapení.)

Připravované stažení sovětských vojsk z východní Evropy nebylo pravděpodobně druhou stranou shledáno za dostatečnou záruku nezvratné proměny sovětské zahraniční politiky, proto bylo později doplněno o další požadavek – uskutečnění svobodných voleb ve východní Evropě.

Téměř 45 let po konferenci Spojenců na Jaltě a Deklaraci o svobodné Evropě tak byli Sověti nuceni vytvořit v jednotlivých zemích svých východoevropských satelitů takové podmínky, které povedou k uspořádání svobodných voleb. Tím se definitivně zhroutil i druhý pilíř, garantující existenci tamních komunistických režimů, neboť byl zrušen dosavadní nezpochybnitelný monopol vládnoucích komunistických resp. Dělnických stran (byť byl leckde zaručen ústavou).

Teprve až po pádu těchto režimů na zasedání Varšavské smlouvy v Moskvě (4. 12. 1989) se nováčci v nejvyšších funkcích generálních tajemníků – K. Urbánek (ČSSR), H. Modrow (NDR), P. Mladenov (BLR), R. Nyers (MLR) i zkušení veteráni N. Ceaucescu (RSR) a W. Jaruzelski (PLR) překvapeně dozvěděli o existenci této nové podmínky. Sovětský svaz totiž vyšel vstříc požadavku Spojených států, aby se ve východní Evropě uskutečnily svobodné volby.

Gorbačov je seznámil s jednáním na Maltě, G. Bushovi tam řekl: „I my říkáme, ať svobodné volby rozhodnou, také vy (USA) jste zastánci svobodných voleb. Říkáte, aby se ve východní Evropě uskutečnily svobodné volby. Ve střední Americe. Nechtějí jsou svobodné volby též v Afganistánu. Vy (USA) jste přesvědčeni, ať si sami zvolí, koho chtějí. Tedy za těchto podmínek oni (USA) souhlasili s dalším pokračováním našich rozhovorů.“ (Byla to cena za vstupenku na jednání na Maltě?)

Proběhlo historicky poslední setkání nejvyšších představitelů komunistických a dělnických stran a zemí východní Evropy, další se již nikdy nekonalo. Socialismus v této části světa skončil. I v Rumunsku, byť tam krvavě. Gorbačov později řekl: „Tam (ve východní Evropě), kde se proces změn dotkl pevnějších článků – NDR, ČSSR, RSR – to bouchlo silněji.“ Tentýž ještě později zklamaně dodal: „Naše (tj. sovětská) společnost je nejprohnilější ze všech. A nic ji nezachrání.“ Gorbačov dnes tvrdí: „Věřili jsme, že se socialismus ve východní Evropě v lidech hluboce zakořenil, že lidi nebudou volit kapitalismus, vykořisťování a

nezaměstnanost. Podcenili jsme hlubokou nenávist lidu k bývalému režimu, nenašli jsme ani nové vhodné vůdce v jejich komunistických stranách ...“

Obchod století

Předpokládané uvolnění východní Evropy v rámci projektu perestrojky řešilo Sovětům několik problémů současně:

1. Velký přínos pro sovětskou ekonomiku představovalo očekávané snížení závislosti satelitů na poskytování pomoci z SSSR. Postupným přechodem zahraničního obchodu RVHP na bázi světových cen se všechny socialistické země u Sovětského svazu rychle zadlužovaly a nebyly do budoucna schopny svými zastaralými exporty hradit dovozy sovětské ropy, plynu a dalších nezbytných surovin.
2. Změna sovětské orientace na lukrativnější obchodní výměnu sovětských surovin za kvalitnější západní produkci zajišťovala nejen jejich okamžitou úhradu od solventních partnerů, ale také dodávky moderních výrobků.
3. Postupné uvolňování vazeb východní Evropy na SSSR – nejen ekonomických, ale též vojenských a politických, povede k získání jejich nezávislosti a svobody
4. Západ zajisté tento posun ocení, dojde k normalizaci jeho vztahů se SSSR a k uvolnění přístupu k nezbytně nutným úvěrům a překonání dosavadního embarga na dovozy vyspělých technologií do SSSR. V neposlední řadě se sníží zátěž vysoké militarizace sovětské ekonomiky.

V tomto směru započala realizace Sověty vyvolaného a jimi důsledně řízeného procesu cílených změn ve východní Evropě nejdříve v Polsku.

Organizace kulatých stolů vyvrcholila v červnových volbách a posléze vznikem první nekomunistické vlády ve východní Evropě; v létě rychle navázalo výrazně proreformní Maďarsko, které vždy postupovalo po předchozí dohodě v rámci ze Sověty vyjednaných pružných mantinelů. Vlády obou zemí byly perestrojce nakloněny nejvíce, již dříve zde existovaly příznivé podmínky pro event. experimenty a navíc tlak opozice byl v nich nejcitelnější.

Honeckerův konzervativní režim v NDR perestrojce fakticky oponoval, proto musely být změny iniciovány pod tlakem Sovětů.

Nové, omlazené bulharské vedení rychle pochopilo vítr změn a po 35 letech vyměnilo T. Živkova, který vždy iniciativně souhlasil s každým sovětským návrhem, a to ještě dříve, než byl vyřčen.

V ČSSR se uskutečňovalo nastartování procesu změn relativně obtížně, potom však dostal jejich průběh náhle rychlý spád. Zatímco v Polsku se prosazováním radikálních, ale nevyzkoušených kroků v neznámém terénu a s nejistými důsledky zpočátku poněkud váhalo,

v Československu, v jako poslední dosud nereformované zemi se silnou sovětskou posádkou; se po komplikovaném odstartování změn již postupovalo bez větších zábran a pochybností relativně nejrychleji. Přispěl k tomu mj. rapidně se zhoršující stav sovětské ekonomiky a blížící se datum summitu.

Německá stopa

V neúplném scénáři nedokončeného projektu zamýšlené globální perestrojky nelze přehlédnout významnou německou stopu. Po stavbě Berlínské zdi (1961) neskrýval tehdejší starosta Západního Berlína Willy Brandt hluboké zklamání nad nezájmem západních spojenců o osud německé otázky, neboť opomíjeli nenaplněné tužby Němců o znovusjednocení po válce rozděleného národa. Koncem 60. let začali vládnoucí sociální demokraté (SPD) hledat vlastní cestu k druhé straně v Moskvě. V rámci tzv. „Ost-politik“ oslovil důvěrník západoněmecké SPD hrabě Zedwitz von Arnim konspirativně sovětského rezidenta KGB s návrhem navázat tajné přímé kontakty SPD s Moskvou; spolu s německými průmyslníky byli připraveni přispět k normalizaci vztahů se SSSR. Později se separátně přidaly (také v utajení) též pravicové strany CDU a CSU.

Autonomní západoněmecká politika přímých kontaktů s Moskvou umně balancovala na rovnováze Západ – Východ a těžila pro sebe vlastní efekty. Mj. se obávala, aby se Německo nestalo prostorem světového jaderného konfliktu, snažila se navázat na pozitivní tradice z dob Kateřiny II., Rappala apod. Nástupem Gorbačova kontakty (již oficiální) zintenzivnily.

Nejen W. Brandt, H. Wehner, E. Bahr, H. Schmidt odkazovali na blízkost programu SPD a modelu socialismu, lobovali za posílení vzájemných styků a připravovali půdu pro jejich budoucí prohloubení. Překvapivé bylo setkání s exministrem obrany F. J. Straussem (CSU), jenž tyto snahy silně podpořil. Příznivě probíhaly schůzky s pravicovou vládou H. Kohla, s H.-D. Genscherem, H. Teltschikem aj. Němci projevili pochopení a vstřícnost pro problémy sovětské ekonomiky, nabízeli velkorysou podporu potápějící se supervelmoci. Ovzduší důvěry umožnilo projednávat i choulostivou otázku potenciálního mírového sjednocení Německa výměnou za sjednání přístupu k úvěrům a zrušení diskriminačního embarga na dovoz nejmodernějších technologií.

Sověti nabízeli politické ústupky za přísliby rozsáhlých německých investic do sovětského průmyslu apod. Především neopakovatelná historická příležitost – šance znovusjednocení Německa mírovou cestou sehrála zásadní roli v ochotě Západního Německa přispět k sanaci churavé sovětské ekonomiky. Hans Tietmeyer vzpomínal, jak byli připraveni nabídnout nejen obrovské sumy peněz (údajně až 500 mld. DM), pomáhali operativně také tím, že např. německé továrny pracovaly přesčas, aby zásobily sovětské vánoční trhy (i o nedělích šly podprsenky nadměrných rozměrů pro sovětské ženy apod.)

Němci byli maximálně ochotni se Sovětům odvděčit za realizaci nabízené šance, což možná Sověti chápali asi až příliš nadějně.

Na přelomu let 1989/90 Sověti podléhali bombastickému optimismu, který tehdy šířila světová média, a slepě spoléhali na nadějně pokračování slibně se rozvíjející spolupráce

s Německem v horizontu dalších desetiletí, tak jako po předchozím dvacetiletém kultivování západoněmecko – sovětských vztahů, kdy se z nesmiřitelných nepřátel obě strany překvapivě transformovaly na úhlavní partnery v Evropě.

Podle mlhavých představ reformátorů měla sovětsko-německá kooperace dlouhodobě hrát hlavní roli v procesu renesance sovětské ekonomiky a celkového potenciálu SSSR. Pravděpodobně pod dojmem této optimistické vize souhlasilo sovětské politbyro s jednotlivými kroky perestrojky, i když některé etapy okamžitě nepřinášely pozitivní efekty. Sovětské vedení bylo zřejmě přesvědčeno o finální výhře globální perestrojky a tedy bez protestů akceptovalo např. ztráty mocenského vlivu ve východní Evropě, obětování partnerů z RVHP včetně nejvyspělejší NDR apod. Politbyro asi doufalo, že se jedná pouze o dočasné ztráty. Zřejmě očekávalo, že všechny oběti a náklady vynahradí budoucí úspěchy koncipované kooperace dvou nejsilnějších evropských států. Bez významu potom nemusí být ani možné oslabení budoucí pozice USA v Evropě.

Sjednocené Německo hrálo v představách perestrojky roli hlavního partnera, jeho aktivní účast byla nezbytnou podmínkou jejího úspěchu. Hospodářská a politická spolupráce obou států v 21. století slibovala překreslit geopolitickou mapu kontinentu.

Gorbačov registroval a umně využíval dávnou německou touhu pro své reformní vize. „Německo je ochotno v mnohém vyjít Sovětskému svazu v ústretu výměnou za naše přispění ke sjednocení Německa.“

Sopka před výbuchem

Na podzim 1989 se domácí situace Sovětského svazu stávala stále beznadějnější, brzký rozpad státu a systému se zdál již neodvratným.

Sovětské vedení muselo odhodit všechny zábrany a věnovat se prioritně záchraně a přežití samotného Sovětského svazu. Potřebovalo co nejrychleji přetavit úspěchy dosažené na mezinárodním poli v efekty využitelné pro uklidnění domácích poměrů, např. v zásobování vnitřního trhu. Pružně akceptovalo dříve nemyslitelné podmínky západních partnerů, dělalo zásadní ústupky. Snad dokonce tiše předpokládalo, že budou pouze dočasné. Rychle lavírovalo i v otázkách budoucnosti východní Evropy. Připravovalo si své vyjednávací pozice pro summit na Maltě. Pro sovětské vedení bylo zcela nepřijatelné, aby před dlouze a toužebně očekávanou schůzkou M. S. Gorbačova s G. Bushem, pořádanou 2. a 3. prosince 1989, došlo ve východní Evropě ke krvavým excesům či vleklým sporům, bezvládní a chaosu. Na předchozích schůzkách obou ministrů zahraničí J. Bakera a E. Ševarnadzeho ve Wyomingu se předpokládalo, že do summitu budou radikální změny ve východní Evropě již nevratně odstartovány.

Nemocný byl celý socialistický systém, Gorbačov proto prosazoval a důrazně protlačoval jeho reformy i v ostatních východoevropských satelitech. Jejich konzervativní šéfové (fakticky místodržící), z nichž mnozí se drželi svých vrcholných funkcí už přes 30 let, radikálním změnám ale nakloněni nebyli. Většinou se obávali novot, mohly by je totiž smést z jejich lukrativních funkcí. Gorbačov jim navrhoval větší samostatnost v jednání, současně žádal i

jejich větší odpovědnost za stav zemí. Hned zpočátku seznal, že s přestárlými dogmatiky nové radikální reformy nelze realizovat, trval proto na jejich brzké výměně.

První se zdařila v dubnu 1987 v Praze, když vyměnil přesluhujícího G. Husáka za M. Jakeše. Největší starosti vyvolávaly ekonomické a sociální problémy v Polsku. Přes potlačení Solidarity generálem W. Jaruzelským 13. 12. 1981 a který několikrát nabízel svoji rezignaci, kterou Sověti vždy odmítli, tam zůstávala situace nadále kritická a v podstatě neřešitelná. Finanční a materiálová podpora Polska byla v té době pro Sověty neúměrně nákladná, vyčerpávala je v době, kdy sami zoufale potřebovali peníze pro své reformy. Neustále hrozil pád polského režimu, proto 28. 9. 1988 Gorbačov vyzval vedení Polska k organizování tzv. kulatých stolů. Chtěl tím rozdělit silnou polskou opozici a její konstruktivní část do řešení problémů země zapojit, zatáhnout ji tím do řešení nepříjemných problémů, aby pouze planě nekritizovala, ale sama se zapojila a nesla také spoluzodpovědnost za osud země.

Gorbačov 6. 10. 1988 nařídil vypracovat novou a koncepční strategii vztahů vůči východní Evropě. Všude tam narůstaly vážné problémy, jejichž kořeny viděl v poválečné aplikaci nefunkčního sovětského modelu, který jim byl vnucen bez ohledu na specifika jednotlivých zemí. „Přestavbu tam brzdí neochota vůdců cokoliv změnit, nevidí, že tím násobně zkomplikují průběh závažných změn v budoucnu. Vyzýval k zopakování relativně úspěšného scénáře kulatých stolů v Polsku také v ostatních zemích. „SSSR se nemůže vzdát své vedoucí úlohy, satelitům v krizi vždy musí pomáhat, i za cenu obrovských hmotných, politických a dokonce lidských obětí. Řešení krizí vojenskými prostředky ale zcela vylučujeme. Jak se však zachováme, pokud se v bankrotu ocitne hned několik zemí naráz? Když se hrozivá sociální nestabilita bude časově krýt s novými nepokoji v Polsku a s vystoupením chartistů v Československu? Dokážou socialistické země vyřešit své krize bez pomoci Západu? A za jakou cenu? “

Gorbačov se dále tázal, zda Sověti mají k takovému průběhu událostí vybízet, nebo se s ním smířit? „Odpovídá dnes našim zájmům další pobyt sovětských vojsk na území našich spojenců (kromě NDR, odkud bylo odejít nemyslitelné vzhledem k paritě s americkou armádou na západní straně Německa)?“ Tyto otázky měla řešit nová komise pro socialistické země v čele s A. N. Jakovlevem, zřízená 24. ledna 1989.

Naše rozvědka informovala, že Gorbačovův přístup k východní Evropě prochází postupně třemi stádii:

1. Snaha o nastolení demokratičtějších forem vzájemných vztahů jako projev tzv. nového myšlení, která se měla následně pozitivně odrazit v toužebném uvolnění vztahů se Západem.
2. Sovětskou přestavbu musí nutně doprovázet také přestavba ve východní Evropě, Sověty iniciovaná a podporovaná. Přispěje k dalšímu uvolnění ekonomických vztahů SSSR se Západem a umožní tolik potřebný dovoz moderních technologií. Politická jednotnost socialistického tábora však zůstává zachována.
3. V důsledku souběžného tlaku Západu a objektivních procesů ve východní Evropě nastane úplné uvolnění vztahů Sovětského svazu se státy východní Evropy, včetně práva každé země

svobodně si zvolit politický systém a orientaci. Současně bude odstraněn existující monopol jediné vládnoucí strany.

Tuto varovnou zprávu obdrželo nejvyšší československé vedení ještě před 17. 11. 1989. Nikdo ve vedení našeho státu se s tím vůbec nezabýval!

Sovětské politbyro varovně konstatovalo, že na pokraji valutové neschopnosti se nalézají již Polsko, Maďarsko, Bulharsko, Vietnam, Kuba, Rumunsko a NDR. Dokonce i zahraniční dluh Československa prudce narůstá. Všechny tyto země hledají záchranu v Sovětském svazu, který ale sám nutně potřebuje finanční injekce ze zahraničí. Kdo nám půjčí?

Metoda kulatých stolů – předání části moci opozici, tedy společného podílu na vládě a tím i na zodpovědnosti za pokračující krizi – postupně legalizovala opozici a vedla k vytváření struktury politického pluralismu. Pod depresivním tlakem nekončící krize nutil Gorbačov své podřízené generální tajemníky k radikálním změnám a k neortodoxním ústupkům. Připouštěl, že tzv. konstruktivní opozice se časem může vyvinout v politickou sílu, jež bude soupeřit o moc s komunisty! Naléhal na zvýšení role samosprávy a zastupitelských orgánů.

Nevylučoval ani cestu k parlamentní či prezidentské socialistické republice (např. v Polsku, Maďarsku a Československu). Považoval to ale za cestu velmi riskantní a nevyzkoušenou, ovšem „nebezpečí opozice nespočívá v její existenci, ale v tom, že je schopna sjednotit na negativní bázi všechny síly nespokojené s poměry ve společnosti. Proto je nutné opozici rozdělit a její konstruktivní část zapojit do oficiálních struktur a učinit ji spoluzodpovědnou za pozitivní vývoj země!“

V Polsku po šokujícím vítězství v červencových volbách se opozice dostala 12. 9. 1989 do vlády až po výslovném souhlasu M. S. Gorbačova, a sama hned začala vystupovat proti stávkám. Lech Walesa dokonce hrozil: „Stávky jsou provokace!“ Spoluúčast opozice na vládě se tedy zvyšovala, a jak řekl generál Jaruzelski Gorbačovovi (7. 10. 1989): „Bez vlády Mazowieckého by nás (PSDS) opozice do půl roku dostala i s chlupy! Teď je opozice ve vládě a sama bojuje proti stávkám v Polsku.“

To měl být příklad pro ostatní.

Šlo to ještě nějak zachránit?

V kritickém podzimu 1989 vrcholné stranické a státní orgány v Československu disponovaly dostatečně početnými silami, aby mohli případnému mocenskému převratu zabránit a opozici zatlačit.

Vedení se vychlouvalo, že má chartisty všechny přesně spočítané a plně pod kontrolou 24 hodin denně, že těch pár desítek či stovek největších oponentů je schopno okamžitě a účinně eliminovat. Obdobně pohrdalo slabostí Obrody, jejíž členstvo mělo zmapované odedávna, pyšně tvrdilo, že prý nabídkou individuálního přezkoumání obnovy členství v KSČ je utáhne jako na vařené nudli! Rozpaky však budila neznámá ekologická hnutí, proti jejichž oprávněné kritice viditelných a neřešených hříchů v oblasti životního prostředí neexistovaly přesvědčivé

argumenty. Zcela vykolejená byla KSČ ze statisíců věřících „svíčkových bab“, které nešlo dost dobře rozehnat policií, jak např. seznala na pouti na Velehradu!

Přes latentní rozpory ve vedení bylo centrum a jeho mocenské složky relativně konsolidované. Represivní aparát posílený ozbrojenými nomenklaturními kádry představoval dobře vycvičený a vyzbrojený potenciál minimálně půl milionu spolehlivých příslušníků armády, Bezpečnosti, Lidových milicí, paramilitárních organizací, funkcionářů a dalších aktivistů.

Pokud by tedy – čistě hypoteticky – československé vedení jednalo pouze v sobeckém zájmu udržet si vlastní lukrativní pozice autonomně na ostatních, bez dominantního vlivu SSSR a tlaku mezinárodního prostředí, bylo by nejspíš schopno rychle domácí opozici násilně zlikvidovat. Čím dříve by padlo rozhodnutí, tím by to bylo snažší a rozpad opozice by byl rychlejší. Zejména v mimopražských regionech byla vládnoucí moc dostatečně silná a razance jejího zásahu mohla být docela důrazná.

Domácí nelegální opozice byla poměrně nepočetná, nevýrazná a roztržitá, její špičky fungovaly pod permanentní kontrolou. Opatrná mlčící většina obyvatelstva, dvacet let decimovaná normalizací, ta po negativních zkušenostech s režimem raději pasivně vyčkávala v závěť.

Vedení se nechávalo ukolébat zdánlivým klidem a o to více bylo potom překvapeno nečekaným rozsahem opakovaných masových demonstrací. Překotné události již nestačilo kontrolovat, ani se jim ostře postavit. Mnozí z tehdejšího, už značně vnitřně rozhádaného vedení dnes tvrdí, že si byli záhy vědomi marnosti a bezvýchodnosti situace a především s ohledem na postoje Moskvy v podstatě rezignovali na další vývoj.

Miloš Jakeš proto nevydal rozkaz k zásahu, nepovolal armádu, dokonce už ani nesvolal Radu obrany státu. V obtížné situaci, kdy mu Sověti ani nezvedali telefon, nechtěl, jak dnes říká, hnát zemi do krvavé občanské války. Nejsme přece v Jižní Americe!

Jakovlevova komise politbyra pro vztahy s evropskými socialistickými zeměmi dospěla k názoru, že tamní komunistické strany si svoji vedoucí roli udrží pouze tehdy, když získají podporu opozice a podělí se s ní o moc: „Situace se však může vyvíjet i zcela neočekávaně, je nutno mezi změnami proto diferencovat. Polsko a Maďarsko již od počátku roku 1989 směřují k politickému pluralismu. NDR je uměle vytvořený stát, který je sužován velkými dluhy a závislostí na západním Německu, Honeckerovo konzervativní vedení nechce problémy ani radikálně řešit. Situace v Rumunsku se změní jedině až odchodem Nicole Ceausesca. KSČ váhá s přestavbou, pouze ji pokrytecky předstírá a fakticky ji brzdí, je poslední ze všech.“ Docela trefný závěr a slepá ulička pro všechny.

Během bouřlivých demonstrací Palachova týdne v lednu 1989 se situace u nás velmi vyostřila, davy lidí se již nebáli opakovaně protestovat a hlasitě kritizovat vedení KSČ. Po promítnutí záznamů z pražských ulic plných protestů přiměli hlavní ideolog KSČ J. Fojtík a městský tajemník M. Štěpán generálního tajemníka k souhlasu se zásahy policie. Vzápětí volal rozčilený Gorbačov osobně svému protějšku v Praze a ostře mu vytýkal policejní intervence proti demonstrantům. Dosáhl jejich přerušeni alespoň v den podpisu dohod ve

Vídni. Vybízela KSČ, aby opozici nezavírala, nýbrž s ní diskutovala, např. v televizi. Vytýkal nedostatečný pokrok v perestrojce, ČSSR je poslední, zůstává na „chvostu“!

Gorbačova také velmi rozčilovala proradnost konzervativního křídla v KSČ. Např. V. Biřák v úzkém kruhu spolupracovníků ÚV KSČ varoval před revizionismem sovětských reformátorů a věštil jim brzký pád. Vzápětí po doručení této informace přiletěl do Prahy A. N. Jakovlev a donutil V. Biřáka k rezignaci. Starý internacionalista Biřák se bránil odkazem na specifické podmínky ČSSR a zvláštnosti jejich reform. Nakonec zklamaně prohlásil, že vždy, když se Sověti necitlivě vměšují do našich problémů, skončí vše v průšvih. Sověti proto hledali nové a mladší, neortodoxní tváře do vedení KSČ.

V lednu 1989 komentoval M.S. Gorbačov šifru KGB z Prahy: „Celá ta svoloč, chátra, co se dostala k moci po roku 1968 a kterou si Brežněv a spol. tak pěstovali, tam naši perestrojku nenávidí. Spoléhají se, že to selže a nastane totální chaos. Jaješ (tj. Jakeš), to je kus hadru!“

Zprávy ze sovětského velvyslanectví opakovaně hlásí do Moskvy, že v ČSSR vše zůstává postaru, přes výměny ve vedení se pokračuje v administrativně příkazovém způsobu řízení a kromě nepřesvědčivých hesel, v praxi o perestrojce není ani slyšet! Chybí kritická analýza nedávné minulosti, nejsou identifikovány příčiny letité stagnace, brzdou jsou kádrové otázky, neodkladná je personální obměna v nejvyšších kruzích. Jakeš se však spletl ve výběru příliš ambiciózního Štěpána, který je už netrpělivý jej nahradit. Odchodem Štrougala a Bilaka nedošlo k upevnění jednoty ve vedení, Fojtík pokračuje v konzervativním přístupu a netoleruje jiné názory; Hofmann se snaží kontrolovat výběr členů ÚV KSČ, kteří budou zvoleni na příštím sjezdu strany a je hrubě nespokojen s tím, že Jakeš jmenoval druhým tajemníkem místo něho opatrného J. Lenárta. Hlavní oporou generálního tajemníka zůstávají konzervativní veteráni G. Husák a A. Indra, kteří se snaží udržet tvrdou linii proti opozici. Adamec tráví většinu času ve vládě nad problémy ekonomiky. Otázky demokratizace, glasnosti, osvobození politického života od netečnosti a apatie zůstávají stranou pozornosti. Problémy kádrové obměny dnes nejvíce znepokojují Jakeše.

18.3.1989 poslal akademik O. Bogomolov tajemníkovi ÚV KSSS A. Jakovlevovi kritickou analýzu svého ústavu IEMSS: Československé vedení není schopno v ČSSR už ani udržet dosavadní životní úroveň. Klíčovým problémem pro kádry je vztah k roku 1968. Přehodnocení tehdejších událostí se stává základní podmínkou realizace všech radikálních změn, toho se však smrtelně bojí současné vrcholné vedení i aparát. Reformy zamrzly, nespokojenost obyvatelstva roste. Aktivizuje se opozice, posiluje Charta 77 i Obroda. Poprvé od roku 1948 dochází ke sjednocování opozičních struktur, reálné je nebezpečí brzkých masových vystoupení. Protesty se rozšířily z kruhů inteligence do celé společnosti, ozývá se církev. Rezoluce ze závodů otevřeně kritizují vládu a její zásahy proti demonstrantům, komunisté hromadně vystupují z KSČ. Lidé v ČSSR však mají ještě „co ztratit“, vyjdou proto do ulic pouze tehdy, když budou vládou vyprovokováni. A to především nepřiměřeně ostrými zákroky ze strany policie, armády a Lidových milicí. Bylo by to zřejmě plně v zájmu konzervativních sil nejen v ČSSR, ale také v SSSR. Pod hesly „záchrany socialismu“ narušit procesy obrody a vyprovokovat SSSR k zásahu a ke změně strategie perestrojky. Do budovy ÚV KSČ denně dochází odvolaný Bilak. Jakeš není schopen odolávat tlaku Fojtíka a Indry, Hofmann jej opustil a podporuje Adamce, který už zahájil útok na post generálního

tajemníka. Pozice konzervativní pravice v Praze, která je protivníkem perestrojky, sílí. Nemůže nás to nechat v klidu, zejména, když si naše nevměšování zde vykládají jako náš mlčenlivý souhlas. Je nutno vyměnit dosavadního velvyslance v Praze a většinu osazenstva, které otevřeně stojí na straně konzervativců, kteří se o perestrojku stejně jako oni ani nesnaží!

Ještě ostřeji formuluje své výtky vůči československému vedení V.M. Šastitko ve zprávě pro A.N. Jakovleva před návštěvou M. Jakeše v Moskvě. Fundovaně rozebírá rapidně se zhoršující se situaci ekonomiky, např. zahraniční zadlužení ČSSR se zvyšuje o 1 miliardu dolarů ročně zejména v důsledku realizace návrhu V. Bilaka: „Pokud lidem vrhneme na vnitřní trh luxusní západní zboží z dovozu v hodnotě 1-2- miliard ročně, tak bude obyvatelstvo mlčet!“ Jediný způsob, jak se udržet u moci, vidí českoslovenští představitelé v důsledné izolaci od perestrojky! J. Fojtík vyzval novináře „Nechceme-li dopustit sebevraždu socialismu, musíme zastavit „potok jedu“ tekoucí z Polska, Maďarska a SSSR!“ Je omezován přetisk článků ze sovětských médií. M. Jakeš se bojí jet do Moskvy, nechce slyšet otázky na uskutečňování reálné přestavby v ČSSR, a ne pouze její předstírání. Jakeš soupeří s Adamcem o moc, ztratil autoritu a není vůbec schopen prosadit radikální změny. Šastitko proto navrhuje ihned výrazně snížit protokolární úroveň Jakešova přijetí v Moskvě, omezit referování o ní, nepublikovat fotografie, ani záběry v televizi apod.

V celé společnosti narůstala nespokojenost, varovná byla nedůvěra a rozhořčení mládeže, která již nechtěla na změny pouze čekat. Neklid a nejistota se nevyhýbala ani armádě a Bezpečnosti, řada příslušníků zpochybňovala účelnost zásahů proti demonstrantům, jež nazralé problémy vyřešit nemohou. Další potlačování protestů nedoporučovalo v únoru 1989 ani státně administrativní oddělení ÚV KSČ, jeho vedoucí R. Hegenbart a první náměstek federálního ministra vnitra Aloiz Lorenc navrhovali namísto represe, která není východiskem, pořádat diskuse nejvyšších představitelů KSČ s veřejností, mládeží a studenty. Vedení však návrh odmítlo a jeho nerozhodnost umocněná nejednotností a osobními spory pokračovala. Nečekaným překvapením se proto v červnu 1989 stalo přání M. Jakeše, nadále už nezatýkat Václava Havla a přední disidenty, zavírat případně pouze méně známé opozičníky.

V nomenklatuře sílila nervozita, jednota se rozpadala, utvářely se konkurenční partičky bojující navzájem proti sobě o přízeň Sovětů a budoucí kariéru. Doba byla těhotná očekáváním potřebných změn, další otálení hrozilo výbuchem, nešlo vyloučit i ozbrojené střetnutí s opozicí. Ještě na podzim 1989 se našli někteří konzervativní politici, kteří doufali v pozastavení procesů změn, nastartovaných perestrojkou. Východoevropské představitele konspirativně objížděl M. Štěpán a snažil se je získat pro uspořádání společné akce v Berlíně, kde by Gorbačova obvinili z revizionismu a oslabování socialismu ve světě. Zřejmě jednal z pověření konzervativní opozice v sovětském vedení, jmenovitě hlavního opozičníka. Janajeva, akce se ale nakonec neuskutečnila.

Pro Gorbačova však bylo zásadním imperativem realizovat všechny změny nenásilnou cestou. Před schůzkou na Maltě už Polsko ani Maďarsko nebyly komunistickými státy, padla Berlínská zeď a konzervativní režimy v NDR a Bulharsku. Nereformované, s konzervativními

vůdci, zůstávalo z evropských států se sovětskými vojenskými garnizóny pouze – Československo.

Vzpurné Rumunsko se totiž sovětských vojsk zbavilo již v roce 1958, jak již bylo řečeno s výslovným souhlasem N. S. Chruščova. Rumunská relativně nejmenší závislost na Moskvě se paradoxně ukázala noční můrou toho, co mohlo potkat celou východní Evropu. Čekal je násilný krvavý převrat a chaos.

Přítomnost sovětské armády v ostatních socialistických zemích východní Evropy sehrála pravděpodobně roli katalyzátoru nenásilného a relativně spořádaného průběhu sametových revolucí, která přitom dění na ulicích pouze přihlížela a sama byla uzavřená v kasárnách.

Předběžná sovětsko-americká jednání, např. ve Wyomingu, dokumentují, že USA měly větší zájem na stabilitě ve východní Evropě pod sovětským vedením než na riskantním procesu jejího osvobození. V centru pozornosti americké diplomacie stály otázky celkové rovnováhy sil, počtu vojsk a výzbroje a podobně. Z regionálního hlediska dávaly USA přednost řešení problémů Střední Ameriky (Kuba, Nikaragua), a vzdáleného Afganistánu před aktuální situací ve východní Evropě. To si málokdo tehdy uvědomoval.

O oprávněných požadavcích zdejší opozice a demonstrantů se sovětské dokumenty příliš nezmiňují.

Američtí stratégové dodatečně přiznali, že pracovali na sérii variant zániku Sovětského svazu, avšak v žádné nepočítali s jeho dobrovolnou sebedestrukcí mírovou cestou. Sovětský svaz nebyl viditelně poražen zvenčí, i když faktické výsledky nasvědčují opaku. Sověti všemožně hledali cestu z domácí existenciální krize a sami nabídli Západu ústupky, kruciólní změnu své dosavadní trajektorie, možná naivně doufali, že změní celý svět.

Na svoji převratnou výzvu samozřejmě očekávali adekvátní symetrickou odezvu ze strany Západu. Západ, jenž vystupoval jako alternativa, úspěšnější konkurence, podpořená nesporným konfrontačním potenciálem, mimo jiné obratným licitováním s rozpadající se atomovou supervelmocí a bez použití zbraní nakonec na Sovětech dosáhl výrazného snížení stavu vojsk a výzbroje, sjednocení Německa podle západních představ, udržení americké armády v Evropě a zachování NATO i v Německu, úplné stažení sovětských vojsk z Evropy domů a osvobození národů východní Evropy. A co získal Sovětský svaz?

Sovětská očekávání byla od počátku reforem nadmíru přehnaná, navíc ještě dále narůstala úměrně nezadržitelnému poklesu jeho reálné pozice ve světě. Nakonec zůstala nesplněna. Gorbačov jasně deklaroval, že Sověti nezačnou válku a že již nepovažují Spojené státy za nepřitele. Bush se ale obával, aby nebyl doma obviněn, že pomáhá zachraňovat Rusko, slíbil tedy pouze, že bude vzájemné vztahy transformovat do podoby trvalé spolupráce.

V Sovětském svazu narůstal až nezdravý optimismus, že jeho realizované ústupky Západu, včetně „zřeknutí se“ východní Evropy, automaticky způsobí rychlé uvolnění technického embarga a otevřou přístup k nezbytným úvěrům, a vmžiku se tak rapidně zlepší napjatá situace uvnitř sovětské společnosti. Křehký konsensus politbyra vytrval pouze do doby, kdy

existovala naděje na úspěch, poté rychle převážily vnitřní rozpory a sílil destruktivní vliv etnokratie mající zájem na nacionálním rozdrobení centrální moci sovětského státu.

Condoleezza Rice proto uvádí, že v historickém roce 1989 existovalo pouze velmi krátké okénko příležitosti radikálních pozitivních změn. A pravděpodobně se opět na mnoho, mnoho let opět zavřelo a s obou stran zabezdilo.

Kdo tedy revoluci vyvolal a kdo vlastně v ní zvítězil?

V převratné době roku 1989 neprobíhaly konkrétní události nikdy přímočaře a jednoznačně, vždy existovalo několik variant a mnoho dalších jejich odstínů; názory a přístupy se rychle měnily (někdy i během jediného dne), často se k nim kontroverzně vyjadřovali rozliční lidé. Konečný, finální výsledek se probojovával obtížně a málokdy zcela odpovídal původním záměrům. Objektívni názory na povahu a podstatu událostí roku 1989 se výrazně liší mezi „vítězi“ a „poraženými“ i mezi pamětníky a mladými badateli, kteří rok 1989 nezažili; zásadní spory bují i uvnitř těchto skupin. Protože úplná dokumentace neexistuje, vytváří se prostor pro dohady, nepodložené spekulace a rozličné konspirativní teorie. Přitom je důležité získat nejen maximální přístup k informačním zdrojům, archivům apod., podstatné jsou též postoje, orientace a zkušenosti badatele.

Dávám proto slovo osobě, která nemůže být rozhodně podezírána z prokremelských a prosovětských sympatií, ale nestojí také na odvrácených pozicích.. Autor objemné a objevné knihy „Moskevský proces“ Vladimír Bukovskij, proslulý sovětský disident a dlouholetý vězeň, jenž se dostal na svobodu až „výměnou“ za generálního tajemníka chilských komunistů L. Corvolána v roce 1976, se prezentuje jako bytostný odpůrce komunismu a nesmiřitelný kritik všeho sovětského. Své poznatky získal ze sovětských žalářů a po roce 1990 díky oficiálnímu přístupu do trezorů kremelských archivů, kam jej uvedl dokonce poslední šéf KGB Vadim Bakatin. Na základě výnosu prezidenta Ruska B. Jelcina byla 11.9. 1991 zřízena Mezinárodní komise pro studium stranických struktur a orgánů Státní bezpečnosti v SSSR, kterou měli vést prof. R.G. Pichoja a V.K. Bukovskij. Neměla sice dlouhé trvání, ale Bukovskému a jeho spolupracovníkům se podařilo vyvézt kopie unikátních dokumentů, např. z jednání politbyra ÚV KSSS, vedení KGB aj. S některými materiály jsem se mohl osobně také seznámit i já při pobytu v Archivu fondu Gorbačova v Moskvě.

Osobité hodnocení tzv. sametových revolucí ve východní Evropě vyslovuje V. Bukovskij na základě hlubokých znalostí průběhu revolučních změn v jednotlivých zemích, včetně detailních klíčových souvislostí, závěrem proto konstatuje zcela jednoznačně: „K těmto změnám došlo z rozhodnutí Moskvy, a dokonce pod určitým tlakem z Kremlu. ... Jestliže je tomu tak, co potom byla sametová revoluce? Divadlo? Kremelské spiknutí?“

Na podporu svého tvrzení např. uvádí: „Češi zjistili, že všechny počáteční akce nepokojů, jež vedly k pádu Jakešova vedení, prováděla československá Státní bezpečnost a byly organizovány za řízení generála Alojze Lorence, šéfa správy rozvědky ČSSR, podle pokynů generála Viktora Gruška, náčelníka výzvědné správy KGB. Ukázalo se například, že i demonstrace 17. listopadu a její nanejvýš kruté potlačení, v jehož důsledku údajně zahynul student, byly součástí plánu a z „mrtvého studenta“ se vyklubal dokonale živý pracovník československé Státní bezpečnosti. O pátém výročí oněch událostí (v roce 1994) generál

Lorenc to všechno potvrdil, ovšem dodal, že svůj úkol nezvládl, neboť v důsledku „revoluce“ měli v plánu dostat k moci liberálního komunistu, ne Havla!“

Bukovkij dále upozorňuje: „Např. v dokumentu BBC všichni východoněmečtí vůdcové přisvědčují, že Gorbačov prakticky otevřeně požadoval sesazení Honeckera a pobízel spiklence ... první demonstrace požadující ‚liberalizaci‘ zorganizovali se souhlasem Moskvy oni ... na jejich pokyn se k potlačení těchto nepokojů nepoužívalo síly. A nyní podle dokumentů vidíme, že Moskva celou dobu držela ruku na tepu spiknutí a svržení Honeckera několik dnů po Gorbačovově cestě do Berlína nebylo vůbec náhodné.“

Gorbačovův pomocník A. Čerňajev si zapsal: „Možná svrhnu Ericha (Honeckera) ... jinak ovšem brzy dojde na zteč „zdi“ (Berlínské) ... Krenz (nástupce Honeckera) našemu velvyslanci – jako vzkaz Gorbačovovi – přislíbil, že nastolí otázku ‚změň‘ ... a on to udělal.“ A Honecker abdikoval.

Stenogramy rozhovorů z Kremlu jasně ukazují, že Iljescu (nástupce Ceausesca v Rumunsku) byl prakticky mužem Moskvy v Rumunsku. Když se chopil moci, těsně koordinoval své akce s Gorbačovem. „Není tedy pochyb, že ‚sametové revoluce‘ v roce 1989 byly sovětskou operací,“ konstatuje kategoricky Bukovskij. „Mechanismus technik ‚změň‘ byl za 40 let vybroušen k dokonalosti, vše se provádělo tiše, kabinetně a bez rizika. Viděli jsme, jak se v Moskvě rozhodovalo, kdo má být jmenován vládcem Polska, a jak lehkou se to uskutečňovalo.“ Obdobně probíhaly výměny vůdců v Praze, Sofii i Budapešti. Jak známo, ani pád Berlínské zdi a znovusjednocení Německa nebyly pro Moskvu nečekaným, ale očekávaným aktem

V roce 1989 nebyla svoboda zemí východní Evropy dosažena jednoduše v důsledku převahy Západu, ani nebyla velkorysým darem Sovětského svazu; nejspíš byla vyvolána tahem vynuceným potřebou Sovětského svazu vyřešit si vlastní krizi, tedy vlastním dobrovolně zvoleným způsobem jejího řešení.

Toho briskně využily rozsáhlé domácí síly, skryté uvnitř východoevropských zemí, které již připravené dlouhodobě čekaly (v podstatě od konce 2. světové války!) na kýžený okamžik, aby se zbavily všeobecně nenáviděné sovětské dominance, kterou jim společně vnutily Spojenci a s kterou se tyto „porobené národy“ nikdy neztotožnily!

Ve velkolepém projektu globální perestrojky, kde se poněkud velikášsky propojuje úsilí o holou záchranu s fantastickou vizí kontinentálního vítězství, Sověti zřejmě přecenili své schopnosti, obtížné procesy nezvládl a SSSR se rozpadl. Ztratil snad Sovětský svaz porážkou socialismu smysl, důvod své další existence?

Zůstává nespornou historickou zásluhou M.S. Gorbačova, že k záchraně Sovětského svazu nepoužil vojenskou moc!

„Rozpad Sovětského svazu se nevysvětluje zradou sovětských úředníků nejvyšší úrovně, ale jejich neschopností vést boj v nových podmínkách, podle nových pravidel, jež nám vnutil nepřítel. Sovětská nomenklatura intelektuálně zaostala oproti americké. Zabloudila ve vlastních konstrukcích založených na mrtvých teoriích, kterým nikdo nevěřil, ale kterých se tak jako tak všichni drželi, protože nic nového nebylo!“ tvrdil ruský satirik a slovenský politik

Sergej Chelemendik. Bývalý ruský premiér Viktor Černomyrdin sarkasticky dodává: „Snažili jsme se udělat to co nejlépe, ale dopadlo to jak vždycky!“

S určitým odstupem a vědomím dalších souvislostí lze připustit, že prvoplánovým cílem perestrojky pravděpodobně nebylo tak důkladné a rozsáhlé uvolnění vztahů mezi SSSR a zeměmi východní Evropy, jak je známe dnes. Určité, přiměřené a kontrolované uvolnění těchto vazeb bylo zpočátku považováno za nutné náklady perestrojky, bez kterého by nemohla úspěšně pokračovat.

V období stagnace sovětské vedení nečinně přehlíželo rostoucí zaostávání technické úrovně, dokud jej neprobudili vojáci s výstražným varováním, že již začíná být ohrožována obranyschopnost země! Vlivné vojenské kruhy prosadily nutnost neodkladných změn. Gorbačov okruh změn ještě rozšířil z výroby a ekonomiky na celou sovětskou společnost. Vyhlášená éra perestrojky orientovaná na kardinální modernizaci celé supervelmoci, zahrnovala i radikální změny společenského systému, adekvátně modelu socialismu pro třetí milénium; měla vyvrcholit upevněním pozice SSSR ve světě.

Obdobně jako u předválečné fáze industrializace se očekávalo od perestrojky, že zcela promění obraz Sovětského svazu. Diktátor Stalin proces industrializace opíral převážně o vnitřní zdroje, v 30. letech neváhal pro její úspěch použít drsné metody teroru, násilného vydírání venkova, hladomoru apod. Demokrat Gorbačov se při realizaci perestrojky snažil zapojit také vnější zdroje. Pro jejich získání na Západě však musel splnit určité podmínky, provést různé ústupky a mj. také uvolnit vztahy s východoevropskými satelity!

V prudkém víru dříve nepředstavitelných událostí na podzim 1989 braly původní záměry, dohody a přísliby rychle za své. Pozice SSSR viditelně oslabovala a emancipační tendence jednotlivých východoevropských zemí se naopak umocňovaly. Perestrojka prorazila dosud neproniknutelný krunýř a dveře k převratným změnám ve východní Evropě se překvapivě pootevřely.

Současně se vzedmula obrovská vlna nadšených občanských aktivistů, nečekaně propukaly masové demonstrace nebojácných davů, které smetly vládnoucí komunistické režimy. S nimi padly původní záměry, plány a projekty; svobodné země si další cestu režírovaly již samostatně.

Nelze se tedy ztotožnit s názory, že tzv. sametové revoluce ve východní Evropě jsou pouze nečekaným plodem, vedlejším produktem nedokončené sovětské perestrojky!

A úloha největšího hrdiny revoluce, rockera Michala Kocába?

Vnímavý čtenář zajisté pochopil, že jde pouze o spekulativní otázku. Ale tu si jistě na den třicátého výročí položí velké množství lidí, bude tedy dobře když na ni odpoví i velký znalec jeho politického a gerojského růstu Jan Šolta.

„Dobrá otázka, ale ne dobrá odpověď,“ hned se chytil tázaný. „Na letošní třicáté výročí začátku sametovky ohlásila nakladatelství nejméně šest vzpomínkových knih a prosakují zvěsti, že téměř všechny budou v linii „jak jsem vyhrál válku“. To jsme očekávali i mezi přáteli

nakladatelství Česká citadela a řekli si, že musíme do všech očekávaných divokých historek tohoto typu zapíchnout vidle napuštěné pravdou a dali se do práce. Určit hlavního autora bylo jednoznačné. Dali jsme mu slib pomoci svými pytli vzpomínek do mlýny mouky bez červotočů a někteří co slíbili to i napsali! Náš osvědčený autor literatury faktu Olin pak přidal svoje, svázal vše dohromady a s mašličkou předkládá odpověď na lži a fámy. Opravdu si neklademe za cíl, že také vymyslíme, jak jsme to vyhráli my, ale upozorníme čtenáře, aby byl obezřetný a nevěřil každému gerojovi, který se bude bít v prsa a dušovat, že komunisty, ufony, Rusy, estébáky a zelené mužičky porazil právě on . Masáž před dnem D už začíná, například 17.září byl vysílán pořad, kde se udivený divák dozvěděl, že největší postavou revoluce a zároveň osobou, co má největší zásluhy je Michal Kocáb. Údajně to byl jedině on, kdo navázal dialog s premiérem Adamcem, svolával masové demonstrace, přemluvil generály, aby nezasáhli proti demonstrantům, prosadil Václava Havla na Hrad a nakonec jako třešničku na dort ještě osobně zajistil odchod sovětských vojsk z Československa. Zkrátka úplný národní geroj! A opravdu to vysílali!

Přitom iniciativa Most směřovala do slepé uličky a vsadila na mrtvého koně. 19.11. už osamocený a všemi opuštěný sólista Adamec rád přivítal jejich faktickou podporu k prosazení svého cíle – získat pro sebe post generálního tajemníka strany nebo dokonce Hrad. Jednání se v tu dobu už konaly jinde a s jinými.

Naivní a v kabinetní politice zcela nezkušený Míšové sedli na lep protřelé Státní bezpečnosti, která jim za to po celou dobu ochotně poskytovala tak zvanou ochranu (kontrolovala je a podrobně sledovala jejich aktivity). Přitom Adamec, který v té době již ztratil zázemí své strany a nemohl se o nikoho opírat, byl Sověty odmítnut již na jaře a ani na podzim jej Gorbačov již nepřijal. Toto však MOST již nepochopil, svoji iniciativou a snaživou podporou premiéra ve stylu „strany mírného pokroku v mezích zákona“ ve skutečnosti zachraňovali odcházející socialistický režim! Ve své přirozené neskromnosti a nevědomosti oba dva ani netušili, že vše bylo zařízeno již dávno před nimi a že dveře změn jsou nyní otevřeny daleko více, než si sami mohli představit. Dokořán! Do Milovic generálům také přišli oznámit, že by měli rychle vypadnout s divili se, že oni podle stanovených dohod už mají napůl sbaleno a tak by se dalo pokračovat. Ale kolem 17.listopadu si čtenář bude muset vybírat hrášky informací jako Popelka v pohádce, takže opatrnost především.

19. Namísto závěru tabule hanby revoluce

Kulaté výročí původně studentské akce, která se stala startovacím signálem pro stržení falešné výkladní skříně nepovedeného pokusu o socializmus směrem k otevřené společnosti demokracie a očekávaného konzumního blahobytu, to je mezník, nad kterým je potřebné i v dnešním zcela jiném světě udělat alespoň malou pomyslnou zastávku. Ne proto, abychom se poklepali po ramenou a pochválili se, jak jsme byli dobří a jak společný nápor většiny národa povalil molocha. Ani proto, abychom si pochválili, že se konečně snad vyhrabeme z nečekaných potíží dravého začínajícího kapitalismu, který zatím nesplnil ani zdaleka očekávání euforie vítězství. Marka není ani za pět nebo za tři, jak hřmělo letenskou plání. Cena banánů je dnes skutečně na úrovni brambor, ale jen proto, že brambory čtyřikrát zdražily. Máme svobodu a volnost, plné obchody a i když jsme ztratili kus sociálních jistot, nechali si převážně cizími dravci vytunelovat skoro všechno společenské bohatství a neuhlídali naše nové představitele, aby nám nadělali obří státní dluhy, pořád je lépe a ten listopad odpálil start do lepších časů.

Tato kniha a všichni kolem ní si postavili zcela jiný úkol. Chtěli jsme poskládat střípky vzpomínek na polo či úplně zapomenutých protagonistů tehdejší doby. Ono jest to tak, že pravidla revoluce jsou stejná jako ve válce. Nejdříve nastupuje do útoku masa prvního sledu, vybojuje první vítězné bitvy a hrdinové z lidu dostanou první medajle. A teprve za ní v zákrytu se houfují budoucí vítězové, kteří berou otěže moci a čím je větší časový odstup od revolučních událostí, tím více roste míra jejich zásluhovosti. Samozřejmě že v té vlně vítězů se sem či tam udrží některý z původních vůdců prvního sledu, ale to jen výjimečně a obvykle ne nadlouho, větší podíl konečných vítězů tvoří loktovní bojovníci, kteří se protlačili na slunce až když bylo dobojováno. Tak to vždy bylo, jest a bude. Autor a jeho spolupracovníci měli skromnou ideu, aby zde připomněli ty, kteří bojovali, zpočátku i vedli a pak byli upozaděni nebo o další velení ani nestáli. A součástí jejich vzpomínkové pisatelské práce spočívala i v tom, aby připomněli těm, kteří nám to všechno často i dálkovým způsobem vybojovali, stáli sami hrdinně čelem proti cizáckým armádám a poráželi kuželky vládnoucí kasty kopáním do otevřených dveří vládních paláců, že si ještě pamatuje hodně z toho, jak to tenkrát doopravdy bylo. Nakonec to bylo i cílem naší práce. Proto také poslední vstup do knihy provede Jeník Schneider a to zcela netradičním způsobem uložení souboru otázek o oné rytířské i zbabělé době. N a tyto otázky si ovšem už každý čtenář odpovědět sám.

Základní otázka, navazující na Pithartovo tvrzení (převzaté prý od Mlynáře), že 17/11/1989 nebyla revoluce, ale předání moci: Do jaké míry je tedy adekvátní hovořit o tom, že 17/11/1989 byli režimní senioři pouze vystřídáni režimní juniorkou (s drobnou pomocí některých lidí z tzv. disentu)?

ČASOVÁNÍ A TÉMATIZOVÁNÍ DEBATY O 17/11/1989

Proč debaty k 17/11/1989 začínají až tímto datem, jako by mu nic nepředcházelo?

Kdo sjednal návštěvu Rolanda Dumase, kdo s ním jednal o příjezdu Mitteranda?

Jaká byla Mitterandova skutečná (oficiální) agenda při návštěvě v Praze?

Kdo žádal o povolení demonstrace na Škroupově náměstí 10/12/1988? Kdo ji povolil?

TECHNICKY O 17/11/1989

Proč se v organizaci „Albertova“ tolik angažovalo ústředí SSM, a proč se tolik o tom mlčí?

Kdo všechno se podílel na přípravě Albertova 17/11/1989?

Proč zrovna 17. listopadu se soustředily policejní jednotky v Mikulandské, když se – notabene povolená! – akce konala úplně někde jinde?

Kolikrát předtím se toto stalo, třeba při nepovolených, ale očekávatelných demonstracích, že by se policejní jednotky jen tak beze vší příčiny shromáždily na místě, odlehlém od místa konání demonstrace, aniž by cesta z místa konání demonstrace na nějaké tradičně atraktivní místo v Praze (Václavské náměstí, Staroměstské náměstí, pražský Hrad) vedla nutně a jenom přes toto místo shromážděných policejních jednotek? Stalo se to vůbec někdy?

Proč byli „někteří“ studentští vůdci v době policejního zásahu vtaženi do „temného bytu“ z podloubí (advokátní ústředí), kde přečkali onen masakr? (svědectví Pajerové)

Kde se vzal na DAMU celostátní studentský stávkový výbor (Mejstřík, Pánek, Pajerová, Chaun ..)? Kdo ho delegoval? Jakou měl legitimitu?

SLEDUJTE STOPU PENĚZ

Jaké akciové a další společnosti vznikaly od roku 1988 se spoluúčastí ÚV SSM a jemu podřízených účelových (nebo jak se to jmenovalo) organizací, např. Zenitcentrum? Jak byly obsazovány, kdo o tom rozhodoval, kým byly obsazeny – a co bylo obsahem jejich činnosti?

Kde se vzali jejich zahraniční partneři? Bylo mezi nimi nějaké spojení předtím? Byla to jen náhoda, že investoři těchto akciověk byli ze zemí, kde měla rozvědka své účty?

Jaký byl osud těch všech s SSM spojených organizací? Jak skončily účetně? Kolik jimi prošlo peněz? Jaké vznikly závazky a pohledávky? Jak byly vyřízeny?

Jak vysvětlit, že vydavatelem „nejpravděpodobnějšího“ deníku (Občanský deník) byla firma Delta (?), založená již před listopadovými událostmi, v jejímž vedení byl syn partajního vůdce Adamce?

DĚDICTVÍ 17/11/1989

Co by byl listopad 1989 bez agentů?

Jsou agenti a jejich lustrování opravdu tím jediným, co zbylo z listopadu 1989? A když už, proč jsou ze všeho lustrování vyjmuti funkcionáři SSM? V žádném lustračním zákoně nejsou zmíněni!!!

Stát se udržuje ideou, na níž vznikl (TGM). Režim taky. Tento na mýtu – a proto je zde blbá nálada. Jak dlouho ještě? Kdo dostane odvahu říci, jak to bylo doopravdy?

Není čas ukončit třicetiletou studenou občanskou válku?

Resumé je jednoduché, každý kdo dokáže odpovědět na všechny položené otázky bude naprosto přesně vědět jak to vlastně bylo doopravdy. To bychom chtěli my všichni, ale když jsme to nezvládli do týdne nebo alespoň měsíce, tak už se to nedozvíme asi nikdy.....

Tak to bychom tedy měli. Stále nám ale chybí třešnička na dortu. Jako na zavolanou, v den kdy dopisuj tyto poslední řádky, dostává se do mých rukou zápis z pozoruhodného krátkého proslovu prezidenta republiky při zahájení letošní výstavy Pád železné opony. V tomto projevu po úvodních oficialitách prohlásil:

„Moje projevy bývají velmi provokativní a připravte se, že provokativní bude i tento projev. Hrozně rád vzpomínám na listopadové události v naší zemi. A myslím si, že odměna všech těch, kteří se na nich podíleli, je dána zážitkem, který tehdy měli. Zážitkem, který se už nebude opakovat, pokud se do naší země nevrátí totalita a ona se nevrátí.

Nicméně v čem spočívá moje milá provokace pro všechny z vás. Teď si budou čechrat peříčka na třicáté výročí listopadové revoluce různé skupiny lidí. Dobrá, necht' tam jsou se vši úctou ti, kdo tam opravdu byli.

A pak je skupina lidí, která jenom přihlížela, možná že ona bude právě nejhrošlivější, aby sdělovala, že ona vlastně tu listopadovou revoluci organizovala, připravovala a provedla. Mějme s ní soucit, protože odvaha je někdy velmi vzácné zboží, a ne každému je dána. A já si vzpomínám, jak jsme se báli, jak to dopadne.

To tenkrát vůbec nebylo jisté, že totalitní režim na nás nepošle tanky, dokonce ministr Václavík plánoval forsáž nad Letenskou plání. Víte, co je to forsáž? To je nízko letící letadlo, stiháčka. No a to by, kdyby to bylo, znamenalo ušlapání desítek, mnoha stovek lidí.

A pořád čekáte, v čem prezident řekne tu provokaci. Už se to blíží. Protože pak je tu třetí skupina lidí, a to jsou ti, kdo stáli proti nám. Nic proti tomu, mají svaté právo na svůj názor. Ale právě tato skupina bude na třicáté výročí listopadové revoluce vystupovat jako její největší obhájci. Pilná antichartistka z časopisu Reflex napíše článek, že naši občané špatně volí, a odsoudí tím demokratické a svobodné volby. Student, který v lednu 1989 na titulní stránce Rudého práva odsoudil Palachův týden, sytým hlasem ocení účast studentů v listopadové revoluci. Muž, který v září 1989 vstoupil do Komunistické strany Československa, neméně sytým hlasem bude hájit svobodu našich médií, jichž je čelným představitelem. No a ze zadu to vše bude chránit, dříve z Bruselu, nyní našťěstí už jen z Prahy, agent Plavec. A aby toho nebylo málo, existuje u nás taková zvláštní perverzní skupinka, jmenuje se Kaputin, a ta se vyznačuje tím, že kdy někdo položí někam květiny, ona je sebere a hodí do odpadkového koše. Vzpomněl jsem si na Cyrana de Bergerac. Při poslání tě bodnu už. Nuž, jaké je moje poslání.

Vzdejme úctu lidem, kteří opravdu dělali listopadovou revoluci, mějme soucit s lidmi, kteří neměli odvahu se tehdy připojit, a mějme hluboké pohrdání vůči lidem, kteří si přisvojují výsledky listopadové revoluce, i když ve své době dělali všechno, aby tato revoluce neuspěla.“

Tečka.

Uzavírací motto:

Revoluce se vždycky dělají a inscenují.

Neexistují „spontánní“ revoluce,

i když bývají spouštěcí momenty a takové okolnosti,

které si je zdánlivě vyžádají.

Nejvíc aktivně se na revoluci podílel monarcha.

Čím? Že neudělal vůbec nic.

Když držel v ruce všechny páky,

disponoval penězi a vojskem,

prospal letargicky příležitost vyřešit problém.

Malé nedochůdce nemůže nosit příliš vysoké holínky.

Vodičem loutek se stane ten, kdo po ležící moci na zemi
sáhne jako první.

Voltaire, Francouzská revoluce, 1789

Historie se neustále opakuje ve stejných cyklech